

Økonomiske analyser

1/2025

Økonomisk utsyn over året 2024

Innhold

Perspektiv.....	3
1. Konjunkturutviklingen internasjonalt	5
2. Konjunkturutviklingen i Norge.....	13
2.1. Økt satsing på forsvar	18
2.2. Rentekuttene tar noe lengre tid.....	20
2.3. Konsumveksten tar seg opp.....	21
2.4. Vendepunktet for boliginvesteringene kan komme i år.....	23
2.5. Petroleumsinvesteringene flater ut i år og faller de neste årene	24
2.6. Svak utvikling i næringsinvesteringene framover.....	25
2.7. Usikre utsikter i utenriksøkonomien.....	27
2.8. Høyere vekst i fastlandsnæringene framover.....	28
2.9. Stabil ledighet de nærmeste årene	29
2.10. Reallønnsvekst i år også.....	31
2.11. Stabil prisvekst i årene framover	32
2.12. Usikkerhet i anslagene	37
2.13. Hvor godt traff Statistisk sentralbyrås prognoser for 2024?.....	42
Temabokser i Konjunkturtendensene. 2020-2024	46
3. Rekordmange bor alene - mange unge menn ufrivillig	48
3.1. Hvem er enslige?.....	49
3.2. Rasjonelle valg, forventninger og tilbud av partnere	50
3.3. Én av fem nordmenn bodde alene i 2024.....	51
3.4. Flest aleneboende i sentrale strøk	52
3.5. Andelen menn uten bosatt partner øker mest.....	54
3.6. Én av fire enslige menn har kjæreste.....	55
3.7. Valg eller valgt bort?.....	56
3.8. Menn er mindre fornøyd med å være enslig enn kvinner	57
3.9. De som søker etter en partner, er aller minst fornøyd	58
3.10. Enslige er mindre fornøyde med boligsituasjonen og egen økonomi.....	58
3.11. Diskusjon.....	59
4. Kompetansebehov i arbeidsmarkedet og tilbudet av sykepleiere.....	63
4.1. Framtidig tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft etter utdanning.....	63
4.2. Tilbud av sykepleiere: Fra søker til sykepleierutdanning til arbeid som sykepleier	66
4.3. Effekter av å få en plass på sykepleierutdanning.....	69
4.4. Forskjeller mellom grupper av søkere	69
4.5. Diskusjon.....	72
4.6. Konklusjon	73
5. Produktivitet - myter og fakta	75
5.1. Definisjon av arbeidsproduktivitet	75
5.2. Næringsområder og produktivetsstudier	75
5.3. Produktivitetsutviklingen i Norge - avtakende de siste 15 årene?.....	77
5.4. Produktivitetsutviklingen i Norge og i viktige handelspartnerland - er utviklingen lik?.....	80
5.5. Høyt produktivetsnivå i Norge	83
5.6. Konflikt mellom mål om økt produktivitet og inkludering av flere «utenforgrupper» i arbeidslivet?.....	84
5.7. Oppsummering.....	85
6. Norges klimapolitikk mot 2035.....	87
6.1. Bakgrunn.....	87
6.2. Norges samarbeid med EU.....	88
6.3. Norges selvpålagte ambisjoner.....	90
6.4. Norske tiltak og virkemidler mot 2030.....	90
6.5. Analyse av klimamål for 2035.....	91
6.6. Oppsummering.....	97
Makroøkonomiske hovedstørrelser 2016-2028. Regnskap og prognoser	99

Spørsmål om konjunkturtendensene:

Norge: Thomas von Brasch, thomas.vonbrasch@ssb.no, tlf. 93 89 85 24

Utlandet: Roger Hammersland, roger.hammersland@ssb.no, tlf. 47 29 32 89

Andre spørsmål: Linda Nøstbakken, linda.nostbakken@ssb.no, tlf. 98 62 28 35

Redaksjonen har bestått av:

Linda Nøstbakken (ansv. red), Ann Lisbet Brathaug, Cathrine Hagem,
Håkon Tretvoll og Pål Sletten.

Redaksjonen ble avsluttet:

- Konjunkturtendensene onsdag 12. mars 2025
- Øvrige kapitler mandag 7. april 2025

Publisert 9. april 2025

© Statistisk sentralbyrå
ISSN 1504-5625

Standardtegn i tabellen	Symbol
Ikke mulig å oppgi tall	.
Tallgrunnlag mangler	..
Vises ikke av konfidensialitetshensyn	:

Perspektiv

Noreg, som ein liten og open økonomi, vart i året som gjekk påverka av fleire internasjonale hendingar som tydeleg viste kor sårbar norsk økonomi er for globale sjokk og utviklingstrekk. Særleg skapte tryggings- og handelspolitiske spenningar uvisse rundt den økonomiske verdsordenen som Noreg er avhengig av. Internasjonal handel har vore avgjerande for velstandsutviklinga ved å gi tilgang til større marknader, fremje spesialisering og auke produktiviteten. Samstundes har dei siste åra tydeleg vist korleis denne internasjonale integrasjonen gjer oss sårbare for globale sjokk. Knappeleik på viktige innsatsfaktorar grunna forstyrringar i forsyningskjeder under covid-19-pandemien, krigen i Ukraina, geopolitiske spenningar og trugslar om handelskrig frå den nyleg tiltredde amerikanske presidenten, Donald Trump, har vist kor eksponerte me er for utviklinga internasjonalt.

Trass auka handelsrestriksjonar og global uro ventar Statistisk sentralbyrå (SSB) vekst i norsk økonomi framover.¹ Ei viktig drivkraft bak denne veksten er auka offentlege investeringar, særleg innan forsvarssektoren. Dette må sjåast i samanheng med den spente tryggingssituasjonen i Europa. Russlands angrepskrig mot Ukraina, som no er inne i sitt fjerde år, har bidratt til ei vesentleg opptrapping av forsvarsinvesteringane. Den siste tida har dessutan tvitydige ytringar frå amerikanske styresmakter skapt uro rundt framtidig amerikansk støtte til europeisk forsvar. Dette har ført til at EU og fleire europeiske land har sett i verk ei rekkje tiltak for å styrkje eiga forsvarsevne.² I tillegg til den militære ambisjonen, ligg det i dette eit ønskje om å forsvare demokratiske verdiar og ein regelbasert verdsorden.

Globalt har demokratiske verdiar og rettar vore i tilbakegang i fleire år på rad.³ Dette er ein urovekkjande trend som viser at demokratiet ikkje kan takast for gitt, sjølv i etablerte demokrati. USA, som tradisjonelt har vore eit føregangsland på dette området, har òg opplevd ei svekking av demokratiske institusjonar, og den siste tida har initiativ frå president Trump utfordra maktfordelinga og demokratiske kontrollmekanismar i landet.⁴ Dette understrekar kor sårbare sjølv etablerte demokrati kan vere, og kor viktig det er å aktivt verne om demokratiske verdiar.

Auka polarisering pregar mange land, og heller ikkje Noreg er heilt skjerma frå denne utviklinga. Sjølv om me så langt har unngått dei mest ekstreme formene for polarisering, ser me også her teikn til at folk i aukande grad deler seg i ulike leirar med mindre vilje til å lytte til motstridande synspunkt.

¹ Sjå kapittel 2, «Konjunkturutviklingen i Norge».

² Sjå til dømes Besch og Brown, 2025, «[Who's Going to Unite Europe on Defense?](#)», Carnegie Endowment for International Peace.

³ [Freedom in the World 2024](#), Freedom House.

⁴ Katz og Urby, 2025, «[Dangerous cracks in US democracy pillars](#)», Brookings Institute.

Freedom House omtalar likevel Noreg som eit av dei mest robuste demokrata i verda.⁵ Me har frie og rettferdige val, makta skiftar regelmessig mellom ulike parti på fredeleg vis, og me har ei uavhengig presse og sivilsamfunnsaktørar som held regjeringa ansvarleg. I tillegg har me, som i resten av Norden, generelt høg tillit både til politiske institusjonar og til andre personar.⁶ Me kan likevel ikkje ta for gitt at Norge og Norden er skjerma for auka polarisering og andre utviklingstrekk som gradvis kan bidra til å svekke demokratiet.

Eit felles faktagrunnlag er ein viktige føresetnad for eit velfungerande demokrati. Det legg til rette for informert offentleg debatt, politisk deltaking og for at borgarane kan halde styresmaktene ansvarlege. Eit felles faktagrunnlag er òg avgjerande for å finne felles løysingar på samfunnsutfordringar. Polarisering og framveksten av såkalla «alternative fakta» dei siste åra trugar dette. Spreiing av feilinformasjon og desinformasjon gjer det vanskelegare å skilje mellom pålitelege og upålitelege kjelder. Den raske teknologiske utviklinga har forsterka denne utfordringa ved å gjere det enklare både å spreie og manipulere informasjon. Når aktørar aktivt spreier desinformasjon og søker å undergrave tilliten til vitskaplege institusjonar, media og andre kunnskapsleverandørar som eit opplyst demokrati avheng av, vert dette ei stor utfordring. I tillegg til å undergrave tilliten i samfunnet, forsterkar det skiljelinjer både i og mellom land. Dette vert stadfesta av World Economic Forum sin *Global Risks Report 2025*, som for andre år på rad rangerer både «feilinformasjon og desinformasjon» og «samfunns-polarisering» blant dei fem største globale risikofaktorane på kort sikt.

Statistisk sentralbyrå søker å vere det norske samfunnets fremste faktaleverandør og har som oppdrag å produsere og gjere uavhengig statistikk, forskning og analyse tilgjengeleg for allmenta. Gjennom å levere påliteleg og upartisk informasjon legg SSB grunnlaget for informerte politiske vedtak, offentleg debatt og forskning. I ei tid der feilinformasjon spreier seg raskt, er det særleg viktig å ha institusjonar som sikrar open, etterretteleg og uavhengig kunnskap. Dette er viktig for å styrkje demokratiet og legg grunnlaget for eit meir opplyst og tillitsbasert samfunn.

⁵ [Freedom in the World 2024: Norway](#), Freedom House.

⁶ Den europeiske samfunnsundersøkinga (ESS) viser at dei nordiske landa scorar høgast blant europeiske land både på spørsmålet om at [ein kan stole på dei fleste menneske](#) og på spørsmål om [tillit til det politiske systemet](#).

1. Konjunkturutviklingen internasjonalt

De økonomiske utsiktene for våre handelspartnere har forverret seg siden forrige konjunkturrapport. Trump-administrasjonens politikkomlegginger har skapt usikkerhet rundt de framtidige rammebetingelsene for amerikansk økonomi og internasjonal handel. Våre prognoser for verdensøkonomien er som følge av dette nedjustert. Effekten av økte tollsats gjør at vi ser for oss at inflasjonen i eurosonen vil bli liggende litt over inflasjonsmålet ut prognoseperioden.

Den amerikanske visepresidenten Vances tale på sikkerhetskonferansen i München markerte en økende transatlantisk splittelse. Han kritiserte Europa for manglende sikkerhetspolitisk ansvar og innskrenkning av ytringsfriheten. Samtidig har FNs sikkerhetsråd vedtatt en resolusjon fremmet av USA om en rask slutt på Ukraina-krigen, en resolusjon som flere europeiske land ikke ønsket å støtte. I FNs generalforsamling stemte USA dessuten mot en resolusjon som fordømmer Russland. Flere europeiske politikere, inkludert den kommende tyske forbundskansleren Friedrich Merz, har etter dette erkjent behovet for en mer uavhengig europeisk sikkerhetspolitikk og foreslått omprioriteringer i framtidige budsjetter, noe som åpner for en mer ekspansiv finanspolitikk i Europa.

I vår forrige rapport vurderte vi Trumps foreslåtte proteksjonistiske tiltak som en del av en forhandlingsstrategi. Siden tiltredelsen har han iverksatt toll på produkter fra Mexico, Canada og Kina samt kunngjort en tollsats på 25 prosent for all import av stål og aluminium, gjeldende fra 12. mars 2025. Videre har han annonsert en toll på 25 prosent på import av biler, legemidler og databrikker. Trump-administrasjonen har nylig også besluttet å innføre en generell toll på 25 prosent på import fra EU, sistnevnte med potensielt betydelige konsekvenser for den europeiske bilindustrien. Usikkerheten i forbindelse med Trump-administrasjonen handelspolitikk er imidlertid stor, noe som ikke minst illustreres av at tollsatsene på produkter fra Mexico og Canada nylig ble satt på vent, kun tre dager etter at de først hadde blitt innført. Både Kina og EU har varslet mottiltak og som følge av de nylige vedtatte og varslede endringene, har vi nå lagt til grunn en bredt basert toll-økning hos våre handelspartnere.

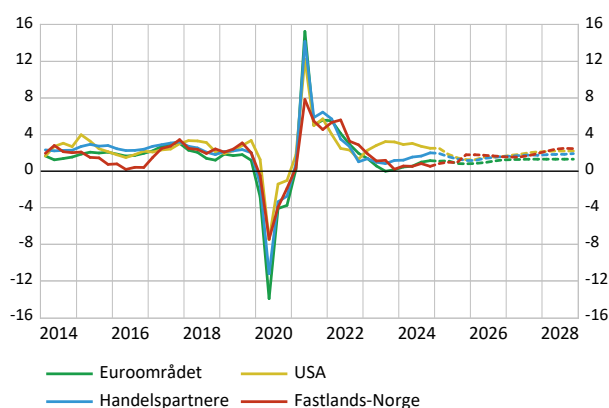
Vi har på bakgrunn av dette valgt å nedjustere våre anslag nærmere alternativscenariene vi presenterte i vår forrige rapport (ØA 4/2024, boks 2.1). Nedrevideringen er også i samsvar med Oxford Economics sine anslag for totalvirkningene av en generell påleggelse av en 10 prosents generell toll på EUs eksport til USA. Våre anslag reflekterer nå virkningen av USAs tollpolitikk, motreaksjoner fra andre land og nye økonomiske data. Trump-administrasjonens stadige endringer i rammevilkårene vanskeliggjør langsiktig planlegging og skaper særlig usikkerhet for investeringer, der prosjekter som ennå ikke er besluttet, kan bli utsatt eller revurdert.

Den økonomiske utviklingen hos våre handelspartnere var i gjennomsnitt noe sterkere enn forventet i 4. kvartal i fjor. Hovedsakelig skyldtes dette et vekstomslag i Kina og Japan, hvor den sesongjusterte veksten fra forrige kvartal økte til henholdsvis 1,6 og 0,6 prosent, I tillegg var det en uventet kraftig vekst i Danmark, godt understøttet av vedvarende vekst i farmasøytisk industri. I de andre landene var veksten stort sett i overensstemmelse med våre prognoser, med noe lavere vekst enn ventet i USA, euro-området og Storbritannia, og marginalt høyere enn ventet i Sverige.

Ifølge estimerer fra Morgan Stanley skyldes den sterke veksten i Kina hovedsakelig en politikkindusert oppgang i forbruk og investeringer. Resten av veksten kan tilskrives økt eksport, hvor en betydelig del antakelig skyldes utenlandske importørerers forsøk på å komme Trumps forventede tollsats-

Figur 1.1. BNP-vekst med prognoser. Utvalgte land

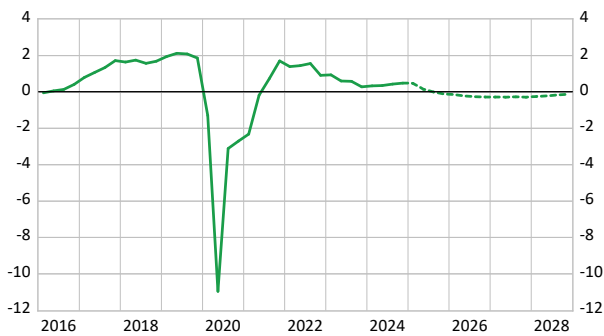
Endring fra samme kvartal året før i prosent

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.2. BNP, handelspartnere

Avvik fra beregnet trend i prosent, kvartalsfrekvens

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.4. Oljepris. Brent Blend

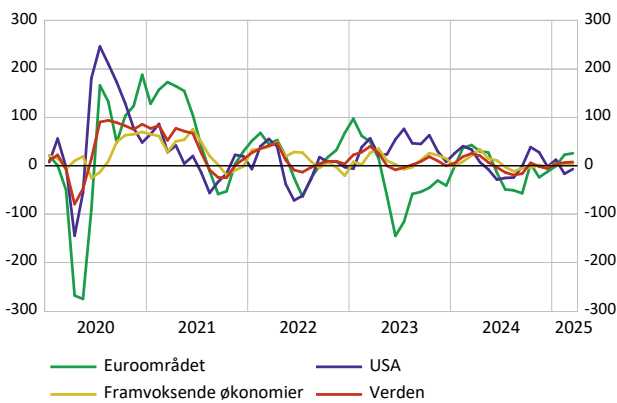
USD per fat

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

Figur 1.3. City Banks overraskelsesindeks. Utvalgte land

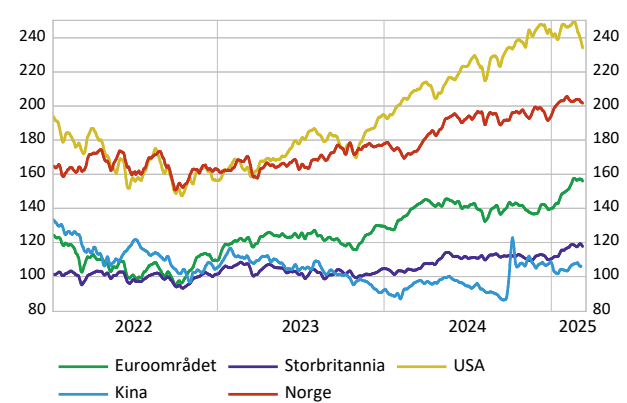
Aggregat av flere prognoseavvik, måned

Kilde: Macrobond

Figur 1.5. Aksjekurser. Utvalgte land

Indeks, 2017 = 100

Kilde: Macrobond og Statistisk sentralbyrå

økninger i forkjøpet. Oppgangen i veksten kan derfor være forbigående. Trump har nylig innført en ekstratoll på 10 prosent på all import fra Kina, gjeldende fra 3. mars i år. Kombinert med ekstratollen som ble innført 4. februar, kan dette etter hvert bidra til å redusere eksporten og dermed veksten. For å motvirke effektene av de amerikanske tollsatsene samt å nå sitt BNP-vekstmål på 5 prosent innen 2025, økte den kinesiske regjeringen nylig sitt budsjettunderskudd til 4,0 prosent av BNP, det høyeste på 30 år. Med et fortsatt svakt og fallende boligmarked ser vi imidlertid allikevel for oss et noe mer avdempet vekstforløp i Kina utover i prognoseperioden.

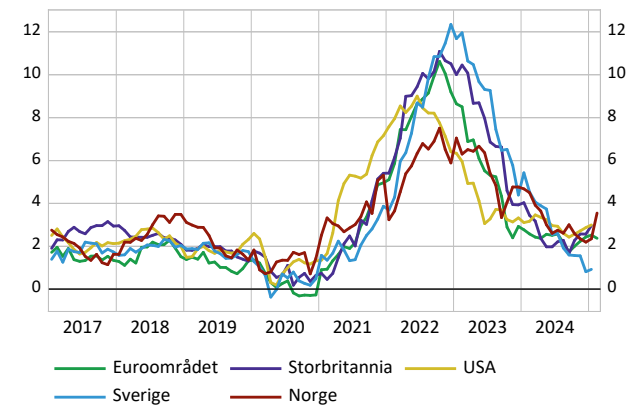
BNP-veksten i USA, sesongjustert og regnet fra kvartalet før, var 0,6 prosent i 4. kvartal i år, altså noe svakere enn det vi hadde sett for oss og ned fra 0,8 prosent kvartalet før. Som tidligere ble veksten i 4. kvartal understøttet av privat og offentlig konsumvekst, sistnevnte som følge av landets fortsatt svært ekspansive finanspolitikk. En betyde-

lig reduksjon i investeringene kombinert med et fall i eksporten, tilsier imidlertid at veksten ikke lenger kan sies å være bredt anlagt.

Selv om veksten i USA falt noe tilbake i 4. kvartal, er markedets vekstforventninger for 2025 fortsatt høye, og betydelig høyere enn de har vært de to foregående årene. Samtidig kan nylig publiserte nøkkeltall og utviklingstrekk tyde på en økonomi som er i ferd med å miste framdrift. Både Conference Board og Michigan-universitetets indekser for forbrukertillit falt betydelig i februar og i januar falt også det inflasjonsjusterte personlige forbruket med 0,5 prosent, for første gang på nesten to år. Fallet er det største siden februar 2021. I mars observerte vi også et fall i innkjøpssjefsindeksen for industrien (ISM), drevet av negativ utvikling innen både ordre og sysselsetting, begge i kontraksjonsområdet. I tillegg økte delindeksen som måler prisene på innsatsfaktorer kraftig. I boligmarkedet var det en markant nedgang i antall igangsatte boliger i januar i år, og salget av bruktboliger falt betydelig i

Figur 1.6. Inflasjon. Utvalgte land

Endring i KPI fra samme måned året før i prosent

Kilde: Macrobond

samme måned. Flere indikatorer antyder at inflasjonsforventningene stiger. I februar steg også et bredt mål på arbeidsledigheten fra 7,5 til 8 prosent. Kombinert med en mer enn tredobling i antall planlagte nedskjæringer i februar og et estimert kutt på opp mot en halv million offentlige jobber i år, sistnevnte som følge av pågående kostnadskutt i den offentlige sektoren, tyder dette på at vi står overfor en svekkelse av arbeidsmarkedet i tiden som kommer.

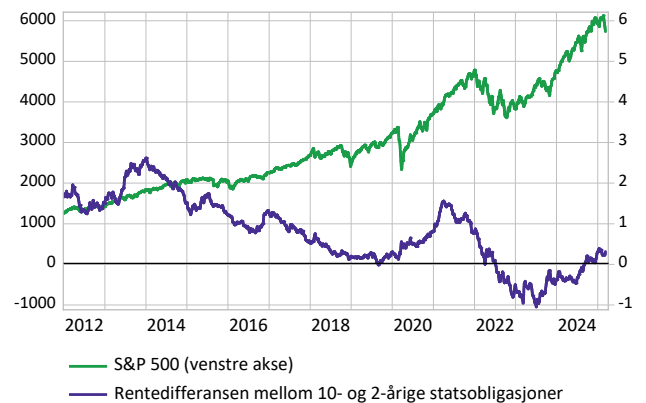
Atlanta Feds vekstanslag for kvartalsvekstraten målt som årlig rate har på mindre enn en måned falt fra 3,1 prosent til -2,4 prosent. Denne indikatoren er regnet for å effektivt fange opp nye utviklingstrekk, men den seneste nedrevideringen har antakelig blitt overvurdert siden man ikke tar hensyn til at den siste tids økning i import sannsynligvis vil gå til lager. Også overraskelsesindeksen til Citibank indikerer en svakere økonomisk utvikling framover. Fra å ha ligget på 10,2 i januar falt den til -16,5 i februar.

Til tross for at inflasjonen i januar steg videre til 3 prosent i USA, og både innsatsfaktorpriser og inflasjonsforventninger indikerer en viss fare for en ny inflasjonsbølge, har de svekkede vekstutsiktene i det siste ført til økte forventninger om framtidige rentekutt og lavere amerikanske renter.

Renta på tiårige inflasjonsbeskyttete verdipapirer (TIPS) har siden januar falt kraftig og var i begynnelsen av mars kommet ned på sitt laveste nivå siden oktober i fjor.

Figur 1.7. USA. Aksjekurs og rentedifferanse

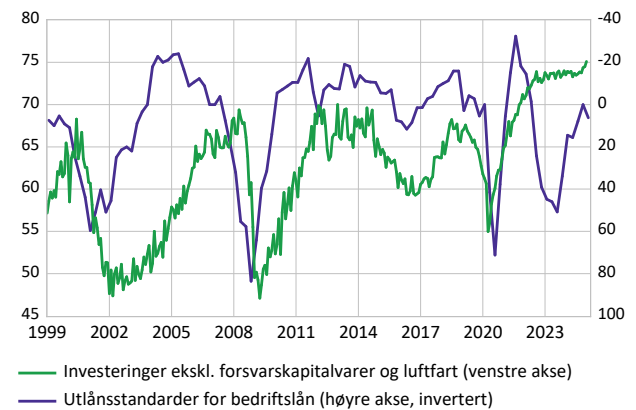
Venstre akse: indeks. Høyre akse: prosentpoeng

Kilde: Macrobond

Figur 1.8. USA. Bedriftslån og investeringer

Venstre akse: mrd dollar Høyre akse: prosent

Kilde: Macrobond

Helningen på avkastningskurven, målt ved differansen mellom rentene på tiårige og 3-måneders amerikanske statsobligasjoner, som benyttes som en resesjonsindikator, ble dessuten igjen negativ i slutten av februar.

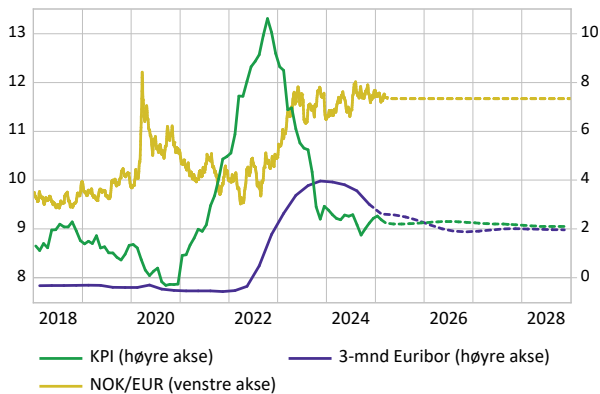
Vi ser allerede tegn til at de endrete makroøkonomiske vekstutsiktene fører til økt volatilitet i et aksjemarked som lenge har framstått som både svært konsentrert og høyt priset, sistnevnte blant annet målt ved Shiller-indeksen.

I euroområdet var veksten i BNP på 0,2 prosent fra 3. til 4. kvartal i fjor. Den svake veksten var mer bredt anlagt enn tidligere, med klare tegn til stagnasjon både i Italia, Frankrike og Tyskland.

Det eneste av de store landene i euroområdet som opplevde god vekst i 4. kvartal i fjor, var Spania. Der fortsatte økonomien å vokse med 0,8 prosent,

Figur 1.9. Euroområdet. Inflasjon, rente og valutakurs

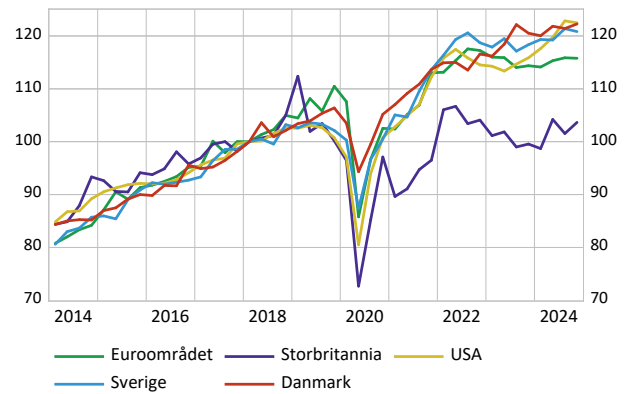
Venstre akse: kroner. Høyre akse: prosent

Kilde: Macrobond

Figur 1.10. Import. Utvalgte handelspartnere

Sesongjustert. Indeks, 2018K1 = 100

Kilde: Macrobond

godt understøttet av en kraftig oppgang i investeringene samt fortsatt vekst i det private konsumet.

Den svake veksten i Frankrike, Italia og Tyskland, som var på henholdsvis -0,1, 0,1 og -0,2 i 4. kvartal i fjor, var drevet av gjennomgående negativ eksportutvikling. Mens konsumveksten samlet sett holdt seg godt oppe i Tyskland og Frankrike falt den tilbake i Italia. På den annen side steg investeringene i Italia med hele 1,6 prosent mens de i Frankrike utviste tilnærmet nullvekst.

Innkjøpsjefsindeksen for februar i år indikerer at økonomiene i euroområdet fortsatt er inne i en stagnasjonsperiode. Riktignok holdt den sammensatte indeksen seg på 50,2, rett i overkant av nivået på 50 som representerer skillet mellom ekspansjon og kontraksjon, men både etterspørselsindeksen og tjenesteindeksene falt sterkt tilbake og industriindeksen befant seg i februar fortsatt i kontraksjonsområde.

Det er først og fremst i Tyskland og Frankrike at innkjøpsjefsindeksene er på svært lave nivåer. Selv om den sammensatte tyske indeksen i det siste har steget noe, falt den sterkt tilbake i Frankrike i februar, hovedsakelig som følge av et fall i tjenestekomponenten.

Den tyske økonomien har vært i stagnasjon siden 2019, med en nedgang i industriproduksjonen som nå nærmer seg 20 prosent. Den registrerte ledigheten har økt fra 5 prosent i mai 2022 til 6,2 prosent i februar i år. Selv om masseoppsigelser i industrien øker sannsynligheten for en vedvarende nedgang, forble innkjøpsjefenes framtidsoptimisme høy i

februar. Delindeksen som måler forventning til den framtidige produksjonsutviklingen hadde riktignok en liten nedgang fra januar til februar, men ligger fortsatt godt over det langsiktige gjennomsnittet.

Friedrich Merz har nylig kommet til enighet med Det sosialdemokratiske partiet (SPD) om å benytte den avtroppende Forbundsdagen til å vedta nødvendige grunnlovsendringer. Disse endringene vil unnta militærutgifter fra gjeldstaket. I tillegg har det blitt utarbeidet en plan om å opprette et infrastrukturfond på 500 milliarder euro. Forslagene må vedtas med 2/3-flertall i Bundestag. Goldman Sachs anslår at planen vil øke forsvarsutgiftene til opptil 3,5 prosent av BNP innen 2027.

Dette har hatt umiddelbare konsekvenser for rentene på tysk statsgjeld, noe som påvirker resten av eurosonen direkte. Renta på 10-årige tyske statsobligasjoner steg fra 2,38 prosent 1. mars til 2,68 prosent 5. mars i år, og forventes å øke ytterligere. Land som Italia, med høy statsgjeld, vil oppleve betydelige budsjettmessige konsekvenser av dette, uavhengig av kostnadene til egne forsvarsutgifter.

Utsiktene til økt pengebruk over de offentlige budsjettene har også bidratt til å understøtte et europeisk aksjemarked som i det siste har steget kraftig blant annet som følge av en svært sterk oppgang i forsvarsrelaterte aksjer. Med et løpende underskudd over statsbudsjettet på i overkant av 6 prosent i Frankrike og en statsgjeld på nær 138 prosent av BNP i Italia, er det imidlertid usikkert hvor realistisk en betydelig finanspolitisk stimulus på europeisk nivå er. Intensjonene er imidlertid klare. Nylig la Ursula von der Leyen, EU-kommisjo-

Tabell 1.1. Makroøkonomiske anslag fra IMF og Statistisk sentralbyrå (SSB). Årlig endring i prosent

	BNP-vekst												Prognoser			
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	
Euroområdet																
SSB	1,5	2,0	1,8	2,7	1,7	1,6	-6,2	6,3	3,6	0,5	0,8	1,0	1,0	1,3	1,3	
IMF												1,0	1,4			
USA																
SSB	2,5	2,9	1,8	2,5	3,0	2,6	-2,2	6,1	2,5	2,9	2,8	1,8	1,5	1,9	2,2	
IMF												2,7	2,1			
Sverige																
SSB	2,4	4,1	2,1	2,1	2,0	2,6	-2,2	5,7	1,6	0,1	0,8	1,2	1,4	1,6	2,1	
IMF												2,4	2,2	2,2	2,1	
Storbritannia																
SSB	3,2	2,2	1,9	2,7	1,4	1,6	-10,3	8,6	4,8	0,4	0,9	0,7	1,2	1,5	1,5	
IMF												1,6	1,5			
Kina																
SSB	7,4	7,2	6,9	6,9	6,9	6,2	2,0	8,9	3,1	5,4	5,0	5,0	4,7	4,7	4,7	
IMF												4,6	4,5			
Handelspartnere¹																
SSB	2,3	2,8	2,3	3,0	2,3	2,2	-4,7	6,6	3,2	1,1	1,6	1,5	1,4	1,7	1,8	
IMF																
Prisvekst																
Euroområdet																
SSB	1,4	0,4	0,2	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	8,4	5,4	2,2	2,3	2,2	2,1	
IMF												2,4	2,0	2,0	1,9	

¹ Euroområdet, Sverige, USA, Storbritannia, Danmark, Kina, Sør-Korea, Polen, Russland og Japan.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og World Economic Outlook (januar 2024), IMF

nens president, fram en plan om å mobilisere nær 800 milliarder euro i forsvarsutgifter for å sikre et motstandsdyktig Europa.

Inflasjonen i euroområdet har falt siden den nådde en topp i 2022, og i september i fjor var 12-månedersveksten 1,7 prosent. Siden har inflasjonen tatt seg opp igjen, og ligger nær 2,5 prosent de første månedene i 2025. Som følge av effekten av økte tollsatser, ser vi imidlertid denne gang for oss at inflasjonen i eurosonen vil bli liggende over inflasjonsmålet ut prognoseperioden. Selv om dette vil kunne sette den europeiske sentralbanken i et dilemma, tror vi ikke dette vil gi seg utslag i en høyere rentebane. Til det vil den realøkonomiske utviklingen trolig bli for svak. Med et fleksibelt inflasjonsmål, som den europeiske sentralbanken (ESB) styrer etter, må det også tas hensyn til den realøkonomiske utviklingen.

Siden juni i fjor har ESB kuttet styringsrenta med 1,5 prosentpoeng. Med svake konjunkturutsikter forventer vi at pengemarkedsrenta i euroområdet

faller til rundt 2,5 prosent i 2025 og 2 prosent i 2026, og forblir på dette nivået ut prognoseperioden.

Vi forventer at den eksportvektete BNP-veksten hos våre handelspartnere, som har ligget på knappe 2 prosent årlig siden 2005, vil synke til rundt 1,5 prosent i år og neste år. Deretter anslår vi en oppgang på knappe 2 prosent innen 2028. Inflasjonen i euroområdet forventes å falle til rundt 2,2 prosent i 2025, ned fra 2,5 prosent i 2024, før den stabiliserer seg litt over ESBs inflasjonsmål på 2 prosent utover i prognoseperioden.

Internasjonalt er det betydelig usikkerhet om den framtidige utviklingen. Forhandlingsløsninger i Midtøsten og Ukraina kan på den ene side øke den økonomiske aktiviteten og bidra til lavere priser på råvarer som gass og olje. På den annen side representerer geopolitisk usikkerhet, en mulig opptrapping av handelskonfliktene, samt muligheten for resesjon og finanskriser i USA, betydelige nedsiderisikoer for verdensøkonomien.

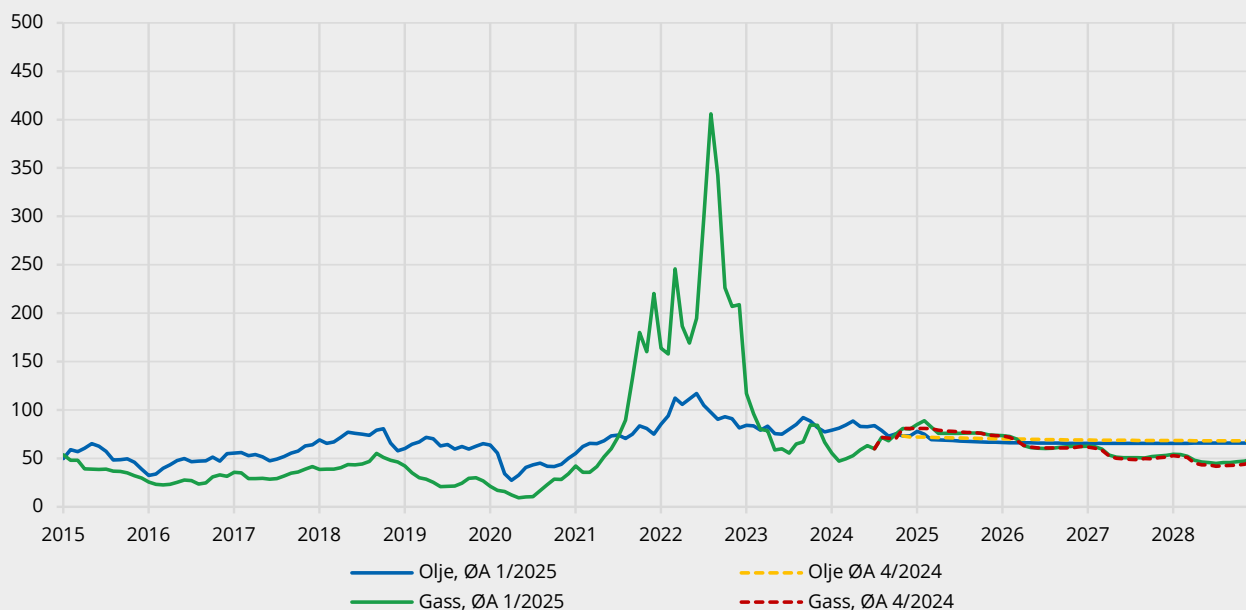
Boks 1.1. Energi- og råvaremarkeder

Råolje og naturgass utgjorde 60,5 prosent av Norges samlede eksport i 2024 målt i løpende priser. Prisen på olje, som hadde noteringer på over 120 dollar per fat etter krigsutbruddet i Ukraina, har de siste årene falt til nivåer litt over de man så før pandemien. Gjennomsnittsprisen i februar var 75 dollar per fat, og framtidspriene viser en flat utvikling i årene framover. Gassprisen, som også var svært høy i 2022, har normalisert seg mye de siste to årene, men fra februar i fjor til februar i år har prisen vokst nesten 90 prosent, til 89 dollar per oljefat-ekvivalent. Framtidspriene er fram til utgangen av 2025 på om lag samme nivå som ved publiseringen av forrige konjunkturrapport.

Det internasjonale energibyrået (IEA) forventer i sin februarutgave av Oil Market Report (OMR) at global oljeetterspørsel skal øke 1,1 prosent i 2025, til 104,0 millioner fat per dag (mf/d). Asia, spesielt de framvoksende økonomiene, står for hoveddelen av etterspørselsveksten selv om veksten i Kina er i ferd med å avta. Global produksjon er ventet å vokse om lag 1,6 prosent i 2025, til 104,5 mf/d. I rapporten ventes veksten å drives av land utenfor OPEC+, med en antakelse om at land i OPEC+ vil opprettholde sine frivillige produksjonskutt. OPEC+ har tidligere forpliktet seg til produksjonskutt på totalt 5,86 mf/d, og av dette har 2,2 mf/d vært frivillige kutt varslet å vare ut mars 2025, mens resterende vil vare ut 2026. I et møte 3. mars i år bekreftet medlemslandene som har gjennomført frivillige kutt at intensjonen er å fase ut produksjonskuttene fra og med 1. april.

Nivået på globale oljelagre har falt gjennom andre halvår 2024, og er betydelig lavere enn gjennomsnittet de siste fem årene. Produksjon av raffinerte produkter ventes å vokse fra 82,7 mf/d i 2024 til 83,3 mf/d i 2025. Prisutviklingen på mellomdestillat, som diesel og flydrivstoff, har den siste tiden vært fallende, og framtidsmarkedet på lett- og mellomdestillat indikerer fortsatt svakt fallende priser.

Olje- og gasspriser per oljefat-ekvivalent

Kilde oljepris: ICE Brent North Sea og ICE Brent Crude.

Kilde gasspris: Verdensbanken og ICE Dutch TTF.

Tabell 1. Norsk eksport. Milliarder kroner

	2024
Eksport totalt	1 805
Olje	529
Gass	563
Kondensat	6
Skip	4
Fastlands-Norge	709
Jern og stål	23
Annet metall	78

Kilde: Utenrikshandel med varer, Statistisk sentralbyrå

Ifølge IEAs Gas Market Report Q1-2025, publisert i januar, vokste forbruket av naturgass 2,8 prosent i 2024, til 4 212 milliarder kubikkmeter. Dette er langt høyere enn 2010-tallets årlige gjennomsnittlige vekstrate på 2 prosent. Etterspørselsveksten i 2025 ventes å bli 1,9 prosent. Veksten i 2024 og 2025 er hovedsakelig drevet av vekst i Kina, India og andre framvoksende asiatiske økonomier. Europa importerte mindre gass i 2024, men likevel har importandelen fra Russland, både LNG og gass via rørledning, økt. Europas etterspørsel etter gass er ventet å øke i 2025, men ettersom Russland 1. januar stanset driften av gassrørledningen som går gjennom Ukraina vil andelen LNG måtte øke betydelig. Global produksjon av gass var 4 190 milliarder kubikkmeter i 2024, og IEAs vekstanslag er 2,2 prosent for 2025.

Det europeiske kvotesystemet for utslipp setter et tak på utslippene fra europeiske bedrifter og aktiviteter som omfattes av systemet, og dekker per i dag om lag halvparten av alle utslipp. Én kvote gir tillatelse til å slippe ut ett tonn CO₂ eller CO₂-ekvivalent. Disse kvotene handles på EUs Emissions Trading System (ETS) der CO₂-utslipp blir priset av markedet. Prisen i starten av mars lå på 67,4 euro per tonn CO₂. Framtidspriene stiger til om lag 69 euro per

tonn innen ett år og 77 euro innen 2030. Antallet CO₂-kvoter som utstedes og omsettes i kvotemarkedet reduseres år for år i ETS for å redusere utslipp.

Metaller står for rundt fem prosent av både eksporten fra og importen til Fastlands-Norge. Utbyggingen av fornybar energi globalt gir økt etterspørsel etter metaller som inngår i produksjonen av blant annet solceller, vindturbiner, batterier og elektrisitetsinfrastruktur. Spesielt for kobber, der man ser en stor økning i etterspørselen samtidig som det er utfordrende å finne nye forekomster med god kvalitet, er det på sikt ventet knapphet som presser prisene oppover. Spotprisen på kobber i februar var i gjennomsnitt 9329 dollar per tonn, sammenliknet med 9141 dollar

per tonn i 2024, og framtidspriene viser fortsatt en oppgående priskurve. Prisen på aluminium, som er Norges største eksportprodukt av metall og et delvis substitutt for kobber, har en liknende utvikling som prisen på kobber. Den siste tiden har prisene vokst voldsomt i lys av USAs varslete tollbarrierer.

Prisene på en del metaller har også tidligere vært høye, slik som i 2021 da pandemien førte til knapphet. Forskjellen mellom den gang og nå er at markedet forventer at dagens utfordringer med utvinning, spesielt for kobber, vil være langvarige.

Tabell 2. Oversikt over priser og framtidspriener for et utvalg energi- og råvarer

Vare	Kilde spot- og framtidpris	Valuta	Enhet	2010–2019	2023	2024	2025 ¹	2026	2027	2028
Olje	ICE Brent North Sea og ICE Brent Crude ²	USD	Per MWh	49,1	50,4	48,9	42,5	40,4	40,2	40,4
Gass	Verdensbanken og ICE Dutch TTF	USD	Per MWh	27,9	44,7	37,4	45,9	37,7	31,8	28,4
Kull	Verdensbanken og ICE Rotterdam coal	USD	Per MWh	11	21	17	13	13	13	13
Nordisk kraft – systempris	Nordpool og ICE Endex	EUR	Per MWh	36	64	42	38	42	43	45
Bensin – lett destillat	EU-kommisjonen og ICE Gasoline	NOK	Per liter	5,0	9,5	9,0	6,5	5,4	5,3	5,3
Dieselolje – mellomdestillat ³	EU-kommisjonen og ICE Low Sulfur Gasoil	NOK	Per liter	5,1	9,8	9,1	6,9	6,0	5,9	5,9
Utslippskvoter ⁴	ICE Endex EUA og ICE Endex EUA ⁵	EUR	Per tonn	10	84	65	70	70	73	76
Kobber	LME og ICE ⁶	USD	Per tonn	6 756	8 484	9 141	9 458	9 501	9 548	9 589
Aluminium	LME og ICE	USD	Per tonn	1 944	2 251	2 419	2 685	2 704	2 713	2 717
Bly	LME og ICE	USD	Per tonn	2 107	2 138	2 071	2 034	2 098	2 127	2 157
Nikkel	LME og ICE	USD	Per tonn	15 299	21 511	16 807	16 391	17 333	18 044	18 756
Sink	LME og ICE	USD	Per tonn	2 277	2 650	2 777	2 851	2 893	2 858	2 839
Stål, skrapmetall ⁷	LME CFR Turkey og LME Turkey	USD	Per tonn	298	402	384	374	384	-	-
Kaffe	Verdensbanken Robusta og ICE Robusta	USD	Per kilo	2,03	2,63	4,41	5,38	4,86	-	-
Tømmer	IMF Softwood og CME Group ⁸	USD	Per kubikkmeter	325	216	226	279	311	-	-

¹ 2025 er et gjennomsnitt av spotpriser og framtidspriener. Framtidspriener beregnes som gjennomsnittet av framtidskontrakter som leveres innen gitt år.

² ICE: Intercontinental Exchange, Inc.

³ Historisk pris på dieselolje er et uvektet gjennomsnitt av pris på olje til oppvarming og pris på olje til kjøretøy/fartøy.

⁴ Historisk pris på utslippskvoter er 1st position.

⁵ EUA: EU Allowances.

⁶ LME: London Metal Exchange.

⁷ Historisk verdi for stål i perioden 2010–2019 er kun 2019-verdien.

⁸ Historisk verdi for tømmer i perioden 2010–2019 er IMF Softwood, mens 2023–2025 er CME Group 1st position.

Boks 1.2. Utviklingen internasjonalt er viktig for konjunkturutviklingen i Norge

Norge er en liten åpen økonomi. Det innebærer at utviklingen i internasjonal økonomi er viktig for konjunkturutviklingen her hjemme. I denne boksen viser vi hvordan endringer i utenlandske forhold påvirker utviklingen i BNP Fastlands-Norge og innenlands prisvekst (KPI) ifølge vår makroøkonomiske modell KVARTS.¹ Analysen tar for seg fire ulike scenarier: (1) økt etterspørsel fra våre handelspartnere, (2) kronesvekkelse, (3) økte internasjonale priser, og (4) økte utenlandske renter. Beregningene tar utgangspunkt i at endringene inntreffer i 1. kvartal og varer ut året. Tabell 1 viser effekter på norsk økonomi for året som helhet. I beregningene er penge- og finanspolitikken holdt uendret.

Tabell 2 viser hvordan eksporten og importen er fordelt mellom våre største handelspartnere.

En svakere **kronkurs** fører til høyere priser på importerte varer og tjenester og dermed høyere innenlandsk inflasjon. Beregningene viser at en depresiering av krona på 10 prosent øker prisveksten samme år med 1,3 prosentpoeng. En svakere krone fører også til økt BNP Fastlands-Norge via høyere aktivitet i norske eksportrettede bedrifter og i bedrifter som er i konkurranse med importerte varer. Ifølge våre beregninger øker BNP Fastlands-Norge samme år med 0,4 prosentpoeng.

I likhet med en svakere kronkurs fører scenariet med økte **internasjonale priser** til dyrere import og økte innenlandske priser. En 10 prosent økning i internasjonale priser øker inflasjonen her hjemme med 1,5 prosentpoeng. Økt nettoeksport motsvares av svakere privat konsum og medfører dermed at aktiviteten på fastlandet øker med kun 0,1 prosent.

Økt **aktivitet hos våre handelspartnere** fører til økt etterspørsel etter norske varer og tjenester. Ifølge våre beregninger vil en 10 prosents økning i etterspørselen fra våre handelspartnere føre til en økning i BNP Fastlands-Norge på 1 prosent. Eksporten fra Fastlands-Norge utgjør drøye 20 prosent av den totale produksjonen på fastlandet. Dette, kombinert med at det tar tid å tilpasse produksjonen, medfører at økningen det første året bare er på litt over én prosent. Økt import vil redusere konsumprisveksten med 0,1 prosentpoeng det første året.

Rentedifferansen mot utlandet påvirker norsk økonomi gjennom blant annet valutakurskanalen. Forutsatt at internasjonale priser og etterspørsel fra våre handelspartnere forblir uendrete, vil en ett prosentpoengs økning i **internasjonale renter** svekke krona og øke inflasjonen og BNP Fastlands-Norge med henholdsvis 0,8 prosentpoeng og 0,2 prosent.

¹ Se Boug m.fl. (2023) for en nærmere beskrivelse av KVARTS.

Tabell 1. Effekter på norsk økonomi av endrete internasjonale rammebetingelser

	BNP Fastlands-Norge (prosent)	Inflasjon (pp.)
Svekkelse av krona (10%)	0,4	1,3
Økte internasjonale priser (10%)	0,1	1,5
Økt etterspørsel fra handelspartnere (1%)	1,0	-0,1
Økt utenlandske renter ¹ (1. pp)	0,2	0,8

¹ Beregningene forutsetter endogen kronkurs. Beregningene er basert på endringer i rammebetingelser fra og med 1. kvartal 2024. Effekten er angitt for inneværende år som årsgjennomsnitt. Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2. Norges største handelspartnere

	Eksportandeler	Importandeler
Euroområdet	0,47	0,33
Tyskland	0,15	0,11
Nederland	0,11	0,05
Sverige	0,07	0,11
Storbritannia	0,18	0,05
Danmark	0,05	0,04
USA	0,06	0,03
Polen	0,04	0,07
Kina	0,03	0,12
Brasil	0,01	0,02
Sør-Korea	0,01	0,01
Japan	0,00	0,02
Canada	0,00	0,02
Sum	0,92	0,82

Vektene er angitt for 2024 som årsgjennomsnitt. Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 1 viser effekter på norsk økonomi det første året etter at endringene i utenlandske forhold har funnet sted. Ved langvarige endringer i internasjonal økonomi vil langtidseffektene avvike fra korttidseffekter, blant annet som følge av at det tar tid før økonomien fullt ut tilpasser seg de nye forholdene. Scenariene i denne boksen forutsetter at hver av endringene skjer uavhengig av andre internasjonale forhold, som antas å være uendrete. Et konjunkturomslag i utlandet kan imidlertid endre flere av forholdene samtidig. Dette kan føre til samspillseffekter og påvirke framtidsutsiktene til aktørene i den norske økonomien. Effektene på BNP Fastlands-Norge og KPI vil dermed ikke nødvendigvis være lik summen av enkelteffektene presentert i tabell 1.

Referanser

Boug, P., von Brasch, T., Cappelen, Å., Hammersland, R., Hungnes, H., Kolsrud, D., Skretting, J., Strøm, B. og Vigtel, T. C. (2023). Fiscal policy, macroeconomic performance and industry structure in a small open economy. *Journal of Macroeconomics*, 76, 103524.

2. Konjunkturutviklingen i Norge

I to og et halvt år har den økonomiske veksten i Norge vært beskjeden. Høy inflasjon og påfølgende renteøkninger har bidratt til å dempe aktiviteten. Samtidig har arbeidsledigheten økt fra et lavt nivå. Ledigheten ligger nå på rundt 4 prosent, på linje med gjennomsnittet for 2010-tallet. Inflasjonen målt ved 12-månedersvekst har falt betydelig siden oktober 2022, da den nådde en topp på 7,5 pro-

sent, og var i februar i år 3,6 prosent. Innenlandske faktorer, som høyere reallønnsvekst, lavere renter og økt offentlig etterspørsel, forventes å løfte aktiviteten i norsk økonomi de kommende årene, samtidig som økte handelsspenninger, høyere tollsatser og utsikter til en mer fragmentert global handel utgjør en stor usikkerhet i hvordan norsk økonomi vil utvikle seg.

Tabell 2.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall 2023-2024. Prosentvis endring fra forrige periode der ikke annet framgår

	2023	2024	Sesongjustert			
			24:1	24:2	24:3	24:4
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mm.	-1,2	1,2	-0,5	1,9	-0,1	-0,0
Konsum i offentlig forvaltning	3,4	2,4	0,4	0,4	0,6	0,3
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	-1,5	-1,9	-6,3	2,7	1,6	0,2
Utvinning og rørtransport	10,2	9,6	-8,0	8,9	-0,1	6,6
Fastlands-Norge	-2,6	-4,9	-5,9	0,8	1,0	-0,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	-0,3	0,2	-1,4	1,2	0,4	-0,1
Eksport	0,4	5,7	-0,0	5,5	-3,2	0,1
Tradisjonelle varer	5,3	1,9	-1,8	3,5	-1,1	3,1
Råolje og naturgass	-1,8	7,5	0,6	7,3	-6,0	-1,5
Import	-1,5	3,7	-0,3	3,3	3,5	-0,7
Tradisjonelle varer	-6,2	3,6	1,1	4,2	1,4	-2,3
Bruttonasjonalprodukt	0,1	2,1	0,3	1,8	-1,6	-0,6
Fastlands-Norge	0,7	0,6	0,1	0,3	0,5	-0,4
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	0,6	0,3	0,0	-0,3	0,0	0,1
Sysselsatte personer	1,3	0,6	0,3	-0,0	0,1	0,2
Arbeidsstyrke ²	1,3	0,9	0,2	0,6	0,2	0,0
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	3,6	4,0	3,9	4,1	4,0	4,0
Priser og lønninger						
Årslønn	5,2	5,6
Konsumprisindeksen (KPI) ³	5,5	3,1	0,9	0,3	0,4	0,9
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	6,2	3,7	0,7	0,8	0,5	0,8
Eksportpriser tradisjonelle varer	0,0	-1,5	-1,0	-1,0	0,5	1,0
Importpriser tradisjonelle varer	5,5	0,7	-1,2	2,0	-1,3	1,8
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner ⁴	887	890	245	226	208	211
MEMO (ujusterte nivå tall)						
Norges Banks styringsrente (nivå)	3,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig ⁵	1,3	1,5	6,0	6,1	6,0	6,0
Råoljepris i kroner ⁶	867	856	857	911	843	813
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	119,4	120,3	118,6	119,7	121,1	121,8
NOK per euro	11,42	11,63	11,41	11,57	11,76	11,76

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.

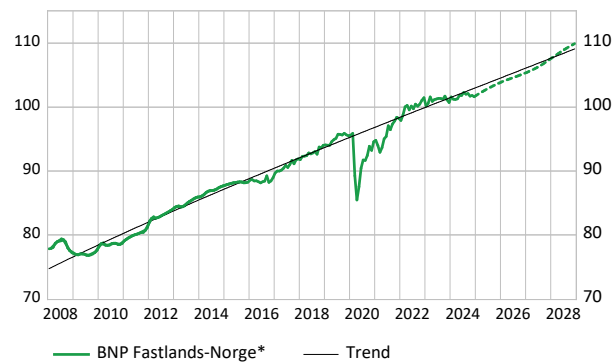
⁵ Gjennomsnitt for perioden.

⁶ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

Figur 2.1. BNP Fastlands-Norge og beregnet trend

Sezonjustert, indeks, 2022 = 100

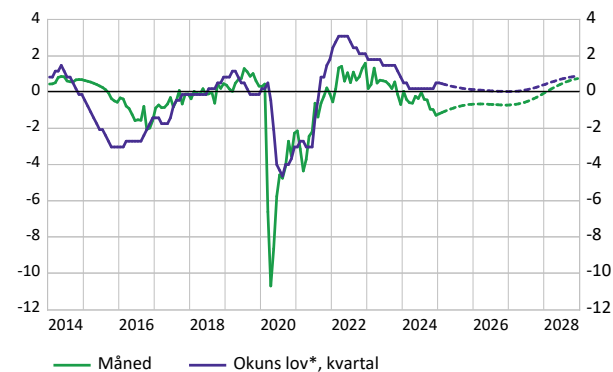

* Kvarstal for 2016, månedstal deretter. Trenden er beregnet med et HP-filter (lambda = 40 000 på kvartal), men slik at trenden ikke påvirkes direkte av aktivitetsutviklingen i 2020 og 2021.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.2. BNP Fastlands-Norge

Avvik fra beregnet trend-BNP i prosent, måneds- og kvartalsfrekvens

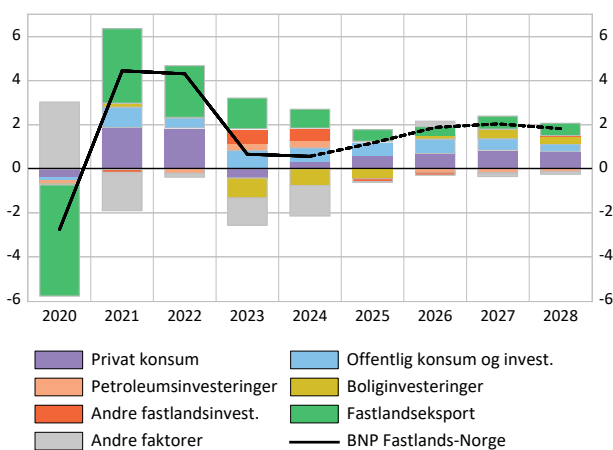

* Serien basert på «Okuns lov» tar utgangspunkt i en sammenheng mellom arbeidsledigheten og produksjonsgapet, se boks 2.1 i Økonomiske analyser 4/2022. Arbeidsledighetsraten er målt i forhold til det historiske gjennomsnittet på 2010-tallet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.3. Bidrag til vekst i BNP Fastlands-Norge, importjustert

Endring fra året før i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Etterspørselsbidragene er regnet ut ved å finne endringen i hver variabel, trekke ut den direkte og indirekte importandelen, og deretter dele på nivået til BNP Fastlands-Norge i perioden før. Importandelene er beregnet i boks 2.2. Alle tall er i faste priser.

Fastlandseksport er definert som samlet eksport minus eksport av råolje, naturgass og frakttjenester i utenriks sjøfart.

Andre faktorer inkluderer lagerendring og statistiske avvik.

Hvor mye den norske økonomien påvirkes av den politiske kursendringen i USA, avhenger blant annet av intensiteten i handelskonflikten og dens varighet. Trumps politikk etter januar 2025 utfordrer handelsavtaler og multilaterale institusjoner ved å innføre økt toll mot flere av sine handelspartnere. Europeiske land, inkludert Norge, vil trolig styrke eget forsvar som følge av dette, samt helt eller delvis gjengjelde de økte tollsatsene. I våre prognoser antas handelsrestriksjonene å vedvare gjennom hele prognoseperioden ut 2028. USAs kursendring innebærer også økt politisk risiko for oljefondet da nær halvparten av fondets investeringer er plassert i amerikanske verdipapirer og eiendommer. Dette kan påvirke oljefondets avkastning, og dermed etter hvert norsk økonomi, men i beregningene forutsetter vi at forventet realavkastningen er på tre prosent.

Økt usikkerhet har ofte blitt ledsaget av en svakere kronekurs. Den politiske kursendringen skaper nedsiderisiko for kronekursen, som allerede er på et historisk svakt nivå. Siden vår forrige konjunkturrapport har imidlertid den importvektede valutakursen styrket seg med rundt 1 prosent. Endringer i krona er viktig for inflasjonen blant annet ved at importerte varer endres i pris og ved at endringer i konkurransevnen påvirker lønnsnivået. Vi legger til grunn at kursen holder seg på nivået fra midten av mars i årene framover.

Prisveksten målt ved konsumprisindeksen (KPI) var historisk høy i 2022 og 2023, men falt markert i 2024. Årsveksten i KPI endte på 3,1 prosent i 2024, en nedgang på 2,4 prosentpoeng fra året før. Nedgangen i energiprisene etter 2022 har dempet både produsent- og konsumentprisveksten. I 2024 bidro særlig prisutviklingen på importerte varer til lavere prisvekst, mens fortsatt høy prisvekst på norske varer og tjenester, spesielt husleier, bremset nedgangen i prisveksten. Vi forutsetter en reduksjon i nettleien samt innføring av Norgespris eller en tilsvarende ordning, noe som forventes å bidra til lavere samlet prisvekst i inneværende år. KPI og KPI-JAE ventes å vokse med henholdsvis 2,7 og 3,1 prosent i 2025. Selv om tiltakende produktivtvekst isolert sett bidrar til å redusere behovet for prisøkninger, vil markant nominell lønnsvekst, følgeefferter av den svake krona, og økt prisvekst internasjonalt bidra til at inflasjonen trolig blir liggende litt over inflasjonsmålet på 2 prosent i årene framover.

Tabell 2.2. Vekst i BNP Fastlands-Norge og importjusterte bidrag til veksten fra etterspørselskomponenter.¹ Prosentpoeng, årlig rate

	KNR-tall				Prognose			
	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
BNP Fastlands-Norge	4,5	4,3	0,7	0,6	1,2	1,9	2,0	1,8
hvorav bidrag fra:								
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,7	1,4	-0,6	0,2	0,6	0,7	0,8	0,8
Konsum og investeringer i offentlig forvaltning	0,8	0,5	1,0	0,8	0,6	0,7	0,5	0,3
Oljeinvesteringer	-0,0	-0,2	0,3	0,3	0,0	-0,2	-0,2	-0,1
Boliginvesteringer	0,2	0,0	-0,9	-0,8	-0,5	0,2	0,4	0,3
Andre fastlandsinvesteringer	0,2	0,2	0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,0	0,1
Fastlandseksporth ¹	3,4	2,3	1,4	0,9	0,5	0,4	0,6	0,6
Andre faktorer ¹	-1,8	0,0	-0,8	-0,7	-0,0	0,3	-0,1	-0,1

¹ Se forklaring under figur 2.3.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Siden desember 2023 har styringsrenta vært 4,5 prosent, den høyeste siden desember 2008. Norges Bank setter styringsrenta i hovedsak for å stabilisere inflasjonen rundt 2 prosent samt for å sikre finansiell stabilitet. Sentralbanken tar også hensyn til at en høyere rente påvirker aktiviteten i norsk økonomi. Ifølge Norges Banks pengepolitiske rapport fra desember lå det an til at styringsrenta reduseres med 0,75 prosentpoeng i år. Den høye inflasjonen i februar trekker i retning av høyere rente. Det samme gjør utviklingen i arbeidsmarkedet. Samlet anslår vi at det blir totalt to rentekutt i år og at renta reduseres videre med 0,75 prosentpoeng i løpet av 2026. Pengemarkedsrenta vil med dette bildet falle fra dagens nivå på rundt 4,5 prosent til om lag 3,5 prosent i 2026 og 2027.

Offentlig investeringer og konsum utgjør om lag 1/3 av fastlandsøkonomien, og disse etterspørselskomponentene har vokst klart mer enn trendveksten i økonomien gjennom 2023 og 2024. Finanspolitikken påvirker også den økonomiske aktiviteten gjennom overføringer til husholdninger og bedrifter. I Nasjonalbudsjettet 2025 anslås det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet til 460 milliarder kroner i 2025. Bruken av fondsmidler basert på forslagene i NB25, andre foreslåtte tiltak samt at støtten til Ukraina økes til 85 milliarder innebærer et uttak fra Statens pensjonsfond utland (SPU) som ligger godt innenfor handlingsregelens krittstrek på 3 prosent. En betydelig satsing på forsvar vil bidra til fortsatt økning i offentlige investeringer. Den årlige konsumveksten i offentlig forvaltning ventes å bli 1–2 prosent utover i prognoseperioden. Holder vi ekstraordinær tilleggsstøtte til Ukraina utenom, antas uttaksprosenten å holdes lavere enn 2,7 prosent utover i prognoseperioden. Det framtidige inndekningsbehovet som

følger av en aldrende befolkning, taler for en slik tilpasning av finanspolitikken.

Husholdningenes konsum, som tilsvarer rundt halvparten av BNP Fastlands-Norge, har tatt seg noe opp etter å ha utviklet seg svakt gjennom store deler av 2023 og 2024. Konsumet var om lag uendret i de siste to årene, men økte rundt 1 prosent i fjor. Til sammenlikning var gjennomsnittsveksten i konsumet på vel 2 prosent i årene 2010–2019. Den svake konsumutviklingen må ses i sammenheng med økte levekostnader og høye renter. Elektrisitetskonsumet var en vesentlig bidragsyter til at varekonsumet vokste rundt 1 prosent i fjor. Tjenestekonsumet økte rundt 1,5 prosent. Konsumoppgangen i fjor var blant annet drevet av økningen i husholdningenes disponible realinntekt, som vokste knappe 4,0 prosent. Med nokså sterk vekst i både disponibel realinntekt og realformue vil konsumveksten ta seg opp til rundt 2,0 prosent i år og rundt 2,5 prosent som årsgjennomsnitt for årene 2026–2028. Våre anslag innebærer at sparegraden uten aksjeutbytte vil være rundt 3,5 prosent som årsgjennomsnitt i prognoseperioden, rundt ett halvt prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet i tiårsperioden 2010–2019. Spareraten antas å holde seg høy som følge av at økt usikkerhet normalt bidrar til mer forsiktighetsmotivert sparing.

Samlet utgjør næringsinvesteringene om lag 10 prosent av BNP Fastlands-Norge, men ettersom de er relativt volatile bidrar de normalt mer til konjunkturutviklingen enn det denne andelen skulle tilsi. Målt i volum lå investeringene i 2023 på et høyt nivå, men de falt litt i 2024. Målt som andel av verdiskapingen har imidlertid næringsinvesteringene de siste årene ligget litt høyere enn gjennomsnittet fra 2000 til 2024. Bedriftene melder

Tabell 2.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2024–2028. Regnskap og prognoser.
Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	Regn- skap 2024	Prognoser									
		2025			2026			2027			2028
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mm.	1,2	2,1	2,6	2,6	2,3	1,8	2,5	2,6	1,7	..	2,3
Konsum i offentlig forvaltning	2,4	1,7	2,4	2,1	1,8	1,8	1,2	1,6	1,7	..	1,0
Bruttoinvestering i fast realkapital	-1,9	-1,6	..	1,9	0,5	..	1,8	1,5	1,7
Utvinning og rørtransport	9,6	1,0	4,0	-1,0	-5,0	-6,0	-7,0	-5,0	-5,0	..	-4,0
Næringer	-3,3	-2,4	2,6	0,9	-1,8	2,7	0,8	-0,8	2,1	..	1,0
Bolig	-19,1	-14,1	-2,5	12,1	6,5	10,3	13,7	15,2	8,2	..	10,0
Offentlig forvaltning	3,5	3,2	..	-0,3	3,8	..	2,3	2,4	1,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	0,2	1,0	2,3	2,5	2,0	2,2	2,4	2,4	2,0	..	2,1
Eksport	5,7	-1,7	..	2,5	1,4	..	1,0	0,7	-1,5
Tradisjonelle varer ²	1,9	2,8	2,5	3,4	2,6	2,1	4,4	3,3	2,5	..	2,8
Råolje og naturgass	7,5	-4,0	..	1,5	0,6	..	-2,3	-1,2	-4,9
Import	3,7	0,9	2,3	3,0	1,7	2,4	2,9	2,5	2,5	..	2,4
Bruttonasjonalprodukt	2,1	-0,4	2,4	2,1	1,5	0,1	1,2	1,1	0,0	..	-0,3
Fastlands-Norge	0,6	1,2	1,4	2,3	1,9	1,4	2,1	2,0	1,4	..	1,8
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	0,6	0,4	0,7	0,7	0,5	0,7	0,6	0,3	0,7	..	0,5
Arbeidsledighetsrate (nivå)	4,0	4,0	..	4,1	4,1	..	4,1	4,0	3,9
Priser og lønninger											
Årslønn	5,6	4,2	4,2	4,5	3,8	3,7	4,3	3,8	3,3	..	3,4
Konsumprisindeksen (KPI)	3,1	2,7	2,6	3,0	2,6	2,8	2,5	2,6	2,4	..	2,5
KPI-JAE ³	3,7	3,1	2,7	3,2	2,8	2,7	2,7	2,6	2,4	..	2,5
Boligpris ⁴	2,7	7,0	6,2	..	5,5	8,5	..	3,2	6,5	..	2,3
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner ⁵	890	778	..	899	719	641	567
Driftsbalansen i prosent av BNP	17,1	14,3	..	16,5	13,0	11,3	9,8
MEMO:											
Pengemarkedsrente (nivå)	4,7	4,4	..	11,5	3,8	..	9,7	3,5	3,5
Råoljepris (USD per fat) ⁶	80	69	..	79	66	..	75	66	66
Importveid kronekurs (44 land) ⁷	0,8	0,6	0,7	4,3	-0,2	0,0	3,5	0,0	0,0	..	0,0

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer og tjenester fra Fastlands-Norge. Finansdepartementet gir anslag for varer utenom olje og gass.

³ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).

⁴ Norges Bank gir anslag på boligprisindeksen publisert av Eiendom Norge.

⁵ Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.

⁶ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.

⁷ Positivt tall innebærer svekket krone.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet: Nasjonalbudsjettet 2025 (FIN), Norges Bank: Pengepolitisk rapport 4/2024 (NB).

om økte investeringer i industri og kraftforsyning, og lavere investeringer innen tjenesteyting i år. Samlet forventer vi en nedgang i næringsinvesteringene i både 2025 og 2026, med et noe kraftigere fall i 2025. Økt usikkerhet i verdensøkonomien, særlig knyttet til internasjonal etterspørsel og handelskonflikter, demper investeringsaktiviteten framover. Økende aktivitet og forventede rentekutt her hjemme trekker i motsatt retning. Målt som andel av bruttoproduktet ventes investeringsnivået å falle gjennom hele prognoseperioden.

Foreløpig nasjonalregnskap viser et årlig fall i boliginvesteringene på nesten 20 prosent i to år på rad. Vi må tilbake til boligkrisen på 1990-tallet for å finne et tilsvarende stort fall i investeringene. Boliginvesteringene utgjør om lag 20 prosent av investeringene på fastlandet. Det kraftige fallet har dermed bidratt til å trekke ned aktiviteten i norsk økonomi som helhet. De siste tallene fra Boligprodusentenes forening viser at nyboligsalget, en ledende indikator for igangsetting av boliger, fortsetter å stige. Salget av nye boliger i januar

2025 var 52 prosent høyere enn januar 2024. Vi forventer at boliginvesteringene vil ta seg opp i løpet av andre halvår 2025. Omslaget må ses i sammenheng med at boligprisene ventes å stige markert i årene framover. De siste tallene publisert av Eiendom Norge viser at prisveksten på brukte boliger så langt i år har vært svært sterk. Vi venter at boligprisene som årsgjennomsnitt øker rundt 7 prosent i år, og at prisveksten deretter avtar gradvis til mellom 2 og 3 prosent mot slutten av prognoseperioden.

Petroleumsinvesteringene ser ut til å nå toppen i år. I 2023 og 2024 økte petroleumsinvesteringene rundt 10 prosent hvert av årene. Veksten i 2024 ble i stor grad drevet av høyere investeringer innen oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler. Basert på oljeselskaperens rapportering til den siste investeringstillingen, venter vi nær uendrete oljeinvesteringer i år. Investeringsvolumet holdes oppe av økte investeringer innen felt i drift. Selv om det forventes noen nye investeringsprosjekter i årene framover, som for eksempel Wisting-prosjektet, vil disse ikke være tilstrekkelige til å erstatte utbyggingsprosjektene som ble igangsatt i 2022 og 2023 og som etter hvert ferdigstilles. Det ligger derfor an til at petroleumsinvesteringene vil falle i de kommende årene. Selv om nær halvparten av leveransene av investeringsvarer i petroleumsnæringen importeres fra utlandet, innebærer leveransene også betydelig etterspørsel rettet mot Fastlands-Norge. Reduksjonen i petroleumsinvesteringene i de kommende årene vil dermed også bidra til å dempe veksten i fastlandsøkonomien.

Det ser ut til å bli en klar reallønnsvekst i år. I fjor økte reallønna 2,4 prosent, noe som er den høyeste reallønnsveksten siden 2012 og det første året med økning i gjennomsnittlig reallønn siden 2020. Lønnskostnadsandelen, som er et mål på hvor stor prosentandel av verdiskapingen i økonomien som tilfaller lønnstakerne, er ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall beregnet til rundt 72 prosent for industrien i 2024. Dette er opp fra 71 prosent i 2023, men fortsatt lavere enn gjennomsnittet på rundt 80 prosent for industrien i perioden 2010–2024. Lønnskostnadsandelen i industrien ventes å ta seg gradvis opp fra et historisk lavt nivå, og vil nærme seg gjennomsnittet for de siste 20 årene i 2028. Med dette bildet vil reallønnsveksten gradvis avta fra knappe 2 prosent i år til rundt 1 prosent i 2028.

Arbeidsledigheten, målt ved Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU), har steget fra et lavt nivå på 3,2 prosent i 2022 til 4,0 prosent mot slutten av 2024. Det er nå flere tegn til at oppgangen i ledigheten har stoppet opp. Selv om det er betydelig variasjon i månedstallene, viser trendtallene fra AKU at ledigheten falt til 3,9 prosent i januar i år. Også de registrerte ledighetstallene fra Nav har vist en nedgang, med en rate på 2,0 prosent i årets to første måneder, ned fra 2,1 prosent i de siste fire månedene av fjoråret. Antallet ledige stillinger er fortsatt på et høyt nivå i et historisk perspektiv og flere ventes å melde seg på arbeidsmarkedet i tiden som kommer. Til tross for at den økonomiske aktiviteten på fastlandet tar seg opp og sysselsettingen øker, vil derfor arbeidsledigheten trolig holde seg nær dagens nivå i årene framover.

Sammenliknet med de potensielle konsekvensene for Norge av den politiske kursendringen i USA, framstår justeringene i våre prognoser fra desember som beskjedne. Økte tollsatser demper den globale økonomiske aktiviteten, noe som også rammer norske eksportbedrifter gjennom lavere etterspørsel og økte handelsbarrierer. En mer fragmentert verdenshandel svekker den samlete verdiskapingen, og selv om de samfunnsøkonomiske kostnadene kan bli betydelige på lengre sikt, vurderer vi at de direkte konsekvensene innenfor vår prognosehorisont er begrensete (se boks 2.1 i ØA 4/2024). Vi nedjusterer anslaget for BNP Fastlands-Norge med drøyt én prosent samlet over de neste tre årene sammenliknet med konjunkturrapporten i desember (se boks 2.1). Dette reflekterer både økte handelsbarrierer og en mer usikker global økonomisk situasjon. Vi legger videre til grunn at Norge ikke vil bli direkte berørt av de beskyttelses tiltakene som EU innfører.

USAs rolle som sikkerhetsgarantist gjennom NATO og som en sentral aktør for stabiliteten i det internasjonale finansielle systemet har vært avgjørende for både norsk sikkerhet og økonomisk stabilitet. En svekket amerikansk forpliktelse på disse områdene vil kunne få betydelige samfunnsmessige konsekvenser for Norge – konsekvenser som langt overgår effekten av økte tollsatser. Regjeringen har påpekt at Norge nå befinner seg i den mest alvorlige sikkerhetssituasjonen siden andre verdenskrig. I våre anslag framkommer dette ved at den økte usikkerheten reduserer den økonomiske aktiviteten samt at forsvarsinvesteringene og støtten til

Boks 2.1. Endringer i prognoser for veksten i BNP Fastlands-Norge og bidrag fra importjusterte sluttleveringer

De foreløpige nasjonalregnskapstallene viser en vekst i BNP Fastlands-Norge på 0,6 prosent i 2024. I våre prognoser fra desember 2024 anslo vi at veksten ville bli 0,9 prosent. Prognosefeilen var dermed på 0,3 prosentpoeng. Våre anslag for både konsum og investeringer i det offentlige viser seg å være for høye i forhold til det nasjonalregnskapstallene viser. Den overraskende lave veksten i offentlig konsum og investeringer trakk veksten i BNP Fastlands-Norge ned med 0,2 prosentpoeng. Også eksporten fra fastlandet og oljeinvesteringene ble lavere enn vi anslo forrige gang og trakk BNP Fastlands-Norge ned, mens fastlandsinvesteringene i nasjonalregnskapet er anslått å bli noe høyere enn vi anslo i desember 2024 og trakk verdiskapingen på fastlandet opp.

Privat konsum (det vil si konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner) ble litt høyere i 2024 enn det vi anslo i desember. Likevel bidro denne oppjusteringen av konsumet til å trekke BNP Fastlands-Norge litt ned. Grunnen er at også sammensetningen av konsumet ble annerledes enn vi så for oss i forrige konjunkturrapport. Nordmenns konsum i utlandet, som ikke bidrar til verdiskaping i Norge da alt importeres, vokste over 14 prosent i 2024, godt over det vi anslo i desember. Tjenestekonsumet til norske husholdninger – som har en liten importandel – ble lavere enn det vi så for oss i desember. Se for øvrig avsnitt 2.13 for en større gjennomgang av hvordan

prognosene for 2024 traff, og boks 2.2 for en gjennomgang av importandelene.

Våre prognoser for veksten i BNP Fastlands-Norge i 2025 er 0,6 prosentpoeng lavere nå enn forrige gang. Reduserte anslag på veksten i både privat konsum og boliginvesteringer forklarer store deler av nedrevideringen. Reduserte petroleumsinvesteringer bidrar også litt. Oppjustering av offentlig konsum og investeringer og fastlandseksport bidrar derimot til at verdiskapingen i år trekkes opp. Vi ser også at den forenklete modellen som her benyttes for å forklare bidragene ikke klarer å forklare hele revisjonen i veksten i BNP Fastlands-Norge. I den forenklete bidragsmodellen har vi antatt at eksporten av olje og gass følger bruttoproduktet i petroleumsnæringen – en næring som ikke er en del av Fastlands BNP. I de nye prognosene har vi imidlertid lagt til grunn en større nedjustering av anslaget for olje- og gasseksporten enn anslaget for bruttoprodukt i næringen, noe som i stor grad utgjør bidraget til posten «Andre faktorer».

Også for 2026 og 2027 er anslagene for veksten i BNP Fastlands-Norge justert ned. For 2026 skyldes det at vi har nedjustert vekstanslagene for privat konsum og fastlandsinvesteringer. Lavere anslag for både privat og offentlig konsum bidrar til at vi har justert ned veksten i verdiskapingen i 2027.

Endring i prognoser for veksten i BNP Fastlands-Norge fra ØA 4/2024 og bidrag fra importjusterte sluttleveringer. Prosentpoeng

	2024	2025	2026	2027
BNP Fastlands-Norge	-0,3	-0,6	-0,4	-0,2
hvorav bidrag fra:				
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2
Konsum og investeringer i offentlig forvaltning	-0,2	0,1	0,1	-0,2
Oljeinvesteringer	-0,1	-0,1	0,0	0,0
Boliginvesteringer	0,0	-0,2	0,0	0,0
Andre fastlandsinvesteringer	0,1	0,0	-0,2	0,0
Fastlandseksport ¹	-0,1	0,2	0,1	0,1
Andre faktorer	0,1	-0,3	-0,1	0,1

¹ Se forklaring under figur 2.3.
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ukraina øker. Vi legger ikke til grunn noen andre sikkerhetspolitiske konsekvenser av betydning for den økonomiske aktiviteten i Norge.

På tross av økte handelsbarrierer internasjonalt venter vi en klar oppgang i norsk økonomi, drevet av innenlandske forhold. God lønnsomhet i frontfaget holder lønns- og inntektsveksten oppe, noe som stimulerer husholdningenes konsum. Konsumet vil også løftes av lavere styringsrente. Samtidig legger handlingsrommet i finanspolitikken til rette for fortsatt vekst i offentlig konsum, investeringer og stønader. Boligbyggingen vil etter hvert snu til oppgang. Med dette bildet venter vi at BNP Fast-

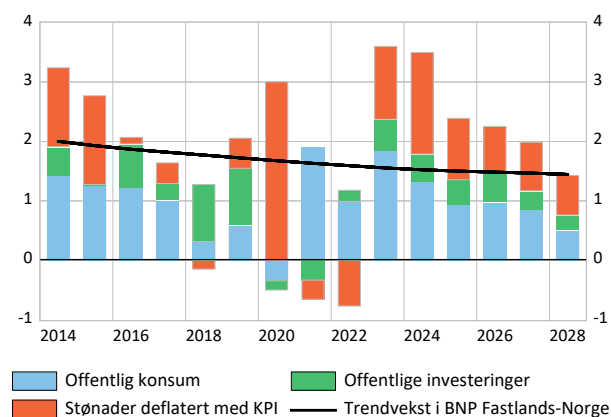
lands-Norge kommer opp mot det vi anser som en konjunkturnøytral situasjon i 2027.

2.1. Økt satsing på forsvar

Veksten i offentlig konsum og investeringer i 2024 var betydelig høyere enn veksten i fastlandsøkonomien. I 4. kvartal 2024 vokste konsumet i offentlig forvaltning 0,3 prosent. Konsumet i statsforvaltningen vokste 0,9 prosent, mens konsumet innen forsvaret vokste 2 prosent. Det kommunale konsumet falt 0,3 prosent. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning falt 0,1 prosent i 4. kvartal 2024 etter en kraftig vekst i 3. kvartal. Det er ikke unormalt med slike variasjoner mellom kvartalene. Investerings-

Figur 2.4. Bidrag til vekst i offentlige utgifter

Endring fra året før i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

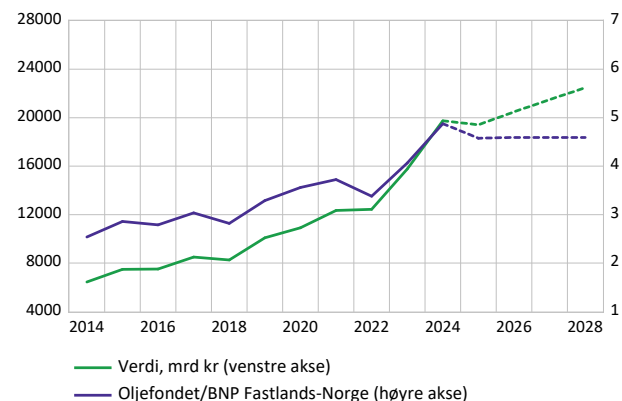
nivået i offentlig forvaltning er høyt i et historisk perspektiv.

I Nasjonalbudsjettet 2025 (NB25) anslås bruken av oljepenger i 2025, målt ved det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet, til 460,1 milliarder kroner. Dette utgjør ifølge NB25 10,9 prosent av trend-nivået for BNP Fastlands-Norge, en økning fra 10,4 prosent i 2024. Det anslås at budsjettet for 2025 samt tidligere års budsjetter vil virke ekspansivt på økonomien i 2025. Denne ekspansive finanspolitikken må ifølge NB25 ses i sammenheng med styrkingen av forsvaret og de påkrevde merutgiftene forbundet med flyktninger fra Ukraina. Regjeringen foreslår i tillegg 5 milliarder kroner ekstra til kommuner og fylkeskommuner i 2025, og i forliket med Sosialistisk Venstreparti (SV) økes oljepengene med om lag 7 milliarder kroner i 2025. Det er enighet mellom partiene på Stortinget om å øke støtten til Ukraina fra 15 milliarder kroner, som fastsatt i NB25, til først 35 milliarder og så videre til 85 milliarder kroner. Regjeringen har i tillegg signalisert økt satsing på forsvaret i tiden framover, samt lansert «Norgespris på strøm» fra oktober 2025, der husholdninger kan velge mellom en fast pris på 40 øre per kilowattime eksklusive merverdiavgift og den eksisterende strømstøtteordningen. Regjeringen har også foreslått å redusere merverdiavgiften på nettleie fra 25 til 15 prosent fra 1. juli 2025, samt fjerne hele avgiften fra 2026.

Bruken av fondsmidler basert på forslagene i NB25 innebar et uttak fra Statens pensjonsfond utland (SPU) på om lag 2,5 prosent av fondsverdien ved inngangen til 2025. I budsjettforslaget er det lagt til grunn en fondsverdi ved inngangen til 2025 på 18 500 milliarder kroner, som er om lag 2 700 milli-

Figur 2.5. Oljefondet / Statens pensjonsfond utland

Verdi, målt i mrd kr og som andel av BNP Fastlands-Norge, årstall

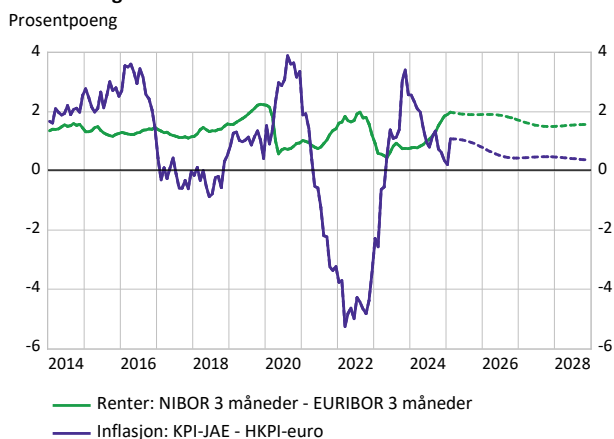
Kilde: NBIM og Statistisk sentralbyrå

arder kroner mer enn ved inngangen til 2024. Ved inngangen til 2025 var fondsverdien om lag 19 700 milliarder kroner, noe som gir et uttak på om lag 2,8 prosent når de foreslåtte tilleggene inkluderes.

De siste årene har fondsverdien økt betydelig som følge av en gunstig utvikling i internasjonale finansmarkeder, svekkelser av krona samt høy tilførsel av kapital. Den siste tiden har imidlertid fondsverdien falt som følge av reduserte børskurser og en noe sterkere krone. I midten av mars var fondsverdien om lag 18 800 milliarder kroner. Handlingsrommet i finanspolitikken er fortsatt betydelig i tiden framover. Geopolitisk usikkerhet og muligheten for ytterligere svingninger i finans- og valutamarke- dene skaper imidlertid en risiko for kursendringer, noe som tilsier en gradvis tilpasning av oljepengene. Vi forutsetter at realavkastningen av fondet blir 3 prosent og at innskuddene baseres på olje- og gasspriser som følger terminprisene.

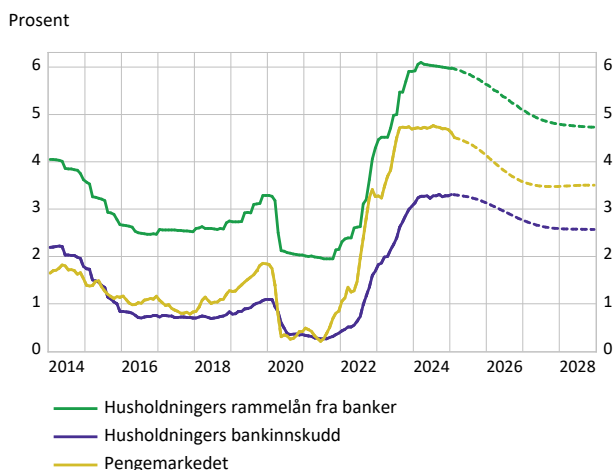
I prognoseperioden legger vi til grunn at satsinger innen forsvaret vil innebære omfattende investeringer. Tre F-35 kampfly ble levert i februar 2025. Vi venter at de tre siste F-35 kampflyene leveres innen utgangen av 2025. I forrige prognose la vi til grunn at NATO-målet om at minst 2 prosent av BNP skal brukes på forsvar ville bli innfridd allerede i 2024, samt at langtidsplanen om å styrke forsvaret ville bli fulgt i tiden framover. I denne prognosen antar vi en ytterligere styrking av forsvaret som følge av den oppståtte sikkerhetssituasjonen i Europa. Import av forsvarsmateriell samt støtte til Ukraina vil i liten grad påvirke aktiviteten i norsk økonomi. Kjøp av norskprodusert forsvarsmateriell, samt investeringer og oppgraderinger av forsvarsinfrastruktur i Norge, vil imidlertid stimulere

Figur 2.6. Rente- og inflasjonsforskjell mellom Norge og euroområdet

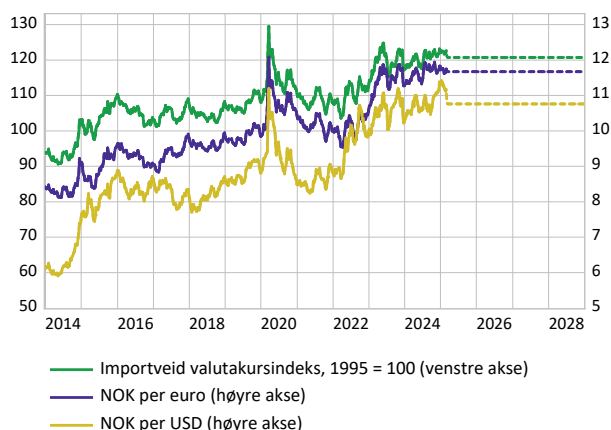
Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

Figur 2.7. Norske renter

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

Figur 2.8. Valutakurser

Kilde: Norges Bank

den økonomiske aktiviteten. En gradvis økende helse- og omsorgssektor vil også stimulere den økonomiske aktiviteten i tiden framover. Holder vi ekstraordinær tilleggsstøtte til Ukraina utenom, antas uttaksprosenten å holdes lavere enn 2,7 prosent utover i prognoseperioden til tross for den økte satsingen på forsvaret.

NB25 anslår at veksten i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning blir henholdsvis 2,1 og -0,3 prosent i 2025. Regjeringens oppdaterte anslag i forbindelse med budsjettkonferansen i mars 2025 er tilnærmet identiske. Vi anslår en vekst i konsum og bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning på henholdsvis 1,7 og 3,2 prosent i 2025. Disse nivåene er noe høyere enn i forrige konjunkturrapport, og endringen kan i stor grad tilskrives ny regnskapsinformasjon om den historiske utviklingen gjennom 2023 og 2024. Offentlig konsum anslås å vokse 1–2 prosent årlig utover i prognoseperioden, noe lavere enn ved forrige konjunkturrapport blant annet som følge av omprioriteringer i favør av økte forsvarsinvesteringer. Realverdien av stønader, målt med konsumprisindeksen, forventes å vokse med om lag 2,5 prosent utover i prognoseperioden blant annet som følge av vekst i antall alderspensjonister.

2.2. Rentekuttene tar noe lengre tid

Siden desember 2023 har styringsrenta vært på 4,5 prosent, den høyeste siden desember 2008. I [Pengepolitisk rapport \(norges-bank.no\)](https://norges-bank.no) fra desember lå det inne i prognosene at første rentekutt kommer på rentemøtet i slutten av mars i år, og rentekomiteén i Norges Bank uttrykte ved rentemøtet i januar at utsiktene for norsk økonomi ikke var vesentlig endret.

Pengemarkedsrenta følger normalt styringsrenta med et påslag. Fra august 2023 til desember 2024 lå tremåneders pengemarkedsrenta nærmest uendret rundt 4,75 prosent. Deretter falt den og lå ved inngangen til mars i år like under styringsrenta, noe som indikerer at markedet da trodde sterkt på et kutt i styringsrenta i slutten av mars.

Innskudds- og utlånsrenter fra banker og finansinstitusjoner har økt fra rekordlave nivåer i 2. og 3. kvartal 2021. Gjennomsnittlig rammelånsrente økte fra 2,0 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2021 til 6,1 prosent ved utgangen av 1. kvartal 2024. Gjennom de tre siste kvartalene i 2024 falt den litt, til

6,0 prosent ved utgangen av 4. kvartal. Gjennomsnittlig innskuddsrente økte fra 1,3 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2023 til 3,4 prosent ved utgangen av 1. kvartal 2024, for deretter å ligge nær dette nivået fram til utgangen av 4. kvartal i fjor.

Verdien av krona er i midten av mars i år noe sterkere enn det vi la til grunn ved forrige konjunkturrapport. En euro er nå verdt om lag 11,60 og en dollar koster om lag 10,70 kroner. Målt ved den importveide kronekursen har krona også styrket seg litt siden forrige konjunkturrapport. I prognosene framover holder vi kronekursen uendret.

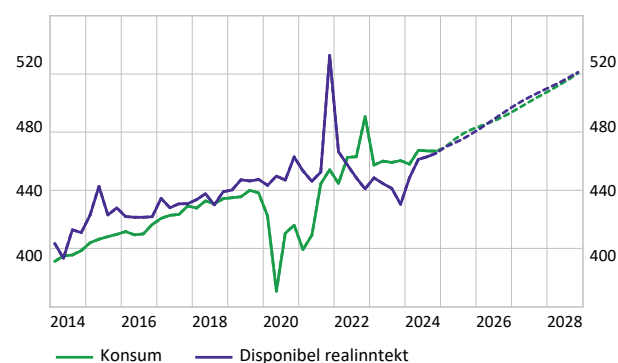
Norges Bank setter renta hovedsakelig for å stabilisere inflasjonen rundt 2 prosent og for å sikre finansiell stabilitet. Sentralbanken tar også hensyn til at rentenivået påvirker aktiviteten i norsk økonomi. Videre tar sentralbanken hensyn til at rentesettingen påvirker importert inflasjon gjennom kronekursen. Perioder med global uro kan føre til økt frykt for å investere i små valutaer, noe som kan svekke små valutaer som den norske krona.¹ Usikkerheten vi nå ser i form av handelskonflikter og mulige brudd på sikkerhetssamarbeid kan dermed øke risikopremiene for små valutaer. For å motvirke kronesvekkelse kan det derfor være nødvendig med en høyere rentedifferanse mellom rentene i Norge og utlandet enn normalt. Det taler isolert sett for at rentekuttene framover utsettes. Det høye inflasjonstallet i februar taler også for en utsettelse av rentekuttene. Samtidig viser de foreløpige nasjonalregnskapstallene en lavere aktivitetsvekst i fastlandsøkonomien i 2024 enn vi la til grunn ved forrige konjunkturrapport.

Anslaget for veksten i år og gjennom prognoseperioden er revidert ned, og aktivitetsnivået i 2028 ventes nå å være om lag 1,5 prosent lavere enn ved forrige konjunkturrapport. Det trekker isolert sett i retning av raskere rentekutt.

Norges Bank oppjusterte i 2024 sitt anslag på nøytral realrente fra intervallet mellom -0,5 prosent og +0,5 prosent til intervallet mellom 0 prosent og 1 prosent. Realrenta er målt som nominell rente justert for inflasjon. Hvis man i tillegg tar hensyn til skattefradraget på renter, innebærer det nye intervallet en nøytral realrente etter skatt i intervallet mellom -0,4 prosent og +0,4 prosent hvis

Figur 2.9. Inntekt og konsum i husholdninger mv.

Sesongjustert, mrd 2022-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

inflasjonen er på inflasjonsmålet. Dette oppjusterte anslaget på nøytral realrente er trolig fortsatt preget av at man har hatt en lang periode med lav rente etter finanskrisen.

Vår renteprognose innebærer to rentekutt i år og tre kutt neste år. Styringsrenta kommer da ned i 3,25 prosent i 2027 og 2028. Med et påslag på 0,2 prosentpoeng mellom styringsrenta og pengemarkedsrenta, blir pengemarkedsrenta på om lag 3,5 prosent. Med et inflasjonsanslag på nær 2,5 prosent i 2028, innebærer våre prognoser en realrente på 1,0 prosent. Tar vi hensyn til skattefradraget, blir realrenta 0,3 prosent i slutten av prognoseperioden. Utlånsrenta – målt som rente på rammelån med sikkerhet i bolig – kommer ned i underkant av 5 prosent mot slutten av prognoseperioden.

2.3. Konsumveksten tar seg opp

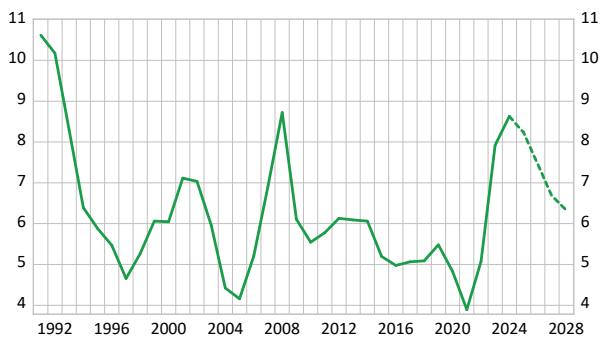
Ifølge foreløpig inntekts- og kapitalregnskap økte disponibel realinntekt for husholdninger og ideelle organisasjoner, både med og uten aksjeutbytter, knappe 4 prosent i 2024. Økningen i fjor kom etter et fall på rundt 2,5 prosent i 2023. Begge vekststratene er revidert ned med rundt ett prosentpoeng siden forrige publisering i desember og skyldes hovedsakelig nedjusteringer av husholdningenes renteinntekter på rundt 13,5 milliarder kroner i 2023 og rundt 17,5 milliarder kroner i de tre første kvartalene av 2024. Nedjusteringene er basert på ny informasjon som er innarbeidet i inntekts- og kapitalregnskapet.² Høyere lønnsinntekter og offentlige stønader, samt lavere prisvekst på flere varer og tjenester, bidro til å øke kjøpekraften for

¹ [Hva påvirker kronekursen?](#)

² Se [nasjonalregnskapet](#) for en nærmere omtale.

Figur 2.10. Rentebelastning for husholdningene

Totale renteutgifter etter skatt som andel av disponibel inntekt i prosent, år

Kilde: Statistisk sentralbyrå

husholdningene i fjor. Økte netto renteutgifter bidro til å dempe den.

Etter et fall på rundt 1 prosent i 2023, som følge av økte levekostnader og økte renter, vokste samlet konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner rundt 1 prosent i 2024, ifølge [foreløpig nasjonalregnskap](#). Samlet konsum var dermed om lag uendret gjennom de siste to årene. Til sammenlikning var årlig konsumvekst i gjennomsnitt vel 2 prosent i årene 2010–2019. Både i 2023 og 2024 var nivået på varekonsumet lavere enn nivået på tjenestekonsumet, slik det var i årene før pandemien. Mens elektrisitetskonsumet i stor grad bidro til at varekonsumet vokste rundt 1 prosent i fjor, var det særlig fritidstjenester som medvirket til at tjenestekonsumet økte rundt 1,5 prosent. Nordmenns konsum i utlandet og utlendingers konsum i Norge vokste rundt 8 og 14 prosent i fjor.

Gjennom store deler av 2024 var disponibel inntekt noe lavere enn konsumet målt i løpende priser. Spareraten økte likevel som følge av betydelig sparing i kollektive pensjonsfond. Med og uten aksjeutbytter var sparingen i fjor på henholdsvis rundt 7,5 og 2,5 prosent, opp rundt 3,5 prosentpoeng fra 2023. Husholdningenes netto finansinvesteringer som andel av disponibel inntekt økte også gjennom fjoråret til et nivå på linje med sparingen. Det ser dermed ut til at husholdningene styrket sin finansielle stilling i fjor gjennom høyere sparing og lavere boliginvesteringer.

Vi venter at disponibel realinntekt, både med og uten aksjeutbytter, vil vokse rundt 3 prosent i 2025, om lag ett prosentpoeng lavere enn ved forrige konjunkturrapport. Nedjusteringen har blant annet

sammenheng med at vi nå venter færre rentekutt i år enn sist. For årene 2026–2028 vil veksten i disponibel realinntekt som årsgjennomsnitt ligge rundt 2,5 prosent. Både lønnsinntekter og offentlige stønader vil øke betydelig mer enn prisene på varer og tjenester, og vil være de viktigste bidragsyterne til veksten i realinntekten framover. Samtidig vil netto renteutgifter bidra positivt til utviklingen i kjøpekraften når lånerentene faller som følge av kutt i styringsrenta. Nivået på rentebelastningen til husholdningene, målt som renteutgifter etter skatt som andel av disponibel inntekt, anslås derfor å synke fra rundt 8,5 prosent i 2024 til rundt 6,5 prosent i 2028. I årene 2010–2019 var gjennomsnittlig rentebelastning 5,5 prosent.

Vi anslår en vekst i samlet konsum i 2025 på rundt 2 prosent, om lag ett prosentpoeng lavere enn ved forrige konjunkturrapport. Nedjusteringen av vekstanslaget i konsumet for i år henger i stor grad sammen med nedjusteringen av realinntektsveksten. Ettersom husholdningene normalt tilpasser konsumet til inntektene med et tidsetterslep, henger nedjusteringen av vekstanslaget i konsumet også sammen med nedjusteringen av veksten i disponibel realinntekt i de siste to årene i inntekts- og kapitalregnskapet. Vekstanslaget i konsumet for 2025 innebærer en klar oppgang gjennom inneværende år etter nær flat utvikling gjennom andre halvår i fjor. Varekonsumindeksen for januar i år viste en nokså bredt basert vekst på rundt 1,5 prosent. Med sterk vekst i både disponibel realinntekt og realformue vil konsumveksten ta seg opp til rundt 2,5 prosent som årsgjennomsnitt for årene 2026–2028. Dette er om lag 0,5 prosentpoeng høyere enn årsgjennomsnittet for årene 2010–2019.

Våre anslag for inntekts- og konsumutviklingen, samt sparing i kollektive pensjonsfond, innebærer en årlig sparingerate på rundt 8 prosent i prognoseperioden. Uten aksjeutbytter vil sparingen ligge nær 3,5 prosent. Sparingen vil da være henholdsvis 1 og 0,5 prosentpoeng høyere enn sine gjennomsnitt for årene 2010–2019, også som følge av at økt usikkerhet normalt bidrar til mer forsiktighetsmotivert sparing. Våre anslag innebærer også at husholdningenes netto finansinvesteringer som andel av disponibel inntekt vil være om lag 7,5 prosent i gjennomsnitt i prognoseperioden, mot om lag 0,5 prosent for årene 2010–2019. Husholdningenes finansielle stilling vil dermed, som fallet i rentebelastningen også tilsier, være styrket framover.

2.4. Vendepunktet for boliginvesteringene kan komme i år

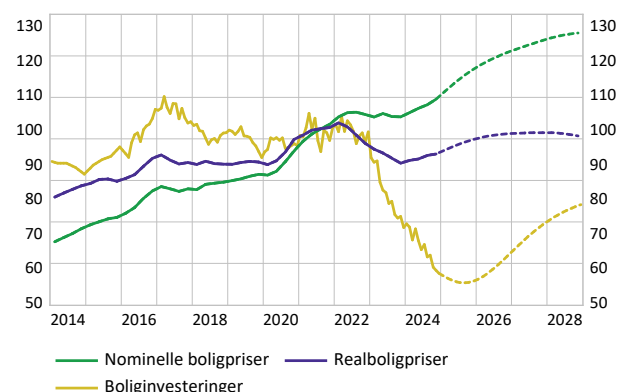
Etter en svak boligprisnedgang i 2023, viser de siste tallene for [Statistisk sentralbyrås prisindeks for brukte boliger](#) at prisveksten endte på 2,7 prosent i 2024. Veksten fra 3. kvartal til 4. kvartal 2024 ble på 1,5 prosent.

Eiendom Norge publiserer en månedlig prisindeks for boligpriser. I årets to første måneder var veksten på henholdsvis 1,4 og 0,9 prosent. Veksten var geografisk spredt, med mest press i større byer i Sør-Norge, samt i Tromsø. Omsetningstall viser at aktiviteten også var meget høy, og i hvert av de to første månedene i år ble det solgt over 20 prosent flere boliger enn i samme periode året før. Antall boliger til salgs ligger litt under fjorårets nivå, men er likevel på et høyt nivå i et historisk perspektiv. Lempingen på egenkapitalkravet i utlånsforskriften, som trådte i kraft 1. januar, har trolig bidratt mye til den kraftige utviklingen.

[Statistisk sentralbyrås byggearealstatistikk](#) viser at antall igangsettingstillatelser, målt i antall kvadratmeter, falt jevnt gjennom 2024 og nådde et historisk lavt nivå i 4. kvartal. Vi må tilbake til bankkrisen på begynnelsen av 1990-tallet for å finne liknende tall. Foreløpige tall fra nasjonalregnskapet viser at boliginvesteringene falt 8,1 prosent fra 3. kvartal til 4. kvartal 2024. Tallene er i stor grad basert på byggearealstatistikken og den svake veksten bør derfor ses i sammenheng med den svært svake utviklingen i igangsettingstillatelsene.

Ifølge indeks for faktisk igangsetting publisert av Boligprodusentenes forening, ble det i 2024 igangsatt omtrent samme antall boliger som i 2023. Nivået de siste to årene er de klart svakeste målingene i statistikkens historie, og er omtrent 60 prosent svakere enn målingen i 2010. Det siste tallet for januar 2025 viser at igangsettingen lå 1 prosent lavere enn samme periode i fjor. Det er igangsettingen av eneboliger og småhus som trakk tallene ned. Det ble igangsatt 20 prosent flere leiligheter i januar relativt til januar året før. [Statistisk sentralbyrås byggekostnadsindeks for boliger](#) viser at prisveksten på byggematerialer fortsatt er høy, med en 12-månedersvekst i januar på 4,2 prosent. [Statistisk sentralbyrås prisindeks for nye boliger](#) viser at nyboligprisene for flerboliger i 4. kvartal 2024 hadde en årsvekst på 4,5 prosent, og fra 3. kvartal til 4. kvartal 2024 var utviklingen omtrent

Figur 2.11. Boligmarkedet
Sesongjustert, indeks, 2022 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

flat. Dette kan tyde på at prisene på brukte flerboliger ligger an til å vokse raskere enn for tilsvarende nye boliger. På sikt kan dette bidra til å gjøre nye boliger relativt mer attraktive for boligkjøpere. På den annen side kan økt usikkerhet gjøre at husholdninger vil foretrekke brukte boliger framfor å forplikte seg til overtakelse av en ny bolig fram i tid. Nyboligsalget tok seg klart opp i januar i år, og lå hele 52 prosent over nivået i januar i fjor. Økningen kan i stor grad tilskrives økt salg av leiligheter. Nyboligsalget kan være en indikator på framtidig igangsetting. Om denne utviklingen fortsetter, vil vi trolig se et vendepunkt mot slutten av året.

I forbindelse med endringen i regjeringssammensetningen i begynnelsen av februar, ble det lansert et mål om 130 000 nye boliger innen 2030. Regjeringens tiltak for å nå målet innebærer hovedsakelig effektivisering av plan- og byggesaksprosesser i kommunene, samt færre reguleringer. Dette vil isolert sett gi fortgang i igangsettingen på sikt, men utfordringer knyttet til høye lånekostnader, dårlig kredittilgang og fortsatt høy prisvekst på byggematerialer lar seg ikke løse med slike tiltak. Den generelle makroøkonomiske usikkerheten gjør det også krevende å anta noe om omfanget av disse utfordringene framover. Organisasjonen Virke Byggevarerhandel meldte i mars om at boligbyggingen ikke ser ut til å ha tatt seg opp så langt i 2025 basert på fortsatt svake omsetningstall i byggevarerhandelen. Vi justerer ned våre anslag for boliginvesteringene i 2025 med om lag 5 prosentpoeng til en nedgang på omtrent 14 prosent. Dette vil innebære et tosfret prosentvis fall i boliginvesteringene tre år på rad, noe som aldri før har blitt registrert i nasjonalregnskapet. Vi forventer at bunnpunktet nås mot slutten av året, etterfulgt av en økning i boliginvesteringer.

teringene på om lag 6 prosent i 2026. Fram mot 2028 vil veksten tilta, men da fra et veldig lavt nivå. Selv om boliginvesteringene ventes å vokse de neste årene vil de likevel ligge på lave nivåer gjennom hele prognoseperioden.

Våre boligprisprognoser baseres hovedsakelig på fundamentale faktorer som påvirker husholdningers etterspørsel etter boliger. Dette inkluderer deres realinntektsvekst, gjeldsoptak, rentebelastning og realrente. Vi har justert prognosen for inntektsveksten noe ned siden forrige rapport, noe som isolert sett taler for lavere boligpriser framover. De øvrige faktorene ligger imidlertid omtrent uendret. Den siste [Forventningsundersøkelsen for Norges Bank 1. kvartal 2025 \(norges-bank.no\)](#), kan tyde på at husholdningene er noe måteholdne og litt mer pessimistiske enn for ett kvartal siden. Norske boligbyggelags landsforbunds (NBBL) boligmarkedsbarometer viser at 3 av 4 av de spurte husholdningene forventer en økning i boligprisene det neste året. Den lave boligbyggingen, forventninger om boligmangel og videre prisvekst, kombinert med endringene i utlånsforskriften legger et press oppover på boligprisene. Vi justerer derfor opp vårt tidligere anslag for 2025 til 7 prosent og litt under 6 prosent neste år. For 2027 og 2028 ventes en samlet prisvekst på omtrent 6 prosent. Dette betyr at realboligprisveksten blir positiv i årene framover med en årlig vekst på mellom 1 og 5 prosent.

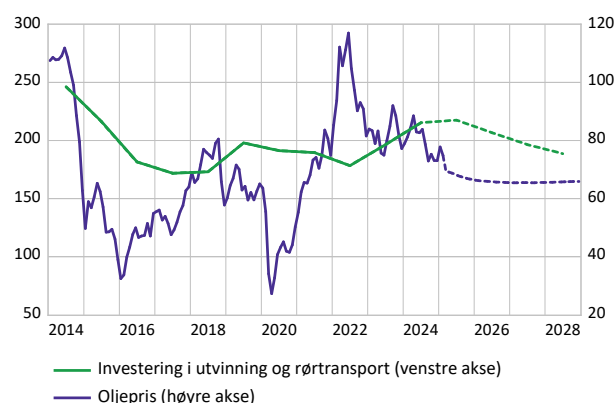
2.5. Petroleumsinvesteringene flater ut i år og faller de neste årene

Etter en sterk vekst i petroleumsinvesteringene i 2023 fortsatte veksten med omtrent samme takt, med 9,6 prosent i 2024, ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet. Dette er 0,5 prosentpoeng lavere enn vi anslo i forrige konjunkturrapport. Veksten i 2024 ble i stor grad drevet av høyere investeringer innen oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler. Investeringene innen leting etter olje og gass og innen rørtransport var også høyere i 2024. For kategorien produksjonshull var det noe lavere investeringer i 2024 etter at denne kategorien hadde svært høy aktivitet i 2023.

Den sterke økningen i investeringsnivået de siste to årene har klar sammenheng med skattetilakspakken, der det ble gitt gunstig beskatning for alle utbygginger det ble levert plan for utbygging og drift (PUD) på før utgangen av 2022. Det er bakgrunnen for at det ble startet svært mange utbygginger i

Figur 2.12. Petroleumsinvesteringer og oljepris

Sesongjustert. Venstre akse: mrd 2022-kr, år
Høyre akse: USD per fat

Kilde: Statistisk sentralbyrå

slutten av 2022, som altså har ført til en kraftig investeringsvekst i 2023 og 2024. Hovedårsaken til at investeringene var høyere i 2024 enn i 2023 er at utbyggingsprosjekter har høyere investeringer i utbyggingsens andre år enn i det første.

Statistisk sentralbyrå kartlegger oljeselskapenes investeringsplaner i den kvartalsvise investeringsstillingen (KIS) for inneværende år og det kommende året. Det nominelle anslaget for 2025 i siste investeringstilling fra februar er på 254 milliarder kroner. Det er en marginal økning på 0,5 prosent fra tellingen i november. Det er vanlig at anslagene i investeringstillingene øker langt mer enn dette fra november til februar. Oljeselskapenes anslag for 2025 er nominelt sett 4,2 prosent høyere enn tilsvarende anslag gitt for 2024 i 1. kvartal i fjor.

Vi legger til grunn at det vil komme til noen investeringer i 2025 fra prosjekter som det ennå ikke er levert PUD på, og som derfor ikke er inkludert i investeringstillingen. Basert på erfaringer med tidligere utbygginger er det ikke usannsynlig at også noen av de allerede pågående utbyggingene kan få noe høyere kostnader enn det som ligger inne i de nåværende investeringsplanene. Oppbyggingen av realkapital kan kreve større investeringsaktivitet enn tidligere forventet. På den annen side er det også risiko for at man ikke får gjennomført alle investeringene som er planlagt for i år, slik at de må utsettes til neste år. På noen av de andre investeringskategoriene, særlig leting og konseptstudier, antar vi at de nominelle investeringene i 2025 vil bli noe høyere enn det som ligger inne i den siste tellingen.

Vi justerer ned vår prognose for volumveksten i investeringene i 2025 til 1 prosent, fra 2 prosent i forrige konjunkturrapport, hovedsakelig på grunn av et lavere anslag for i år enn forventet i den siste tellingen. Siden investeringer i 2024 endte 0,5 prosentpoeng lavere enn vårt forrige anslag innebærer vår prognose et investeringsnivå i 2025 som er 1,5 prosent lavere enn anslått i forrige rapport.

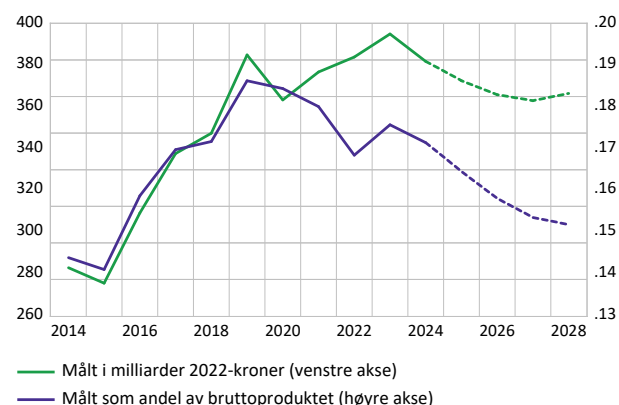
I førstegangsanslaget for 2026 anslås de totale investeringene i næringene rørtransport og utvinning av olje og gass til 197 milliarder kroner, som er nominelt sett 4 prosent lavere enn tilsvarende anslag gitt for 2025, for ett år siden. Det er anslagene for feltutbygging og felt i drift som trekker ned totalanslaget for 2026 sammenliknet med 2025. Utbyggingsprosjektene som ble besluttet utbygd i slutten av 2022 vil ha lavere investeringer i 2026. Disse investeringene vil ikke fullt ut erstattes av investeringer i nye prosjekter, men vi legger til grunn at investeringsnedgangen vil dempes av at aktivitetsnivået fra 2025 på de andre investeringskategoriene i sum vil opprettholdes i 2026. Vi anslår at realinvesteringene vil falle med 5 prosent til neste år.

I løpet av 2027 vil de resterende, pågående utbyggingene bli ferdigstilt. Operatørene på norsk sokkel hadde planer om å levere PUD på flere utbygginger enn de faktisk gjorde innen fristen utløp i 2022 for å dra nytte av Stortingets oljeskattepakke. Noen av prosjektene nådde man ikke å modne fram innen fristen, mens andre prosjekter valgte en å utsette for å unngå for stramme leverandørmarkeder som ville presse opp kostnadene på utbyggingene. En del av disse prosjektene vil sannsynligvis komme de neste årene. Wisting-funnet i Barentshavet er det største av disse. Det er i tillegg mange planer for utbygginger av nye og eldre funn nær eksisterende felt, planer for ombygginger av eldre, nedstengte felt og noen nye utbygginger. Disse prosjektene vil dempe nedgangen i 2027 og 2028. Vi anslår et fall i investeringene på henholdsvis 5 og 4 prosent i disse årene.

Volumet av samlet petroleumsutvinning i 2024 var 3,5 prosent høyere enn i 2023. Gassproduksjonen økte 7,1 prosent, mens væskeproduksjonen falt 0,1 prosent. Oljedirektoratet anslår nå en nedgang i petroleumsutvinningen på 2,5 prosent i år, mens det anslås en vekst på 0,6 prosent i 2026. Petrole-

Figur 2.13. Investeringer i fastlandsnæringer

Mrd 2022-kr, år

Kilde: Statistisk sentralbyrå

umsproduksjonen ventes videre å falle med henholdsvis 1,8 og 5,4 prosent i 2027 og 2028.

2.6. Svak utvikling i næringsinvesteringene framover

Til tross for tiltakende vekst mot slutten av året, ble årsveksten i næringsinvesteringene negativ i fjor etter en sterk nedgang i første halvår. Nivået på næringsinvesteringene er nå tilbake på nivået i 2019, før koronapandemien, som inntil da var det året med høyest næringsinvesteringer. Sett i forhold til verdien av bruttoproduktet er imidlertid investeringsnivået nå på et normalt nivå. Særlig tjenesteinvesteringer og investeringer knyttet til annen vareproduksjon falt i løpet av fjoråret, men også investeringer innen industri og bergverk falt noe. Investeringer i kraftkrevende industri bidro imidlertid til å dempe fallet, med betydelig vekst gjennom året. Framover venter vi at investeringer innen industri og bergverk vil få en flat utvikling, investeringer innen kraftproduksjon vil øke betydelig samt at annen varehandel og tjenesteytende næring vil få en svak nedgang.

Bedriftene innen industri og bergverk, kraftforsyning og olje og gass rapporterer jevnlig til [Statistisk sentralbyrås investeringsundersøkelse](#) om planlagte og utførte investeringer. De seneste anslagene viser at det ligger an til en svak oppgang innen industri og en sterk nedgang innen bergverk. Kraftforsyning bidrar til å holde den samlede veksten i industri, bergverk og kraftforsyning oppe, med et anslag for antatte investeringer i 2025 som er 14 prosent høyere enn tilsvarende anslag for 2024, gitt i 1. kvartal i 2024.

Boks 2.2. Importandeler

Bruken av varer og tjenester kan deles inn i sluttleveringer og produktinnsats. Sluttleveringer inkluderer konsum, investeringer og eksport. Produktinnsats er en produksjonsfaktor. Deler av sluttleveringene kommer direkte fra import. Resten leveres fra norske produsenter, som i ulik grad benytter seg av importert produktinnsats.

Vi har beregnet importandeler for norsk økonomi ved hjelp av en statistisk kryssløpsmodell basert på vare- og næringsstrukturen i KVARTS og tall for 2022, det siste året med endelige nasjonalregnskapstall. Vi viser også importandeler for året før som er beregnet på samme måte.¹ Beregningene tar hensyn til importert produktinnsats, også fra underleverandører, i tillegg til direkte import av sluttleveringer. Det statiske kryssløpet tar imidlertid ikke hensyn til endringer i relative priser, ringvirkninger fra endringer i inntekstoptjening, behov for endret produksjonskapasitet (investeringer) og endringer i renter og valutakurs.

Vi oppgir også hvor stor andel de ulike sluttleveringene utgjør av samlede sluttleveringer. Disse beregnes i 2022-priser og er sterkt preget av høye olje- og gasspriser. Mens eksport av olje og gass utgjorde under 10 prosent av samlede sluttleveringer i 2019 og 2020, økte denne andelen til 17,7 prosent i 2021 og videre til 27,7 prosent i 2022. Det bidro til at eksporten utgjorde 43,7 prosent av sluttleveringene i 2022, mens denne andelen var rundt 25 prosent i 2019 og 2020. Samlet konsum, som inkluderer både konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner samt offentlig konsum, utgjorde over 50 prosent av sluttleveringene i 2019 og 2020. Denne andelen kom ned i 39,7 prosent i 2022 som følge av de høye gassprisene. Nyinvesteringer, som i 2019 og 2020 sto for om lag 20 prosent av sluttleveringene, sto i 2022 for 14,5 prosent av sluttleveringene.

Husholdningenes konsum hadde i 2022 en importandel på 32,4 prosent. Det er en oppgang på 5,5 prosentpoeng fra 2021. Oppgangen skyldes i hovedsak at husholdningene normaliserte sitt konsum i utlandet etter et lavt utenlandskonsum i 2021 som følge av koronapandemien. Husholdningenes konsum i utlandet regnes i sin helhet som import. Varekonsum har en importandel som er mer enn dobbelt så høy som importandelen for tjenestekonsum. Egne transportmidler, som er en underkategori av varekonsum, har et betydelig innslag av import siden det ikke produseres personbiler i Norge. Bakgrunnen for at importandelen ikke er enda høyere enn 57,0 prosent, er at avanse og avgifter utgjør en stor andel av utgiftene ved bilkjøp. Offentlig konsum, som i stor grad består av lønnskostnader, har en lav importandel.

Investeringene er den sluttleveringskategorien som har høyest importandel. I 2022 ble 35,5 prosent av investeringene dekket ved import.

Sluttleveringer til eksport er også delvis levert ved import. I 2022 ble 23,1 prosent av sluttleveringene fra fastlandet dekket av import. Olje- og gasseksporten har en lav importandel, og siden denne har fått en økt verdiandel har det bidratt til å trekke importandelen for samlet eksport ned fra over 20 prosent i 2019 og 2020, til 11,4 prosent i 2022.

Importandeler i sluttforbruket 2021 og 2022. Løpende priser. Prosent

	Andel 2022	Import- andel 2021	Import- andel 2022
Konsum	39,7	21,8	25,2
Konsum i hush. og ideelle org.	25,5	27,9	32,4
Konsum i ideelle org.	1,5	16,1	18,3
Varekonsum	11,1	38,8	40,7
Nærings- og nytelsesmidler	3,3	31,0	31,6
Energivarer mm.	1,0	0,9	1,3
Egne transportmidler	2,2	53,4	57,0
Div. varer	4,7	46,3	47,9
Tjenestekonsum	11,1	13,8	15,9
Bolig	4,3	7,7	6,7
Andre tjenester	6,8	18,2	21,6
Nordmenns konsum i utlandet	1,7	100,0	100,0
Offentlig konsum	14,2	11,5	12,3
Nyinvesteringer	14,5	35,4	35,5
Etter art:			
Bygninger og anlegg	7,1	22,2	23,2
Fly og skip	0,6	83,9	67,4
Øvrige arter	6,7	43,0	45,4
Etter næring:			
Fastlands-Norge	11,8	35,2	35,3
Off. forvaltning	3,3	33,5	32,8
Industri	0,7	45,9	46,8
Andre vareproduserende næringer	1,0	44,1	44,6
Boliger	3,3	22,2	23,2
Andre tjenesteytende næringer	3,6	43,8	43,8
Utvinning og rørtransport	2,4	33,1	34,1
Utenriks sjøfart	0,2	80,8	65,9
Eksport	43,7	14,4	11,4
Fastlands-Norge	13,5	21,9	23,1
Varer	8,8	23,7	24,1
Tjenester	4,8	18,4	21,3
Utlendingers konsum i Norge	0,8	25,2	27,5
Andre tjenester	4,0	18,0	20,2
Olje og gass	27,7	2,1	1,4
Utenriks sjøfart mm.	2,5	68,0	59,6
Samlede sluttanvendelser	100,0	22,0	21,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹ I ØA 1/2024 var importandelene beregnet basert på den mest detaljerte vare- og næringsstrukturen i nasjonalregnskapet. Tallene for 2021 her vil derfor avvike noe fra de vi rapporterte for ett år siden.

Norges Banks undersøkelse av bedriftenes utsikter for den økonomiske utviklingen, [Regionalt nettverk \(norges-bank.no\)](https://regionalt.nettverk.norges-bank.no), kartlegger blant annet bedriftenes planlagte investeringer. I den seneste rapporten, publisert i desember 2024, melder bedriftene om små endringer i investeringene neste år. Det innebærer en flat utvikling i investeringer innen tjenesteytende næringer og i varehandelen.

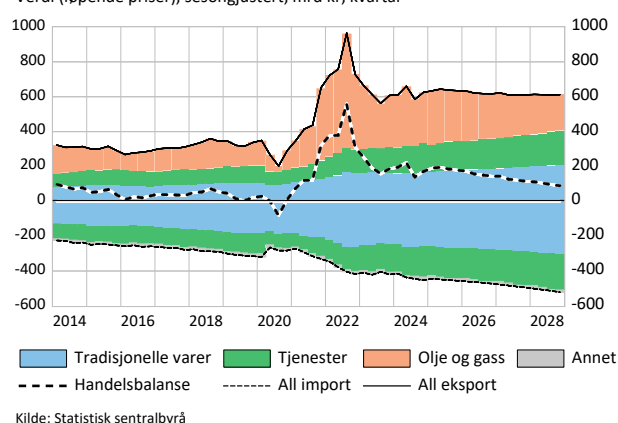
De siste årene har det blitt brukt betydelige statsmidler til subsidier gjennom aktiv næringspolitikk. Blant annet har staten subsidiert etablering av batterifabrikker og havvindprosjekter, samt CO₂-fangst og -lagring. [Finanspolitikkutvalget \(finanspolitikkutvalget.no\)](https://finanspolitikkutvalget.no) pekte i sin uttalelse for 2025 på at «Næringsstøtten har økt kraftig og er i for stor grad rettet mot enkelt næringer.». Blant annet pekte utvalget på at satsingen på havvind bør stanses, at CO₂-kompensasjonsordningen og batterisatsingen bør avvikles og at staten ikke bør støtte utbygging av samfunnsøkonomisk ulønnsom kraftproduksjon eller subsidiere økt kraftforbruk. Hvis myndighetene følger rådene fra utvalget, vil det kunne få konsekvenser for næringsinvesteringene framover.

Som en konsekvens av den brede opprustningen av Europas forsvarsevne er det sannsynlig at aktiviteten blant aktører som produserer forsvarsmateriell vil øke framover. Dette vil bidra til å holde investeringene innen industri oppe utover i prognoseperioden.

Samlet forventer vi en nedgang i næringsinvesteringene i 2025 og 2026, med et noe kraftigere fall i 2025. Nedgangen i 2025 er noe dempet fra forrige konjunkturrapport, mens nedgangen i 2026 er noe styrket. Samlet blir nedgangen i prognoseperioden om lag uendret fra forrige konjunkturrapport. Økt usikkerhet i verdensøkonomien, særlig knyttet til internasjonal etterspørsel og begynnende handelskriger, demper investeringsaktiviteten framover. Samtidig bidrar økt økonomisk aktivitet her hjemme i kombinasjon med lavere renter isolert sett til å trekke investeringsnivået opp. Våre prognoser tilsier at nivået på næringsinvesteringene vil falle noe i prognoseperioden, med en svak oppgang mot slutten av perioden. Målt som andel av bruttoproduktet venter vi at investeringsandelen faller gjennom hele prognoseperioden.

Figur 2.14. Utenriksøkonomi

Eksport (positiv akse), import (negativ akse) og handelsbalanse
Verdi (løpende priser), sesongjustert, mrd kr, kvartal

2.7. Usikre utsikter i utenriksøkonomien

Eksport av både varer og tjenester fra Fastlands-Norge vokste i 4. kvartal i fjor, mens eksporten av råolje og naturgass falt noe. Økt eksport av varegruppene verkstedprodukter og metaller, samt tjenestegruppene finans- og forretningstjenester og utlendingers konsum i Norge bidro vesentlig til veksten i fastlandseksporten i 4. kvartal. De to nevnte varegruppene samt tjenestegruppa utlendingers konsum i Norge bidro også mye til vekst i fastlandseksporten på årsbasis i 2024. Redusert kroneverdi har styrket konkurranseevnen til differensierte eksportprodukter samt stimulert norgesturisme for utlendinger. Veksten i eksporten fra fastlandet i 2024 var dog moderat og lavere enn i 2023. Etter koronapandemien i 2020 har veksten i tjenesteeksporten vært svært høy, mens veksten i eksporten av varer fra fastlandet har vært betydelig lavere. Eksporten av både olje og gass økte i 2024, etter å ha ligget på et tilnærmet konstant nivå i årene 2021-2023.

Det ble importert 6 kampfly i 4. kvartal 2024. Redusert import av andre varer trakk ned samlet vareimport. Redusert import av elektrisk kraft, raffinerte oljeprodukter og biler sto for det meste av nedgangen i vareimporten. Importen av tjenester økte bredt basert i 4. kvartal i fjor. Nordmenns konsum i utlandet utgjorde 30 prosent av all tjenesteimport i 4. kvartal, og har vokst hvert kvartal siden 2. kvartal 2021. Nivået er nå tilbake på nivået før pandemien. For fjoråret som helhet vokste importen av tjenester mer enn importen av varer.

Råolje og naturgass, samt varer fra fastlandet som elektrisitet, raffinerte oljeprodukter og lite eller

ikke-bearbejdede råvarer som fisk, metaller og trevarer prises i stor grad på internasjonale markeder i store valutaer som dollar og euro. Kronevekkelsen de siste årene har gitt positive bidrag til disse eksportprisene omregnet til norske kroner. Eksportprisene for varer, tjenester, samt olje og gass steg alle i 4. kvartal i fjor. Men for året som helhet var det bare eksporten av tjenester som hadde prisvekst. Gassprisen (som kan svinge mye) falt mer enn oljeprisen.

Kronesvekkelsen har også stimulert importprisveksten, men veksten i 4. kvartal var mindre enn prisveksten for fastlandseksporten. Fastlandseksporten vokste, mens importen falt. Dermed ble fastlandets handelsunderskudd redusert i 4. kvartal. Tillagt eksportverdien av olje og gass, økte Norges handelsoverskudd med 23 prosent, til 171 milliarder kroner. Etter 2022, da Russlands invasjon i Ukraina sendte gassprisen og Norges handelsoverskudd til himmels, har handelsoverskuddet hvert år falt mye som følge av redusert verdi på olje- og gasseksporten. I 2024 falt handelsoverskuddet vel 8 prosent, til 722 milliarder kroner.

Trump-administrasjonens varslete endringer i USAs økonomiske politikk skaper stor usikkerhet internasjonalt. I hvilken grad Norges handel med utlandet – i all hovedsak EU og USA – vil bli rammet av toll og mulig handelskrig er uvisst. Fastlands-Norges eksport til USA og EU utgjorde henholdsvis 8,4 og 57 prosent av samlet eksportverdi i 2024, mens importen fra USA og Europa utgjorde 7,8 og 63 prosent av samlet importverdi (se [Norges viktige handelspartnere](#) og [Norges handel med USA](#)). Vi har nedjustert veksten i etterspørselen fra våre handelspartnere noe i forhold til forrige prognose. Vi har også nedjustert veksten i etterspørselen fra Fastlands-Norge litt. Isolert sett virker det dempende på eksporten og importen.

Vi anslår litt høyere vekst i fastlandseksporten enn veksten i etterspørselen fra våre handelspartnere. Det betyr at Norge vil vinne markedsandeler. Eksportveksten er litt høyere enn anslått vekst i importen. Prisveksten for fastlandseksporten ventes også å bli høyere enn importprisveksten. Fastlands-Norges utenrikshandel vil da bidra positivt til handelsbalansen. Men produksjonen og eksporten av olje og gass ventes å avta litt gjennom prognoseperioden 2025-2028, og oljeprisen ventes å falle. Dermed vil Norges overskudd på handelen

med utlandet bli redusert gjennom prognoseperioden. Den nylig vedtatte økningen i støtten til Ukraina vil redusere overskuddet på rente- og stønadsbalansen i år. Når overskuddet på rente- og stønadsbalansen, som øker fra og med neste år som følge av økende verdi på oljefondet, legges til handelsbalansen, anslås summen – driftsbalansen overfor utlandet – som andel av BNP å falle fra nær 14 prosent i 2025 til under 10 prosent i 2028.

2.8. Høyere vekst i fastlandsnæringene framover

BNP Fastlands-Norge, regnet i basisverdi, falt 0,1 prosent fra 3. til 4. kvartal 2024, viser foreløpige tall fra nasjonalregnskapet. Dette kom etter en oppgang gjennom de øvrige kvartalene. Samlet for året økte verdiskapingen i fastlandsnæringene 0,8 prosent. BNP Fastlands-Norge regnet i markedsverdi vokste 0,6 prosent fra 2023 til 2024.

Veksten i de fleste næringsområder var svak mot slutten av fjoråret. Kraftproduksjon trakk derimot opp veksten, mens jordbruk og fiske var de største bidragsyterne til å trekke ned. Disse tre områdene er i stor grad påvirket av naturgitte forhold. Også i havbruksnæringen falt produksjonen i 4. kvartal. Usikkerheten framover er stor både for fiskeri og havbruk. Blant annet er det en betydelig reduksjon i torskekvotene fra 2024 til 2025 som spesielt rammer havfiskeflåten. I havbruksnæringen er det ulike produksjonsutfordringer knyttet til for eksempel lakselus og rømminger, samt usikkerhet rundt eventuelle handelshindringer.

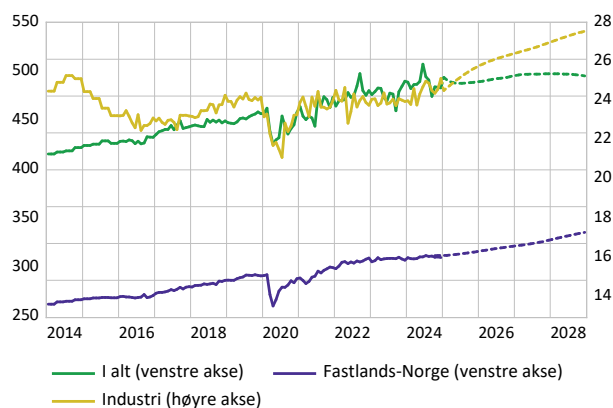
Bygg- og anleggsproduksjon har falt siden 2. kvartal 2022. Utviklingen har vært preget av lav boligbygging og lav igangsetting av nye prosjekter. Starten på 2025 viser imidlertid en positiv utvikling i salget av nye boliger, samtidig som igangsettingen er lav.³ Ellers betyr den svake økonomiske situasjonen i kommunene færre oppdrag til bygge- og anleggsnæringen. Samtidig bidrar flere store statlige bygg- og anleggsprosjekter positivt til aktiviteten.

Etter en lengre periode med nokså flat utvikling i industri og bergverk økte produksjonen moderat gjennom 2024. I 4. kvartal falt produksjonen 0,4 prosent, mens den økte 1,7 prosent for 2024 samlet. Det er betydelige forskjeller mellom ulike bransjer. Særlig leverandører til petroleumsvirk-

³ [Oppgang i nyboligsalget \(boligprodusentene.no\)](#).

Figur 2.15. Bruttonasjonalprodukt

Sesongjustert, mrd 2022-kr, måned

Kilde: Statistisk sentralbyrå

somheten, som verftsindustri, hadde et godt år i 2024, men også for disse var det tegn til utflating mot slutten av året. Andre bransjer, som produsenter av konsumvarer, hadde negativ utvikling. [Statistisk sentralbyrås konjunkturbarometer for 1. kvartal 2025](#) viser at det er positive utsikter for industrien framover, og at man forventer oppgang i ordretilgangen både fra hjemme- og eksportmarkedet. Det forventes også at innsatspriser og priser på produkter som selges til de ulike markedene vil fortsette å øke.

De tjenesteytende næringene leverer sine tjenester til næringslivet eller til husholdningene. I tillegg er det en betydelig eksport av de næringslivsrettete tjenestene. Begge tjenestetypene hadde en svak vekst gjennom 2024, og som flatet ut i 4. kvartal. Et eksempel er varehandel som i fjorårets to siste kvartaler hadde en flat utvikling. Varehandelen er sterkt påvirket av husholdningenes kjøpsvilje og -evne, og varekonsumet utviklet seg svakt gjennom 2024. Det antas at varekonsumet tar seg noe opp i 2025. Vi ser blant annet at nyregistrerte personbiler i januar og februar var betydelig over tilsvarende tall for november og desember. Oppgang i varekonsumet betyr at varehandelen får et løft. Typiske tjenester som er rettet mot næringslivet, enten i Norge eller utlandet, er for eksempel informasjonsteknologitjenester (IKT) samt faglig og teknisk tjenesteyting. IKT hadde flat utvikling gjennom hele 2024, mens teknisk tjenesteyting, som i stor grad leverer til petroleumsvirksomheten, vokste moderat. Hvordan tjenesteproduksjonen samlet vil utvikle seg framover avhenger av etterspørselen fra husholdningene og etterspørselen

etter innsatsprodukter fra næringslivet hjemme og i utlandet.

Aktiviteten i offentlig forvaltning, som utgjør 1/3 av BNP Fastlands-Norge, økte 0,6 prosent i 4. kvartal, mens økningen fra 2023 til 2024 var 2,1 prosent. Den økonomiske situasjonen til kommunene taler ikke for aktivitetsvekst i 2025. Vi antar derimot at forsvaret og sivil statlig virksomhet vil øke aktivitetsnivået.

Våre beregninger viser at veksten i fastlandsnæringene vil øke til 1,3 prosent i 2025, mens veksten vil ligge rundt 2 prosent i resten av prognoseperioden. Dette er en nedjustering fra forrige rapport på 0,9 prosentpoeng samlet over de neste fire årene. Det er usikkert hvordan internasjonale forhold vil påvirke økonomisk aktivitet i Norge. Økte tollsatser demper den globale økonomiske aktiviteten, noe som også rammer norske eksportbedrifter gjennom lavere etterspørsel og økte handelsbarrierer. Vi har ellers lagt til grunn at Norge ikke vil bli direkte berørt av beskyttelsestiltakene som EU har varslet. Alt i alt ser vi for oss en klar vekst i industrien i 2025, ytterligere vekst i 2026, og en mer dempet vekst i resten av prognoseperioden.

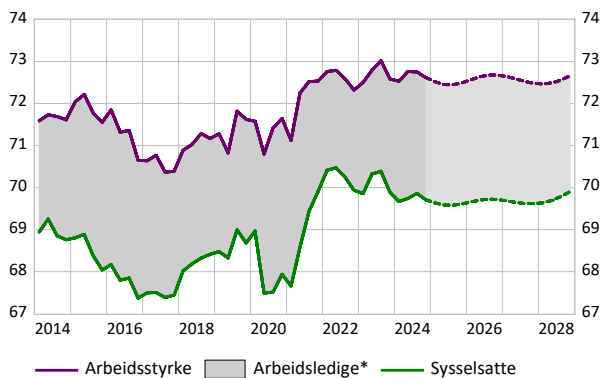
Oppgangen i norsk økonomi er ellers drevet av innenlandske forhold, blant annet økt vekst i offentlig konsum og investeringer. Økningen i husholdningenes disponible realinntekt vil stimulere konsumet. Dette vil styrke veksten i varehandel og annen privat tjenesteproduksjon. Våre prognoser viser også at boliginvesteringene tar seg opp mot slutten av 2025. Aktiviteten i bygg og anlegg ventes dermed å ta seg opp utover i 2025 og holde seg oppe resten av prognoseperioden.

2.9. Stabil ledighet de nærmeste årene

Arbeidsledigheten, målt ved Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), steg fra et lavt nivå i 2022 på 3,2 prosent til 4,0 prosent mot slutten av 2024. Dette nivået er omtrent det samme som gjennomsnittet for 2010-tallet. Ifølge trendtallene fra AKU falt ledigheten ytterligere til 3,9 prosent i januar 2025. Trendtallene representerer den langsiktige utviklingen og det er størst usikkerhet knyttet til tallene i slutten av tidsserien. Ledigheten forventes å holde seg omtrent på dagens nivå i 2025 og i de kommende tre årene. Yrkesdeltakelsen, definert som andelen av befolkningen som inngår i arbeidsstyr-

Figur 2.16. Arbeidsmarkedsstatus

Prosent av befolkningen i yrkesaktiv alder, AKU

* Arbeidsledigheten er her målt som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder

Kilde: Statistisk sentralbyrå

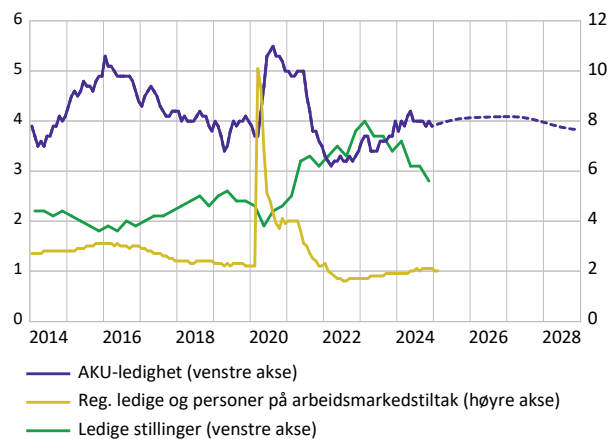
ken, er for tiden på et historisk høyt nivå og forventes å forbli omtrent på samme høye nivå framover.

Den registrerte ledigheten publiseres av Nav, og var 2,0 prosent de første to månedene av året. Dette er 0,1 prosentpoeng lavere enn de siste fire månedene av 2024, og det er hovedsakelig antall ledige personer med yrkesbakgrunn innen bygg og anlegg som har blitt færre. Denne gruppa utgjør likevel den største andelen av registrert helt ledige med kjent yrkesbakgrunn, om lag 14 prosent i februar 2025. Totalt sett, inklusive arbeidssøkere på tiltak, var 6 500 flere personer registrert hos Nav i februar 2025 sammenliknet med samme måned året før. Innvandrere fra Ukraina utgjorde 58 prosent av økningen. Merk at Nav-tallene er fulltelling av alle som er registrert helt ledige hos Nav, mens tallene fra AKU er basert på svar fra intervjuer med et representativt utvalg av befolkningen. Dette medfører at AKU-tallene også fanger opp arbeidsledige som ikke er registrert hos Nav, i tillegg til at en del registrert ledige hos Nav ikke blir klassifisert som arbeidsledige i AKU.⁴

Fra 3. til 4. kvartal 2024 falt antallet ledige stillinger nesten 12 prosent. [Statistisk sentralbyrås undersøkelse om ledige stillinger](#) har stort sett vist nedgang i antallet ledige stillinger gjennom 2023 og 2024, men fra et historisk høyt nivå i 2021 og 2022. Antallet ledige stillinger er fortsatt på et nokså høyt nivå. Ifølge [statistikken fra Nav \(nav.no\)](#) gikk antallet nye stillinger noe ned i løpet av det siste året, men tilgangen på ledige stillinger er på et høyere nivå enn før koronapandemien. Statistisk sentralbyrå

Figur 2.17. Arbeidsledige personer og ledige stillinger

Prosent av arbeidsstyrken og av summen av besatte og ledige stillinger, sesongjustert og glattet

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå

publiserer tall for beholdningen av ledige stillinger, mens Nav publiserer tilgangstall basert på en snovere definisjon, der uformelt utlyste ledige stillinger ikke er inkludert.

Ifølge AKU utgjorde de sysselsatte 69,7 prosent av befolkningen i alderen 15–74 år i 2024, ned 0,4 prosentpoeng fra året før. Ser man på personer i alderen 20–64 år, utgjorde de sysselsatte 80,0 prosent av befolkningen i 2024. Dette var også ned 0,4 prosentpoeng fra året før og 2 prosentpoeng lavere enn målsetningen regjeringen har satt for denne aldersgruppa i 2030, se [Meld. St. 33 \(2023–2024\) \(regjeringen.no\)](#).

Ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet var utviklingen i antallet sysselsatte svak gjennom fjoråret. Fra 3. til 4. kvartal 2024 økte antallet sysselsatte 0,2 prosent. Årsveksten i antallet sysselsatte fra 2023 til 2024 var 0,6 prosent. Antallet utførte timeverk utviklet seg nokså flatt gjennom 2024, og årsveksten fra 2023 til 2024 var 0,2 prosent.

Næringer med økning i antallet sysselsatte og utførte timeverk fra 2023 til 2024 inkluderte olje- og gassnæringen og tjenester tilknyttet denne næringen samt deler av industrien, særlig produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner. Antallet sysselsatte og utførte ukeverk i forsvaret samt i helse- og omsorgstjenester økte også i denne perioden. I bygge- og anleggsvirksomhet falt antallet sysselsatte 3,0 prosent fra 2023 til 2024. Fallet var drevet av en nedgang innenfor oppføring av bygninger, mens innenfor anleggsvirksomhet var

⁴ Se [artikkelen «Hvorfor ulike ledighetstall?»](#).

det sysselsettingsvekst. Også forretningsmessig tjenesteyting, der utleie av arbeidskraft inngår, hadde nedgang i antallet sysselsatte i denne perioden.

Ifølge tall fra [Statistisk sentralbyrås statistikk over antall arbeidsforhold og lønn](#) var det i januar 2025 13 900 innvandrere fra Ukraina som var i arbeid og mottok lønn av de som hadde innvandret etter invasjonen i 2022. Dette utgjør 30 prosent av ukrainerne i alderen 20–66 år som har innvandret etter invasjonen og som har blitt boende i landet. Den nokså lave andelen i jobb henger sammen med at mange deltar i introduksjonsprogrammet for nyankomne flykninger før de søker arbeid. Innvandringen fra Ukraina har bidratt til å trekke sysselsettingsprosenten noe ned i løpet av årene 2022–2024, særlig blant kvinner.

Antallet i arbeidsstyrken fortsatte å øke omtrent i takt med befolkningsveksten gjennom 2024 ifølge AKU. Yrkesdeltakelsen endte på 72,7 prosent i 2024, ned 0,1 prosentpoeng fra året før. Dette er et høyt nivå historisk sett.

Etter et par år med press i arbeidsmarkedet har det fra 2024 av vært en mer normal situasjon. Vi anslår fortsatt en svak økning i sysselsettingen i 2025 og at veksten holder seg svak også i resten av prognoseperioden. Sysselsettingen vil ifølge våre anslag øke i takt med befolkningsøkningen slik at sysselsettingsandelen forblir omtrent uendret. Vi anslår at ledigheten vil være omtrent uendret på dagens nivå de nærmeste par årene før vi forventer en liten nedgang mot 3,9 prosent i slutten av prognoseperioden.

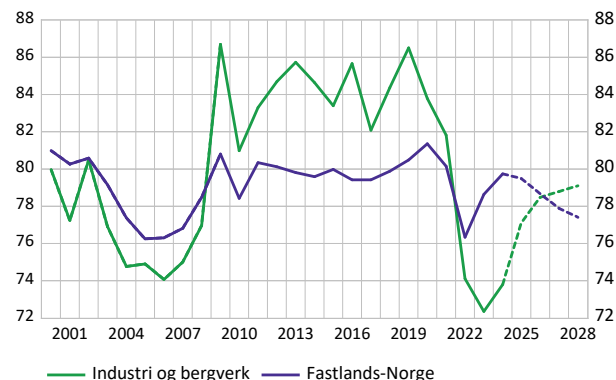
2.10. Reallønnsvekst i år også

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser en vekst i gjennomsnittlig påløpt årslønn på 5,6 prosent fra 2023 til 2024. Med en vekst i konsumprisindeksen (KPI) på 3,1 prosent i samme periode innebærer dette en økning i gjennomsnittlig reallønn på 2,4 prosent fra 2023 til 2024. Dette er den høyeste reallønnsveksten siden 2012, og det første året med en økning i gjennomsnittlig reallønn siden 2020.

Lønnskostnadsandelen, som er et mål på hvor stor prosentandel av verdiskapingen i økonomien som tilfaller lønnstakerne, er ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall beregnet til 72 prosent for industrien i 2024. Dette er opp fra 71 prosent i 2023, men fortsatt lavere enn gjennomsnittet på litt over

Figur 2.18. Lønnskostnadsandel

Beregninger basert på faktorinntekt, justert for selvstendiges arbeidsinntekt, prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

80 prosent for industrien i perioden 2010–2024. Innenfor industrien trakk næringsmiddelindustrien, som sto for om lag 1/3 av driftsresultatet og om lag 20 prosent av lønnskostnadene totalt i industrien, ned den gjennomsnittlige lønnskostnadsandelen i 2024. Verkstedindustrien trakk på sin side lønnskostnadsandelen i industrien opp i 2024, til tross for at den falt fra 82 til 78 prosent fra 2023 til 2024.⁵

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) beregner en årslønnsvekst for de største forhandlingsområdene. Foreløpige beregninger fra TBU viser en årslønnsvekst for industriarbeidere i NHO-bedrifter på 5,6 prosent fra 2023 til 2024, mens tilsvarende vekstrate for industrifunksjonærer var 4,9 prosent. Samlet for NHO-bedrifter i industrien er årslønnsveksten fra 2023 til 2024 beregnet til 5,3 prosent. Dette er 0,1 prosentpoeng høyere enn frontfagsrammen på 5,2 prosent som NHO, i forståelse med LO, anslår for inntektsoppgjøret. For verksteddelen av Industriovertenskomsten, som er frontfaget i forbundsvis oppgjør, er årslønnsveksten fra 2023 til 2024 beregnet til 6,1 prosent.

Veksten i gjennomsnittlig årslønn kan dekomponeres i bidrag fra overheng, tariff tillegg og lønns- glidning. Overhenget angir hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittsnivået for hele året, og bidrar med informasjon om årslønnsveksten året etter. Tariff tillegg omfatter

⁵ Verkstedindustrien omfatter produksjon av metallvarer, maskiner og utstyr, elektriske produkter og liknende, i tillegg til bygging av skip og oljeplattformer/moduler samt reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr.

lønnsøkning fra sentrale forhandlinger. Lønnsglidning er summen av alle andre faktorer som påvirker årslønna utover overhenget og tariff tillegg.

For industriarbeidere i NHO-bedrifter var overhenget inn i 2024 på 1,6 prosent, mens tariff tilleggene bidro med 2,2 prosentpoeng og lønnsglidningen med 1,8 prosentpoeng til årslønnsveksten i 2024. For industrifunksjonærer bidro lønnsglidningen med 3,1 prosentpoeng i 2024. Lønnsglidningen bidro mer til årslønnsveksten i 2024 for begge disse gruppene sammenliknet med gjennomsnittet i perioden 2020–2024. For NHO-bedrifter i industrien samlet er overhenget inn i 2025 foreløpig beregnet til 1,8 prosent, herunder 1,6 prosent for industriarbeidere og 2,0 prosent for industrifunksjonærer. Anslaget for det samlede veide overhenget inn i 2025 er foreløpig beregnet til 1,8 prosent, som er litt lavere enn overhenget inn i 2024.

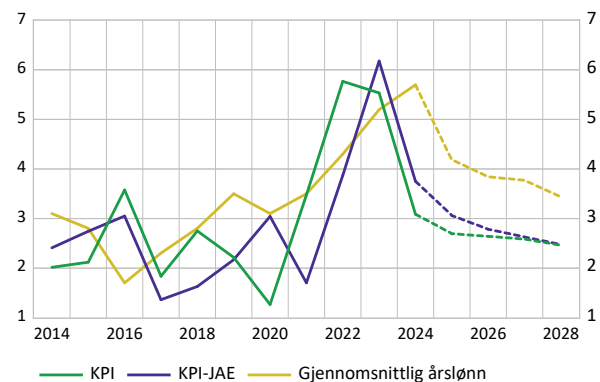
Ifølge våre prognoser vil årslønnsveksten bli 4,2 prosent i 2025, før den faller til om lag 3,5 prosent mot 2028. Lønnsveksten for inneværende år holdes oppe av god lønnsomhet i industrien. Økt global uro kan skape usikkerhet om lønnsomheten framover, noe som vil kunne trekke i motsatt retning. Med den anslåtte veksten i KPI for 2025 på 2,7 prosent vil anslagene tilsi en reallønnsvekst på om lag 1,5 prosent i inneværende år. I årene 2026–2028 tilsier våre anslag en årlig reallønnsvekst på om lag 1 prosent.

2.11. Stabil prisvekst i årene framover

Veksten i konsumprisindeksen (KPI) falt markert fra 2023 til 2024, også justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE). Årsveksten i KPI endte på 3,1 prosent i 2024, ned fra 5,5 prosent i 2023. Prisstigningen målt med KPI-JAE ble 3,7 prosent i 2024, ned fra 6,2 prosent i 2023. Samlet sett har prisveksten de siste årene vært historisk høy, og vi må tilbake til 1980-tallet for å finne tilsvarende årsvekst i KPI. I 2022 bidro høye priser på energivarer til å øke KPI-veksten med 1,7 prosentpoeng på årsbasis målt som differansen mellom KPI og konsumprisindeksen uten energivarer (KPI-JE). De to siste årene har årsveksten i KPI gjennomgående vært lavere enn for KPI-JAE. Forskjellen i veksttakten mellom KPI og KPI-JAE de to siste årene skyldes i hovedsak en nedgang i energiprisene. Særlig spotprisene på kraftbørsen Nord Pool falt betydelig fra toppnivået i 2022. Prisene ble mer enn halvert fra 2022 til 2023. Nedgangen fortsatte fra 2023 til

Figur 2.19. Konsumprisindekser og årslønn

Endring fra året før i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

2024. Strømstøtten til husholdninger ble introdusert i desember 2022, og den har dempet effektene av høye spotpriser på husholdningenes elektrisitetpriser. Energiprisene inngår imidlertid som kostnadsfaktor i alle næringer som bruker energi. Nedgangen i energiprisene etter 2022 har bidratt til å dempe næringenes kostnadsvekst, og dette har medvirket til en lavere vekst i produsent- og konsumentpriser de siste årene, både på det nasjonale og det internasjonale markedet.

Ifølge KPI-JAE etter leverende sektor var det først og fremst prisutviklingen på importerte varer som bidro til lavere prisvekst i fjor. Årsveksten på importerte varer viste, til tross for en svak valutakurs, en fallende trend gjennom året, mens prisutviklingen på norske varer bidro til å holde prisveksten oppe. Også prisveksten for tjenester bidro til å holde veksttakten oppe for KPI-JAE samlet sett i 2024, hvor spesielt husleier med en høy vekt i KPI-JAE og høy prisvekst trakk opp. Dette vil trolig vedvare inn i 2025.

De underliggende nøkkelfaktorene som bestemmer prisveksten i våre beregninger er internasjonal prisvekst og kronkurs, som sammen med utviklingen i lønninger, produktivitet og energipriser driver inflasjonsutviklingen. Produsentprisene i våre beregninger utvikler seg slik at næringene over tid får dekket inn sine produksjonskostnader. Tiden fra en kostnadsimpuls oppstår til impulsen slår fullt ut i produsentprisene og videre ut i konsumentprisene er imidlertid betydelig. Preiseffekter fra en valutakursvekkelse vedvarer i flere år, noe som vil bidra til å holde prisveksten oppe de kommende årene.

Tabell 2.4. Konsumprisindeksen – varer og tjenester etter konsumgruppe

	Vekt ¹	Endring i prosent fra året før					
		2021	2022	2023	2024	jan.25	feb.25
Totalt	1 000	3,5	5,8	5,5	3,1	2,3	3,6
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	117,4	-2,0	6,5	9,8	5,3	5,0	7,5
Alkoholholdige drikkevarer og tobakk	37,2	-1,8	3,7	5,0	4,4	4,7	4,0
Klær og skotøy	45,1	-1,3	0,6	3,8	2,3	-1,2	-2,7
Bolig, lys og brensel	253,0	10,0	6,7	1,9	2,4	2,0	5,1
Herav: Elektrisitet inkludert nettleie	41,4	70,8	19,0	-7,1	-9,9	-9,8	7,1
Møbler og husholdningsartikler	58,1	3,7	6,5	8,5	2,7	1,1	1,8
Helsepleie	32,9	3,0	2,5	3,7	4,5	5,2	5,0
Transport	151,0	2,1	8,9	7,1	1,4	1,3	1,7
Herav: Kjøp av kjøretøy	61,9	2,0	4,3	7,4	-1,3	-1,1	-2,0
Post- og teletjenester	17,7	1,5	1,0	5,6	1,0	2,3	5,2
Kultur og fritid	134,3	3,1	4,1	8,4	5,4	3,0	2,8
Utdanning	4,6	1,9	2,1	3,1	5,3	5,1	5,1
Hotell- og restauranttjenester	67,8	3,3	7,4	6,7	3,6	1,9	3,9
Andre varer og tjenester	81,0	2,6	2,5	2,0	1,9	0,7	0,7

¹ Vektene gjelder fra januar 2025 til desember 2025.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.5. Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), etter leveringssektor

	Vekt ¹	Endring i prosent fra året før					
		2021	2022	2023	2024	jan.25	feb.25
Totalt	1 000	1,7	3,9	6,2	3,7	2,8	3,4
Norske varer	130,1	1,4	6,0	8,4	5,1	4,9	7,0
Importerte varer	326,3	1,5	4,1	6,6	2,3	1,2	1,1
Husleie	222,6	1,3	2,0	3,9	4,5	4,2	4,3
Tjenester uten husleie	321,0	2,3	4,1	6,3	4,0	2,4	3,8
- med lønn som dominerende prisfaktor	96,7	3,6	3,0	3,1	2,4	0,8	0,8
- også med andre viktige prisKomponenter	224,3	1,7	4,7	7,8	4,7	3,1	5,1

¹ Vektene gjelder fra januar 2025 til desember 2025.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Ifølge KPI-JAE etter leverende sektor falt 12-månedersveksten på tjenester utenom husleie gjennom 2024. Dette skyldtes i stor grad reduserte priser på tjenester som ikke fastsettes i markeder, men hvor prisene følger av politiske vedtak. Stortinget vedtok å innføre tilbud om gratis ferge på samband med færre enn 100 000 reisende i året fra 1. februar 2024. Stortinget vedtok også en reduksjon i egenbetalingene for barnehager og SFO fra 1. august 2024. På mange områder er det nasjonale satser som ligger til grunn for egenbetalinger. Tilbudet om gratis fergetjenester dempet 12-månedersveksten i KPI-JAE med om lag 0,1 prosentpoeng fra og med februar 2024, mens reduksjonen i egenbetalingene for barnehageplass dempet 12-månedersveksten i KPI-JAE med om lag 0,3 prosentpoeng fra og med august 2024. For tjenestepriiser som følger av politiske vedtak og subsidieres, dekkes produksjonskostnadene i større eller mindre grad av bevilgninger over offentlige budsjetter. Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2025 å videreføre satsene for egenandeler i barnehage på samme

nivå som i 2024, samt å videreføre tilbudet om gratis ferger i distriktene. Politikrelaterte prisutt innebærer et skift i prisnivået og påvirker inflasjonstakten, målt med 12-månedersveksten, i ett år fra gjennomføringstidspunktet. Prisnivået er fremdeles lavere enn før prisreduksjonen, men inflasjonstakten følger da i større grad den underliggende kostnadsveksten. Effekten av reduserte fergetakster på 12-månedersveksten i KPI-JAE utløp i februar 2025 og bidro isolert sett til å øke inflasjonstakten med om lag 0,1 prosentpoeng fra januar til februar. Når vi kommer til august vil effekten på 12-månedersveksten av reduserte barnehagetakster utløpe, noe som isolert sett bidrar til å øke inflasjonstakten i KPI-JAE med om lag 0,3 prosentpoeng fra juli til august. Mot slutten av 2025, når effekten av reduserte fergetakster og barnehagepriser er utløpt, forventer vi at 12-månedersveksten i tjenestepriiser uten husleie i større grad følger den underliggende kostnadsutviklingen.

Boks 2.3. Økt kapitalavkastning bidrar til at KPI-veksten holder seg over inflasjonsmålet

Flere av impulsene bak den høye innenlandske konsumprisveksten har avtatt. Inflasjonen hos våre handelspartnere har falt mye siden toppen i 2022, samtidig som energiprisene har kommet ned fra ekstraordinært høye nivåer. Kronekursen har i tillegg vært svak, men relativt stabil det siste året. På den andre siden har høye eksportpriser og en svak kronekurs styrket lønnsomheten i deler av industrien, noe som har bidratt til høy lønnsvekst. En svak innenlandsk etterspørsel har derimot bidratt til at lønnsomheten i tjenestenæringene har vært svak og at det tar tid før kostnadsveksten slår fullt ut i prisene.

I denne analysen beskriver vi konsumprisveksten i våre prognoser ved hjelp av endringer i nominelle timelønnskostnader, kapitalavkastning, samt totalfaktorproduktivitet (TFP). Rammeverket vi benytter tar utgangspunkt i definisjonsmessige sammenhenger i nasjonalregnskapet og er nærmere beskrevet i Haskel (2023).¹

Etter inntektsmetoden i nasjonalregnskapet, kan BNP i løpende priser uttrykkes som summen av lønnskostnader, brutto driftsresultat og skatter fratrukket subsidier²:

$$P_y Y = WL + RK + TxS, \tag{1}$$

hvor Y representerer volumet av bruttonasjonalproduktet, P_y er prisen på BNP (BNP-deflatoren), L er arbeidsinnsats målt i utførte timeverk, W er den gjennomsnittlige timelønnskostnaden, K er volumet av realkapital, R er kapitalavkastningen og TxS er netto skatter (skatter fratrukket subsidier) på produksjon.

Haskel (2023) viser at likning (1) kan brukes til å dekomponere endringer i BNP-deflatoren i vektete endringer i nominell arbeids- og kapitalinntekt, endringer i totalfaktorproduktivitet, samt vektete netto skatteendringer.³

$$\Delta P_y = S_y^L \Delta W + S_y^K \Delta R - \Delta TFP + S_y^{TxS} (\Delta TxS - \Delta Y), \tag{2}$$

hvor S_y^L , S_y^K og S_y^{TxS} representerer henholdsvis lønns, kapitalens og nettoskattens andel av BNP, og Δ står for prosentvise endringer.

Videre kan BNP også uttrykkes ved bruk av utgiftsmetoden som summen av alle anvendelseskomponenter, der hver komponent har en pris- og volumdel:

$$P_y Y = P_C C + P_X X + P_I I + P_G G - P_M M + DS, \tag{3}$$

hvor C er privat konsum, X er eksport, I er investeringer, G er offentlig konsum, M er import og DS er lagerendringer. Ved å formulere denne likningen på endringsform og erstatte endringen i BNP-deflatoren med bidragselementene fra likning (2), kan endringer i konsumprisene uttrykkes som en funksjon av vektete endringer i timelønnskostnader og kapitalavkastning, endringer i totalfaktorproduktivitet, samt et restledd.⁴

$$\Delta P_c = S_y^L \Delta W + S_y^K \Delta R - \Delta TFP + \epsilon \tag{4}$$

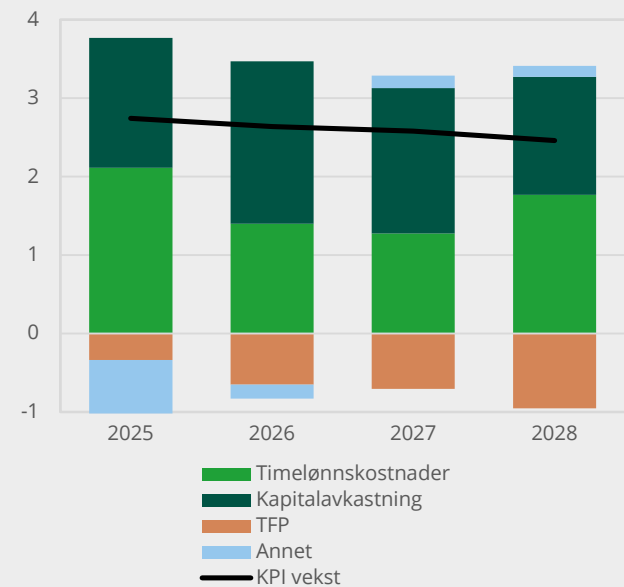
¹ Denne analysen fokuserer ikke på å identifisere hvordan endringer i kronekurs, energipriser og importpriser påvirker inflasjonen. Effektene fra endringer i disse faktorene vil komme via endringer i lønns- og kapital-kostnader, samt endringer i bytteforholdet og andre komponenter av BNP.

² Brutto driftsresultat er definert som driftsresultat pluss kapitalslit. Skatter inkluderer også arbeidsgiveravgift.

³ Likning (2) holder med forbehold om enkelte avvik som skyldes valg av pris- og volumindekser.

⁴ Utleddningen er nærmere beskrevet i Haskel (2023). Restleddet inkluderer endringer i subsidier, skatter, vektete endringer i priser på import, eksport, offentlige utgifter og investeringer, samt statistiske avvik: $\epsilon = S_y^{TxS} (\Delta TxS - \Delta Y) + S_y^M (\Delta P_M - \Delta P_y) - S_y^X (\Delta P_X - \Delta P_y) - S_y^G (\Delta P_G - \Delta P_y) - S_y^I (\Delta P_I - \Delta P_y) + S_y^\psi \psi$ hvor ψ er et restledd som fanger opp lagerendringer og eventuelle indeksproblemer som oppstår ved bruk av kjedeindekser og ulike statistiske avvik.

Figur 1. Dekomponering av KPI-veksten

Kilder: Statistisk sentralbyrå

Figur 1 viser dekomponeringen av våre prognoser for konsumprisveksten gjennom prognoseperioden.⁵

Timelønnskostnadene (grønne søyler) forventes å være en vesentlig bidragsyter til prisveksten i 2025, men betydningen blir gradvis mindre etter hvert som lønnskostnadsandelen i industrien kommer tilbake til sitt historiske gjennomsnitt og lønnsveksten avtar.⁶ Samtidig vil en gradvis normalisering av TFP-veksten (røde søyler) bidra til lavere prisvekst, ettersom en mer effektiv produksjonsprosess reduserer behovet for å velte kostnader over på prisene.

Til tross for avtakende timelønnskostnader og økt produktivitet, forventes prisveksten å holde seg relativt stabil. Dette skyldes at kapitalavkastningen forventes å øke (mørkegrønne* søyler). Foreløpige tall for 2024 viser store variasjoner i lønnsomhet mellom ulike næringer. Mens industrien har dratt nytte av økt konkurransekraft som følge av svakere kronekurs, har mange bedrifter innenfor tjenestenæringen slitt med å normalisere lønnsomheten og holde prisveksten i takt med kostnadsveksten.⁷ Framover forventer vi at det økte kostnadsnivået gradvis vil fortsette å veltes over i prisene, noe som vil bidra til å normalisere lønnsomheten og øke kapitalavkastningen.

I tillegg vil prisveksten være påvirket av endringer i nettoskatter og bytteforholdet, samt endringer i priser på andre BNP-komponenter. Nettobidraget fra disse faktorene er

⁵ Selv om KPI og konsumdeflatoren har ulik vektning gjennom året, noe som kan skape forskjeller mellom indeksene, er de underliggende driverne i våre prognoser de samme for begge indekser. Forskjellene som oppstår, er antatt å falle i restleddet i likning (5). Se boks 3.2 i ØA 1/2023 for en nærmere beskrivelse av forskjellen mellom KPI og konsumdeflatoren i nasjonalregnskapet.

⁶ I 2028 vil bidraget fra timelønnskostnader øke, noe som skyldes færre virkedager i dette året.

⁷ Selv om reviderte tall viser at timelønnsomheten i tjenestenæringene var høyere enn tidligere antatt (se boks 2.4), er den fortsatt lav i et historisk perspektiv.

representert med de blå* søylene. I 2025 vil det negative bidraget til prisveksten særlig skyldes at importprisene er forventet å øke mindre enn prisene på innenlandske varer og tjenester, noe som forbedrer bytteforholdet og reduserer bedriftenes kostnader.

Våre anslag for prisveksten i Norge bygger på forutsetningen om en uendret kronekurs, framtidspisene på elektrisitet og annen energi, samt at prisveksten internasjonalt holder seg

nær 2 prosent i årene framover. Usikkerheten rundt utviklingen i disse faktorene er stor, spesielt på grunn av endringer i handelspolitikken og geopolisk risiko. Det er også usikkerhet rundt nåsituasjonen i norsk økonomi, se boks 2.4* for hvilken betydning revisjoner av foreløpige nasjonalregnskapstall kan ha for treffsikkerheten i prognosen for veksten i konsumprisene.

* Rettet 18. mars 2025.

Prisveksten steg kraftig fra januar til februar 2025. 12-månedersveksten i KPI endte på 3,6 prosent i februar, opp fra 2,3 prosent i januar. Prisstigningen målt med KPI-JAE ble 3,4 i februar, opp fra 2,8 prosent i januar. Det var særlig prisutviklingen på matvarer og alkoholfrie drikkevarer samt på elektrisitet som bidro til oppgangen. En kald februar måned medvirket til de høye elektrisitetsprisene i februar. Spotprisene på kraft har falt igjen og vil trolig ende opp en del under fjorårets nivå målt som gjennomsnitt i mars. 12-månedersveksten for matvarer og alkoholfrie drikkevarer steg til 7,5 prosent i februar, opp fra 5,0 prosent i januar. Prisoppgangen kan delvis forklares av prisbevegelser fra fjoråret hvor prisene falt fra januar til februar, mens det i år var oppgang. Prisene på mat og alkoholfrie drikkevarer falt videre fra februar til mars i fjor i forbindelse med påskerelaterte tilbudsaktiviteter. I år kommer påsken i april. Vi vil trolig se en høy 12-månedersvekst for varegruppa i mars, men veksttakten vil deretter kunne komme en del ned igjen i april.

Med en vekt i KPI på 12 prosent har økte priser på matvarer og alkoholfrie drikkevarer medvirket til den høye prisveksten de siste årene. Naturgitte forhold spiller inn i matvareproduksjonen og det høye prisenivået vi for tiden observerer på varer som kaffe og sjokolade kan spores tilbake til knapphet på råvarer. Prisenivået for matvarer og alkoholfrie drikkevarer falt fra januar til mars 2024, men steg deretter markert fra april til juli. Deler av denne oppgangen kan trolig spores tilbake til dårlige avlinger i 2023 som følge av ekstremvær både i Norge og Europa. Gjennom EØS-avtalen har handelen med EU gradvis blitt større, og deler av oppgangen i prisene skyldtes en svak kronekurs. Det norske landbruket er delvis skjermet, og jordbruksavtalen for det kommende avtaleåret får betydning for den videre prisutviklingen. Lønnsveksten, energikostnader og kronekursen påvirker produksjonskostnadene innen næringsmiddelindustrien, varehandel

og transport. Vi antar at 12-månedersveksten i prisene for denne varegruppa vil avta gjennom året med de kostnadsanslagene som legges til grunn i beregningen.

Årsprisveksten for importerte varer var samlet sett 2,3 prosent i 2024. Det er en kraftig nedgang fra 2023, da prisveksten var 7,0 prosent. Den internasjonale prisveksten gikk ned. Kronekursen var svak, men som årsgjennomsnitt var den importveide kursindeksen nær uendret fra 2023 til 2024, etter en klar svekkelse fra 2022 til 2023. Den internasjonale prisveksten er justert litt opp fra forrige konjunkturrapport. Vi legger generelt til grunn at årsprisveksten på importvarer blir stabil framover og i samsvar med en internasjonal prisvekst på noe over 2 prosent. På noen områder korrigeres anslagene. Dette gjelder for eksempel prisutviklingen på biler hvor prisene falt fra 2023 til 2024. Det er grunn til å tro at sterk konkurranse i markedet, kombinert med fortsatt fallende batteripriser, vil gi svært moderat prisvekst i årene framover, gitt en stabil valutakurs.

Årsprisveksten for husleier var samlet sett 4,4 prosent i 2024 og steg mer enn den generelle prisveksten. 12-månedersveksten for husleier var 4,3 prosent i februar 2025 og veksten er fremdeles nær årsgjennomsnittet for 2024. Husleieindeksen har en vekt på om lag 22 prosent i KPI-JAE og består av betalt husleie og av beregnet husleie. Prisene på beregnet husleie følger utviklingen i leieprisene på tilsvarende boliger i leiemarkedet. Eksisterende husleier reguleres i stor grad ved bruk av konsumprisindeksen, men prisjusteringer ved inngåelse av nye leiekontrakter inkluderes også i samlet prisvekst. Endringen i betalt husleie har i stor grad fulgt KPI med et tidsetterslep. Med lavere KPI-vekst og et forventet lavere rentenivå, er det rimelig å anta at inflasjonstakten på husleier etter hvert kommer ned. Befolkningsvekst og knapphet på boliger i utleiemarkedet bidrar i motsatt retning.

Vi legger til grunn at prisveksten i husleiene faller og vil nærme seg KPI-veksten først noen år fram i tid. Husleiene bidrar mest til prisveksten utover i prognosebanen.

Den gjennomsnittlige spotprisen for kraft i Norge falt i overkant av 30 prosent fra 2023 til 2024. Som for øvrige år etter 2020 var spotprisene gjennomgående høyst i Sør-Norge. Ifølge Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) var vannmagasinfyllingen ved inngangen til mars over normalen for årstiden i alle norske prisområder og på et rekordhøyt nivå i Midt- og Nord-Norge, målt ved gjennomsnittet av de siste 20 år. Nivåene i snømagasinene er imidlertid lave. Ifølge Statnett er det høy fart i overgangen til utslippsfri kraftproduksjon i Europa, og bare i 2023 og 2024 ble det bygget ut rundt 250 TWh sol- og vindkraft. I perioder hvor det har vært produsert lite sol- og vindkraft har tyske spotpriser vært høye. De høye spotprisene på kontinentet har smittet over på norske spotpriser via overføringskablene mot utlandet. Det har ved inngangen til året vært store svingninger i noterte spotpriser på den nordiske kraftbørsen Nord Pool der også varierende temperaturer har påvirket prisnivået. For utviklingen i spotprisene på elektrisitet har vi lagt til grunn gjennomsnittlig terminpris i februar 2025. Utviklingen i terminprisene på kraft indikerer at gjennomsnittlige spotpriser vil bli om lag uendrete fra 2024 til 2025 for Sør-Norge, mens de vil falle betydelig for Midt- og Nord-Norge.

Vi har tatt hensyn til støtteordningen for strømforbruk til husholdningene i beregningen for husholdningenes elektrisitetspris. Vi har også innarbeidet regjeringens forslag til pakke for lavere strømpriser lagt fram den 31. januar i år. Regjeringen foreslår flere nye tiltak for at husholdningene skal få lavere strømgjeldninger. Ifølge uttalelsene fra regjeringen skal husholdningene få velge mellom dagens ordning med strømstøtte og en ny fast «Norgespris» på 40 øre/kWh. Regjeringen tar sikte på at ordningen med Norgespris kan tre i kraft senest 1. oktober 2025. Samtidig blir dagens strømstøtteordning videreført. Vi har også innarbeidet regjeringens forslag om å redusere merverdiavgiften på nettleien fra 25 til 15 prosent fra 1. juli 2025. Vi har lagt til grunn at 60 prosent av forbrukerne i Sør-Norge velger Norgespris fra og med oktober. Denne andelen inkluderer fritidshus og hytter. For Midt- og Nord-Norge forventes det at strømprisene

vil være lavere og det legges til grunn at forbrukerne her i hovedsak opprettholder spotpriskontraktene. Vi har videreført disse forutsetningene ut beregningsperioden, hvor vi har inflasjonsjustert både strømstøtten og Norgesprisen i tråd med den generelle prisveksten. Dette innebærer at vi foreløpig ikke har innarbeidet regjeringens forslag om å fjerne merverdiavgiften på nettleie helt fra 1. januar 2026.

Reguleringsmyndigheten for energi i NVE (RME) har utarbeidet en foreløpig inntektsramme for ordinære nettselskaper, unntatt Statnett, på 24,8 milliarder kroner for 2025, mot en endelig inntektsramme på 23,3 milliarder i 2024. Inntektsrammen begrenser hvor mye nettleie nettselskapene kan hente fra kundene sine. Flaskehalsinntekter oppstår på grunn av prisforskjeller mellom ulike prisområder, og tilfaller i utgangspunktet Statnett. Med store prisforskjeller mellom prisområdene ved inngangen til 2025, har vi lagt til grunn at nettleien eksklusive avgifter holder seg på samme nivå som i januar 2025 ut året. Med en vekst på 3 prosent fra fjoråret bidrar forbruksavgiften til en økning i nettleien. Det er lagt til grunn at den reduserte merverdiavgiften på nettleien fra 1. juli også vil redusere avgiftsinngangen fra forbrukeravgiften. I årene framover har NVE varslet at nettleien kan gå opp en del med økte investeringer i overføringsnettet. Vi har lagt til grunn at nettleien eksklusive avgifter øker litt mer enn den generelle prisstigningen framover.

Vi antar at terminprisene i kraftmarkedet vil bli ganske stabile i årene framover. Introduksjonen av Norgespris og lavere merverdiavgift på nettleie demper prisveksten i 2025 og 2026. Med fastprisavtale vil husholdningene på sikt i perioder av året stå overfor høyere priser enn de ville gjort med en spotprisavtale. Vi har lagt til grunn at husholdningenes elektrisitetspriser inkludert nettleie faller med 2 prosent fra 2024 til 2025. Prisene er i gjennomsnitt nær uendret fra 2025 til 2026. Deretter øker de litt mer enn den generelle prisveksten i årene 2027 og 2028. Samlet har vi lagt til grunn at de ekstra støttetiltakene, med redusert merverdiavgift på nettleie fra 1. juli og introduksjonen av Norgespris fra 1. oktober, bidrar til å dempe KPI-veksten med 0,2 prosentpoeng i 2025.

Kilen mellom KPI og KPI-JAE bestemmes av prisutviklingen på energivarer samt utviklingen i satsene

på særavgifter og merverdiavgiften. For drivstoffprisene legger vi til grunn at de i stor grad følger råoljeprisen i norske kroner, der et stort påslag av særavgifter demper effekten av de underliggende bevegelsene i råoljeprisen. Drivstoffavgiftene består av flere nivåer. I vedtatt statsbudsjett for 2025 øker CO₂-avgiften med om lag 20 prosent både for bensin og diesel. Samtidig har Stortinget kuttet i veibruksavgiften der bensin og biodiesel får størst reduksjon. Samlet øker drivstoffavgiftene litt mer enn den underliggende prisstigningen neste år. Økningen motvirkes av et forventet fall i råoljeprisen i norske kroner, slik at pumpeprisene samlet sett anslås å gå noe ned som årsgjennomsnitt fra 2024 til 2025. Med en forventet nedgang i elektrisitetsprisene legger vi til grunn at prisene på energivarer samlet sett bidrar til å redusere KPI-veksten med 0,3 prosentpoeng for 2025 målt som differansen mellom KPI og konsumprisindeksen uten energivarer (KPI-JE). For årene framover bidrar energivarene samlet sett til litt lavere prisvekst i 2026, men for årene 2027–2028 legger vi til grunn at husholdningenes energipriser stiger om lag i takt med den generelle prisstigningen.

I vedtatt statsbudsjett for 2025 prisjusteres de fleste særavgifter med om lag tre prosent. Den laveste satsen for flypassasjeravgift reduseres i 2025. Denne gjelder for reiser innen Norge og til Europa. Stortinget har vedtatt å redusere trafikkforsikringsavgiften (årsavgiften) for biler med forbrenningsmotor ytterligere i 2025. Avgiftene på biler med forbrenningsmotor øker fra 1. april 2025, men dette betyr lite med en forventet stor andel el-biler i bilkjøpene. Stortinget har vedtatt å redusere merverdiavgiften på vann- og avløpstjenester fra 25 til 15 prosent fra og med mai 2025. I KPI betaler leietakere kommunale gebyrer indirekte gjennom husleien. Endringer i betalt husleie slår ut både i KPI og KPI-JAE, mens boligeiere betaler kommunale gebyrer direkte og avgiftsreduksjoner påvirker differansen mellom KPI og KPI-JAE. I vår prognose anslås avgiftslettelse å dempe prisveksten i 2025 med 0,1 prosentpoeng målt som differansen mellom årsveksten i KPI-JAE og årsveksten i KPI-JE. Den samlede kilen mellom KPI og KPI-JAE blir dermed -0,4 prosentpoeng. For årene 2026–2028 har vi inflasjonsjustert særavgiftssatsene og vi legger til grunn at disse virker nøytralt på KPI-veksten.

Siden forrige konjunkturrapport har alle ledende indikatorer som bestemmer inflasjonsutviklingen

blitt revidert basert på ny og oppdatert informasjon. Kronekursen holdes fast på dagens nivå i beregningene, noe som bidrar til at importprisveksten for typiske konsumvarer blir i overkant av 2 prosent på mellomlang sikt, i tråd med anslagene for internasjonal prisvekst. Lavere lønnsvekst og en oppgang i produktiviteten fra lave nivåer de siste årene demper inflasjonstakten, se boks 2.3. for dekomponeringen av KPI-veksten i våre prognoser. Prisutviklingen på husleier med en stor vekt i KPI-JAE bidrar til å opprettholde prisveksten.

I 2025 anslås årsveksten i KPI-JAE å falle til 3,1 prosent, en nedgang på 0,6 prosentpoeng fra 2024. Veksten i KPI anslås å falle fra 3,1 prosent i 2024 til 2,7 prosent i 2025. Veksttakten i både KPI og KPI-JAE anslås deretter å være ganske stabile fram til 2028.

Prisvekstanslagene er usikre. Usikkerheten er særlig knyttet til utviklingen i kronekursen, energiprisene og den internasjonale økonomien, inkludert betydelige endringer i handelspartnernes tollpolitikk. Mens det er stor usikkerhet knyttet til både omfanget og nivået på de framtidige tollsatsene, indikerer analyser fra flere fagmiljøer at økte tollsatter har større påvirkning på den økonomiske aktiviteten enn på inflasjonen (se boks 2.1 i ØA 4/2024).

2.12. Usikkerhet i anslagene

Statistisk sentralbyrå presenterte sine første konjunkturprognoser for norsk økonomi i 1988, og har siden 1990 med få unntak publisert prognoser minst to år fram i tid i februar/mars, mai/juni, september og november/desember hvert år i ulike nummer av Økonomiske analyser. Vi gir her en evaluering av prognosene for tre viktige makroøkonomiske størrelser: Veksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge, veksten i konsumprisindeksen (KPI) og nivået på arbeidsledigheten i prosent av arbeidsstyrken (AKU). Vi undersøker både om anslagene har avveket systematisk fra «fasit» og hvor stor spredning det har vært i avvikene. Evalueringen benyttes også til å si noe om usikkerheten i våre anslag for 2025 og 2026.

Det er ofte avvik mellom de foreløpige BNP-tallene som publiseres i februar året etter regnskapsåret (Utsynsregnskapet), og de endelige tallene som

normalt først er klare nærmere to år senere.⁶ De «endelige» tallene kan dessuten bli revidert i forbindelse med periodiske revisjoner hvor ny statistikk innarbeides eller ved omlegginger av beregningsprinsipper. Vi benytter foreløpige BNP-tall fra Utsynsregnskapet som «fasit» av tre grunner. For det første foreligger ikke endelige regnskapstall for årene etter 2022. Anslagene for disse årene må derfor uansett sammenliknes med foreløpige regnskapstall. For det andre er prognosene laget med utgangspunkt i foreløpige – ikke endelige – regnskapstall for den nære forhistorien. For det tredje ble det ved hovedrevisjonene i 1995, 2002, 2006 og 2014 foretatt endringer i definisjoner, som innebar at prognoser og endelige tall ikke knytter seg til samme målesystem.⁷ Våre prognoser for BNP Fastlands-Norge i 2013, gitt før hovedrevisjonen i 2014, hadde for eksempel blitt annerledes dersom vi på prognosetidspunktene hadde brukt den nye definisjonen. For KPI og AKU-ledigheten foreligger endelige tall kort tid etter utgangen av året.⁸

Hvor gode har anslagene vært?

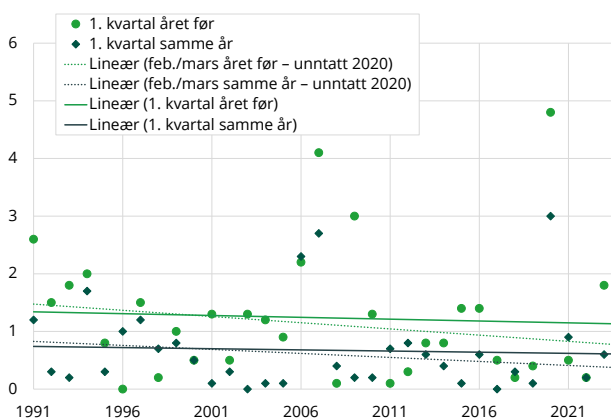
Figurene 2.20, 2.21 og 2.22 viser utviklingen over tid i det absolutte avviket mellom anslag og foreløpig regnskap for veksten i BNP Fastlands-Norge, veksten i KPI og AKU-ledigheten. I tillegg har vi tatt med lineære trendlinjer som viser hvordan prognosefeilene har utviklet seg over tid. Siden prognosebommene for 2020 var meget store for veksten i BNP Fastlands-Norge og nivået på AKU-ledigheten, har vi laget to trendlinjer for hver prognosehorisont; én basert på alle prognoseårene fra og med 1991 til og med 2024 (heltrukket linje), og én der vi utelukker anslagene for 2020 (stiplet linje). Prognosebommene for KPI-veksten i 2022 laget i begynnelsen av 2021 og 2022 var også store. Derfor har vi også her laget to trendlinjer for hver prognosehorisont; én basert på alle prognoseårene fra og med 1991 til og med 2022 (heltrukket

⁶ Helliesen, M. K., H. Hungnes, og T. Skjerpen (2022). Revisions in the Norwegian National Accounts: accuracy, unbiasedness and efficiency in preliminary figures. *Empirical Economics*, 62(3), 1079–1121.

⁷ Hovedrevisjonen i 2011 innebar ikke store endringer av makrotall.

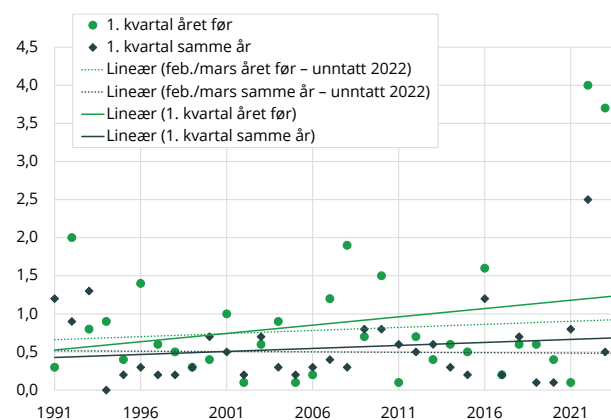
⁸ Med oppstart fra publisering av januarindeks 10. februar 2017 er referanseåret i KPI endret til 2015 (2015 = 100). Endret referanseår kan gi avvik i allerede publiserte endringstall som skyldes avrundningseffekter. Ettersom KPI er endelig ved første publisering er det tallene som først er publisert som representerer de offisielle og endelige tallene.

Figur 2.20. Anslag på prosentvis endring i BNP Fastlands-Norge. Absolutt avvik fra foreløpig regnskap

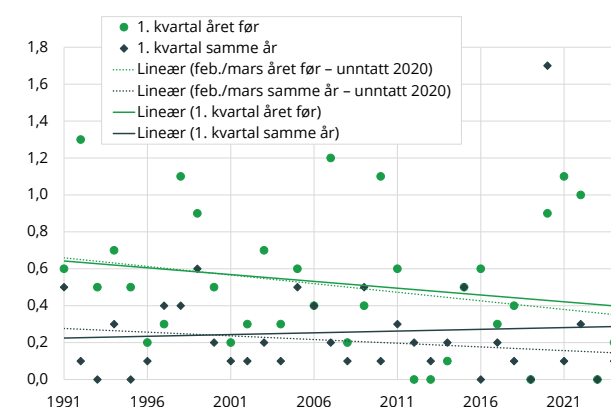
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.21. Anslag på prosentvis endring i KPI. Absolutt avvik fra publiserte tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.22. Anslag på arbeidsledighet (AKU). Absolutt avvik fra publiserte tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

linje), og én der vi utelukker anslagene for 2022 (stiplet linje).⁹

Når vi ser bort fra prognosene for 2020 viser den stiplede blå linjen i figur 2.20 at prognosefeilene for veksten i BNP Fastlands-Norge har blitt mindre over tid. Det gjelder både prognosene som er gitt året før (den stiplede røde linjen) og de som er gitt samme år (den stiplede blå linjen). De heltrukne linjene viser utviklingen i prognosene når også BNP-prognosene for 2020 tas med. Disse faller også over tid, men ikke like mye som når vi ikke tar med BNP-prognosene for 2020.

Den stiplede blå linjen i figur 2.21 viser at prognosene for veksten i KPI gitt tidlig samme år har blitt bedre over tid, når vi ser bort fra prognosene for 2022. Prognosebommene for 2022 var imidlertid så store at beregningene nå viser økende prognosefeil over tid. Prognosen på KPI-veksten i 2022 gitt i begynnelsen av 2021 var 4,0 prosentpoeng for lav, mens prognosen for KPI-veksten i 2022 gitt tidlig samme år var 2,5 prosentpoeng for lav. Ekstraordinært kraftige økninger i energiprisene, blant annet som følge av krigen i Ukraina, har medvirket til dette, og prognoseverktøy er ikke innrettet for å kunne forutsi slike prisendringer.

Når vi ser bort fra prognosene for 2020, viser de stiplede linjene i figur 2.22 at prognosene for arbeidsledigheten har blitt bedre over tid. Prognosene for AKU-ledigheten laget året før prognoseåret har blitt bedre over tid også når vi tar med prognosene for 2020. Det skjer til tross for at prognosen for arbeidsledigheten i 2020 gitt i mars 2019 bommet med 0,9 prosentpoeng. Prognosen for arbeidsledighet i 2020 gitt i april samme året (som var den første publiserte prognosen i 2020), var alt for pessimistisk og overvurderte arbeidsledigheten med 1,7 prosentpoeng. Denne prognosebommen var så stor at når vi inkluderer prognosen for 2020 finner vi ikke lengre at AKU-prognosene gitt tidlig samme år har blitt mer presise over tid.

I de neste figurene ser vi på ulike aspekter ved usikkerheten i prognoser gitt på ulike tidspunkter. Disse er basert på historiske prognosefeil, der vi tar med prognosefeilene for 2020 (for BNP Fastlands-Norge og AKU-ledigheten) og 2022 (for KPI).

Figurene 2.23, 2.24 og 2.25 viser gjennomsnittlig avvik mellom anslag gitt på ulike tidspunkter og «fasit» for henholdsvis veksten i BNP Fastlands-Norge, veksten i KPI og nivået på arbeidsledigheten målt i prosent av arbeidsstyrken. Figurene gir også en indikasjon på spredningen i avvikene ved at de inkluderer tre intervaller rundt gjennomsnittet. Disse intervallene er regnet ut på bakgrunn av den historiske spredningen. De sier ikke noe om hvor mange av avvikene som faktisk ligger innenfor intervallene. Under gitte forutsetninger¹⁰ er sannsynligheten for at avviket mellom framtidige anslag og «fasit» ligger innenfor disse intervallene henholdsvis 50, 80 og 90 prosent. Vi har kun benyttet prognosene for årene fra og med 1995 i beregningene av intervallene. Prognosebommene for 2020 (for BNP Fastlands-Norge og AKU-ledigheten) og 2022 og 2023 (for KPI) er dermed med i grunnlaget for beregningen av usikkerhetsintervallene, noe som har bidratt til at disse har blitt større enn tidligere beregnet.

Har det vært systematiske avvik?

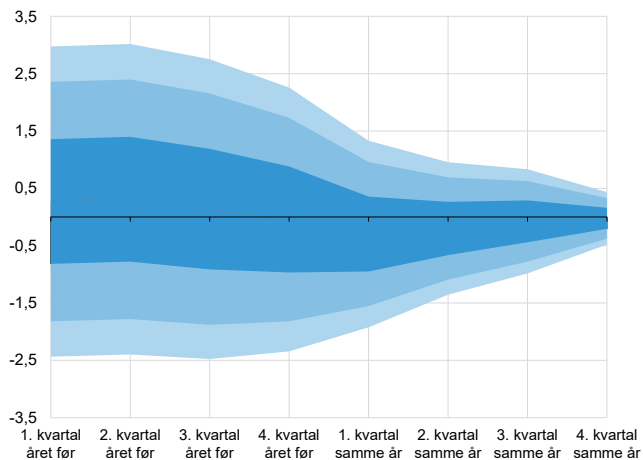
Prognosefeilene for BNP-veksten gitt på forskjellige prognosehorisonter har samlet vært nær null, se figur 2.23. I gjennomsnitt har prognosene gitt året før (med unntak av prognosene gitt i november/desember året før) vært for høye. Det gjelder spesielt prognosene gitt i februar/mars og mai/juni året før, der prognosene i gjennomsnitt har ligget rundt 0,3 prosentpoeng over «fasit». BNP-prognosene som er gitt samme år har derimot vært for lave. Det gjelder spesielt de første prognosene som er gitt i prognoseåret, hvor prognosene i gjennomsnitt har vært 0,3 prosentpoeng for lave. Prognosefeilen for 2020 har bidratt mye til dette bildet. Hvis vi ikke inkluderer prognosene for 2020 har prognosene for BNP-veksten gitt i februar/mars året før vært 0,1 prosentpoeng for høye, mens prognosene gitt i mai/juni året før har vært tilnærmet forventningsrette.

Prognosene for KPI-veksten har i gjennomsnitt vært litt lavere enn den faktiske KPI-veksten, se figur 2.24. Gjennomsnittlig prognoseavvik på veksten i KPI reduseres fra -0,5 prosentpoeng i februar/mars året før prognoseåret til -0,2 prosentpoeng fra februar/mars i prognoseåret. KPI-prognosene gitt i de 3 siste kvartalene i samme år som de gjelder for har alle vært forventningsrette.

⁹ Også anslagene for KPI-veksten i 2023 laget tidlig i 2022 avvok betydelig fra observert KPI-vekst i 2023. Vi har ikke laget egne beregninger der vi korrigerer for denne prognosebommen.

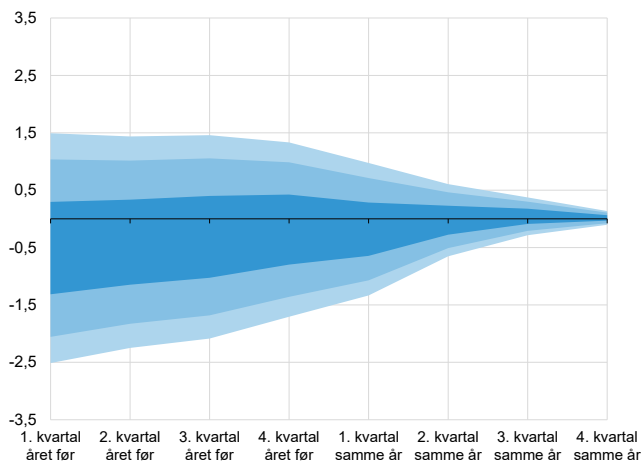
¹⁰ Alle avvikene tilhører en gitt statistisk fordeling (Students t-fordeling med lik forventning og spredning) og er uavhengige.

Figur 2.23. Anslag på prosentvis endring i BNP Fastlands-Norge. Absolutt avvik fra foreløpig regnskapstall og spredningen i disse. Intervallene viser henholdsvis 50, 80 og 90 prosenters konfidensintervaller

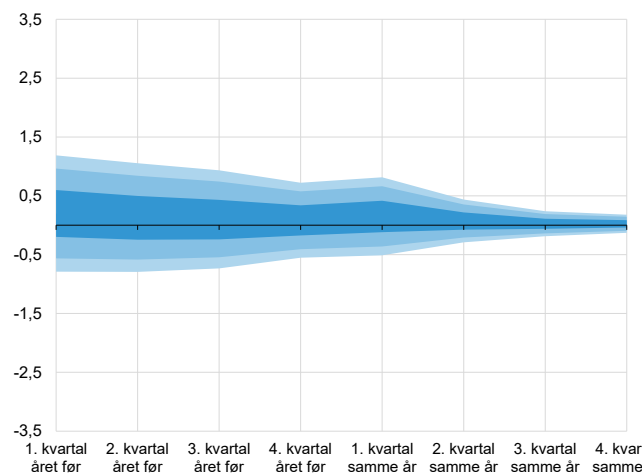
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.24. Anslag på prosentvis endring i KPI. Absolutt avvik og spredningen i disse. Intervallene viser henholdsvis 50, 80 og 90 prosenters konfidensintervaller

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.25. Anslag på arbeidsledighet (AKU). Absolutt avvik og spredningen i disse. Intervallene viser henholdsvis 50, 80 og 90 prosenters konfidensintervaller

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Prognosefeilene for 2022 og 2023 har bidratt til om lag halvparten av de gjennomsnittlige prognoseavvikene.

Prognosene for arbeidsledigheten har hatt en tendens til systematisk å ha blitt noe for høye, se figur 2.25. Prognosene gitt i februar/mars året før prognoseåret er i gjennomsnitt 0,2 prosentpoeng for høye. Deretter er gjennomsnittlig avvik omtrent 0,1 prosentpoeng fram til og med prognosene gitt i mai/juni samme år. Etter dette er avvikene i gjennomsnitt tilnærmet null.

Sett i lys av den store spredningen i disse anslagene, tyder evalueringen på at det ikke er store systematiske feil i våre anslag for de tre hovedstørrelsene.

Spredningen i anslagene

Det har vært relativt stor spredning i avviket mellom anslaget på BNP-veksten gitt i de tre første prognosene året før prognoseåret og det foreløpige regnskapstallet. Av de 30 anslagene fra og med 1995-prognosen vi har laget i februar/mars året før, ligger 12 mer enn ett prosentpoeng unna det foreløpige regnskapstallet. Én gang traff prognosen helt nøyaktig – prognosen for 1996. Prognosene i 1998, 2008, 2011, 2012, 2018 og 2022 var også svært gode med kun et avvik på mellom 0,1 og 0,3 prosentpoeng. Variasjonen i avvikene er i gjennomsnitt betydelig mindre i de prognosene som er gitt i desember året før, men fortsatt avviker 8 av 30 anslag med mer enn 1 prosentpoeng. Til tross for stadig mer informasjon om den økonomiske utviklingen i det året det gis prognoser for, er spredningen i avvikene relativt store helt fram til og med prognosene i september det samme året. En viktig årsak til dette er at de kvartalsvise BNP-tallene ofte har blitt revidert til dels betydelig gjennom prognoseåret. Den siste prognosen vi gir før «fasiten» foreligger viser på ny en klar nedgang i spredningen i avvikene. BNP-prognosene gitt i november/desember samme år har bommet med maksimalt 0,6 prosentpoeng (for 1995), men prognosefeilen har vært 0,5 prosentpoeng 3 ganger (1997, 2015 og 2020).

Vi finner et liknende mønster i anslagene for årsveksten i KPI. Det er betydelig variasjon mellom de første tre anslagene og resultatet, mens spredningen reduseres deretter gradvis. I prognosene gitt i september for samme året har prognoseavviket

bare én gang oversteg 0,3 prosentpoeng (for 2017, da prognosebommen var på 0,6 prosentpoeng). Og i prognosene gitt i årets siste kvartal er avviket på KPI maksimalt 0,1 prosentpoeng. Siden KPI ikke revideres, avspeiler dette at usikkerheten reduseres gjennom året etter hvert som den faktiske utviklingen i KPI gradvis blir kjent.

Spredningen i avviket mellom anslaget på arbeidsledigheten og resultatet viser også en nedgang etter hvert som prognosehorisonten blir kortere. Det gjennomsnittlige absoluttavviket er på 0,5 prosentpoeng i februar/mars året før og 0,3 prosentpoeng i november/desember året før. Deretter fortsetter spredningen å synke gradvis, målt ved gjennomsnittlig absoluttavvik. Avviket for arbeidsledigheten reduseres betraktelig i de to siste prognosene før resultatet foreligger med maksimalt 0,3 prosentpoengs avvik (prognosen for 1997 gitt i november/desember samme år, og prognosene for 2020 og 2021 gitt i september samme år). Som for KPI, skyldes dette at tallet blir gradvis kjent gjennom året og ikke blir revidert.

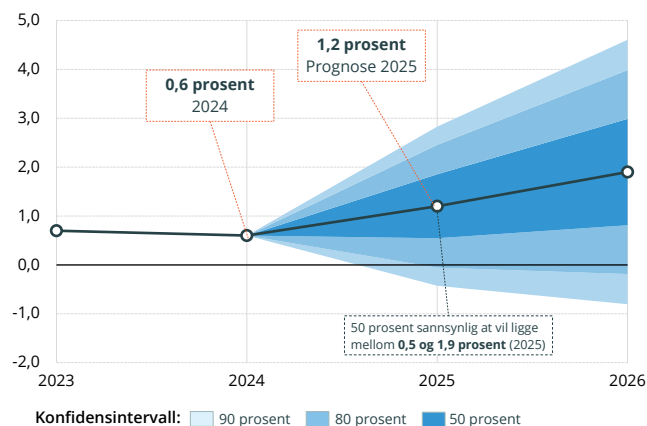
Prognosene for 2025 og 2026 er usikre

I figurene 2.26, 2.27 og 2.28 illustreres usikkerheten i våre anslag for 2025 og 2026. Vi anslår nå veksten i BNP Fastlands-Norge til 1,2 prosent i 2025 og 1,9 prosent i 2026. Basert på historiske prognosefeil for årene 1995–2024, er det 50 prosent sannsynlighet for at BNP-veksten for Fastlands-Norge vil ligge mellom 0,5 og 1,9 prosent i 2025 og 50 prosent sannsynlighet for at veksten vil ligge mellom 0,8 og 3,0 prosent i 2026. Et intervall på til sammen 3,3 prosentpoeng i 2025, og 5,4 prosentpoeng i 2026, dekker med 90 prosent sannsynlighet den realiserte veksten.

Veksten i KPI var på 3,1 prosent i 2024. For 2025 og 2026 anslår vi veksten til henholdsvis 2,7 og 2,6 prosent. Basert på historiske prognosefeil, er det 80 prosent sannsynlighet for at anslagene for 2025 og 2026 ikke bommer med mer enn henholdsvis 0,9 og 1,5 prosentpoeng.

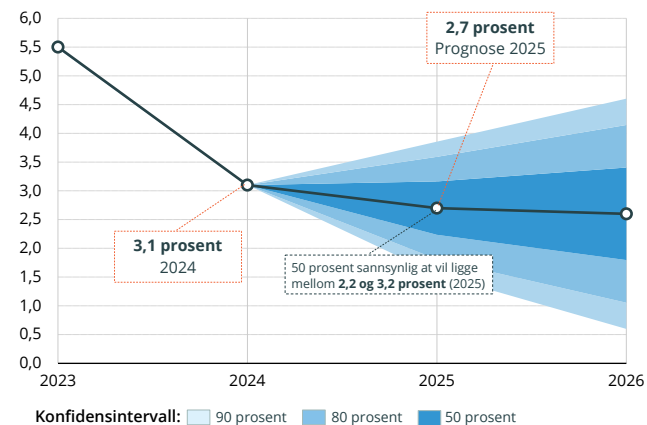
Arbeidsledigheten var i gjennomsnitt 4,0 prosent i 2024 og er i våre prognoser anslått å bli 4,0 prosent i 2025 og 4,1 prosent i 2026. Basert på historiske prognosefeil vil det publiserte AKU-tallet med 80 prosent sannsynlighet ikke ligge mer enn 0,5 prosentpoeng fra vårt anslag for 2025. I 2026 er det derimot 80 prosent sannsynlighet for at ledigheten

Figur 2.26. Anslag på prosentvis endring i BNP Fastlands-Norge

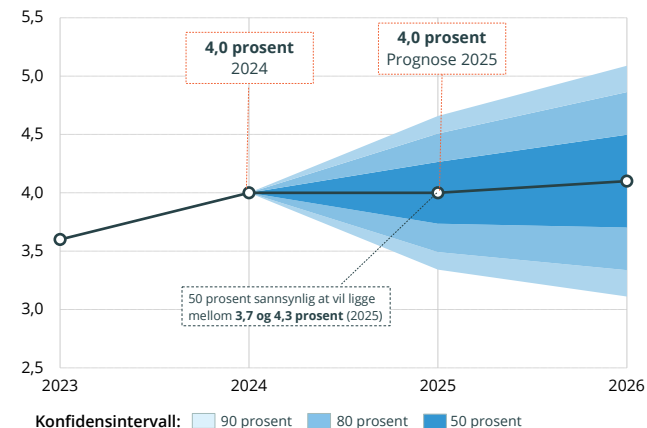
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.27. Anslag på prosentvis endring i KPI

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.28. Anslag på arbeidsledighet (AKU)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

blir innenfor et intervall på 0,8 prosentpoeng over og under anslaget.

Usikkerheten både for internasjonal økonomi og norsk økonomi er stor framover, og antakelig større enn prognosefeilene for perioden 1995-2024. Det innebærer i så fall at usikkerheten i våre prognoser er større enn det usikkerhetsviftene i figurene 2.26-2.28 indikerer.

2.13. Hvor godt traff Statistisk sentralbyrås prognoser for 2024?

Tabell 2.6 viser prognoser for 2024 publisert i Økonomisk analyser mars 2022 (ØA 1/2022), mars 2023 (ØA 1/2023), og i samtlige Økonomiske analyser publisert gjennom fjoråret. Disse er sammenstilte med publiserte tall for 2024. Veksten i norsk økonomi totalt var litt høyere enn anslått i 2023, selv om veksten i fastlandsøkonomien var noe lavere enn det vi så for oss. Prisveksten, både målt som veksten i konsumprisindeksen (KPI) og som veksten i konsumprisindeksen korrigert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), ble langt svakere i fjor enn anslått ved begynnelsen av fjoråret. Boligprisveksten ble imidlertid kraftigere enn vi så for oss ved starten av året.

Til tross for lavere vekst i fastlandsøkonomien, ble fallet i bruttoinvesteringene i fastlandsøkonomien mindre enn lagt til grunn i fjorårets prognoser. Dette skyldes hovedsakelig en revisjon av fast realkapital i offentlig sektor i 2023 og 2024. Investeringer innenfor forsvar og kommunal sektor ble kraftig nedjustert i 2023 og i 2024.

Veksten i KPI og KPI-JAE ble vesentlig lavere enn lagt til grunn i første halvår av 2024. I boks 2.4 redegjør vi for årsakene til hvorfor vi bommet. Reviderte tall fra nasjonalregnskapet viser at avkastningen på realkapital i 2022 og 2023 var høyere enn det som var lagt til grunn for prognosen for 2024. Dermed var det ikke like nødvendig for bedriftene å øke prisene i 2024 for å opprettholde lønnsomheten, slik prognosene opprinnelig la til grunn.

Veksten i gjennomsnittlig årslønn var også noe sterkere enn vi forutså i fjor. Veksten i fjor ble på 5,6 prosent, mens vårt anslag for den påløpte årslønnsveksten varierte mellom 5,2 og 5,3 prosent gjennom året. Næringsfordelte tall for utbetalt årslønn i 2024 viser at veksten i industrien, vare-

handelen og helse- og sosialtjenester alle var på 5,3 prosent, mens bygge- og anleggsvirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting bidro til å trekke opp veksten over vårt anslag. Innenfor forretningsmessig tjenesteyting kan en bedre lønnsomhet enn forventet ha bidratt til at lønnsveksten i 2024 ble høyere enn anslått.

Boligprisveksten ble høyere enn vi anslo gjennom fjoråret. I ØA 2/2024 anslo vi 2,6 prosent boligprisvekst, en kraftig oppjustering fra ØA 1/2024. I den makroøkonomiske modellen KVARTS som ligger til grunn for prognosene blir boligprisene blant annet bestemt av utviklingen i realrenta, husholdningenes disponible realinntekt og boligkapitalen. De teoretiske og empiriske egenskapene i boligmodulen i KVARTS er basert på Boug m.fl. (2024). I 2024 har boligprisene vært adskillig høyere enn det disse fundamentale faktorene har kunnet forklare.

Byggekostnadene har økt betraktelig de siste årene og dette har bidratt til at boliginvesteringene har falt markant siden 2023. Som nevnt over var årslønnsveksten i bygge- og anleggsbransjen forholdsvis høy i 2024. En svak krone og høye renter trekker også lønnsomheten i bygge- og anleggsbransjen ned. Sviktende nyboligsalg og dårlig kredittilgang for boligbyggerne har også bidratt til at det har vært vanskelig å sette i gang nye boligprosjekter. Hvis det er mange tilfeller av at boligbygging ikke finner sted selv om man har fått igangsettingstillatelser, kan de foreløpige nasjonalregnskapstallene overvurdere boliginvesteringene. De vil så nedjusteres etter hvert som mer informasjon kommer inn. I enkelte kommuner kan plan- og byggesaker ha svært lang saksbehandlingstid og planforslag kan ha vært sendt inn til saksbehandling før den vanskelige situasjonen for byggenæringen oppsto. Dette øker sannsynligheten for at igangsettingstillatelser, når de først gis, ikke leder til faktisk boligbygging. De siste årene har trolig vært preget av slike nedjusteringer og denne mangelen på gode data har derfor bidratt til at vi tidligere undervurderte det faktiske fallet i boliginvesteringene. Fallet i boliginvesteringene har vært langt større enn vi la til grunn i våre prognoser for de tre første kvartallene av 2024.

Tabell 2.6. Prognoser for 2024 gitt på ulike tidspunkt og publisert statistikk for 2024 per mars 2025. Prosentvis vekst der annet ikke framgår

	2022/1	2023/1	2024/1	2024/2	2024/3	2024/4	Publiserte tall 2024 (per mars 2025)
Realøkonomi							
Konsum i husholdninger mm.	2,2	1,5	0,6	0,2	1,1	1,1	1,2
Konsum i offentlig forvaltning	2	1,7	2,1	2,2	2,3	3,1	2,4
Bruttoinvestering i fast realkapital	3,2	1,9	-1,2	-3,5	-2,4	-2,3	-1,9
Utvinning og rørtransport	6,5	6	11	10	11	10,1	9,6
Fastlands-Norge	2,5	0,6	-5,7	-6,7	-5,3	-5,9	-4,9
Bolig	2,0	1,2	-16,1	-15,4	-16,2	-19,8	-19,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,2	1,4	-0,5	-0,9	-0,1	0,1	0,2
Eksport	2,6	2,3	3,1	3,1	1,9	5,5	5,7
Import	3,6	1,9	2,1	0,6	0,9	1,4	3,7
Bruttonasjonalprodukt	2,1	1,8	1,1	0,8	1	2,2	2,1
Fastlands-Norge	2,1	1,6	0,9	0,5	0,7	0,9	0,8
BNP i løpende priser (mrd. kroner)			5 126	5 186	5 195	5 165	5 198
Arbeidsmarked							
Sysselsatte personer	0,5	0,1	0	0,2	0,5	0,6	0,6
Arbeidsstyrke	0,4	0,1	0,4	0,8	0,8	0,9	0,9
Yrkesandel (nivå)	72,9	72,4	72	72,2	72,3	72,7	72,7
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,6	3,8	4,1	4,1	4,1	4	4
Priser og lønninger							
Årslønn	3,8	4,5	5,2	5,2	5,3	5,3	5,6
Konsumprisindeksen (KPI)	1,9	2,3	4	3,8	3,4	3,2	3,1
KPI-JAE	2,1	2,8	4,3	4,1	3,9	3,7	3,7
Boligpris	2,4	-1,3	2	2,6	2,5	2,4	2,7
Inntekter, renter og valuta							
Husholdningenes disponible realinntekt	2,4	3,9	0,5	2,2	4,6	4,7	3,8
Husholdningenes sparerate (nivå)	9	3	5,3	5,7	7,2	8,1	7,3
Pengemarkedsrente (nivå)	2	2,9	4,6	4,7	4,7	4,7	4,7
Importveid kronekurs (land)	0	0,5	-0,6	-0,2	1	0,7	0,8
NOK per euro (nivå)	9,86	11,19	11,43	11,51	11,68	11,62	11,6
Utenriksøkonomi							
Driftsbalansen, mrd. kroner	637	876	708	825	878	943	892
Driftsbalansen i prosent av BNP	13,1	16,8	13,8	15,9	16,9	18,2	17,2
Utlandet							
Eksportmarkedsindikator	4,5	1,9	1,8	1	2,4	2,2	2,3
Konsumpris euro-området	2	2,5	2,2	2,3	2,5	2,5	2,5
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	0,8	2,5	3,1	3,7	3,6	3,6	3,6
Råoljepris i dollar (nivå)	80	77	77	81	79	80	79,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Boks 2.4. Hvorfor bommet vi på inflasjonen?

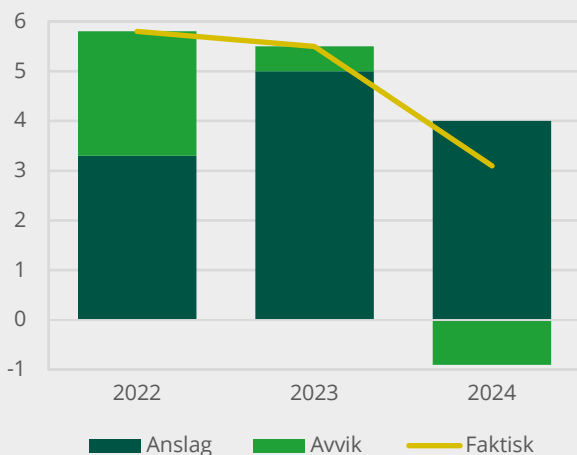
De siste årene har vært preget av store endringer i norsk og internasjonal økonomi. Både gjeninnhenting etter pandemien og Ukraina-krigen førte til kraftig vekst i verdensmarkedsprisene. Den innenlandske inflasjonen økte fra 3,2 prosent i januar 2022 til 7,5 prosent i oktober samme året, målt med 12-månedersveksten i konsumprisindeksen (KPI). I 2024 var den på 3,1 prosent som årsgjennomsnitt.

Store og brå endringer i økonomien har gjort prognosearbeidet spesielt utfordrende, og avvikene mellom våre prognoser og realisert KPI-vekst har vært rekordstore de siste årene (se avsnitt 2.12). Figur 1a viser våre anslag for årsveksten i KPI sammenliknet med den faktiske utviklingen for årene 2022–2024. Prognosene i figuren er de som ble publisert i 1. kvartal i anslagsåret. I 2022 og 2023 undervurderte vi prisveksten med henholdsvis 2,5 og 0,5 prosentpoeng. Ved inngangen til 2024 anslo vi derimot en høyere prisvekst enn fasiten viste, med et avvik på -0,9 prosentpoeng.

Historisk har energipriser, kronekurs og inflasjonen hos våre handelspartnere vært viktige drivere for innenlandsk prisvekst. Figur 1b viser dekomponeringen av prognoseavviket for årene 2022–2024 i bidrag fra disse tre faktorene. I 2022 utgjorde de en vesentlig del av avviket. I tillegg var prisøkningen i 2022 og 2023 høyere enn hva de historiske sammenhengene skulle tilsi, se boks 2.2 i ØA 3/2023.¹ I 2024 kan prognoseavviket derimot ikke tilskrives endringer i energipriser, kronekurs eller inflasjonen hos våre handelspartnere. Det negative avviket kan heller ikke tilskrives forstyrrelser i de historiske sammenhengene, som bidro til prognoseavvik i 2022 og 2023.

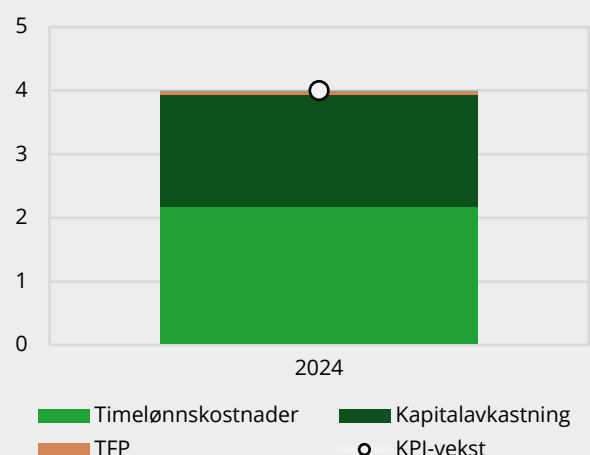
For å forklare hvorfor konsumprisveksten i 2024 ble lavere enn anslått, gjennomfører vi en dekomponering basert på data og prognoser fra ØA 1/2024, som vi deretter sammenlikner med en tilsvarende dekomponering basert på de siste nasjonalregnskapstallene, publisert 11. november.

Figur 1a. Årsveksten i KPI: Faktisk vekst og anslag fra 1. kvartal samme året

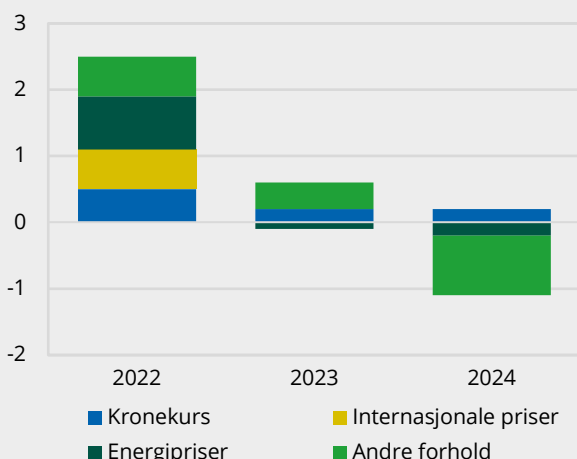
Kilder: Statistisk sentralbyrå

Figur 2a. Dekomponering av KPI-veksten i 2024 basert på ØA 1/2024

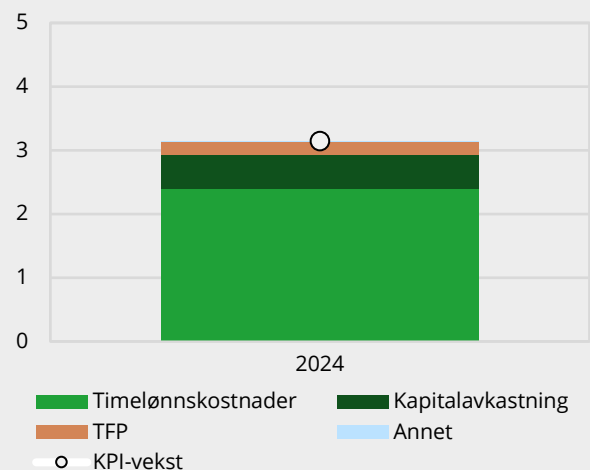
Kilder: Statistisk sentralbyrå

Figur 1b. Dekomponering av prognoseavvik for KPI-veksten
Avvik i prosentpoeng mellom faktisk utvikling og anslag fra 1. kvartal samme året

Kilder: Statistisk sentralbyrå

Figur 2b. Dekomponering av KPI-veksten i 2024 basert på historiske tall

Kilder: Statistisk sentralbyrå

Figur 2a viser en dekomponering av våre prognoser i ØA 1/2024 for konsumprisveksten i 2024, mens figur 2b viser en tilsvarende dekomponering av den faktiske utviklingen.

Dekomponeringen bygger på definisjonene i nasjonalregnskapet og bryter ned konsumprisveksten i endringer i nominelle timelønnskostnader og kapitalavkastning samt totalfaktorproduktivitet (TFP). Se Haskel (2023) og boks 2.3 for en nærmere beskrivelse av dekomponeringen.²

I våre prognoser fra mars i fjor la vi til grunn at økningen i timelønnskostnader (lysegrønn søyle) ville være den viktigste driveren bak prisveksten, med et bidrag på 2,2 prosentpoeng. Historiske tall viser at timelønnskostnader faktisk bidro med 2,4 prosentpoeng, noe som blant annet skyldes en noe høyere årslønnsvekst i 2024 enn antatt.

Samtidig forventet vi at økt kapitalavkastning i fastlandsnæringene ville bidra til å øke prisveksten med 1,8 prosentpoeng (mørkegrønn søyle). Som vist i figur 2b, var det faktiske bidraget fra endringen i kapitalavkastningen 1,3 prosentpoeng lavere enn forventet.

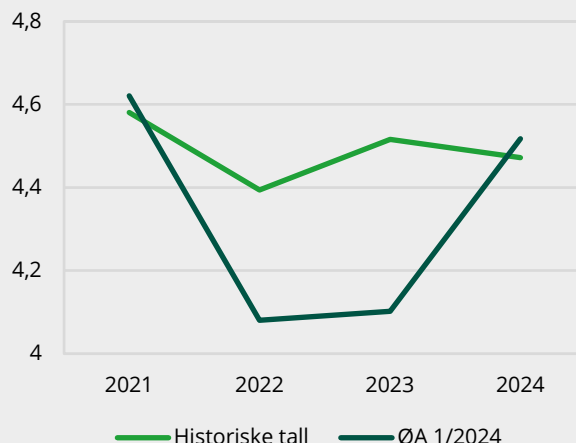
Det uforventet lave bidraget må ses i sammenheng med at nasjonalregnskapstallene for kapitalavkastningen i 2022 og 2023 har blitt opprevidert. Spesielt har det vært store endringer tjenestenæringene, som står for rundt 30 prosent av det private konsumet. Figur 3 viser kapitalavkastningen, målt som forholdet mellom driftsresultatet og verdien av kapitalbeholdningen, i tjenestenæringene. Den mørkegrønne linjen viser utviklingen basert på nasjonalregnskapstallene fra februar 2024 og våre prognoser, mens den lysegrønne linjen viser historiske tall. I våre prognoser la vi til grunn at prisveksten i tjenestenæringene ville bidra til å løfte de samlede konsumprisene med 0,8 prosentpoeng, noe som ville bidra til å normalisere kapitalavkastningen, slik den mørkegrønne linjen i figur 3 viser.

De oppdaterte nasjonalregnskapstallene viser imidlertid en betydelig opprevidering av kapitalavkastningen i tjenestenæringene, se den lysegrønne linjen i figur 3. Driftsresultatet i tjenestenæringene ble oppjustert for både 2022 og 2023, blant annet som følge av høyere hjemmemarkedspriser og lavere kostnader enn tidligere lagt til grunn. Behovet for å øke prisene for å opprettholde en mer normal avkastning på kapitalen var dermed ikke like stort som det vårt anslag for 2024 tok utgangspunkt i.

Våre 1. kvartalsprognoser for 2024 forutsatte et lite fall i TFP. TFP-nivået ble imidlertid oppjustert for 2023, og det anslåtte fallet i 2024 ble da høyere enn lagt til grunn i prognosen. Isolert sett utgjorde TFP-utviklingen dermed 0,2 prosentpoeng av prisveksten i 2024 (rød søyle).

Prognoseavvik for inflasjonen kan skyldes en rekke forhold. Som regel kan en stor del av avvikene tilskrives avvik i anslagene for energipriser, kronekurs og/eller inflasjonen hos våre handelspartnere. Våre analyser viser imidlertid at disse faktorene ikke var av stor betydning for prognosebommen i 2024. En stor del av avviket for 2024 må ses i sammenheng med at kapitalavkastningen i 2022 og 2023 var markert høyere enn det som lå til grunn da anslaget for 2024 ble laget. Foreløpige nasjonalregnskapstall bygger på et bredt sett av

Figur 3. Netto kapitalavkastning. Privat tjenestenæring.¹ Prosent

¹ Netto kapitalavkastning er lik driftsresultatet i forhold til verdien av realkapital. Aggregatet inkluderer ikke varehandel, bolig tjenester og utleie av forretningsbygg mv.

Kilder: Statistisk sentralbyrå

indikatorer. De foreløpige tallene revideres etter hvert som mer informasjon, blant annet fra bedriftenes regnskaper, blir tilgjengelig. Store og brå endringer i mange deler av norsk økonomi har medført betydelige revisjoner på enkeltområder av de foreløpige nasjonalregnskapstallene, særlig for 2022, noe prognosebommen for 2024 bar preg av. I årene framover vurderer vi den største usikkerheten for konsumprisutviklingen her hjemme til å være knyttet til utviklingen i energipriser, kronekurs og inflasjonen hos våre handelspartnere.

Referanser

Boug, P., Å. Cappelen og T. Eika (2013). Exchange rate pass-through in a small open economy: the importance of the distribution sector. *Open Economies Review*, 24, 853-879.

Boug, P., Å. Cappelen og A. R. Swensen (2017). Inflation dynamics in a small open economy. *Scandinavian Journal of Economics*, 119(4), 1010-1039.

Boug, P., T. von Brasch, Å. Cappelen, R. Hammersland, H. Hungnes, D. Kolsrud, J. Skretting, B. Strøm og T. C. Vigtel (2023). Fiscal policy, macroeconomic performance and industry structure in a small open economy. *Journal of Macroeconomics*, 76, 103524.

Haskel, J. (2023, 25. mai). What's driving inflation: wages, profits, or energy prices? Tale presentert ved Peterson Institute for International Economics, Washington, DC.

¹ Ifølge de siste nasjonalregnskapstallene økte både importprisene og hjemmemarkedsprisene i 2022 mer enn de historiske sammenhengene basert på Boug m.fl. (2013, 2017, 2023) skulle tilsi. Foreløpige tall for 2023 viser at den uventet sterke økningen i importprisene avtok gjennom året, mens veksten i hjemmemarkedsprisene forble høyere enn de empiriske relasjonene skulle tilsi. Samtidig har det vært betydelig variasjon mellom næringene, hvor for eksempel prisene i tjenestenæringene økte mindre enn forventet ut fra historiske sammenhenger.

² Siden endringer i energipriser, kronekurs og inflasjon hos våre handelspartnere inngår i priser på produktinnsats til bedriftene, vil disse faktorene påvirke bedriftenes driftsresultat og dermed påvirke konsumprisveksten gjennom endringer i kapitalavkastning. Driftsresultatet i konkurranseutsatt sektor er også med på å påvirke lønnsveksten gjennom frontfagmodellen. I tillegg vil de tre ovennevnte faktorer også påvirke konsumprisveksten gjennom endringer i bytteforholdet ovenfor utlandet.

Temabokser i Konjunkturtendensene. 2020-2024

KT 2024/4

- Ulike scenarier for USAs tollpolitikk: Effekter på global og norsk økonomi, 15

KT 2024/3

- Høyere produktivitetsvekst gir lavere rente, 16
- Blir det høy inflasjon og høyere rente av å øke oljepengebruken med 30 milliarder kroner?, 20

KT 2024/2

- Hvor mye burde renta økes i møte med svakere krone?, 18
- Hva forklarer boligprisene?, 22

KT 2024/1

- Aldersgrenser i Folketrygden, 19
- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 21
- Importandeler, 28
- Arbeidsledighet og strømmer i arbeidsmarkedet, 32
- Blir det høy inflasjon av ett prosentpoengs høyere lønnsvekst?, 37

KT 2023/4

- Hva skjer med norsk økonomi hvis Oljefondet faller 30 prosent?, 16
- Virkninger av kronesvekkelse på pris- og lønnsvekst, 22
- Sesongkorrigerte tall for bruktboligpriser er nå mer usikre, 27

KT 2023/3

- Burde renta økes i møte med høyere internasjonal prisvekst og svakere krone? 16
- Hva skyldes den overraskende høye inflasjonen?, 32

KT 2023/2

- Pengepolitikken og lønnsdannelsen i møte med svekket kronekurs, 14
- Anslag på BNP i løpende priser er usikre, 26

KT 2023/1

- Hvordan bør sentralbanken håndtere importert prisvekst?, 14
- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 20
- Importandeler 33
- Publisering av årslønnsstatistikk 33
- Direkte og indirekte effekter av høyere elektrisitetspriser 37
- Dekomponering av prognoseavviket for KPI i 2022, 44

KT 2022/4

- Konjunkturnøytral situasjon i norsk økonomi?, 16

KT 2022/3

- Hvor mye vil økt oljepengebruk neste år kunne slå ut i økt rente?, 18
- Hvor ender inntektene fra de høye strømprisene?, 21
- Utviklingen i internasjonale råvarepriser 34

KT 2022/2

- Hva vil renteøkningene bety for norsk økonomi?, 16

KT 2022/1

- I Krigen i Ukraina og norsk økonomi, 16
- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 20
- Importandeler, 28
- Spesielt berørte grupper gjennom pandemien, 32

KT 2021/4

- Kan det gå verre i norsk økonomi?, 18
- Omlegging i AKU gir brudd i enkelte størrelser, 30

KT 2021/3

- Brudd i AKU-tidsseriene, 29

KT 2021/2

- Koronatiltak og BNP Fastlands-Norge, 18
- Økte råvarepriser og inflasjonsimpulser, 30

KT 2021/1

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 22
- Oljepakke, 27
- Importandeler, 30
- Avviket mellom anslaget og nasjonalregnskapets publiserte tall for årslønnsvekst i 2020, 34

KT 2020/4

- Om beregningen av årslønnsanslaget for 2020, 24
- Industrien og detaljomsetningen i Norge, Sverige og Danmark, 28
- Forretningsmessig tjenesteyting i nasjonalregnskapet under koronakrisen, 31
- Behandling av lønnskompensasjonsordningen ved permittering, 35

KT 2020/3

- Arbeidsledige og permitterte i Arbeidskraftundersøkelsen, 21
- Sammensetningseffekter og årslønnsvekst, 24
- Helse- og omsorgsnæringene i nasjonalregnskapet under koronakrisen, 2

KT 2020/2

- Konjunkturrelle eller strukturelle sjokk? 12
- Norsk økonomi er sårbar overfor ytterligere forstyrrelser, 14
- Effekter på sysselsettingsandelen av endret befolkningssammensetning fram mot 2030, 23

KT 2020/1

- Nærmere om finanspolitikken, 8

3. Rekordmange bor alene – mange unge menn ufrivillig

I 2024 bodde én av fem nordmenn alene, flest av dem i storbyene. Det er særlig mange yngre menn og eldre kvinner som bor alene. Én av fire enslige har kjæreste, og menn er i større grad enn kvinner «ufrivillig» enslige. De ufrivillig enslige er minst fornøyde med singeltilværelsen. Enslige er mindre fornøyde med boligsituasjonen og har oftere problemer med å få «endene til å møtes» i hverdagen enn de som bor med en partner.

I Norge og mange andre vestlige land har menns utfordringer blitt heftig debattert i offentligheten de siste par årene. Her hjemme leverte sågar et eget offentlig utvalg i fjor sin rapport om ulike utfordringer menn møter i dagens samfunn. Ifølge «Mannsutvalget» står gutter og menn svakere enn jenter og kvinner på flere områder, som helse, utsatthet for vold og utenforskap, utdanning og i muligheten til å være likestilte omsorgspersoner for egne barn etter samlivsbrudd. Sosial ulikhet forsterker mange av disse utfordringene. Det er særlig menn fra lavere sosiale lag som kan oppleve flere former for utenforskap samtidig. Dette kan føre til økning i psykiske problemer, uførhet og kriminalitet (NOU 2024: 8).

Det har også vært oppmerksomhet rundt endrede samlivsmønstre og økningen i andelen menn som bor alene. Et ekstremt eksempel på menn som faller utenfor partnermarkedet er såkalte «incels», altså ufrivillig seksuelt avholdende menn som føler seg avvist av kvinner og som dyrker kvinnehat og vold i ulike internetttora (Andersen 2024). Dette dreier seg nok om et svært lite mindretall av norske unge menn. Likevel viser nyere forskning fra flere europeiske land at det er en klar høyredreining og minkende oppslutning om tradisjonelle likestillingsspørsmål blant unge menn, mens unge kvinner er blitt mer venstreorienterte og feministiske (Amundsen 2024). Dette reiser spørsmål om utfordringer med å finne seg en partner forsterker en slik polarisering i holdninger blant unge menn og kvinner, eller om det snarere er slik at polariseringen hindrer dem i å finne sammen.

Sosiale medier og nettdating har også fått skylden for en endret maktbalanse mellom kjønnene på samlivsmarkedet, der kvinner i økende grad kan velge og vrake mens mange menn sliter (se for eksempel Klevan 2024; Langvik 2024). Uansett om

det er teknologiske nyvinninger, endrede holdninger og nye kjønnsroller eller andre samfunnsendringer som ligger bak, innebærer flere utsatte, «unngåtte» og oppløste samliv at rekordmange nordmenn nå bor alene. I 2024 var det snakk om hele 1 068 000, noe som tilsvarer mer enn fire av ti husholdninger eller én av fem nordmenn (SSB 2024a). Denne statistikken bekrefter at det er flere menn enn kvinner som bor alene blant unge voksne under 30 år og de midt i livet (30-66 år), mens det motsatte er tilfelle for eldre over 66 år. At andelen enslige er høyest blant unge menn og eldre kvinner kan delvis tillegges demografiske årsaker: Det fødes noe flere gutter enn jenter og sammen med en høyere andel menn blant arbeidsinnvandrere gir det flere menn enn kvinner under 66 år (SSB 2025a, b). Dette gjør at menn i disse aldersgruppene har litt færre mulige partnere å velge mellom. Dessuten inngår kvinner i snitt sine første samliv et par år tidligere, og lever lenger, enn menn. Til sammen gir dette flere enslige yngre menn og eldre kvinner.

Også i resten av verden er det blitt vanligere å bo alene, særlig i høyinntektsland (Esteve mfl. 2020). Trenden skjøt fart på 1950-tallet (Ortiz-Ospina 2020) og reflekterer økonomisk vekst, økt individualisering, svekkelse av tradisjonelle normer og medfølgende demografiske endringer (Cohen 2021; Lesthaeghe 2014). Samboerskap har blitt stadig mer utbredt i alle lag av befolkningen. I dag er nær alle (over 90 prosent) samboere før de eventuelt gifter seg og de fleste barn blir født av foreldre som er samboere (Wiik 2022; SSB 2024b). Ekteskap blir i økende grad utsatt eller valgt bort, og litt over halvparten av nordmenn i 40- og 50-årene er gift (SSB 2024c). Samtidig som samboerskap nok har senket terskelen for å inngå samliv, er samlivsformen mindre forpliktende og stabil enn ekteskap (Hart mfl. 2017; Wiik mfl. 2012). På denne måten

har samboerskap bidratt til å øke antallet nordmenn som lever (midlertidig) alene etter et brudd.

Å bo alene har flere konsekvenser, både for den enkelte og samfunnet. Selv om enslige er en sammensatt gruppe, har de jevnt over dårligere psykisk og fysisk helse og dårligere økonomi enn de som lever i stabile parforhold, særlig sammenliknet med gifte (Kravdal mfl. 2023; Kulu mfl. 2024). Slik kan en høyere andel enslige bidra til økt sykefravær og uhelse på samfunnsnivå. Aleneboende har også andre forbruksmønstre, som er relevant for norsk økonomi. Flere aleneboende fører til økt etterspørsel etter boliger, noe som kan drive boligpriser og husleier ytterligere opp. Aleneboere har også høyere forbruk per person på nødvendige utgifter som strøm, mat og transport, noe som kan gi enslige økonomiske utfordringer (Linnerud 2024). Samlet sett kan dette utfordre velferdssystemet ettersom flere enslige kan ha større behov for offentlig støtte og tjenester, særlig gjelder dette helse- og omsorgstjenester for eldre. Dette kan legge press på statens utgifter og kreve tilpasninger i økonomisk politikk.

Dette kapittelet undersøker økningen i enslige i Norge. Vi er særlig opptatt av forskjeller i antallet enslige etter kjønn, alder og bosted. SSB publiserer årlig oppdatert statistikk om det totale antallet enpersonshusholdninger etter bostedsfylker, men vi vet mindre om regionale mønstre i andelen enslige i ulike aldersgrupper og etter kjønn. Vi spør derfor: I hvilke aldersgrupper finner vi flest enslige menn i henholdsvis sentrale og mindre sentrale områder? Vårt fokus er på menn, men vi inkluderer kvinner som sammenlikningsgruppe. Vi ser både på andelen aleneboende (uten partner, barn eller andre i husholdningen) samt andelen enslige (uten en bosatt samboer eller ektefelle). I tillegg bruker vi data fra en fersk spørreundersøkelse og ser på andelen som er helt enslig, i den forstand at de heller ikke har en kjæreste, samt hvor mange enslige som ønsker og søker etter en partner og hvor fornøyde de enslige er med singeltilværelsen, boligsituasjonen og hverdagsøkonomien.

3.1. Hvem er enslige?

Det er to hovedveier til å bo alene: Enten ved aldri å ha vært samboer eller gift, eller gjennom oppløsningen av et samliv via et samlivsbrudd eller at partner dør. Når det gjelder samlivsinngåelse, er det betydelige sosiale og økonomiske forskjeller

i hvem det er som til slutt ender opp uten en partner. Tidligere studier bekrefter blant annet at det er en positiv sammenheng mellom sosioøkonomiske ressurser som utdanning, yrkesdeltakelse og inntekt og samlivsetablering, og denne sammenhengen har vært sterkest blant menn (Kalmijn 2011, Wiik 2009). De med færre sosioøkonomiske ressurser har med andre ord en lavere tilbøyelighet til å bli samboere og særlig gift enn de med høyere sosioøkonomisk status. Også boligetablering henger sammen med inngåelse av samliv (Bergsvik og Wiik 2024; Sandlie 2008), noe som kan forklare en del av den positive sammenhengen mellom sosioøkonomiske ressurser og samlivsinngåelse.

Også ikke-økonomiske kjennetegn utover utseende og andre fysiske kjennetegn kan avgjøre ens sjanser på samlivsmarkedet. Flere undersøkelser bekrefter at personer som generelt er mindre tilfredse med livet, har lavere sannsynlighet for å bli gift enn de med god mental helse (Lyubomirsky mfl. 2005, Mastekaasa 1992). Og, personer med dårlig fysisk helse har sjeldnere samlivserfaring enn de uten helseproblemer (Wiik og Dommermuth 2014). Samtidig bekrefter flere studier at samlivsstatus påvirker helsen. Både gifte og samboere har jevnt over bedre helse enn enslige, men fordelene av å være gift er sterkere enn av å være samboer (Kravdal mfl. 2023; Kulu mfl. 2024; Perelli-Harris og Styrac 2018). Denne «beskyttende effekten» av å leve i et samliv gjelder også kvinner, men er sterkest for menn (Kravdal mfl. 2012; Lindmarker mfl. 2025).

Økt økonomisk selvstendighet har gitt kvinner mulighet til å være mer selektive i valget av partner og større makt og mulighet til å bryte ut av en utilfredsstillende familiesituasjon (Skrede 2005). Også menns partnerpreferanser kan ha endret seg som følge av denne utviklingen, og i dag ser menn kanskje mer på hva kvinner kan bidra med økonomisk, enn tidligere. Denne antakelsen har fått støtte av forskning fra USA (Sweeney og Cancian 2004) og Skandinavia (Wiik mfl. 2010). Motsatt kan kvinners økte økonomiske selvstendighet bidra til at de legger mindre vekt på menns økonomiske ressurser enn tidligere når de velger seg en partner, særlig i likestilte samfunn med gode velferdsordninger som det norske. Økende sosial ulikhet i hvilke menn og kvinner som forblir uten partner og barn tyder dog ikke på slike endringer.

Andelen norske menn som fortsatt er barnløse ved 45-årsalderen har økt jevnt og trutt de siste tiårene. Mens henholdsvis 13 og 21 prosent av menn født i 1945 og 1960 var barnløse da de fylte 45 år, dreide det seg om 27 prosent av mennene født i 1978. Tilsvarende tall for norske kvinner født i 1960 og 1978 var 12 og 15 prosent (SSB 2025). I sin studie av barnløshet blant menn født 1940-1960 fant Kari Skrede (2005) at menn med lavere utdanning og inntekt oftere endte opp uten barn enn mer ressurssterke menn. At det særlig er menn med få sosioøkonomiske ressurser som oftest er barnløse bekreftes også av nyere norske studier (Beck mfl. 2024; Bratsberg mfl. 2021; Lappegård og Rønsen 2011). Disse studiene viser samtidig en økende andel barnløse blant kvinner med få sosioøkonomiske ressurser.

Ofte er det å bo alene en overgangsfase før man stifter familie eller finner en ny partner etter et samlivsbrudd. Mye av forskningen på aleneboende ser på personer som for øyeblikket bor alene (Mortelmans mfl. 2023; van den Berg og Verbakel 2022), men det finnes også noen studier som har sett på forskjeller i tilbøyeligheten til ikke å ha samlivserfaring ved en gitt alder. For eksempel viser analyser av data om kvinner og menn født fra 1927 til 1968 fra spørreundersøkelsen LOGG at 8 prosent av menn og 5 prosent av kvinner ikke hadde erfaring fra et samboerskap eller ekteskap når de var 40 år gamle. Det var særlig menn med lavere, og kvinner med høyere, sosioøkonomisk status som hadde høyest sannsynlighet for å forbli «permanent enslige» (Wiik og Dommermuth 2014). De samme mønstrene finner man i Nederland (Dykstra og Poortman 2010) og i mange andre europeiske land (Bellani mfl. 2017).

Å bo alene er ikke det samme som å være enslig, og mange aleneboende har en kjæreste de ikke bor sammen med. Såkalte Living Apart Together-forhold (LAT) eller særboere på norsk, det vil si forpliktete par som bevisst velger å ikke bo sammen, har fått en del oppmerksomhet i forskningslitteraturen de siste tiårene (Duncan mfl. 2013; Levin og Trost 1999). Slike særboforhold er likevel fortsatt ganske uvanlige. I Norge er mindre enn 10 prosent av par definert som særboere, og blant disse hadde 65 prosent planer om å flytte sammen (Liefbroer mfl. 2015). Husholdninger er en grunnleggende enhet med stor betydning for mange aspekter av livet, som forbruk, barneoppdragelse, bolig og arv (Pira-

ni og Tocchioni 2023). Så, selv om disse særboende parene opplever mange av de samme fordelene for livskvalitet som samboende og gifte par, nyter de uansett ikke godt av de samme økonomiske stordriftsfordelene.

3.2. Rasjonelle valg, forventninger og tilbud av partnere

Det er mange mulige teoretiske forklaringer på hvorfor noen ender opp uten samliv og barn. Så tidlig som på 1850-tallet beskrev den norske pionerdemografen Eilert Sundt ekteskapet som et kjøp. Også nyere studier av samlivsetablering domineres av økonomisk tankegods. I den «nye husholdningsøkonomien» ses familie- og samlivs-atferd som resultater av rasjonelle valg, der kvinner og menn søker å maksimere det økonomiske utbyttet med minst mulige kostnader (Becker 1991). Eksempler på økonomiske avveininger ved samlivsetablering kan være om den kommende partneren er villig til å dele på husarbeid og utgifter, eller om den utkårede har gode økonomiske framtidssutsikter. I økonomisk familieteori antar en derfor at sannsynligheten for samlivsinngåelse stiger i takt med økonomisk og menneskelig kapital (kompetansenivå og kunnskaper). Kost- og nytte-vurderinger ved valg av en samlivspartner dreier seg også om mer følelsesbetonte spørsmål, som om hun eller han kan forventes å være omtenksum og rettferdig i fremtiden (Cherlin 2000). I tillegg til å søke etter partnere som er attraktive i en snever økonomisk forstand, kan kulturelle ressurser, som verdier og kunnskap, ligge til grunn for våre preferanser ved valg av samlivspartner (Kalmijn 1998).

For det andre påvirkes samlivsetablering av press fra tredjeparter. Barn sosialiseres inn i én eller flere grupper som de identifiserer seg med i voksen alder. Dessuten kan råd og press fra for eksempel religiøse miljøer, familie og slekt ha en direkte innvirkning på enkeltpersoners handling. At en ikke skal inngå samliv med nære slektninger, er et eksempel på en mer eller mindre universell norm ved valg av partner. Men det er en viss dynamikk i de sosiale rettesnorene, noe som eksemplifiseres ved at likekjønnede og «krysskulturelle» samliv, samt samboerskap og det å bo alene, i økende grad aksepteres. Forventninger fra omgivelsene om hva slags partner og type samliv en bør velge, og når og om en bør gjøre det, kan være del av en persons egne selvstendige valg. For eksempel kan man

unnlate å gifte seg med en person med en annen sosial eller kulturell bakgrunn enn man selv har, for å bevare et godt forhold til familie og venner. Men foreldre, slekt og omgivelsene generelt kan også søke å styre valg direkte med tanke på å opprettholde blant annet sosiale nettverk og status. Dette har særlig vært brukt som forklaring på at personer med lik landbakgrunn ofte inngår samliv med hverandre (Elgvin og Grødem 2011; van Zantvliet mfl. 2014).

Ved siden av preferanser og press fra omgivelsene kan ytre strukturelle forhold være en tredje hovedforklaring på hvorfor det finnes forskjeller i samlivsinngåelse. Selv om markedsmechanismene tilbud og etterspørsel kan prege våre preferanser, kan de også ses som selvstendige mekanismer. Det er altså ikke den enkeltes preferanser i seg selv, men mulighetene for å finne en egnet samlivspartner, altså utvalget av partnere på dette markedet, som utgjør kjernen i dette resonnementet. Samlivsmerketet defineres som tilbudet av og kjennetegn ved mulige partnere, samt kostnadene forbundet med videre søking. På dette markedet rangerer man partnere og søker en ektefelle/samboer med bestemte ressurser og kvaliteter (England og Farkas 1986). Skjevheter i befolkningens sammensetning, for eksempel kvinneunderskudd i rurale strøk, kan gjøre det vanskelig å finne en partner med de egenskapene en er på utkikk etter (England og Farkas 1986; Raley og Bratter 2004). Utdanningsinstitusjoner er et eksempel på et lokalt samlivsmarked der jevngamle menn og kvinner møtes, noe som kan forklare hvorfor høyt utdannede personer ofte inngår samliv med hverandre (Blossfeld og Timm 2003).

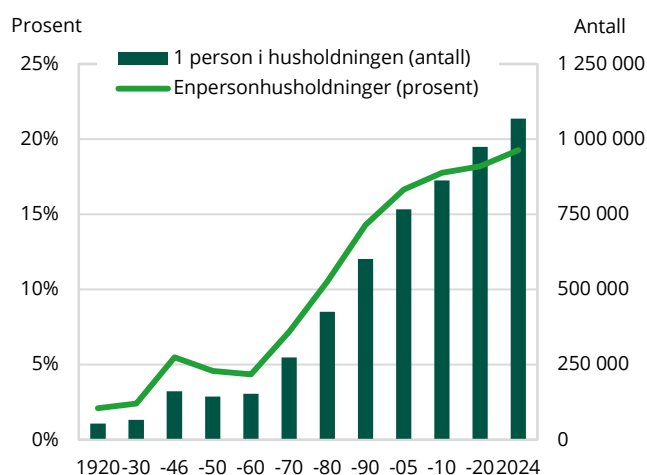
Samtidig har framveksten av sosiale medier og nettdating endret måten vi søker etter og velger partnere på. Nye norske surveydata bekrefter at mer enn halvparten av de enslige på utkikk etter en partner søker på denne måten, mens nær 4 av 10 oppgir å ha møtt sin nåværende partner digitalt (GGP 2025). Nettdating har utvidet tilbudet av mulige partnere og redusert betydningen av de lokale partnermarkedene (Rosenfeld og Thomas 2012; Sassler og Lichter 2020). Forskning fra USA tyder på at denne måten å søke etter partner på har bidratt til at noen gruppeskiller i valg av partner, som etnisitet, har blitt svekket (Thomas 2020). Søkeprosessen har med andre ord blitt utvidet utover tradisjonelle partnermarkeder og enkelte

funn tyder på at dette kan gi bedre «matcher» og mer stabile samliv (Rosenfeld 2017). Samtidig kan denne teknologiske endringen ha gitt et «tinderifisert» partnermarked, der algoritmene fremmer «evige» søk, mindre forpliktelse og til slutt flere enslige.

3.3. Én av fem nordmenn bodde alene i 2024

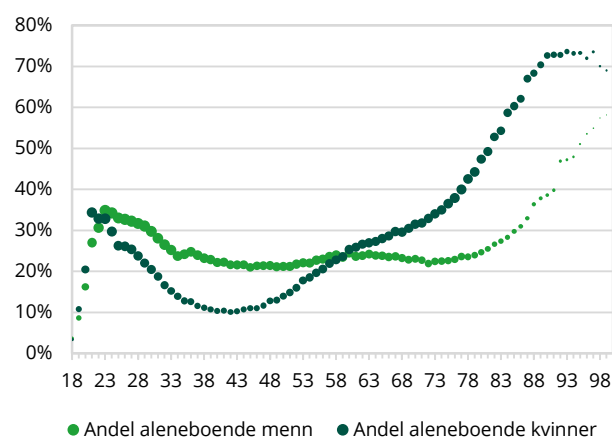
Som vist i figur 3.1, har andelen av Norges befolkning som bor alene, uten partner eller barn, tidoblet seg i løpet av det siste århundret. I 1920 bodde kun 2 prosent av nordmenn alene, en andel som hadde økt til nær én av fem i 2024. Totalt bodde 1 068 000 personer i Norge alene i 2024, noe som tilsvarer 41 prosent av alle husholdninger (SSB 2024a). Også i resten av Europa har det vært

Figur 3.1 Antall og andel av befolkningen som bor alene. 1920–2024

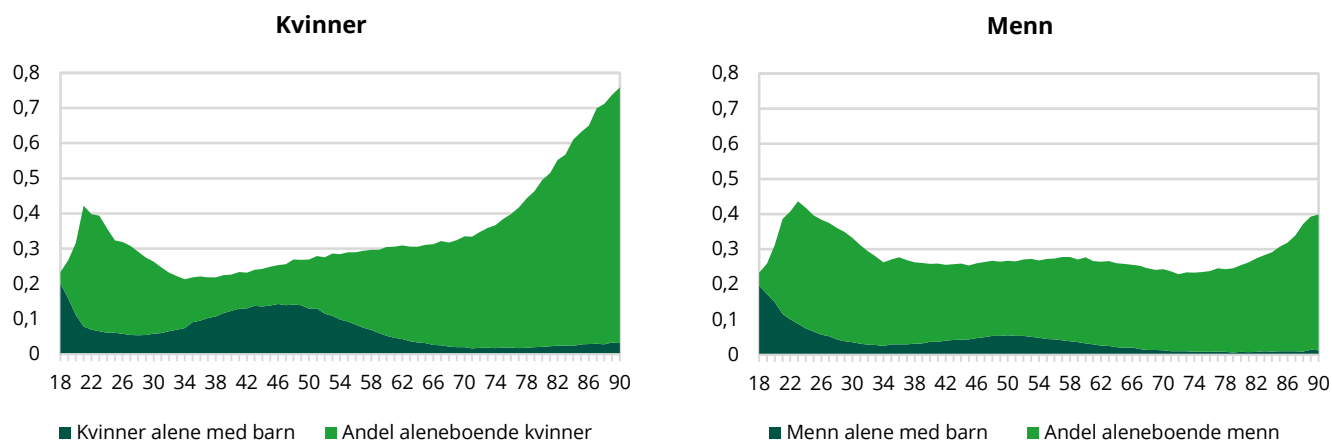
Kilde: Tabell 05883: Personer i privathusholdninger (avslutta serie) 1920–1990. Tabell 06071: Personer, etter statistikkvariabel, kjønn, husholdningstype og år.

Figur 3.2 Andel som bor alene, etter kjønn og alder. 2024

Kilde: Registerbasert husholdningsstatistikk, egne beregninger. Boblestørrelsen representerer gruppestørrelsen.

Figur 3.3 Andel kvinner og menn som bor alene med og uten barn, etter alder. 2024. Prosent

Kilde: Registerbasert husholdningsstatistikk, egne beregninger

en økning i andelen enpersonshusholdninger, og nå bor én av tre EU-borgere alene (Eurostat 2024).

Figur 3.2 bekrefter at det å bo alene i dag er ulikt fordelt over aldersgrupper og mellom kjønnene. Blant yngre og de i yrkesaktiv alder er det flere menn enn kvinner som bor alene, mens det motsatte gjelder for de over 60 år. Kvinner etablerer seg ofte i parforhold tidligere enn menn og lever lenger, noe som gir en kortere periode alene før familiestiftelse og en lengre periode alene i eldre alder. Som vi kan se av figuren varierer spesielt andelen kvinner som bor alene kraftig over livsløpet: Den synker nærmest kontinuerlig fra 34 prosent ved 21-års alder til 10 prosent i starten av 40-årene, for deretter å øke jevnt og trutt til 50 prosent blant kvinner i 80-årene og 70 prosent blant 90-årige kvinner. Blant menn er det også høyere andeler aleneboende i 20-årene (30 til 35 prosent), men andelen aleneboende menn ligger nokså jevnt mellom 20 og 25 prosent i aldrene 33 til 80 år. Deretter stiger andelen aleneboende menn svakt fra 80 år og oppover. Noe av forklaringen på kjønnsforskjellene i andelen aleneboende midt i livet henger sammen med at mødre oftere bor sammen med barn etter samlivsbrudd enn fedre.

I figur 3.3 har vi også inkludert husholdninger der kvinner og menn bor alene med barn. Vi ser da at kjønnsforskjellen i andelen aleneboende blir betydelig mindre og at det nå kun er blant de i 30- og første halvdel av 40-årene at andelen aleneboende menn overstiger andelen aleneboende kvinner. Vi ser videre at en langt høyere andel av kvinnene bor alene med barn enn hva tilfellet er blant menn. Andelen alenemødre er aller høyest blant 46 år

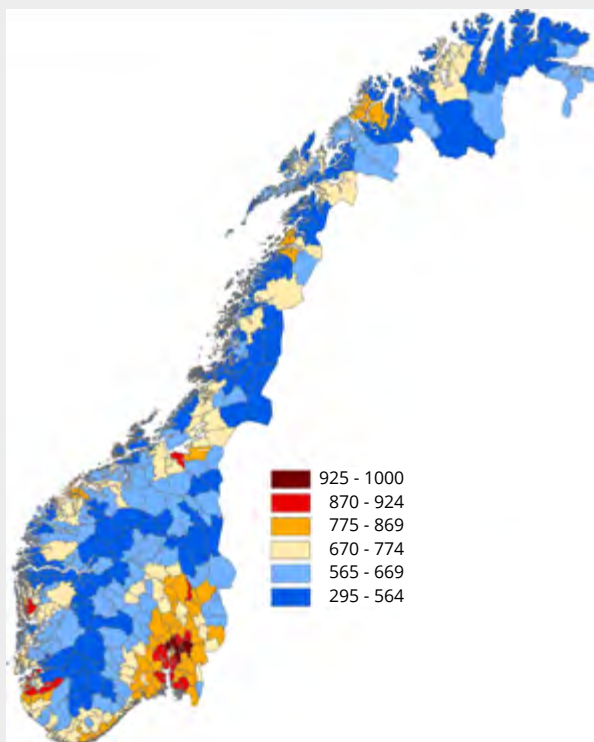
gamle kvinner (14 prosent), mens 6 prosent av 50 år gamle menn bodde alene med ett eller flere barn. Merk imidlertid at vi her kun har informasjon om barnas registrerte bosted, ikke faktisk bostedsordning, og at dette ikke alltid reflekterer hvem av foreldrene barnet tilbringer mest tid hos. I 2020 hadde hele 43 prosent av foreldre som ikke lenger bodde sammen delt bosted for barna, mens 49 prosent bodde fast hos mor og 7 prosent bodde fast hos far (Wiik 2022). Vi ser dessuten at en svært høy andel av de helt yngste bor i husholdningstypen «aleneboende forelder med barn». Det er her viktig å være klar over at de fleste av disse ikke er enslige tenåringsmødre/fedre, men heller voksne barn som fortsatt bor i en av foreldrenes husholdning. Dette ser ut til å være mer utbredt blant unge menn enn kvinner.

3.4. Flest aleneboende i sentrale strøk

I tråd med bosettingsmønsteret til befolkningen ellers, finner vi klart flest aleneboende i de mer sentrale kommunene i Norge. I 2024 bodde 73 prosent av de omtrent 1 068 000 aleneboende i Norge i en kommune som faller inn under sentralitetsklassene en til tre. Figur 3.4 viser andelen aleneboende menn og kvinner innenfor hver sentralitetsklasse, og illustrerer en u-formet sammenheng mellom kommunens sentralitet og andelen aleneboende, særlig blant menn. Med 28 prosent av kvinnene og 27 prosent av mennene var andelen kvinner som bodde alene marginalt høyere i de mest sentrale kommunene, der det også totalt var klart flest som bodde alene – uavhengig av kjønn. De laveste andelen aleneboende menn (23 prosent) og kvinner (22 prosent) finner vi i middels sentrale kommuner med sentralitet 4. Kjønnsforskjellene var tydeligst

Boks 3.1 Sentralitet

SSBs sentralitetsindeks gir en indikator på kommunenes sentralitet på bakgrunn av befolkning, arbeidsplasser og tilgang til tjenester. Beregningen av indeksen er basert på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser. Sentralitetsindeksen har seks nivåer, der 6 indikerer de minst sentrale kommunene og 1 de mest sentrale.

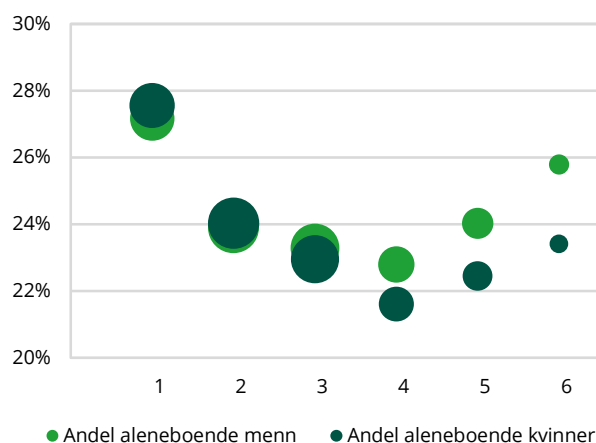

Kilde: Høydahl 2020

i de minst sentrale kommunene – i disfavør av mennene, der 26 prosent av mennene og kun 23 prosent av kvinnene bodde alene i 2024.

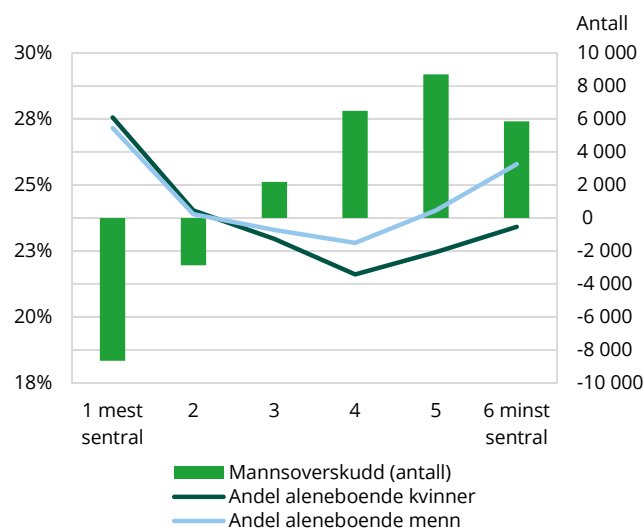
Som vist i figur 3.5 er kjønnsforskjellene i andelen aleneboende etter sentralitet overordnet relativt små. Dette gjelder særlig i de mest sentrale kommunene (sentralitet 1 og 2). Her er andelen aleneboende noe høyere blant kvinnene, og som vi ser av søylene i figuren var det også et «mannsunderskudd» i disse kommunene, altså at det var færre menn enn kvinner. I de aller mest sentrale kommunene bodde det i alt rundt 8700 flere kvinner enn menn, som tilsvarer et mannsunderskudd på 2 prosent. I de middels og minst sentrale kommunene ser vi derimot en høyere andel aleneboende menn enn kvinner, som samsvarer godt med et mannsoverskudd i disse kommunene, altså at det var flere bosatte menn enn kvinner der.

Figur 3.4. Andel som bor alene, etter sentralitet og kjønn. 2024

Kilde: Registerbasert husholdningsstatistikk, egne beregninger. Boblestørrelsen representerer gruppestørrelsen.

Figur 3.5. Andel kvinner og menn som bor alene og mannsoverskudd, etter sentralitet. 2024

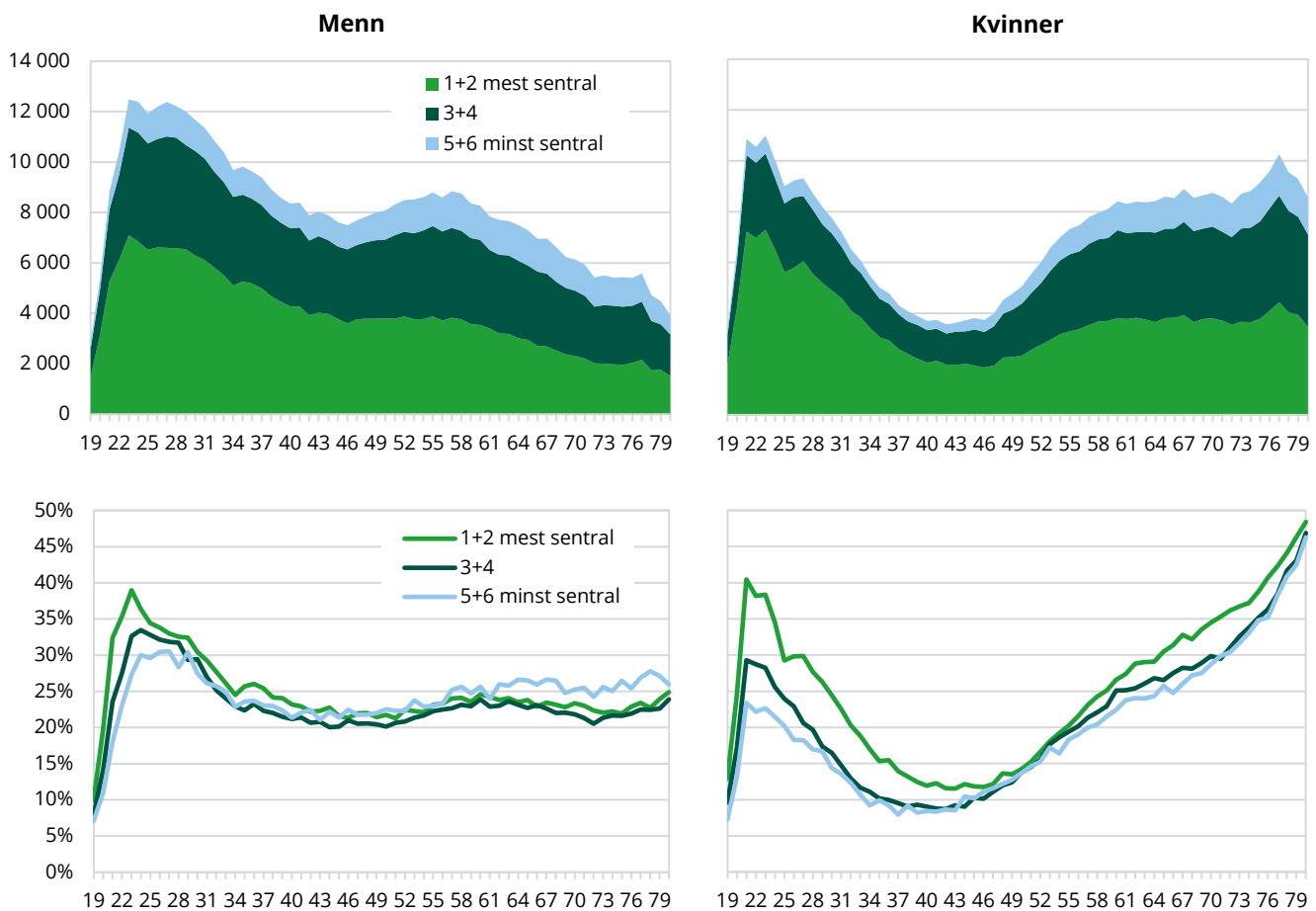

Kilde: Registerbasert husholdningsstatistikk, egne beregninger.

Dette gjelder særlig i kommuner med sentralitet 4, 5 og 6. I kommuner med sentralitetsnivå 5 var det for eksempel bosatt nær 4 prosent flere menn enn kvinner, og her var det 24 prosent av mennene som bodde alene mot noe over 22 prosent av kvinnene (se figur 3.5). Demografiutvalget peker på at mannsoverskuddet i disse mindre sentrale områdene delvis kan forklares ved at mannlige innvandrere flytter dit, mens menn og kvinner uten innvandrerbakgrunn oftere forlater disse kommunene, kvinner noe tidligere enn menn (NOU 2022:18).

De øverste grafene i figur 3.6 viser at antallet aleneboende mellom 19 og 79 år i de mest sentrale

Figur 3.6. Antall og andel som bor alene etter sentralitet, alder og kjønn. 2024

Kilde: Registerbasert husholdningsstatistikk, egne beregninger.

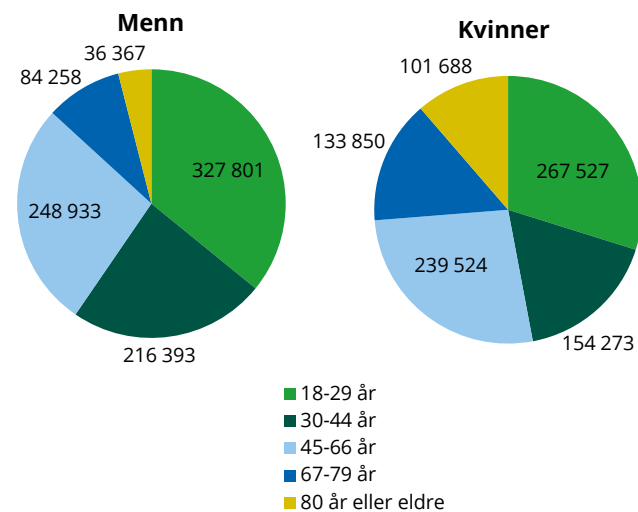
kommunene med sentralitet 1 og 2 stort sett er høyere enn i middels (sentralitet 3 og 4) og lite sentrale kommuner (sentralitet 5 og 6). Antallet enslige etter alder utvikler seg relativt likt mellom de ulike sentralitetsnivåene, med unntak av en nedgang i det store antallet enslige kvinner i byene mot 50-årsalderen.

Den høyeste andelen aleneboende finner vi blant de yngste i byene med en topp på omtrent 40 prosent blant 23-årige menn og 21-årige kvinner. Deretter synker andelen som bor alene fram til 50-årsalderen i alle sentralitetsnivåer, særlig blant kvinnene. Det er også blant kvinnene under 50 at forskjellen i andelen aleneboende etter sentralitet er aller tydeligst. Blant mennene snur dette mønsteret fra 50-årsalderen, og i høyere aldersgrupper er det menn på bygda som har høyest andel aleneboende. Blant kvinner er det få forskjeller i andelen aleneboende etter sentralitet ved 50-årsalder, men blant de eldre kvinnene er det igjen de som bor i og rundt byene som oftest bor alene.

3.5. Andelen menn uten bosatt partner øker mest

Antallet menn og kvinner som ikke bodde sammen med en partner i 2024 er med 1 810 614 personer nesten dobbelt så høyt som antallet helt aleneboende, og utgjør 42 prosent av Norges befolkning i alderen 18 år og oppover. Merk at dette også inkluderer foreldre som bor alene med barn. Figur 3.7 viser tydelige kjønnsforskjeller etter aldersgrupper. En langt større andel av enslige menn er å finne blant de yngste (18 til 29 år) og tydelig færre blant de eldste (> 67 år). Både blant menn og kvinner utgjør unge i 20-årene den største gruppen enslige, mens 45- til 66-åringer representerer den nest største gruppen.

Andelen nordmenn i alderen 45 til 66 år som bor uten partner (med eller uten barn) ligger i 2024 på 32 prosent både blant menn og kvinner, og det er i denne aldersgruppen at andelen enslige har økt mest de siste to tiårene (figur 3.8). Økningen skyldes hovedsakelig flere samlivsbrudd i denne

Figur 3.7. Antall enslige menn og kvinner, etter aldersgruppe. 2024

Kilde: Tabell 06090: Personer i privathusholdninger, etter statistikkvariabel, kjønn, samlivsform, alder og år. Tabell 07459: Befolkning, etter statistikkvariabel, region, kjønn, alder og år.

aldersgruppen. Noen av disse er enslige foreldre, som i dag utgjør 4 prosent av alle husholdninger (SSB 2024c). I aldersgruppen 30-44 år ser vi også en økning i andelen enslige menn mellom 2005 og 2024, om enn litt svakere enn blant de over 45 år. I denne aldersgruppen er samtidig kjønnsforskjellene store. I 2024 er 28 prosent av kvinnene og 37 prosent av mennene i alder 30-44 år enslige.

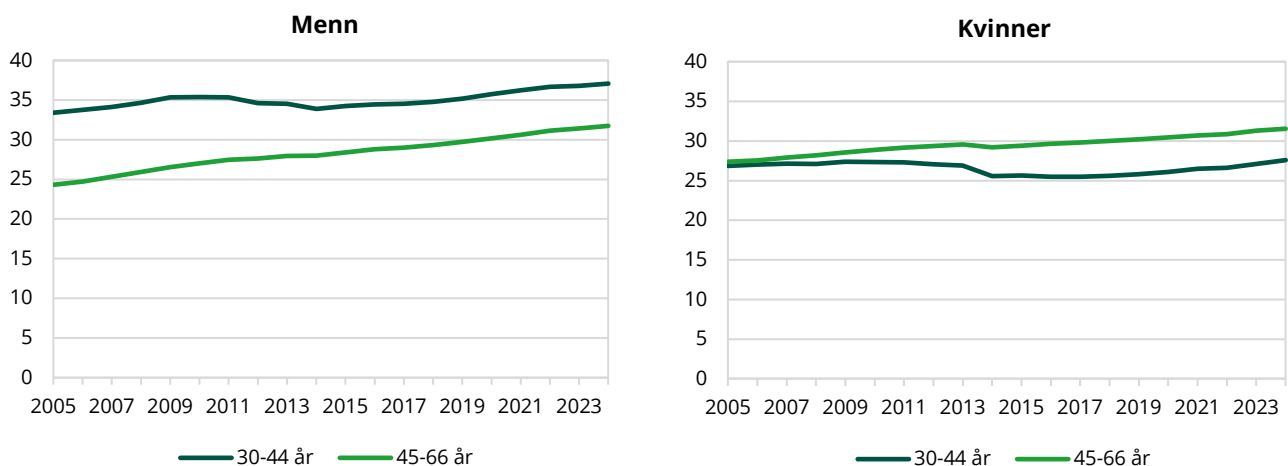
3.6. Én av fire enslige menn har kjæreste

Hittil i kapittelet har vi sett hvor vanlig det er å leve uten ektefelle eller samboer, eller helt alene også uten barn, men vi har ikke skilt ut dem som er enslige i den forstand at de heller ikke har noen kjæreste. Registerdataene som ligger til grunn for

figurene over inneholder ikke opplysninger om kjæresteforhold og hvor mange par som av ulike grunner ikke bor sammen. For å få svar på slike spørsmål er vi avhengige av data fra representative spørreundersøkelser. I 2024 gjennomførte SSB en spørreundersøkelse om familie og arbeid, med omfattende informasjon om ulike livsløpsovergangene og fremtidsplaner, også spørsmål om hvor mange som har en kjæreste de ikke bor sammen med (GGP 2025). Denne norske undersøkelsen er gjennomført blant menn og kvinner i alderen 21-58 år og del av Generations and Gender Programme (GGP), som gjennomfører tilsvarende spørreundersøkelser i en rekke europeiske land.

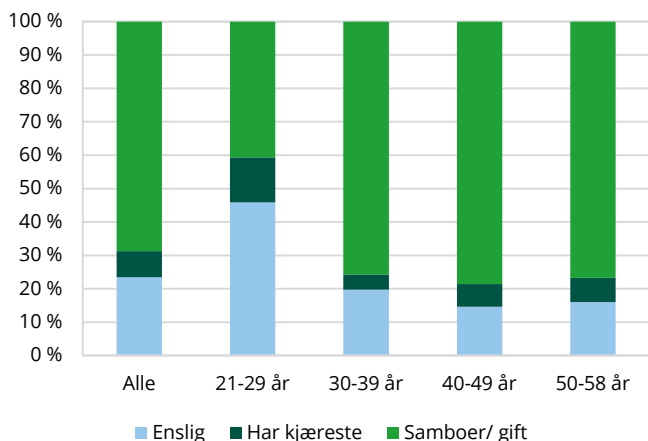
Som vist i figur 3.9, hadde 8 prosent av deltakerne i den norske spørreundersøkelsen en kjæreste da undersøkelsen fant sted våren 2024. I tillegg var det nær 24 prosent av deltakerne som svarte at de var enslige og heller ikke hadde kjæreste. Til sammen oppgav altså én av tre i alderen 21 til 58 at de bodde uten partner i 2024, hvorav én av fire (26 prosent) hadde kjæreste mens de resterende tre fjerdelene av de aleneboende var «helt enslige». Det er imidlertid betydelige forskjeller etter alder: Aller vanligst var det å ha kjæreste blant personer i 20-årene (14 prosent). Minst vanlig var det blant de i 30-årsalderen (5 prosent). At andelen med kjæreste igjen øker noe til rundt 7 prosent blant de to eldste aldersgruppene skyldes at mange her har opplevd et samlivsbrudd.

I figur 3.10 skiller vi i tillegg mellom kvinner og menn. Mens 35 prosent av mennene bodde uten en partner, var det samme tilfelle for 27 prosent

Figur 3.8. Andel menn og kvinner uten en bosatt partner, etter alder. 2005–2024

Kilde: Tabell 06090: Personer i privathusholdninger, etter statistikkvariabel, kjønn, samlivsform, alder og år. Tabell 07459: Befolkning, etter statistikkvariabel, region, kjønn, alder og år.

Figur 3.9. Andel som er enslige, har kjæreste eller er i et samliv på intervjutidspunktet. Menn og kvinner i alderen 21-58 år. Prosent (vektet)

Kilde: Undersøkelse om hverdag og framtidspåner i usikre tider 2024/ GGS II Wave2. Alle andeler er vektet for å ta høyde for skjvheter i frafall.

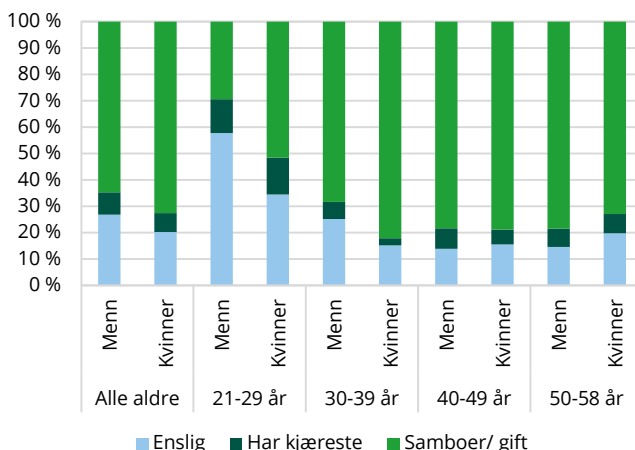
av kvinnene. Blant mennene hadde imidlertid 8 prosent en kjæreste de ikke bodde sammen med (24 prosent av de enslige mennene), mot 7 prosent av kvinnene (26 prosent av de enslige kvinnene). Målt på denne måten var altså 27 prosent av mennene og 20 prosent av kvinnene som deltok i spørreundersøkelsen «helt» enslige i den forstand at de heller ikke hadde en kjæreste.

Vi ser videre et tydelig mønster i tråd med resultatene tidligere i kapittelet, der andelen enslige er særlig høy blant unge menn: Hele 71 prosent av mennene i 20-årene var enslige: 13 prosent hadde en kjæreste de ikke bodde sammen med, mens 58 prosent var enslige og uten kjæreste. Til sammenlikning oppgav 48 prosent prosent av de yngste kvinnene at de bodde uten en partner: 14 prosent hadde en kjæreste, mens 34 prosent ikke hadde kjæreste. Figur 3.10 bekrefter videre at det blant de enslige mennene midt i livet var mindre aldersforskjeller i andelen som hadde en kjæreste enn blant kvinnene. Syv prosent av menn i aldersgruppene 30-39 og 50-58 år hadde kjæreste, mot 8 prosent av menn i alderen 40-49. Kun i underkant av 3 prosent av kvinner i 30-årsalderen hadde kjæreste. Tilsvarende andeler for kvinner i 40- og 50-årene var henholdsvis 6 og 8 prosent.

3.7. Valg eller valgt bort?

Vi går nå over til å se på hvor mange av de enslige (uten kjæreste) som ønsker seg en partner, og som aktivt søker etter en. Til sammen kan respondentenes svar på disse spørsmålene i den norske GGS-undersøkelsen gi en pekepinn på i hvilken

Figur 3.10. Andel menn og kvinner som er enslige, har kjæreste eller er i et samliv på intervjutidspunktet. Etter alder. Prosent (vektet)

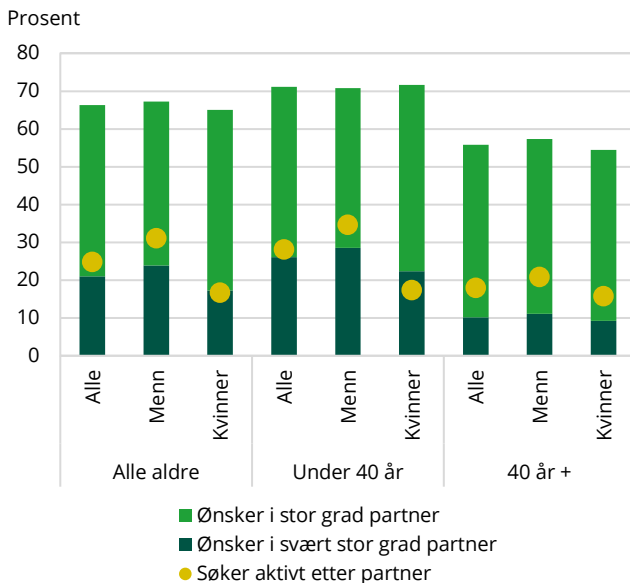
Kilde: Undersøkelse om hverdag og framtidspåner i usikre tider 2024/ GGS II Wave2. Alle andeler er vektet for å ta høyde for skjvheter i frafall.

grad det å være enslig er «frivillig» eller «ufrivillig», selv om svarene også til en viss grad kan reflektere at mange har gitt opp og tilpasset seg realitetene. Igjen viser vi tall for alle enslige og separat for enslige menn og kvinner. Vi ser også på forskjeller etter alder i svarene på disse spørsmålene, men siden vi her og i resten av kapittelet har snevret inn utvalget og kun ser på de enslige uten kjæreste (i alt 745 respondenter), skiller vi kun mellom yngre (21-39 år) og eldre (40-58 år) respondenter.

Som vist i figur 3.11 svarte det store flertallet av de enslige at de enten i stor eller svært stor grad var enige i utsagnet om at «de ønsker seg en partner». Ser vi først på alle respondentene under ett, ønsket 21 prosent seg i svært stor grad en partner, mens ytterligere 45 prosent i stor grad ønsket seg en partner. Til sammen var det altså 66 prosent, eller to av tre enslige, som ønsket seg en partner. Det var få kjønnsforskjeller i andelen som til sammen svarte i «stor» eller «svært stor» grad på dette spørsmålet, henholdsvis 67 prosent av menn og 65 prosent av kvinnene. Imidlertid var det en høyere andel menn (24 prosent) enn kvinner (17 prosent) som i svært stor grad ønsket seg en partner, mens kvinnene (48 prosent) oftere svarte at de i stor grad ønsket seg en partner enn hva tilfellet var blant enslige menn (43 prosent).

Skiller vi i tillegg mellom enslige menn og kvinner etter alder (under og over 40 år), tegner det seg et liknende bilde der de enslige mennene i større grad enn kvinnene svarer at de i svært stor grad ønsker seg en partner, mens kvinnene oftere

Figur 3.11. Andel enslige menn og kvinner som a) i stor eller svært stor grad er enige i utsagn om at de ønsker seg en partner (N=702) og b) søker aktivt etter en partner (N=682). Alle, respondenter under 40 år og 40 år eller eldre. Prosent (vektet)

Kilde: Undersøkelse om hverdag og framtidplaner i usikre tider 2024/ GGS II Wave2. Alle andeler er vektet for å ta høyde for skjevheter i frafall.

svarer i stor grad. Dette mønsteret gjelder særlig de enslige under 40 år, mens kjønnsforskjellen er mindre blant de enslige i 40- og 50-årsalderen. Vi legger også merke til at andelen som i svært stor grad ønsker seg en partner er langt lavere blant de eldste enn de yngste respondentene, uavhengig av kjønn. For eksempel svarte 11 prosent av mennene og 9 prosent av kvinnene i 40- og 50-årsalderen at de i svært stor grad ønsket seg en partner, mot 29 prosent av mennene og 22 prosent av kvinnene i 20- og 30-årene.

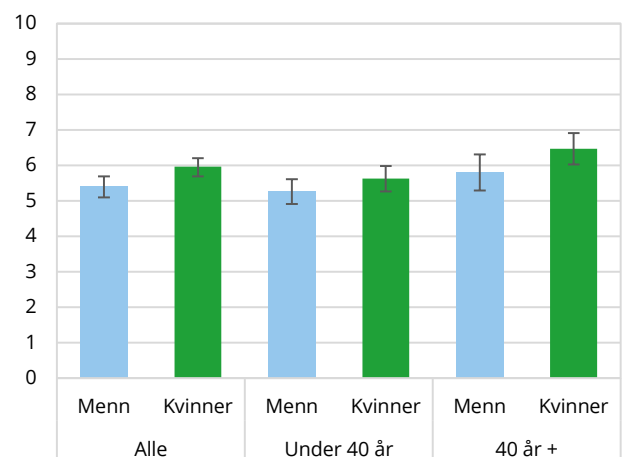
Til sist ser vi av figur 3.11 at én av fire enslige søkte aktivt etter en partner på intervjuet. I tråd med svarene på spørsmålet om de ønsker seg en partner ser vi videre at menn (31 prosent) oftere søker etter en partner enn kvinner (17 prosent). Denne kjønnsforskjellen gjelder også når vi skiller mellom de yngste og de eldste respondentene. Nok en gang ser vi at det særlig er mennene i 20- og 30-årsalderen som søker aktivt etter en partner, også dette i samsvar med spørsmålet om partnerønsker. Hele 35 prosent av de enslige mennene under 40 år søkte aktivt etter en partner, mot 17 prosent av kvinnene i samme aldersgruppe. Til sammenlikning søkte én av fem menn (21 prosent) i 40- og 50-årene aktivt etter en partner, mot 16 prosent av kvinnene i samme alder.

3.8. Menn er mindre fornøyd med å være enslig enn kvinner

Vi går nå over til å se på hvor fornøyd de enslige er med singeltilværelsen. I figur 3.12 viser vi de enslige mennenes og kvinnenes gjennomsnittsskårer på følgende spørsmål: «Hvor fornøyd er du med å være singel?» Også dette spørsmålet ble kun stilt til de enslige uten kjæreste og hadde svaralternativer fra 0 («ikke fornøyd i det hele tatt») til 10 («helt fornøyd»).

De enslige var litt over middels fornøyd med tilværelsen som enslig, og gjennomsnittet for utvalget sett under ett var 5,6 (ikke vist i figuren). Som vi ser av figur 3.12, var det imidlertid noen forskjeller etter kjønn og alder, der kvinnene og de eldre enslige jevnt over var noe mer fornøyd enn mennene og de yngre respondentene. Nærmere bestemt var mennene i 20- og 30-årsalderen minst fornøyd med singeltilværelsen med et gjennomsnitt på 5,3, etterfulgt av de jevngamle kvinnene (5,6). Også blant de enslige 40- og 50-åringene var mennene (5,8) mindre fornøyd enn kvinnene på samme alder (6,5). Imidlertid ser vi av konfidensintervallene at bare forskjellen mellom kvinner i 40- og 50-årene og kvinner og menn under 40 år var statistisk signifikant (ikke overlappende). Ser vi på alle menn uavhengig av alder hadde de en gjennomsnittsverdi på 5,4, sammenliknet med 6,0 blant alle enslige kvinner. Også denne siste forskjellen var statistisk signifikant.

Figur 3.12. Hvor fornøyd er du med å være enslig? Skala fra 0 (ikke i det hele tatt) til 10 (helt fornøyd). Gjennomsnitt med 95 %-konfidensintervall for alle enslige (N=732) og enslige kvinner (n=396) og menn (336) (vektet)

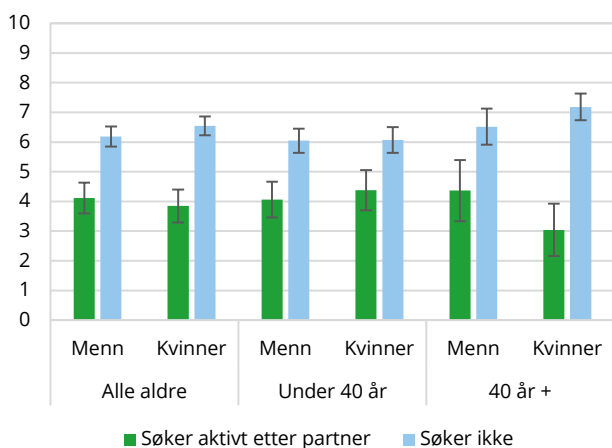
Kilde: Undersøkelse om hverdag og framtidplaner i usikre tider 2024/ GGS II Wave2. Gjennomsnitt er vektet for å ta høyde for skjevheter i frafall.

3.9. De som søker etter en partner, er aller minst fornøyd

I figur 3.13 har vi skilt mellom enslige menn og kvinner som oppgir at de på intervjudtidspunktet enten søkte eller ikke søkte aktivt etter en partner. Dette kan gi en pekepinn på i hvilken grad singeltilværelsen er ønsket eller frivillig, og dermed påvirke hvor fornøyd eller misfornøyd man er med å være enslig. Alternativt kan det at man ikke søker etter en partner tyde på at man har gitt opp å søke etter en passende partner og tilpasset seg livet som enslig. Uansett bekrefter figur 3.13 at det går et klart skille mellom de enslige som søker og ikke søker etter en partner i hvor fornøyd de er med livet som enslig: De enslige som aktivt søker etter en partner er betydelig mindre fornøyd enn de som ikke søker etter en partner. Dette gjelder for både menn og kvinner over og under 40 år, men forskjellen mellom dem som søker og ikke søker er størst blant de eldste mennene og særlig de eldste kvinnene.

Som figur 3.13 viser skåret kvinnene i 40- og 50-årsalderen som søkte etter en partner, i gjennomsnitt 3,0 på spørsmålet om fornøydhet med livet som enslig, mot hele 7,2 blant jevngamle kvinner som ikke søkte etter en partner. Dette gir en forskjell på hele 4,2 i disse kvinnenes svar. Tilsvarende gjennomsnittsverdier for de enslige mennene midt i livet var 4,4 (søker etter partner) og 6,5 (søker ikke etter partner), altså en forskjell i gjennomsnittsverdien på 2,1. Vi ser videre at kvinnene i alderen 40

Figur 3.13. Hvor fornøyd er du med å være enslig? Skala fra 0 (ikke i det hele tatt) til 10 (helt fornøyd). Gjennomsnitt med 95 %-konfidensintervall for enslige kvinner og menn som søker eller ikke søker etter en partner (vektet)

Kilde: Undersøkelse om hverdag og framtidplaner i usikre tider 2024/ GGS II Wave2. Gjennomsnitt er vektet for å ta høyde for skjevheter i frafall.

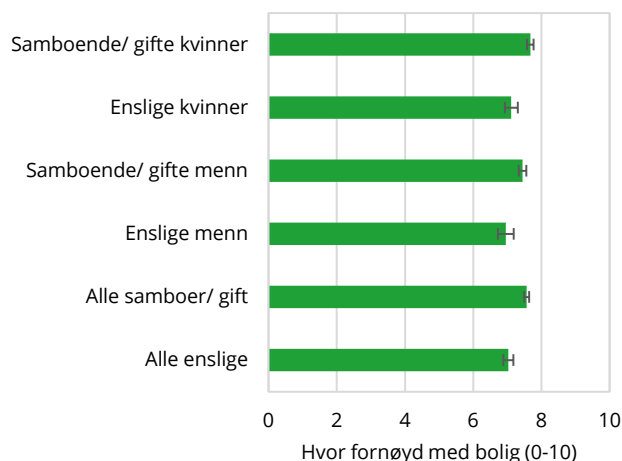
år eller eldre som ikke søker etter en partner var signifikant mer fornøyd med singellivet enn begge typer enslige kvinner og menn under 40.

3.10. Enslige er mindre fornøyd med boligsituasjonen og egen økonomi

Deltagerne i denne spørreundersøkelsen fikk også spørsmål om hvor fornøyd de var med sin nåværende boligsituasjon. Dette spørsmålet hadde svaralternativer fra 0 (ikke fornøyd i det hele tatt) til 10 (helt fornøyd). Figur 3.14 bekrefter at de enslige jevnt over var mindre fornøyd med boligene sine enn de som hadde en samboer eller ektefelle. Nærmere bestemt hadde de enslige en gjennomsnittsverdi på 7,0 på dette spørsmålet, mot 7,6 for de som bodde sammen med en partner. Vi ser videre at dette mønsteret gjelder både for menn og kvinner, og enslige av begge kjønn var signifikant mindre fornøyd med boligene sine enn de som bodde med en ektefelle eller samboer. Aller mest fornøyd med boligsituasjonen var de gifte og samboende kvinnene.

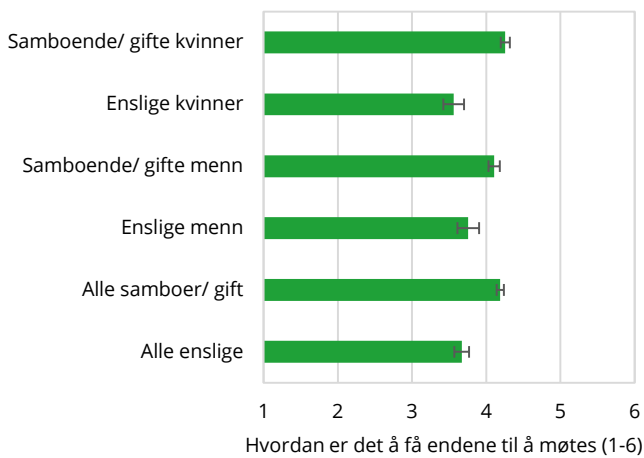
Figur 3.15 viser respondentenes svar på et spørsmål om deres subjektive økonomiske situasjon på intervjudtidspunktet. Nærmere bestemt fikk deltagerne spørsmål om hvor vanskelig eller enkelt det var for dem å få «endene til å møtes». Svaralternativene varierte fra 1 (veldig vanskelig) til 6 (veldig enkelt). Som vi ser, hadde de enslige (3,7) lavere gjennomsnittsverdier på dette spørsmålet enn de som var samboere eller gift (4,2). Dette gjelder også

Figur 3.14. Hvor fornøyd er du med nåværende boligsituasjon? Skala fra 0 (ikke i det hele tatt) til 10 (helt fornøyd). Gjennomsnitt med 95% konfidensintervall for respondenter med en partner (N=2 554) og enslige (N=738) (vektet)

Kilde: Undersøkelse om hverdag og framtidplaner i usikre tider 2024/ GGS II Wave2. Gjennomsnitt er vektet for å ta høyde for skjevheter i frafall.

Figur 3.15. Med utgangspunkt i den totale inntekten til din husholdning per måned, hvordan er det for deg/dere å få endene til å møtes? Skala fra 1 (Veldig vanskelig) til 6 (Veldig enkelt). Gjennomsnitt med 95% konfidensintervall for respondenter med en partner (N=2,384) og enslige (N=668) (vektet)

Kilde: Undersøkelse om hverdag og framtidsplaner i usikre tider 2024/ GGS II Wave2. Gjennomsnitt er vektet for å ta høyde for skjevheter i frafall.

når vi skiller mellom kvinner og menn, og både enslige menn (3,8) og kvinner (3,6) rapporterte om en signifikant dårligere økonomisk situasjon enn samboende og gifte menn (4,1) og kvinner (4,3).

3.11. Diskusjon

Menns utfordringer på partnermarkedet fikk stor medieoppmerksomhet i 2024. SSBs statistikk over husholdninger bekrefter at mange er enslige. Andelen aleneboende i Norge har økt kraftig siden vi startet å måle dette i 1920, fra 2 til 19 prosent av befolkningen. Økningen i enpersonshusholdninger er et globalt fenomen og nært knyttet til økonomiske og demografiske endringer, som har gjort det lettere for både menn og kvinner å velge å leve alene.

I 2024 var det flest enslige blant de yngre under 30 år i Norge. Dette gjaldt både kvinner og menn. Blant nordmenn i 30-årene og begynnelsen av 40-årene er derimot andelen enslige og aleneboende betydelig større blant menn enn kvinner, og gruppen enslige menn i denne alderen har økt over tid. Det er også flere menn enn kvinner som aldri blir samboer eller gift, og det er særlig lavt utdannede menn som sliter med å finne seg en partner (Wiik og Dommermuth 2014). Denne gruppen kan dermed oppleve utfordringer på flere områder av livet samtidig, noe som kan forsterke de negative helsemessige og økonomiske konsekvensene av slikt utenforskap. Blant eldre nordmenn er det

derimot flere kvinner som bor alene, noe som hovedsakelig er et resultat av at kvinner lever lenger enn menn. At kvinner gjerne er to-tre år yngre enn sin partner bidrar ytterligere til mange aleneboende eldre kvinner.

At spesielt mange enslige menn «blir igjen» på bygda i Norge gjenspeiles ikke i statistikken for 2024. Både blant kvinner og menn finner vi i dette tverrsnittet av befolkningen flest enslige i byene – både i totalt antall aleneboende og i andelen av den lokale befolkningen. Det er samtidig størst kjønnsforskjell i andelen aleneboende i de minst sentrale delene av landet, der det også er et kvinneunderskudd. Når vi bryter disse tallene ned etter alder, finner vi at det særlig er en høyere andel enslige blant de eldre mennene i de minst sentrale kommunene. I det store bildet, dreier dette seg allikevel om relativt få personer.

Våre analyser av ferske surveydata fra 2024, viste at én av fire enslige nordmenn hadde en kjæreste de ikke bodde sammen med. Menn var i større grad enn kvinner «ufrivillig» enslige: De svarer oftere enn kvinner at de ønsker seg en partner, og en høyere andel av de enslige mennene søker aktivt etter en partner. Dersom vi godtar at disse spørsmålene indikerer i hvilken grad folk er ufrivillig enslige, og ikke reflekterer en større grad av tilpasning til realitetene blant kvinner og enslige midt i livet, var mellom én av fire og én av tre enslige menn ufrivillig enslige i 2024. Blant enslige kvinner var andelen ufrivillig enslige under én av fem. Som nevnt innledningsvis, kan vanskeligheter på partnermarkedet bidra til en polarisering av holdninger blant unge menn og kvinner, noe som også kan påvirke deres politiske ståsted og engasjement. Dette kan igjen ha konsekvenser for deres sosiale integrasjon og livskvalitet.

De enslige var i 2024 litt over middels fornøyde med singeltilværelsen. Enslige kvinner og de enslige i 40- og 50-årsalderen var imidlertid mer fornøyde enn mennene og de yngre respondentene. Et interessant mønster var at de enslige som aktivt søkte etter en partner, og som kanskje i større grad kan betegnes som «ufrivillig enslige», var betydelig mindre fornøyde enn de som ikke søkte. Endringer i samlivsmarkedet, med økt bruk av sosiale medier og nettdating, kan ha forverret situasjonen for menn som allerede sliter med å finne en partner.

Mange enslige opplever vansker på boligmarkedet (Oppøyen 2023). En økende andel aleneboende fører på sin side til økt etterspørsel etter mindre boliger, noe som kan drive boligpriser og husleier ytterligere opp, som igjen rammer de med dårligst økonomi mest (St. meld. 13 2023-2024 (2024)). Våre tall bekrefter at de enslige også i 2024 var mindre fornøyde med sin nåværende boligsituasjon enn de som var samboere og gift. Blant enslige hadde også flere problemer med å få «endene til å møtes» i hverdagen. Dette gjaldt både for kvinner og menn, men enslige kvinner hadde i gjennomsnitt litt dårligere hverdagsøkonomi enn enslige menn. Mange enslige kvinner bor alene med barn, og i denne gruppen finner vi også mange med vedvarende lavinntekt (Langørgeren mfl. 2024).

En norsk undersøkelse fra 2022 viste at aleneboende i gjennomsnitt brukte 41 prosent av sitt totale forbruk på bolig, mot 34 prosent blant par uten barn (Linnerud 2024). Et høyere boligforbruk innebærer at aleneboende ofte må prioritere boligutgifter foran andre forbruksgoder, som for eksempel fritidsaktiviteter og reiser. Stordriftsfordelene som par nyter godt av, gir dem mer fleksibilitet økonomisk, og de kan bruke mer på andre varer og tjenester. For aleneboende kan dette bety et mer begrenset økonomisk handlingsrom, og hardere prioriteringer når det gjelder hva de bruker penger på. Dette kan forsterke følelser av utenforskap og reiser spørsmål om hva som kan gjøres for å bedre livskvaliteten for enslige og bidra til å redusere de negative konsekvensene av en økende andel enslige. Et åpenbart sted å lete etter løsninger, er boligsektoren, der en del unge uten oppsparte midler har vanskelig for å etablere seg, samtidig som en del enslige foreldre kan oppleve økonomiske utfordringer etter samlivsbrudd.

Referanser

Amundsen, B. (2024). Unge kvinner blir mer venstre-orienterte, viser data fra flere land: <https://www.forskning.no/kjonn-og-samfunn-politikk-populisme/unge-kvinner-blir-mer-venstreorienterte-viser-data-fra-flere-land/2340504>

Andersen, J. C. (2024). The Incel subculture: Drifting in and out. YOUNG, <https://doi.org/10.1177/11033088241296626>

Becker, G.S. (1991). *A treatise on the family*. Cambridge: Harvard University Press.

Bellani, D., Esping-Andersen, G. og Nedoluzhko, L. (2017). Never partnered: A multilevel analysis of lifelong singlehood. *Demographic Research*, 37: 53-100.

Blossfeld, H.-P. og Timm, A. (2003). *Who marries whom? Educational systems as marriage markets in modern societies*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Bratsberg, Kotsadam og Walther (2021). Male Fertility: Facts, Distribution and Drivers of Inequality. IZA DP No. 14506

Cherlin, A.J. (2000). Toward a new home socioeconomics of union formation. I: Waite, L.J. (red.): *The ties that bind. Perspectives on marriage and cohabitation* (s. 126-144). New York: Aldine De Gruyter.

Dykstra, P.A. og Poortman, A.R. (2010). Economic resources and remaining single: Trends over time. *European Sociological Review*, 26: 277-290.

Elgvin, O. og Grødem, A. S. (2011) Hvem bestemmer? Ektefellevalg blant unge med innvandrerbakgrunn. Fafo report no. 25, 2011. Oslo, FAFO.

England, P. og Farkas, G. (1986). *Households, employment, and gender: A social, economic, and demographic view*. New York: Aldine Publ. Co.

Eurostat 2024. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_composition_statistics

Generations and gender programme (GGP) (2025). <https://www.ggp-i.org/norway/>

Hart, R. K., Lyngstad, T. H. og Vinberg, E. (2017). Children and Union Dissolution across Four Decades: Evidence from Norway, *European Sociological Review*, 33 (2), 317-331.

Høydahl, E. (2020). Sentralitetsindeksen Oppdatering med 2020-kommuner. Notater 2020/4. Statistisk sentralbyrå.

Kalmijn, M. (2011). The influence of men's income and employment on marriage and cohabitation: Testing Oppenheimer's theory in Europe. *European Journal of Population*, 27: 269-293.

- Keizer, R., Dykstra, P.A. og Poortman, A.-R. (2010). Life outcomes of childless men and fathers. *European Sociological Review*, 26: 1–15.
- Klevan, T.K. (2024, 25. februar). Gikk hardt ut mot sexkulturen. Nå legger Simen Velle seg flat. *Aftenposten*, <https://www.aftenposten.no/norge/i/pQ7aKG/simen-velle-snur-etter-innlegg-om-liestilling-og-sexkultur>
- Kravdal, Ø. (1999). Does marriage require a stronger economic underpinning than informal cohabitation? *Population Studies*, 53: 63–80.
- Kravdal, Ø., Grundy, E., Lyngstad, T.H. og Wiik, K.Aa. (2012). Family life history and late mid-life mortality in Norway. *Population and Development Review*, 38(2): 237–257.
- Kravdal, Ø., Wörn, J. og Reme, B.-A. (2023). Mental health benefits of cohabitation and marriage: A longitudinal analysis of Norwegian register data. *Population Studies*, 77(1), 91–110.
- Kulu, H., Mikolaj, J. og Franke, S. (2024). Partnership status, health, and mortality: Selection or protection? *Demography*, 61:189–207.
- Langvik, S. (2024, 2. juli). Fyrer løs mot UiO-forsker: – Virker som all skyld legges på kvinner. *Verdens Gang*, <https://www.vg.no/nyheter/i/93zpbM/mads-larsen-skaper-debatt-om-lave-foedselstall-i-norge>
- Langørgen, A., Barstad, A., Eika, L. og Wiik, K. Aa. (2024). Måling av barnefattigdom: Utredning av supplerende fattigdomsmål. Rapport 2024/7. Oslo/ Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Lindmarker, J., Kolk, M. og Drefahl, S. (2025). Cohabitation and Mortality Across the Life Course: A Longitudinal Cohort Study with Swedish Register-Based Sibling Comparisons. *European Journal of Population* 41, 2. <https://doi.org/10.1007/s10680-024-09722-6>
- Linnerud, K. O. (2024). Aleneboende må prioritere boligutgifter foran andre forbruksgoder. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/forbruk/statistikk/forbruksundersokelsen/artikler/aleneboende-ma-prioritere-boligutgifter-foran-andre-forbruksgoder>
- Lyubomirsky, S., King, L. og Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131: 803–855.
- Mastekaasa, A. (1992). Marriage and psychological well-being: Some evidence on selection into marriage. *Journal of Marriage and the Family*, 54: 901–911.
- Norges offentlige utredninger 2024:18.
- Norges offentlige utredninger 2024:8. *Ligestillingens neste steg – Mannsutvalgets rapport*
- Oppenheimer, V.K. (1994). Women's rising employment and the future of the family in industrial societies. *Population and Development Review*, 20: 293–342.
- Oppøyen, M. S. (2023). Boforhold i Norge. Rapport 2023/24. Oslo/ Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Ortiz-Ospina 2020. <https://ourworldindata.org/social-connections-and-loneliness#loneliness-solitude-and-social-isolation>
- Pollak, R.A. (2000). Theorizing marriage. I: Waite, L.J. (red.): *The ties that bind. Perspectives on marriage and cohabitation* (s. 111–125). New York: Aldine De Gruyter.
- Raley, R.K. og Bratter, J. (2004). Not even if you were the last person on earth! How marital search constraints affect the likelihood of marriage. *Journal of Family Issues*, 25: 167–81.
- Rosenfeld, M. J. (2017). Marriage, choice, and couplehood in the age of the Internet. *Sociological Science* 4. DOI: 10.15195/v4.a20
- Rosenfeld, M. J. og Thomas, R. J. (2012). Searching for a mate: The rise of the internet as a social intermediary. *American Sociological Review* 77: 523–547.
- Sandlie, H. C. (2008). *To må man være: Om ungdoms boligetablering på 1990-tallet*. NOVA-rapport 9/2008. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Sassler, S. og Lichter, D. (2020). Cohabitation and marriage: Complexity and diversity in union-formation patterns. *Journal of Marriage and Family* 82: 35-61.

Schwartz, C.R. (2013) Trends and variation in assortative mating: Causes and consequences. *Annual Review of Sociology* 39: 451–470.

Skrede, K. (2005). Foreldreskap i forandring – færre menn blir fedre. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 29: 4–22.

SSB (2024a). <https://www.ssb.no/en/statbank/table/05883>

SSB (2024b). <https://www.ssb.no/en/statbank/table/05525>

SSB (2024c). <https://www.ssb.no/en/statbank/table/06854>

SSB (2025a). <https://www.ssb.no/befolkning/fodte-og-dode/statistikk/fodte>

SSB (2025b). <https://www.ssb.no/statbank/table/06313>

St. meld. 13 (2023-2024). (2023). Bustadmeldinga - Ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet. Regjeringa. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-13-20232024/id3029550/>

Sweeney, M.M. og Cancian, M. (2004). The changing importance of white women's economic prospects for assortative mating. *Journal of Marriage and Family*, 66: 1015–1028.

Thomas, R. J. (2020). Online exogamy reconsidered: Estimating the internet's effects on racial, educational, religious, political and age assortative mating. *Social Forces* 98: 1257-1286.

van Zantvliet, P. I., M. Kalmijn, og E. Verbakel. 2014. Parental involvement in partner choice: The case of Turks and Moroccans in the Netherlands. *European Sociological Review*, 30(3): 387–398.

Wiik, K. Aa. (2009). "You'd Better Wait!" Socio-economic Background and Timing of First Marriage Versus First Cohabitation. *European Sociological Review*, 25(2), 139–153.

Wiik, K. Aa. (2022). Delt bosted for barn etter samlivsbrudd. Nye utviklingstrekk og kjennetegn. Rapport 2022/53. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.

Wiik, K. Aa. og Dommermuth, L. (2014). Who Remains Unpartnered by Mid-life in Norway? Differentials by Gender and Education. *Journal of Comparative Family Studies*, 45(3), 405–424

Wiik, K. Aa., Keizer, R., og Lappegård, T. (2012). Relationship quality in marital and cohabiting unions across Europe. *Journal of Marriage and Family*, 74(3), 389–398.

4. Kompetansebehov i arbeidsmarkedet og tilbudet av sykepleiere

Perspektivmeldingen varsler kamp om arbeidskraften, og flere utredninger peker på knapphet på sykepleiere og andre helsearbeidere. Hva vet vi om behovet framover, og i hvilken grad vil dagens søkere til utdanninger bidra til å dekke framtidige behov?

Arbeidsledighet kan være dramatisk for den enkelte, og betyr tapt produksjon av verdifulle varer og tjenester for samfunnet. Perspektivmeldingen (Meld. St. 31 (2023–2024)) trekker fram «kamp om arbeidskraften» som en hovedutfordring for norsk økonomi: Det er flere oppgaver vi som samfunnet ønsker utført enn personer til å utføre disse oppgavene. Arbeidsledighet betyr at færre oppgaver blir utført enn hva som kunne vært mulig.

Andelen arbeidsledige varierer over tid, ettersom tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft varierer over konjunktursyklusen. Arbeidsledigheten varierer også mellom grupper av arbeidstakere. Tall fra Nav viser for eksempel at arbeidsledigheten er lavere for grupper med lang utdanning enn for grupper med kort utdanning. Arbeidsledighet er et uttrykk for at personer tilbyr arbeidskraft, men ikke finner arbeid. Motsatt av dette kan virksomheter etterspørre arbeidstakere, men ikke finne noen til å fylle stillingene. Navs statistikk for ledige stillinger og Bedriftsundersøkelse viser typisk større udekket etterspørsel etter arbeidstakere med lengre utdanning, i tråd med den lavere ledigheten for slike grupper.

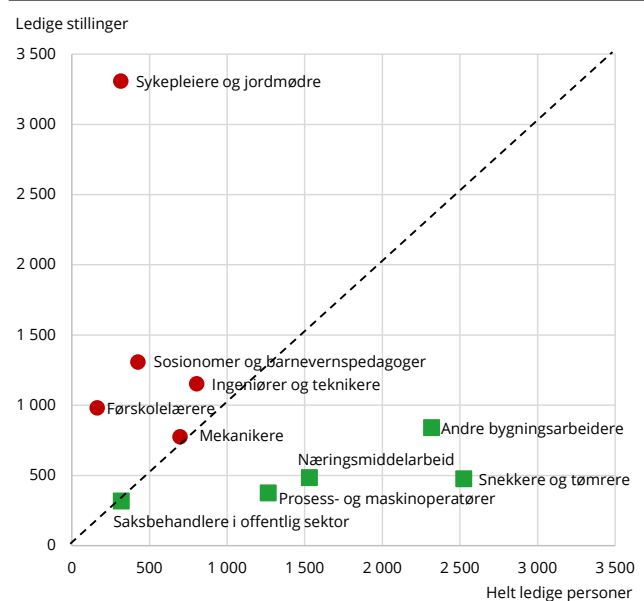
Arbeidsledighet og udekket etterspørsel kan også sameksistere: På kort sikt fordi det tar tid å koble arbeidssøkere og jobber, og på lengre sikt for eksempel dersom de ledige arbeidstakerne mangler nødvendig kompetanse eller ikke er villige til å flytte for å fylle ledige stillinger. Figur 4.1 viser arbeidsledighet (overskuddstilbud av arbeidskraft) og ledige stillinger (overskuddsetterspørsel) for utvalgte yrkesgrupper i 2024. Den stiplede linjen viser hvor antall helt ledige personer sammenfaller med antall ledige stillinger, altså hvor (udekket) tilbud samsvarer med (udekket) etterspørsel. Under

denne linjen er tilbudet større enn etterspørselen, altså et overskudd (for eksempel på snekkere og tømrere), mens over linjen er etterspørselen større enn tilbudet, altså et underskudd (for eksempel på førskolelærere). En gruppe skiller seg tydelig ut fra de øvrige i figuren: Sykepleiere og jordmødre. Denne gruppen har færre enn 500 helt ledige, men over 3 000 ubesatte stillinger. Det er et stort behov for arbeidstakere med slik kompetanse, men få ledige til å fylle dette behovet.

4.1. Framtidig tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft etter utdanning

Figur 4.1 gir et øyeblikksbilde av overskuddstilbud og -etterspørsel i 2024. I en ny SSB-rapport (Vigtel 2024) forsøker vi å avdekke mulige ubalanser mellom tilbud av og etterspørsel etter forskjellige

Figur 4.1. Arbeidsledighet og udekket etterspørsel etter arbeidskraft

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet (Nav)

typer arbeidskraft som kan oppstå i framtiden, gitt en videreføring av hvordan personer velger utdanning og framskrivinger av befolkningen og næringsstrukturen i norsk økonomi. Med slik kunnskap er det mulig se hvor det kan oppstå ubalanser i framtiden, samt å iverksette tiltak for å motvirke slike ubalanser og dekke framtidige kompetansebehov.

Hvordan framskriver vi tilbud av og etterspørsel etter utdanning?

For å kunne peke på mulige ubalanser i framtidige kompetansebehovet i arbeidsmarkedet framover deler vi arbeidskraften etter utdanning. Det finnes andre mål på kompetanse, som for eksempel kvalifikasjoner og egenskaper. For framskrivingene bruker vi utdanning som et mål på kompetanse, og vi velger å ikke definere det etter yrke eller næring, da arbeidstakere bytter yrke og/eller næring langt oftere enn utdanning. Innholdet i et utdanningsløp vil kunne endre seg over tid på en måte som gjør at en samfunnsvitenskapelig mastergrad i 2025 ikke er det samme som en samfunnsvitenskapelig mastergrad i 2040. Dermed blir sammenlignbarheten over tid vanskelig. Samtidig vil nettopp innholdet i et utdanningsløp formodentlig justeres etter hva slags kompetanse som etterspørres innen fagfeltet, slik at den fagspesifikke kompetansen samsvarer med den generelle kompetanseutviklingen i samfunnet.

I framskrivingene er tilbudet av arbeidskraft definert som arbeidsstyrken, altså personer i arbeidsmarkedet som enten er sysselsatte eller som er arbeidsledige. Etterspørselen er definert som antall personer bedriftene ønsker å ha ansatt, beregnet som framskrevet sysselsetting, uavhengig av om disse ønskene svarer til den framskrevne arbeidsstyrken. For å kunne framskrive tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft delt etter utdanning bruker vi to forskjellige modeller, KVARTS og MOSART. I den makroøkonomiske KVARTS-modellen framskrives næringsstrukturen for 15 næringer basert på estimerte økonomiske sammenhenger, og sysselsettingen i hver næring fordeles til utdanningsgrupper i henhold til historiske tall. I mikrosimuleringsmodellen MOSART framskrives arbeidsstyrken etter utdanning basert på befolkningsframskrivingene og observert atferd innen utdanning, arbeid og trygd. Modellene framskriver 28 utdanningsgrupper fordelt på fem utdannings-

nivåer: grunnskole (inkludert uoppgitt utdanning), videregående opplæring, videregående fagutdanning, utdanning på bachelorgradsnivå og utdanning på mastergradsnivå og høyere.

Ved å sammenlikne den framskrevne utviklingen i tilbud av og etterspørsel etter forskjellige utdanningsgrupper kan man anslå størrelsen på mulige ubalanser i arbeidsmarkedet framover. Likevel kan ikke resultatene tolkes direkte som framtidig arbeidsledighet eller arbeidskraftmangel. Hovedårsaken til dette er at framskrivingen ikke tar høyde for to viktige dynamiske faktorer som vil kunne hindre et avvik mellom tilbud og etterspørsel: (i) endringer i relative lønninger, og (ii) substitusjon mellom forskjellige typer arbeidskraft.

Den første faktoren omhandler lønnsforskjeller mellom utdanningsgrupper, som kan oppstå som følge av noen typer arbeidskraft på et tidspunkt er mer etterspurt enn andre. Hvis det over tid blir stadig større knapphet på en bestemt utdanningsgruppe, kan det påvirke lønnsnivået for denne utdanningsgruppen relativt til andre utdanningsgrupper innen samme næring – altså en endring i de relative lønningene. Dette kan videre påvirke både bedriftenes etterspørsel etter forskjellige typer arbeidskraft og personers valg av utdanning. Endringer i relative lønninger som respons på overskudd eller underskudd av en typearbeidskraft kan være en likevektsskapende mekanisme som hindrer eller begrenser nettopp et avvik mellom tilbud av og etterspørsel etter en utdanningsgruppe framover i tid.

Den andre faktoren beror på hvordan vi tolker et eventuelt avvik mellom tilbud av og etterspørsel etter utdanningsgrupper. Noen utdanningsgrupper har lignende kompetanse og kan utføre hverandres arbeidsoppgaver. Hvis det er vanskelig å få tak i arbeidskraft med en spesiell utdanning, kan en annen type arbeidskraft være et godt alternativ for bedrifter som skal ansette – altså substitusjon mellom forskjellige typer arbeidskraft. Dermed kan oppgaver til en utdanningsgruppe hvor det er framskrevet et underskudd potensielt utføres av andre utdanningsgrupper som har tilsvarende kompetanse, slik at det verken blir arbeidsledighet eller arbeidskraftmangel framover i tid.

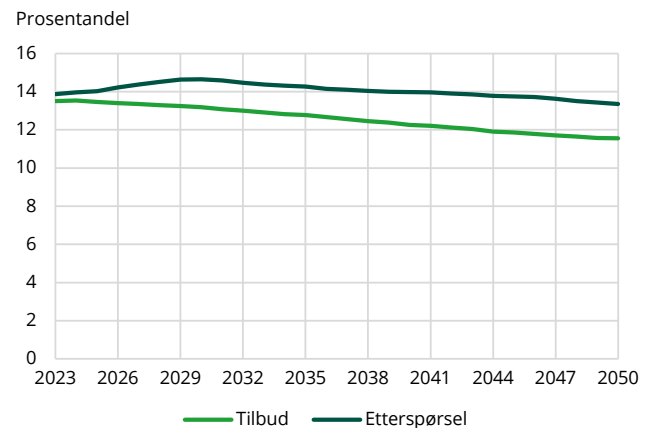
Framskrevet tilbud av og etterspørsel etter utvalgte yrkesfag samt helse- og omsorgsarbeidere

Som i forrige framskrivingsrapport (Cappelen m.fl. 2020) venter vi et lavere tilbud av personer med videregående fagutdanning rettet mot industri, bygg og anlegg og håndverk fra i overkant av 13 prosent av arbeidsstyrken til i underkant av 12 prosent, som vist i figur 4.2. Etterspørsel venter vi at vil være omtrent konstant. Økt sysselsettingsvekst i bygg og anlegg og annen privat tjenesteproduksjon sammen med en vridning i etterspørselen fra grunnskoleutdannede til fagutdannede i disse næringene vil omtrent utligne redusert etterspørsel fra andre næringer. Ifølge framskrivningene vil etterspørselen være omtrent 15 prosent større enn tilbudet i 2050. Dette underskuddet svarer til omtrent 1,8 prosent av den samlede framskrevne arbeidsstyrken, som i 2050 er i overkant av 3,1 millioner personer.

I tråd med tidligere framskrivninger viser framskrivningene for tilbud av og etterspørsel etter personer med helse- og omsorgsfag i figur 4.3 at det kan oppstå en mangel på arbeidskraft fra dette fagfeltet framover. Med forutsetningene som er lagt til grunn, herunder uendret relativ lønninger, og uten at tiltak fra myndigheter settes inn, er underskuddet for dette fagfeltet framskrevet til 1,7 prosent av arbeidsstyrken i 2050, eller nesten 90 prosent av det framskrevne tilbudet av slik arbeidskraft. Underskuddet samsvarer kvalitativt med underskuddet som vises i mellomalternativet fra en annen nylig framskrivingsanalyse (HELSEMOD) som ikke dekker hele arbeidsmarkedet, men gir en mer detaljert framskrivning av helsefaglige utdanninger (Jia m.fl., 2023). Legger vi til grunn at vekstratene for etterspørsel etter helsefaglige utdanninger følger lavalternativet fra HELSEMOD-rapporten (og ikke mellomalternativet) er underskuddet på personer med helse- og omsorgsfag framskrevet til 0,9 prosent av arbeidsstyrken i 2050, mens det er framskrevet til 2,7 prosent i høyalternativet for etterspørselsveksten.

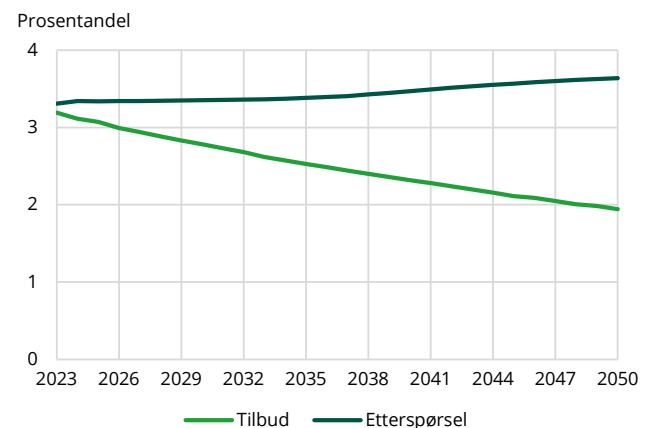
For sykepleierutdannede, vist i figur 4.4, er etterspørselen høyere enn tilbudet allerede fra utgangsåret som følge av rapportert mangel på arbeidskraft (figur 4.1). Avviket mellom etterspørsel og tilbud øker jevnt framover mot 2050. Nesten hele økningen i etterspørsel etter dette fagfeltet kommer fra helse og omsorg i offentlig sektor. Fram-

Figur 4.2. Framskrevet tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft med yrkesfaglige utdanninger fram mot 2050, andel av arbeidsstyrken

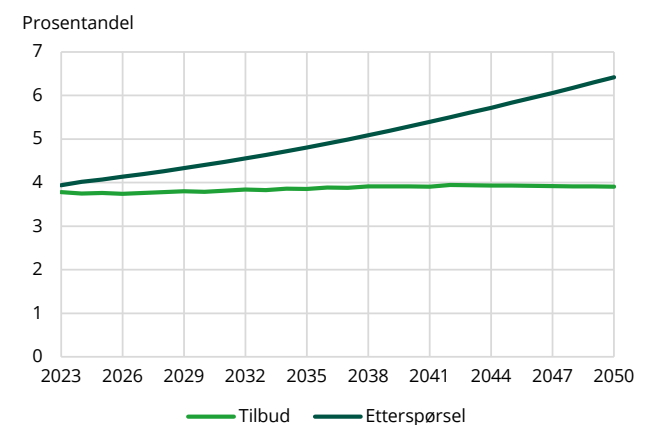
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.3. Framskrevet tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft med helse- og omsorgsfag på videregående nivå fram mot 2050, andel av arbeidsstyrken

Kilde: Statistisk sentralbyrå

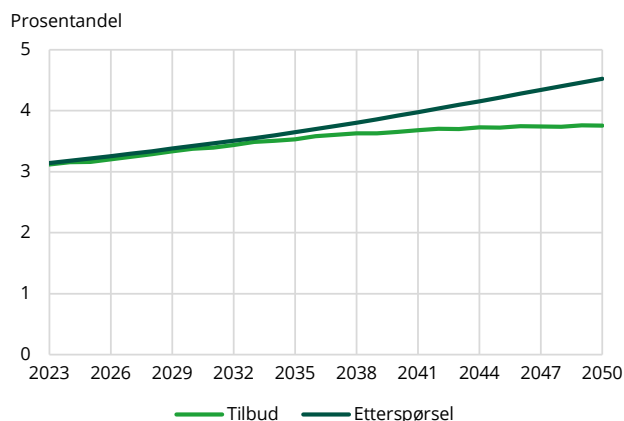
Figur 4.4. Framskrevet tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft med sykepleierutdanning fram mot 2050, andel av arbeidsstyrken

Kilde: Statistisk sentralbyrå

skrevet etterspørsel i 2050 overstiger framskrevet tilbudet tilsvarende 2,5 prosent av arbeidsstyrken, gitt våre antakelser. Mens etterspørselen i dag er

Figur 4.5. Framskrevet tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft med helsefag på høyere nivå fram mot 2050, andel av arbeidsstyrken

Kilde: Statistisk sentralbyrå

mindre enn 5 prosent større enn tilbudet er den framskrevne etterspørselen i 2050 mer enn 60 prosent større enn det framskrevne tilbudet. Legges det til grunn at vekstratene innen helsefaglige utdanninger følger lavalternativet fra HELSEMOD-rapporten er underskuddet for pleie- og omsorgsfag framskrevet til 1,3 prosent av arbeidsstyrken i 2050, mens underskuddet er framskrevet til 3,8 prosent i høyalternativet.

For personer med andre helsefag, vist i figur 4.5, er etterspørsel og tilbud omtrent i balanse i dag, men også her viser framskrivningen en sterkere vekst i etterspørsel enn i tilbud. Til tross for en vekst i tilbudet fra 2023 til 2050 øker den framskrevne etterspørselen raskere, og er omtrent 20 høyere enn framskrevet tilbud i 2050. Dette svarer til et underskudd for denne gruppen på 0,8 prosent av arbeidsstyrken. Om vi heller legger til grunn at vekstratene innen helsefaglige utdanninger følger lavalternativet for etterspørsel fra HELSEMOD-rapporten er underskuddet for personer med andre helsefag framskrevet til 0,3 prosent i 2050, mens underskuddet er framskrevet til 1 prosent i høyalternativet.

Det er klare tegn til mangel på helsepersonell i dag, og framskrivningene tyder på at utfordringene vil øke i årene som kommer. Dette forventede underskuddet, særlig på sykepleiere, er stadig et sentralt tema i den offentlige samtalen, se for eksempel Helsepersonellkommissjonen (NOU 2023:4). Helsepersonellkommissjonen konkluderer med at selsatte innen helse og omsorg ikke kan fortsette å øke i tråd med det framskrevne behovet, fordi dette vil føre til for stor knapphet på arbeidskraft

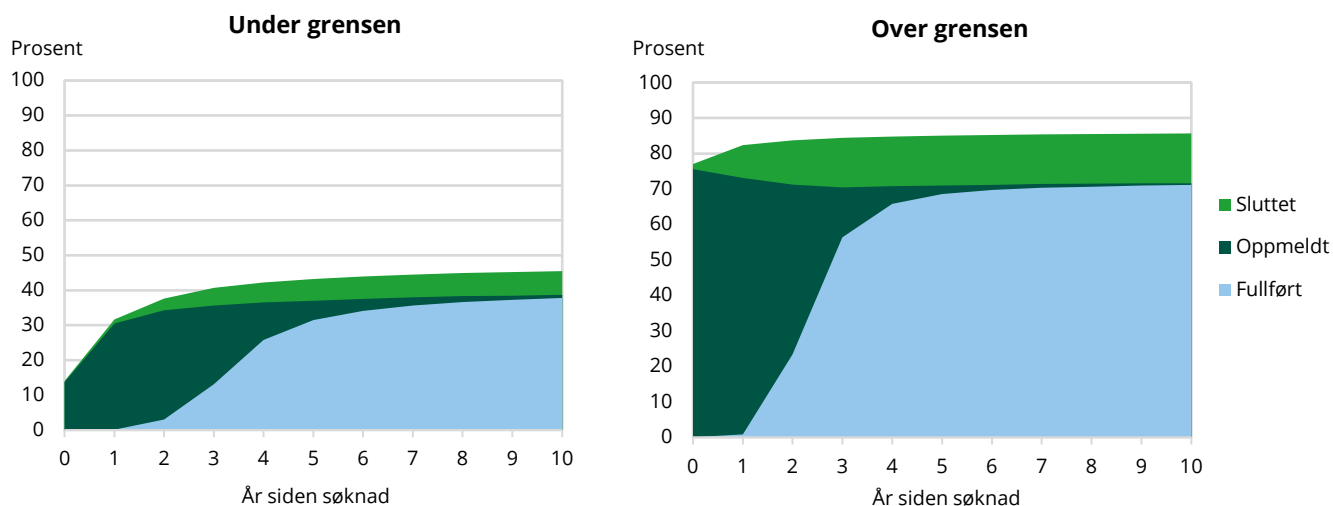
for andre sektorer, og at det i framtiden vil måtte bli færre ansatte per pasient. Organisatorisk endringer og teknologisk utvikling kan bidra til økt produktivitet og gode helsetjenester også med lavere bemanning, men det er usikkert hvor stor produktivitetsveksten vil være.

Til tross for usikkerhet om hvor mange arbeidstakere som er nødvendig eller ønskelig er det ikke tvil om at befolkningen vil fortsette å etterspørre helsetjenester, og at tilstrekkelig mange godt kvalifiserte helsearbeidere er verdifullt for samfunnet. Helsesektoren er preget av formell kompetanse (NOU 2023:4; Graber m.fl., 2023) og formell utdanning er hovedkilden til kvalifiserte arbeidstakere.

Det er også viktig i hvilken grad personer med de aktuelle utdanningene jobber innen helsesektoren. Mange med helsefaglige utdanninger jobber utenfor helsesektoren. I hvilken grad disse kan bidra til å dekke behov for helsetjenester avhenger av hvor mange de er og i hvilken grad de kan motiveres til å ta jobb i helsesektoren. Askildsen m.fl. (2003) finner at en økning i relativ lønn for sykepleiere i Norge kun ville hatt en beskjeden effekt på tilbudet av sykepleiere. Til slutt er det mulig å rekruttere helsearbeidere fra utlandet. Dette skjer allerede i dag i stor grad. Samtidig er mangel på helsearbeidere generelt og sykepleiere spesielt en internasjonal utfordring (Drennan og Ross, 2019). Covid-pandemien og, mindre dramatisk, fallende kronekurs viser også forskjellige utfordringer med å basere samfunnet på innleie av utenlandsk arbeidskraft.

4.2. Tilbud av sykepleiere: Fra søker til sykepleierutdanning til arbeid som sykepleier

Framtidig tilbud av kvalifiserte helsearbeidere handler i stor grad om fullførte fagutdanninger (på videregående nivå) og høyere utdanninger. Høsten 2024 var det nesten 10 000 søkere med sykepleie som førstevalg til 5 000 studieplasser. Til noen studier er det færre søkere enn plasser, men mange studier har flere søkere enn plasser. Dette betyr at to tiltak er mulige: Antall studieplasser kan økes, og studieplasser kan omfordres mellom søkere. Å øke antall studieplasser vil gi flere studenter og fullførte utdanninger. Samtidig er studieplasser kostbare, slik at det er relevant å vite mer om gevinsten av hver studieplass. Fordeling av studieplasser skjer hovedsakelig ved at søkere rangeres utfra tidligere karakterer (Meld. St. 20 (2023–2024)).

Figur 4.6. Oppmeldte sykepleiestudenter og fullførte sykepleieutdanninger blant søkere til sykepleieutdanninger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det er også andre hensyn i opptakssystemet, blant annet et ønske om kjønnsbalanse, som er grunnlaget for kjønnskvoter eller -poeng. Semb (2024) finner at slike tiltak også har konsekvenser for søking, opptak og gjennomføring av studier.

I resten av dette kapitlet presenterer vi funn fra en ny analyse som undersøker sammenhengen mellom opptak til og gjennomføring av sykepleiestudiet og påfølgende sysselsetting i sykepleie og den bredere helsesektoren (Graber og Kirkebøen, 2025). Analysene baserer seg på data for søkere til sykepleiestudier fra Samordna opptak for årene 1998-2010. Basert på disse kan vi identifisere søkere til sykepleie, både søkere som fikk tilbud om en slik studieplass og søkere som ikke fikk tilbud om en plass på sykepleie i året de søkte første gang (søknadsåret). Søkedata kobles med data for oppmeldte studenter og fullførte utdanninger for alle søkere i ti år fra søknadsåret, og for arbeidsmarkedsdata med søkerens sysselsetting (yrke, arbeidstid og næring) over en periode fra ti til inntil 20 år etter søknadsåret. Søkere fra 1998 til 2003 kan observeres i 20 år, senere søkere i kortere tid.

Analysene ser på søkere til sykepleie som foretrekker sykepleie, men som søker på utdanninger med flere søkere enn plasser. Disse søkerne vil dermed få tilbud om en plass dersom de har opptakspoeng som minst tilsvarer poenggrensen på studiet, ellers ikke. Dette er søkere som kan påvirkes av (marginale) endringer i tilbudet av studieplasser. Datagrunnlaget generelt, samt hvordan vi finner søkere på marginen mellom sykepleie og andre studier, er beskrevet i mer detalj i Graber og Kirkebøen (2025).

Analysene viser i hvilken grad og over hvor lang tid søkere til sykepleie starter på og fullfører studiet, og i hvilken grad de jobber som sykepleiere eller i helsesektoren over tid. Analysene ser videre på effektene for søkerne av å få et tilbud (sammenlignet med å ikke få et tilbud). Mot slutten av kapitlet diskuterer vi ringvirkninger til andre søkere og tilbudsresponser fra utdanningsinstitusjonene, og konsekvensene for effekter av ekstra studieplasser.

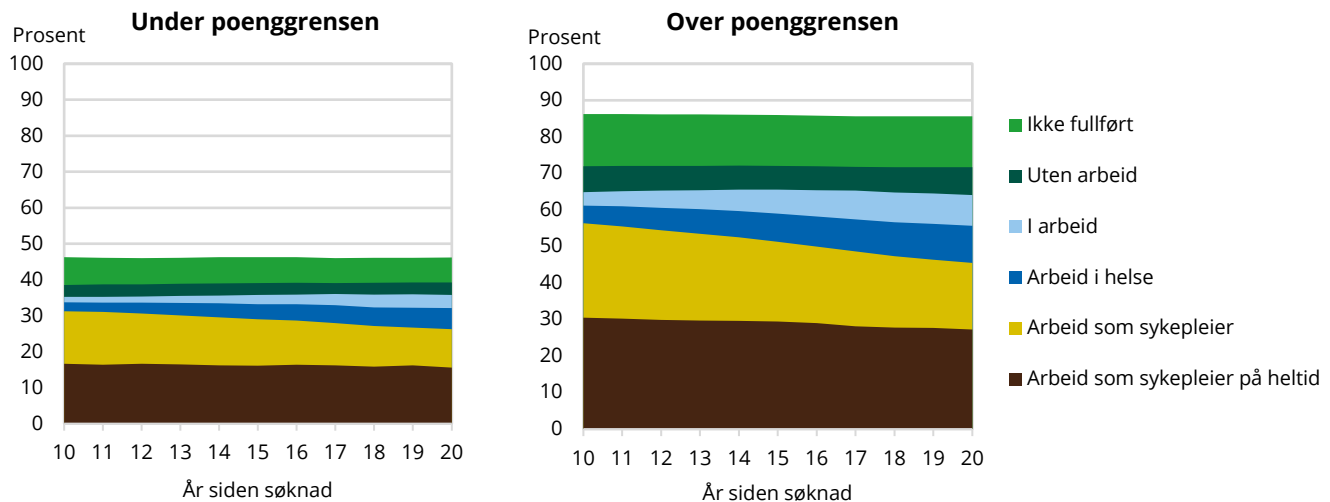
Søkere, oppmeldte studenter og fullførte studier

I figur 4.6 viser vi i hvilken grad søkere til sykepleieutdanninger starter på og fullfører studiet. Vi skiller mellom søkere som er under og over poenggrensen for opptak. I figuren til høyre ser vi søkere over poenggrensen, disse får (eller kunne fått) tilbud om en studieplass. Et stort flertall av disse søkerne starter på studiet i søknadsåret, men i overkant av 20 prosent starter ikke, til tross for at de kvalifiserer til et tilbud.¹ I løpet av de neste årene, først og fremst i det påfølgende året, er det noen flere som starter på sykepleierstudiet, slik at det totalt er i overkant av 80 prosent av søkerne over grensen som starter studiet.

Sykepleiestudiet er treårig, og etter tre år har i underkant av 60 prosent av søkerne over poenggrensen fullført, omtrent 70 prosent av de som faktisk startet på studiet. I de neste årene er det noen flere som fullfører, men det er få som fullfører mer enn fem år etter søknadsåret. Totalt fullfører om-

¹ Utdanningsinstitusjonene er klar over dette, og forsøker å tilpasse antall tilbud slik at studieplassene fylles. Vi diskuterer noen implikasjoner av dette senere i kapitlet.

Figur 4.7. Sysselsetting samlet, innen helse og som sykepleier blant søkere til sykepleierutdanninger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

trent 70 prosent av søkerne over poenggrensen, omtrent 80 prosent av de som starter. 80 prosent fullføring innen fem år er marginalt høyere enn de nyeste kullene med sykepleierstudenter i offisiell statistikk, og høyere enn for bachelorstudenter generelt.²

I figuren til venstre ser vi på søkere som er under poenggrensen for sykepleiestudiet, og som dermed i hovedsak ikke får tilbud eller som får tilbud om en annen type utdanning. Noen av disse starter likevel på sykepleie i søknadsåret.³ Ytterligere søkere starter i de neste par årene, sannsynligvis etter å ha søkt på nytt (og fått tilbud) i disse årene, enten på det samme studiet eller et annet sykepleiestudium. Søkerne under poenggrensen i søknadsåret starter og fullfører dermed i hovedsak senere, men det er i overkant av 45 prosent av disse søkerne som starter på sykepleie, og knapt 40 prosent som fullfører (omtrent 80 prosent av de som starter).

I figur 4.7 ser vi på utviklingen i yrkesaktivitet 10 til 20 år etter søketidspunktet.⁴ Vi deler søkerne i seks gjensidig utelukkende grupper: De som jobber fulltid som sykepleiere, de som jobber som sykepleiere (men ikke fulltid), de som har sykepleierutdanning og jobber innen helse (men ikke som sykepleiere), de som har sykepleierutdanning og er i arbeid (men ikke innen helse), de som har sykepleierutdanning og ikke er i arbeid og de som ikke har fullført sykepleierutdanning. På samme måte som i figur 4.6 skiller vi mellom søkere over og under poenggrensen.

I figuren til høyre ser vi på søkere over poenggrensen. 10 år etter søketidspunktet er det omtrent 30 prosent av disse som jobber fulltid som sykepleier. Ytterligere omtrent 25 prosent jobber som sykepleiere, og 5 prosent har sykepleierutdanning, men jobber i andre yrker innen helse. Omtrent 25 prosent av søkerne, eller 30 prosent av de som har sykepleierutdanning, utgjør på dette tidspunktet det vi kan kalle sykepleierreserven: De har fullført sykepleierutdanning, men jobber ikke som sykepleiere eller innen helse.

² 79 prosent av nye sykepleiestudenter i 2018 hadde fullført en sykepleierutdanning innen 2023. 65 prosent av alle nye bachelorstudenter hadde fullført en bachelorgrad innen fagområdet de startet på, ytterligere 7 prosent hadde fullført en annen bachelorgrad. Kilde: <https://www.ssb.no/utdanning/hoyere-utdanning/statistikk/gjennomforing-ved-universiteter-og-hogskoler>

³ Det er mulig å starte på studier som ikke er fylt opptak etter det sentrale opptaket («Restetorget»). Dermed kan noen starte på et annet sykepleiestudium, selv om de ikke fikk plass på studiet de søkte på. Noen søkere under poenggrensen får tilbud om det søkte studiet, hovedsakelig på grunn av særskilt vurdering. Søkeren må be om særskilt vurdering på søketidspunktet, og dokumentere grunnlaget for vurderingen.

Fram mot 20 år etter søketidspunktet faller andelen som jobber som sykepleiere. Vi ser imidlertid at det i hovedsak er andelen som jobber mindre enn fulltid som faller, og at mange av de som går ut av sykepleieryrket ser ut til å bli i helsesektoren. Blant de som har fullført sykepleierutdanningen er det

⁴ Fram til og med 13 år etter søketidspunktet kan vi observere yrkesaktivitet for alle søkere, deretter mangler data for noen av de senere søkerkullene. I Graber og Kirkebøen (2025) ser vi på hvert søkerkull separat, og vi finner ingen vesentlige forskjeller i forløp mellom kull for de periodene vi kan observere.

80 prosent som jobber som sykepleiere 10 år etter søketidspunktet og 66 prosent 20 år etter. Andelen som jobber fulltid som sykepleiere faller fra 42 til 37 prosent, mens andelen som jobber innen helsesektoren faller fra 86 til 79 prosent.

Sysselsettingsmønstre blant de som har fullført sykepleie ligner mønstrene for grunnskolelærere. Bennetzen og Gilje (2025) ser på overgang fra fullført utdanning til yrke for forskjellige lærerutdanninger. Omtrent 87 prosent av grunnskolelærere med utdanning fra 2016 jobber innen undervisning sju år etter fullført utdanning, 80 prosent i grunnskolen. Personer med andre lærerutdanninger jobber i mindre grad med undervisning.

I figuren til venstre ser vi på søkere under poenggrensen. Som vi så i figur 4.6 er det færre av disse som starter på og fullfører sykepleierutdanning. Andelene av de som fullfører utdanning i forskjellige kategorier, og utviklingen i disse andelene, ligner imidlertid veldig på hva vi ser for søkere over poenggrensen.

4.3. Effekter av å få en plass på sykepleierutdanning

De foregående analyse viser at søkere som får tilbud i søknadsåret i større grad og raskere starter på og fullfører sykepleierutdanning, og at de i større grad etter hvert jobber som sykepleiere. Tilbudet av sykepleierutdanning kan justeres på forskjellige måter av myndighetene. Antall studie-plasser kan økes på studier som i dag fylles opp. Dette vil gi flere studenter og på sikt flere i arbeid som sykepleiere.

Analysene tidligere i kapittelet gir ikke direkte svar på effekten av slike tiltak. I disse analysene har vi sett på alle søkere til (overfylte) sykepleiestudier, enten over eller under poenggrensen. Endringer i tilbudet vil i første omgang påvirke de som i utgangspunktet er nær poenggrensen: Søkere like under poenggrensen kan få en studie-plass dersom antall studie-plasser økes eller deres gruppe prioriteres, søkere like over poenggrensen kan miste sin studie-plass dersom antall plasser reduseres eller deres gruppe prioriteres ned. Søkere nær poenggrensen vil være forskjellige fra søkere lenger unna. I datamaterialet ser vi blant annet at søkere like under poenggrensen i større grad etter hvert starter på studiet (og fullfører) enn søkere med større avstand opp til poenggrensen.

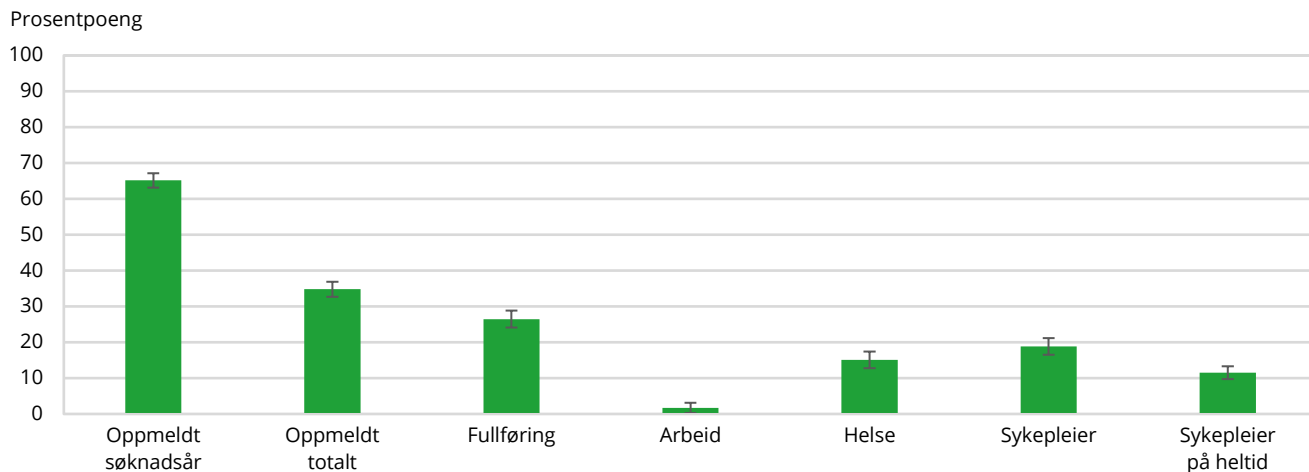
I de videre analysene ser vi på søkere nær poenggrensen. Vi bruker hvorvidt søkerne er over eller under poenggrensen for å finne effekter av å få tilbud om studie-plass i søknadsåret på studier og arbeid for denne søkeren. Grunnen til at vi studerer effekter av å få et tilbud er at dette er den direkte konsekvensen av endringer i tilbudet av studie-plasser. Disse effektene gir ikke et uttømmende bilde av konsekvensene av å opprette (og fylle) en ny studie-plass, vi diskuterer denne forskjellen mer mot slutten av kapittelet. Analysene er beskrevet i mer detalj i Graber og Kirkebøen (2025), her konsentrerer vi oss om resultater og mulige implikasjoner.

I figur 4.8 viser vi forskjellige effekter for en søker av å få tilbud om en studie-plass, beregnet ved å sammenligne søkere over og under poenggrensen. Å få et tilbud om studie-plass i søknadsåret øker sannsynligheten for at søkeren starter på sykepleierstudiet samme år med i overkant av 65 prosentpoeng. Sannsynligheten øker med mindre enn 100 prosentpoeng fordi bare omtrent 75 prosent av søkerne som får tilbud er registrert å ha startet, og fordi mindre andel av søkerne under poenggrensen starter likevel (som vist i figur 4.6). Sannsynligheten for å noensinne starte på sykepleie øker med omtrent 35 prosentpoeng. Hovedgrunnen til at denne effekten er mindre er at omtrent 50 prosent av søkerne som ikke får tilbud i søknadsåret som likevel starter på studiet senere. Sannsynligheten for å fullføre sykepleierutdanningen øker med omtrent 25 prosentpoeng, og er omtrent 70 prosent for søkere som får tilbud i søknadsåret.

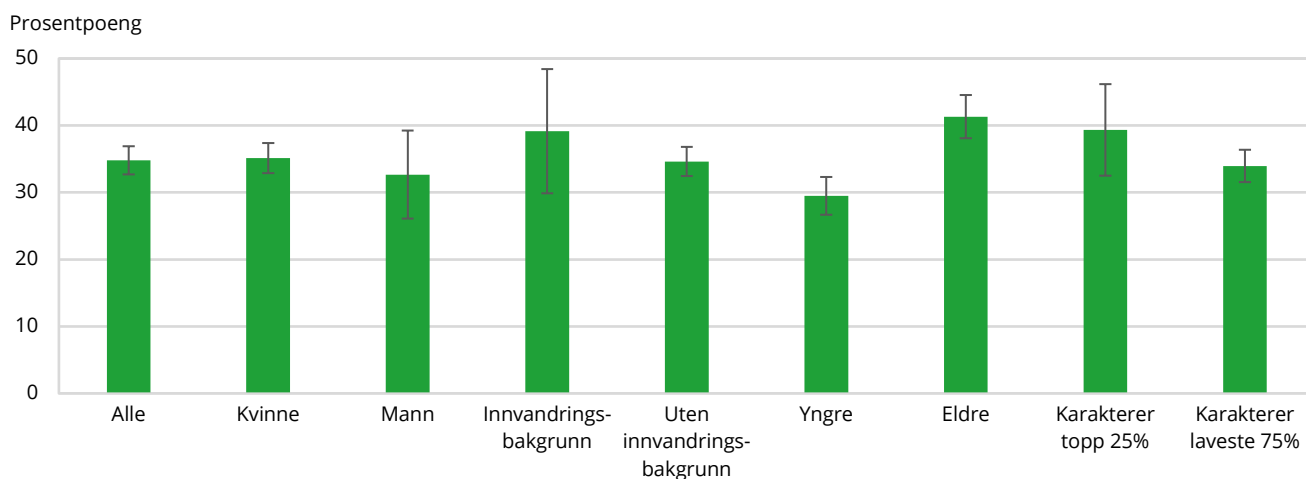
Figur 4.8 viser også effekter av tilbud om studie-plass på søkerens senere yrkesaktivitet. Vi ser at effekten på samlet yrkesaktivitet er svært liten. Hvorvidt søkeren får tilbud om sykepleierutdanning i søknadsåret har dermed liten betydning for hvorvidt hen jobber i det hele tatt 10-20 år senere. Derimot har det betydning for typen arbeid. Sannsynligheten for at søkeren jobber innen helse, enten som sykepleier eller noe annet, øker med mellom 10 og 15 prosentpoeng. Sannsynligheten for at hen jobber som sykepleier øker med omtrent 20 prosentpoeng, og for at hen jobber fulltid som sykepleier med omtrent 10 prosentpoeng.

4.4. Forskjeller mellom grupper av søkere

I figur 4.8 viste vi gjennomsnittlige effekter for søkeren av å få et tilbud om studie-plass i søknads-

Figur 4.8. Effekter av tilbud om studieplass på oppmelding, fullføring og sysselsetting

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.9. Effekter av tilbud på å noensinne starte på sykepleiestudiet for forskjellige grupper av søkere

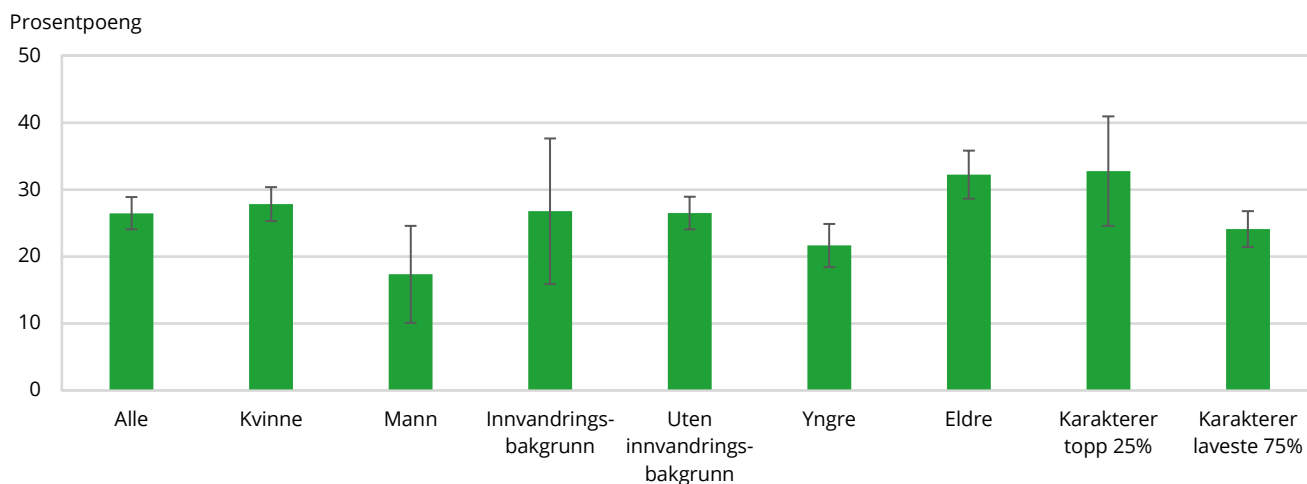
Kilde: Statistisk sentralbyrå

ret. Effekten av å få et tilbud kan avhenge av blant annet hvilke alternativer søkeren har og hvor motivert hen i utgangspunktet er for å studere sykepleie (og for å søke igjen i kommende år). Dette kan variere mellom grupper av søkere. Dette er særlig relevant dersom det er forskjeller mellom grupper som på saklig grunnlag kan forskjellsbehandles i søknadssystemet, som for eksempel ved kjønnsponding eller -kvoter. Vi fordeler søkerne på forskjellige grupper og ser på effekter av å få et tilbud i søknadsåret ved å sammenligne søkere over og under poenggrensen innen hver av disse gruppene.

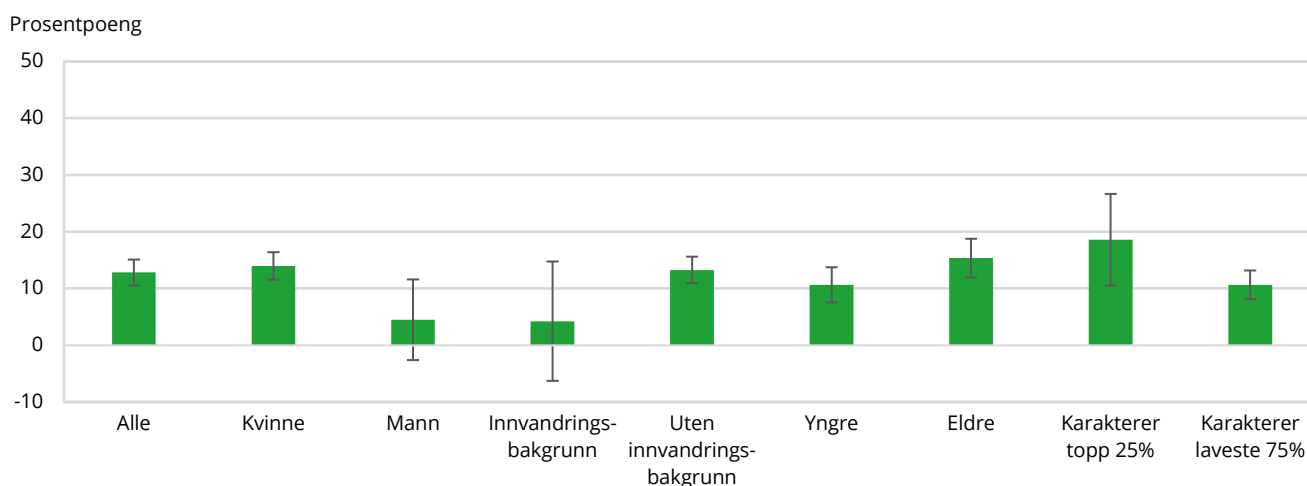
I figur 4.9 viser vi effekter på å noensinne starte på sykepleiestudiet. Vi ser at det er noen ganske beskjedne forskjeller. Den største forskjellen er søkere som er henholdsvis over eller under medianalderen (22 år) ved søketidspunktet. Effekten av å få et tilbud i søknadsåret er større for eldre søke-

re, omtrent 40 prosentpoeng økt sannsynlighet for å noensinne starte mot i omtrent 30 prosentpoeng for yngre søkere. Vi finner ikke tilsvarende forskjeller i andelen som starter på studiet i søknadsåret. Forskjellen i hvorvidt de noensinne starter ser ut til å være drevet av at eldre søkere i mindre grad enn yngre søkere starter i et senere år dersom de ikke får tilbud i søknadsåret. I figur 4.9 er det også mindre forskjeller knyttet til kjønn, der menn starter i mindre grad, og karakternivå, der de med bedre karakterer starter i større grad.

I figur 4.10 ser vi på effekter på fullføring av studiet. Hovedmønstrene er de samme som for å starte på studiet i figur 4.9, med lavere effekter på fullføring for menn, yngre søkere og søkere som ikke har de beste karakterene. I motsetning til i figur 4.9 er det imidlertid særlig kjønnsforskjellen som er påfallende i figur 4.10. Mens et tilbud til

Figur 4.10. Effekter av tilbud på å fullføre sykepleiestudiet for forskjellige grupper av søkere

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.11. Effekter av tilbud på arbeid innen helsesektoren for forskjellige grupper av søkere

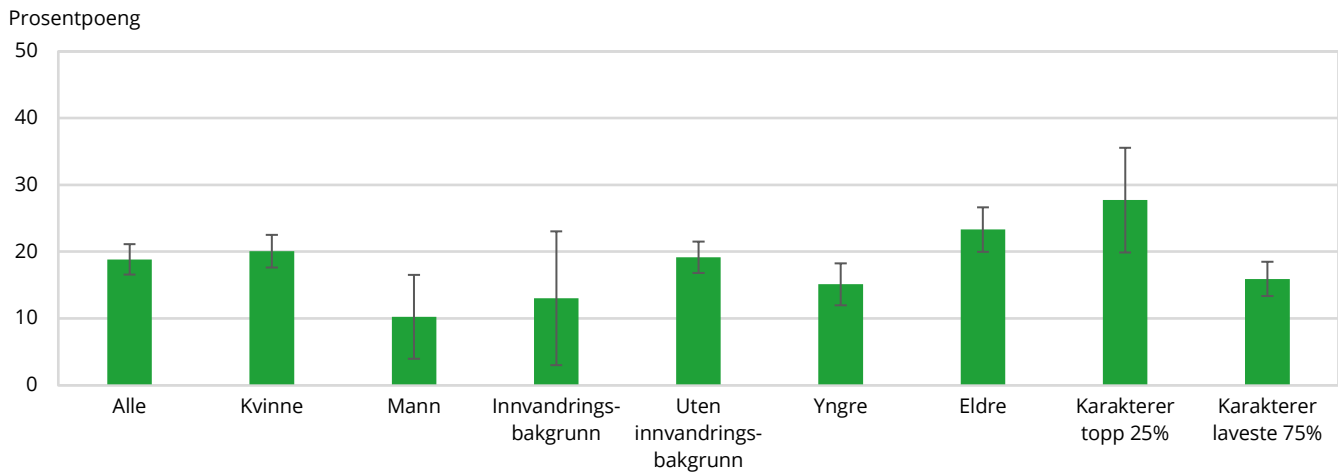
Kilde: Statistisk sentralbyrå

en kvinne øker sannsynligheten for fullføring med omtrent 30 prosentpoeng er effekten for en mann i underkant av 20 prosentpoeng. Menn fullfører sykepleierutdanning i mindre grad enn kvinner dersom de ikke får tilbud i søknadsåret, og har i tillegg en mindre effekt av å få et slikt tilbud. Å gi et tilbud om sykepleierutdanning til en mann i stedet for til en kvinne reduserer dermed det framtidige tilbudet av sykepleiere. For eldre søkere og søkere med gode karakterer gjenspeiler stor effekt av et tilbud i søknadsåret at de i mindre grad fullfører dersom de ikke får et slikt tilbud. Disse gruppene har ikke spesielt høy eller lav sannsynlighet for å fullføre dersom de får et tilbud i søknadsåret.

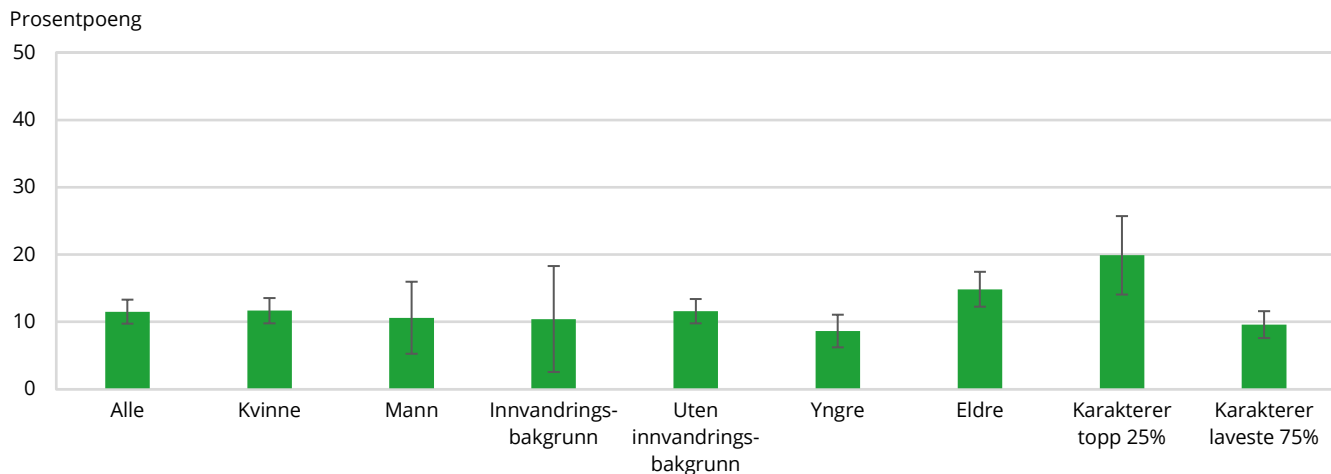
I figur 4.11 viser vi effekter på arbeid innen helsesektoren, og i figur 4.12 og 4.13 viser vi effekter på arbeid som sykepleier (totalt eller bare fulltid). For arbeid innen helsesektoren er det igjen en påfal-

lende kjønnsforskjell. For kvinner fører et tilbud om studieplass til økt sannsynlighet for arbeid innen helse, mens det for menn er ingen tydelig effekt. For innvandrere er det heller ikke noen tydelig effekt på arbeid innen helsesektoren.

I figur 4.12 viser vi effekter av tilbud om studieplass på arbeid som sykepleier (uansett arbeidstid). Her ser vi det samme mønsteret som i figur 4.11: Lavere effekt for menn, innvandrere, unge og de som ikke har de beste karakterene. Forskjellene mellom gruppene er likevel mindre påfallende, og vi ser at et tilbud om studieplass til menn (og innvandrere) har en positiv effekt på sannsynligheten for at de senere jobber som sykepleier. Når vi ser en effekt på arbeid som sykepleier for menn i figur 4.12, men ikke på arbeid innen helsesektoren i figur 4.11, tyder dette på at det ekstra sykepleiere i stor grad kommer på bekostning av annet arbeid innen

Figur 4.12. Effekter av studieplasstilbud på arbeid som sykepleier for forskjellige grupper av søkere

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 4.13. Effekter av studieplasstilbud på fulltidsarbeid som sykepleier for forskjellige grupper av søkere

Kilde: Statistisk sentralbyrå

helsesektoren for disse mennene. Dette gjelder ikke i samme grad for kvinner, ettersom vi ser en effekt på arbeid innen helsesektoren for kvinner i figur 4.11 som er nesten like stor som effekten i figur 4.12.

I figur 4.13 ser vi effekter på fulltidsarbeid som sykepleier. Disse er positive for alle grupper, og likere enn effektene på arbeid som sykepleier uavhengig av arbeidstid i figur 4.12. Spesielt er det ingen kjønnsforskjell i figur 4.13. Det tyder på at den større effekten på arbeid som sykepleier blant kvinner (i figur 4.12) i stor grad er deltidsarbeid, og at kjønnsforskjellen i effekt på antall arbeidstimer som sykepleier er mindre enn forskjellene i figur 4.12 kan gi inntrykk av.

Samlet sett er det noen relevante forskjeller mellom grupper av søkere. Kjønnsforskjellen er særlig

påfallende. Å gi et tilbud om en studieplass til en mann i stedet for en kvinner gir lavere sannsynlighet for at personen som får tilbudet fullfører utdanningen og for at hen jobber som sykepleier. Det har ingen konsekvenser for hvorvidt hen jobber fulltid som sykepleier, så kjønnsforskjellen i effekt på samlet arbeidstid som sykepleier er mindre enn forskjellen i andelen som jobber som sykepleier. Den samlede effekten på arbeidstilbud som sykepleier er likevel mindre når en mann får et tilbud om studieplass enn når en kvinner får. Videre, det ekstra arbeidstilbud som sykepleier fra en mann rundt poenggrensen i søknadsåret virker i større grad å gå på bekostning av annet helsearbeid enn for en tilsvarende kvinne.

4.5. Diskusjon

I dette kapittelet har vi undersøkt effekter av å få tilbud om en studieplass for en marginal søker.

Den samlede effekten av forskjellige tiltak for økt tilbud avhenger også av ringvirkninger til andre søkere og tilbudsresponser fra utdanningsinstitusjonene.

Ringvirkninger til andre søkere

Som vist i figur 4.6 er det en del søkere som ikke får en plass første gang de søker, men som likevel begynner på studiet senere. Dersom en marginal søker får en nyopprettet studieplass første gang de søker kan dette frigjøre en framtidig studieplass, som denne søkeren ellers ville tatt opp. Omtrent 50 prosent av marginale søkere som ikke får plass starter senere på sykepleie. Hvert ekstra tilbud i dag kan dermed frigjøre inntil en halv studieplass i framtiden. Dette vil kunne gi plass til nye marginale søkere og så videre, slik at inntil én studieplass blir tilgjengelig over tid. Gandil (2025) studerer denne typen ringvirkninger i mer detalj. I den grad studieplassene som fylles av søkere som først ikke får plass er på studier med ledig kapasitet (der det ikke er opptaksgrenser) vil færre plasser frigjøres.

Dersom en utdanningsinstitusjon gir et ekstra tilbud, kan det øke sannsynligheten for at en marginal søker starter på sykepleie i søknadsåret med omtrent 65 prosentpoeng, til 75 prosent. Sannsynligheten for å fullføre øker med omtrent 25 prosentpoeng, til 70 prosent. Dersom tilfeldige oversøkte sykepleierstudier gir totalt 100 ekstra tilbud kan vi forvente at antall fullførte sykepleierutdanninger vil øke med minst 25 (dersom søkerne som får de ekstra studieplassene og som uansett ville ha studert sykepleie ellers ikke hadde fortrenget andre studenter) og maksimalt 70 (dersom søkerne som får de ekstra studieplassene ellers ville ha fortrenget andre studenter, og disse fullfører i samme grad som søkerne som får de ekstra studieplassene).

Tilbudsresponser

Dersom tilbud om studieplasser omfordes fra kvinner til menn, uten at antall tilbud endres, kan vi forvente færre oppmeldte studenter, færre fullførte utdanninger og færre framtidige sykepleiere. Studiestedene ønsker å fylle studieplassene, og kan øke antallet tilbud dersom de tror færre vil takke ja. Vi finner at fullføringsgraden for mannlige oppmeldte studenter er lavere enn for kvinnelige. Dermed vil antall fullførte utdanninger likevel kunne falle ved en omfordeling av studieplasser,

selv om antall tilbud økes slik at studieplassene fortsatt fylles.

Utdanningsinstitusjonene har tidligere styrt etter måltall for en del kandidater, bl.a. sykepleie. Dersom forventet fullføringsgrad synker kan institusjonene øke antall studieplasser. Økte studenttall vil være kostbart for institusjonene, det er også mer krevende å planlegge for konstante kandidattall enn for et konstant antall nye studenter.

Endringer i effekter

For å kunne se hvorvidt søkere fullfører og i hvilken grad de jobber flere år etter studiene må vi studere søkere tilbake i tid. Vi har undersøkt søkere fra 1998-2010. Resultatene gir et bilde av forskjeller som har eksistert i tidligere søkerkull, men trenger ikke være representative for dagens eller framtidige søkere. Selv om menn har fullført sykepleierutdanninger i mindre grad enn kvinner tidligere kan dette endre seg i framtiden, for eksempel som et resultat av tiltak fra utdanningsinstitusjonene eller fordi høyere andel menn på studiene gjør at flere fullfører.

Men myndigheter og utdanningsinstitusjoner kan ikke ta det for gitt at tidligere mønstre ikke lenger er relevante. Dersom vi sammenligner tidlige og senere kull i våre data finner vi at om noe har fullføringen av studiet falt for begge kjønn, og mer for menn enn for kvinner. Det mulige tapet av fullførte utdanninger ved å omfordele studieplasser fra kvinner til menn ser dermed ut til å ha blitt større, heller enn mindre.

4.6. Konklusjon

I dette kapitlet har vi tatt utgangspunkt i dagens tall for arbeidsledighet og ledige stillinger, samt resultater fra nye framskrivninger av tilbud og etterspørsel etter utdanningsgrupper. Det er opplevd mangel i dag og/eller framskrevet underskudd for flere utdanningsgrupper, men en gruppe skiller seg særlig ut: For kvalifisert arbeidskraft til helsesektoren generelt, og sykepleiere spesielt, er det både en betydelig opplevd mangel i dag og framskrevet et framtidig underskudd. Til tross for at teknologi kan avhjelpe arbeidskraftbehov framover tilsier aldring av befolkningen, velstandsvekst og økt etterspørsel etter helsetjenester og andre tjenester ytterligere økt etterspørsel etter sykepleiere og andre helsearbeidere. Det er ikke tegn til en tilsvarende økning i tilbudet, slik at mange-

len ser ut til å bli større over tid. Det framskrevne underskuddet er stort sammenlignet med det framskrevne tilbudet, og også betydelig sammenlignet med framskrevet arbeidsstyrke.

Knapphet på sykepleiere og utfordringer med å rekruttere dem er en internasjonal utfordring, slik at det kan være krevende å basere seg på utenlandsk arbeidskraft. Dersom det er ønskelig med større tilbud av sykepleiere er det relevant med tiltak som gir økt tilbud fra den innenlandske befolkningen: Å utdanne flere sykepleiere og/eller å få økt yrkesaktivitet innen sykepleie blant de som allerede har slik utdanning.

Dette kapittelet gir ikke konkrete tiltak for å få økt yrkesaktivitet fra allerede utdannede sykepleiere. Analysene av yrkesaktivitet gir likevel innsikt i hvordan sykepleieres yrkesaktivitet utvikler seg over en vesentlig del av yrkeskarrieren. Dette sier noe om sykepleierreserven, andelen som har utdanning, men ikke jobber i yrket. Utviklingen over yrkeskarrieren kan også bidra til et bedre grunnlag for å vurdere tiltak. Analysene viser at selv om mange sykepleierutdannede går ut av yrket over tid, blir mange av disse likevel værende i helsesektoren.

Hovedfokuset i dette kapittelet er på utdanning og effekter av tilbud om studieplass. Offentlige myndigheter kan styre tilbudet av utdanning, både ved å endre antall studieplasser og ved å omfordele plasser det er knapphet på. Analysene viser forventede konsekvenser av ekstra studieplasser: Dette vil føre til flere studenter, flere fullførte og flere i sykepleieryrket på kort og lang sikt. Men én studie-plass gir mindre enn én ekstra utdannet sykepleier, og vesentlig mindre enn én ekstra person i yrket, fordi en del studenter ikke fullfører utdanningen, og en del utdannede sykepleiere ikke jobber i yrket.

Effekten av et tilbud om studieplass varierer mellom grupper av søkere. Dermed er det ikke bare antall studieplasser, men også hvordan de fordeles som avgjør antall tilgjengelige sykepleiere. Dette kan skape en målkonflikt: På den ene siden kan myndigheter og samfunnet ønske å prioritere grupper av søkere som i større grad bidrar til å dekke framtidige behov for sykepleiere, blant annet kvinner. På den annen side kan vi ønske å prioritere underrepresenterte grupper, som menn.

Referanser

Askildsen, J. E., Baltagi, B. H., og Holmås, T. H. (2003). Wage policy in the health care sector: a panel data analysis of nurses' labour supply. *Health Economics*, 12(9), 705-719.

Bennetzen J. og S. J. Gilje (2025) Overgangen fra lærerutdanning til læreryrke, Statistisk sentralbyrå <https://www.ssb.no/utdanning/hoyere-utdanning/artikler/overgangen-fra-laererutdanning-til-laereryrke>

Cappelen, Å., B. Dapi, H. M. Gjefsen, og N. M. Stølen (2020): «Framskrivninger av arbeidsstyrken og sysselsettingen etter utdanning mot 2040», Rapporter 2020/41, Statistisk sentralbyrå.

Drennan, V. M. og F. Ross (2019) Global nurse shortages—the facts, the impact and action for change. *British Medical Bulletin*, 130, 25–37.

Gandil, M. H. (2025): «Trickle down education - ripple effects in college admissions», upublisert manuskript

Graber, M. og Kirkebøen, L. (2025): «Nurses's Education, Employment, and Heterogeneous Effects of Admission», Discussion Paper 1021, Statistisk sentralbyrå.

Graber, M., Kirkebøen, L. og Vigtel, T. C. (2023): «Utdanning og yrke. Sammenhenger mellom utdanning og yrke blant sysselsatte og i utlyste stillinger», Rapporter 2023/7, Statistisk sentralbyrå.

Meld. St. 20 (2023–2024) Opptak til høgare utdanning. Kunnskapsdepartementet

Meld. St. 31 (2023–2024) Perspektivmeldingen 2024. Finansdepartementet

NOU (2023): «Tid for handling — Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste»

Semb, I. M. (2024): «Affirmative Action in College Admissions: Winners, Losers, and Application Responses», upublisert manuskript

Vigtel, T. C. (2024): «Framskrivning av tilbud av og etterspørsel etter utdanning mot 2050», Rapporter 2024/48, Statistisk sentralbyrå.

5. Produktivitet – myter og fakta

I august 2024 ble Perspektivmelding 2024 (Meld. St. 31 (2023–2024)) lagt fram. Den løfter fram noen hovedutfordringer som Norge står overfor, blant annet behov for arbeidskraft, for omstilling og fortsatt god fordeling. I tillegg peker meldingen på at for å opprettholde velstandsveksten i Norge, må produktiviteten i økonomien økes.

Det understrekes at økt produktivitet er viktig fordi det betyr at den enkelte da vil bidra til størst mulig verdiskaping, samtidig som det påpekes at de siste 15 årene har produktivitsveksten avtatt både i Norge og hos Norges viktigste handelspartnere (side 77). Det er et uttalt mål å få flere i jobb og holde folk i jobb. Blant annet skal det legges bedre til rette for at unge som i dag mottar stønader, kommer i jobb eller utdanning, og det skal arbeides for at innvandrere komme raskere i jobb (side 17).

I kjølvannet av perspektivmeldingen ble produktivitsutviklingen diskutert i media, og debatten ble ytterligere forsterket etter lanseringen av boka «Landet som ble for rikt» (Holte 2024). Flere påpeker at produktiviteten må øke for å sikre vekst og velferd, mens andre påpeker at det er viktig å huske på at vekst i produktiviteten ikke er det eneste som betyr noe for den økonomiske utviklingen.

Formålet med kapitlet er å beskrive hvordan produktivitsvekst måles, peke på utfordringer knyttet til beregning og tolkning, dokumentere produktivitsveksten i Norge, i tillegg til å diskutere sammenlignbarhet mellom land. Tre spørsmål reises: 1) Er det riktig at produktivitsveksten har avtatt i Norge de siste 15 årene? 2) Er produktivitsutviklingen i Norge sammenlignbar med utviklingen i andre land? 3) Er det konflikt mellom målet om økt produktivitsvekst og inkludering av flere «utenforgrupper» i arbeidslivet?

5.1. Definisjon av arbeidsproduktivitet

Det enkleste og mest brukte produktivitsbegrepet er knyttet til vekst i arbeidsproduktivitet. Arbeidsproduktivitet kan måles enten som forholdet mellom produksjonsvolumet og arbeidsinnsats eller man kan måle det som forholdet mellom bruttoproduktet (regnet i volum) og arbeidsinnsats

(OECD (2001), side 14-15). Arbeidsinnsatsen beregnes i begge tilfeller som «utførte timeverk».

Det førstnevnte målet viser hvor mye produksjonsvolumet har økt (eller falt) per time arbeidsinnsats fra en periode til en annen, mens det andre viser hvor mye verdiskapingen per time arbeidsinnsats har endret seg. I offentlig debatt er det utviklingen i arbeidsproduktivitet beregnet med utgangspunkt i bruttoproduktet som er mest brukt, og definert som

$$\text{Endring i arbeidsproduktivitet fra år } t-1 \text{ til år } t = \frac{\text{Bruttoproduktet } (t) \text{ (i år } t-1 \text{ pris)}}{\text{utførte timeverk } (t)} / \frac{\text{Bruttoproduktet } (t-1)}{\text{utførte timeverk } (t-1)}$$

I produktivitsberegninger benyttes bruttoproduktet regnet i basisverdi. Basisverdien viser det faktiske «overskuddet» eller verdiskapingen virksomheten sitter igjen med etter å ha solgt sine produkter og betalt for innsatsvarene/-tjenestene. Dette må ikke forveksles med makrobegrepet BNP i markedsverdi som vil være summen av verdiskapingen i virksomhetene (i basisverdi) pluss netto produktavgifter og merverdiavgift.

Arbeidsproduktiviteten reflekterer ikke bare arbeidskraftens kunnskap og innsats, men også andre forhold, som mengden produksjonskapital, teknologi, organisering, stordriftsfordeler og kapasitetsutnyttelse, se [Produktivitsberegninger for næringer – SSB](#). I dette kapitlet diskuteres bare utviklingen i arbeidsproduktivitet, og det gjøres ingen dekomponering for å forklare for eksempel hvor mye kapitalen bidrar til å øke produktiviteten eller hva den totale faktorproduktiviteten er.

5.2. Næringsområder og produktivitsstudier

I offentlig debatt er det produktivitsutviklingen på makronivå som kommenteres, og nærmere

Boks 5.1 Næringsområder og viktigste handelspartnere

Innholdet i næringsområdene

Jeg har valgt å benytte OECDs offisielle grupperinger og navnsetting slik de framkommer i produktivitetsdatabase ([OECD Data Explorer](#)). For å gjøre det enkelt å finne igjen dataene eller studere andre land, er den engelske navnsettingen inkludert.

Jeg har også gitt henvisninger til hovednæringsgruppene slik de defineres i Standard for næringsgruppering 2007 ([Standard for næringsgruppering \(SN\)](#)). Standarden benyttes i nasjonalregnskapet.

- **Næringslivet utenom eiendomsdrift** (*Business economy excluding real estate*): omfatter vareproduserende næringer; dvs. bygg og anlegg (F) og næringslivsrettede tjenester, dvs. alle næringshovedområder B-N utenom eiendomsdrift (L).
- **Vareproduksjon utenom bygg og anlegg** (*Industry except construction*): omfatter bergverksdrift og utvinning, inklusive tjenester i tilknytning til petroleumsvirksomheten (B), industri (C), elektrisitets- og varmtvannsforsyning og vannforsyning (D), avløps- og renovasjonsvirksomhet (E).
- **Næringslivsrettede tjenester utenom eiendomsdrift** (*Services of business economy excluding real estate*): omfatter tjenester fra varehandel (G), transport og lagring (H), overnatting og servering (I), informasjon og kommunikasjon (J), finans- og forsikringsvirksomhet (K), faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting (M) og forretningsmessig tjenesteyting (N).
- **Alle aktivitetsområder** (*all ISIC activities*): Dette omfatter alle næringsområder inkludert offentlig forvaltning. Aggregatet tilsvarer BNP (regnet i basisverdi).

Tabell 1 viser sammensetningen av næringsområder i landene. For alle landene utgjør bidraget til BNP fra offentlig forvaltning og de andre aktivitetene som det er utfordrende å måle produktivitet for, mellom 32 og 36 prosent, lavest i Norge og Nederland og høyest i Danmark og Storbritannia. Når man ser bort fra petroleumsvirksomheten og utenriks sjøfart, utgjør næringslivet utenom eiendomsdrift 57 prosent av Fastlands-Norge, som er 11 prosentpoeng lavere vekt enn i Norge samlet. Øvrig virksomhet, inkl. offentlig forvaltning, vil øke sin betydning tilsvarende og utgjør godt over 40 prosent av Fastlands-Norge.

Viktigste handelspartnere

Norges fem viktigste handelspartnere er Sverige, Tyskland, Danmark, Nederland og Storbritannia. De fem landene utgjør nærmere 60 prosent av vektene i det nåværende handelspartneraggregatet, basert på konkurransevekter beregnet av OECD. Utgangspunkt i beregningen er omfanget av eksport og import mellom Norge og de andre landene. Sverige er den desidert viktigste handelspartneren målt på denne måten, med vel 22 prosent av konkurransevekten. Tyskland er nest størst med 13 prosent, mens de tre andre har vekt på 7-8 prosent. Siste beregning er gjort av OECD for 2020. Vektene for landene og sammensetningen av land kan variere noe over tid (se NOU2024:6, boks 8.1).

Alle sammenligninger som gjøres med andre land er basert på data hentet fra OECDs produktivitetsdatabase ([OECD Data Explorer](#)), som bygger på data fra de respektive lands nasjonalregnskap.¹

¹ Beskrivelsen av dataene i OECDs produktivitetsdatabase finnes i OECD-Productivity-Statistics-Methodological-note.pdf.

Tabell 1 Næringsområdenes andel av BNP (basisverdi) regnet som gjennomsnitt for årene 2014-2023. Norge og de fem viktigste handelspartnere. Prosent

	1	Inngår i 1	2	3	4 = 1+2+3	5	Inngår i 5	6=4+5
	Vareprod. utenom bygg og anlegg	Herav industri	Bygg og anlegg	Næringslivsrettede tjenester utenom eiendomsdrift	Næringslivet utenom eiendomsdrift	Øvrig virksomhet ¹	Herav offentlig adm., forsvar, undervisning, helse og omsorg	Alle aktiviteter
Sverige	19	15	6	41	66	34	21	100
Tyskland	24	22	5	37	66	34	19	100
Danmark	18	15	5	40	64	36	21	100
Nederland	15	12	5	48	68	32	21	100
Storbritannia	14	10	6	44	64	36	19	100
Norge	32	7	6	30	68	32	22	100
Memo: Fastlands-Norge	13	9	8	36	57	43	28	100

¹ Aggregatet omfatter offentlig forvaltning og forsvar samt primærnæringer (inkludert aquakultur), offentlig og privat undervisning, helse- og omsorgstjenester (inkl. barnehager), kulturell virksomhet, underholdning, fritidsaktiviteter og annen tjenesteyting (tjenesteyring rettet mot husholdninger som frisør og skjønnhetspleie, vaskeri- og renseri, begravellesbyråer o.l.) samt lønnet arbeid i private husholdninger og eiendomsdrift.

Kilde: SSB og OECD

bestemt utviklingen i Fastlands-Norges produktivitet. Denne sammenlignes med utviklingen for alle aktiviteter i andre land. Enten man er interessert i produktivitetens utviklingen i Fastlands-Norge eller man er opptatt av sammenligninger med andre land, er det flere forhold å være oppmerksom på.

For det første er det ikke meningsfullt å beregne produktivitet for alle næringsområder. Dette gjelder eksempelvis offentlig forvaltning som ikke selger tjenester i et marked, i alle fall ikke til en pris som dekker alle kostnadene. I nasjonalregnskapet blir derfor produksjonen bestemt fra kostnads-siden som summen av lønnskostnader, produktinnsats og avskrivninger på kapitalen. Bruttoproduktet (verdiskapingen) tilsvarer dermed per definisjon lønnskostnader og avskrivninger. Det betyr at produktivitetens utvikling, regnet som endringen i verdiskapingen (i faste priser) per utførte timeverk, gir liten mening, jf. nærmere omtale i boks 2. Det samme gjelder områder som undervisning, helse- og omsorgstjenester, selv om disse tjenestene i mange land kan være dominert av markedsprodusenter. Det er erkjent at enten disse tjenestene tilbys av private eller utføres av de offentlige, er det store problemer involvert i målingen av produksjonsvolumet. Det gjør produktivetsindikatorer upålitelige og til dels meningsløse (OECD 2001 side 105).

Andre områder det er knyttet utfordringer til, er primærnæringer, eiendomsdrift, kulturell tjenesteyting, personlig tjenesteyting, lønnet arbeid i husholdninger og internasjonale organisasjoner mv. Felles for de fleste av disse er at aktivitetene har et stort innslag av selvstendig næringsdrivende. Å beregne antall timer eier og familiemedlemmer bruker i driften av et gårdsbruk, eller å beregne antall timer på fiske, er vanskelig og fører til upålitelige produktivetsindikatorer. I tillegg inkluderer noen næringsområder husholdningenes egenproduksjon. Spesielt slår dette ut i eiendomsdrift der husholdningenes «produksjon» av tjenester fra egen bolig, dvs. en «teknisk beregning» knyttet til husholdningens eierskap og bruk av egen bolig, inngår. Inkluderingsene av disse «boligtjenestene» utgjør to tredeler av verdiskapingen i eiendomsdrift, og det er ingen sysselsatte involvert. Dermed er heller ikke arbeidsproduktivitet veldefinert. Forholdene som er nevnt er felles for nasjonalregnskapsberegningene i alle land.

Konklusjonen er at produktivetsberegninger gir mest mening når aktiviteter som nevnt over holdes utenfor, og at beregningene utarbeides for «business economy» utenom eiendomsdrift *“on the ground that it reflects productive activities in a market environment where competitive conditions are more likely to prevail than in other parts of the economy”* (OECD 2001, side 105).

Boks 1 gir flere detaljer om innholdet i «business economy», kalt næringslivet¹ i dette i kapitlet. I den grad man ønsker å studere utviklingen i arbeidsproduktivitet på makronivå må man være klar over påvirkningen av områder som er til dels meningsløse i produktivetsammenheng. Tabell 1 i boks 1 viser hvor stor andel av samlet verdiskaping som kommer fra næringslivet utenom eiendomsdrift og hvor stor andel som kommer fra virksomheter der tradisjonell produktivetsutvikling er upålitelig eller lite meningsfullt å beregne.

5.3. Produktivetsutviklingen i Norge – avtakende de siste 15 årene?

I gjennomsnitt har produktivetsveksten i Norge etter 1970, inkludert alle aktiviteter, vært på 2,1 prosent per år. Bak dette ligger en gjennomsnittlig årlig økning på 3,2 prosent fram til og med 2004, mens etter dette har det i gjennomsnitt kun vært en gjennomsnittlig produktivetsvekst på 0,1 prosent. Mye av årsaken til manglende produktivetsvekst etter 2004 kan forklares med produktivetsutviklingen i petroleumsutvinning. Fram til 2004 økte verdiskapingen (regnet i faste priser), men etter dette har det med noen få unntaksår, vært nedgang. Timeverkene har derimot økt og mest etter 2004. Det ga en gjennomsnittlig produktivetsvekst i utvinningsnæringen på 2,8 prosent for årene 1999-2004, mens det har vært en like høy gjennomsnittlig produktivetsnedgang etter 2004.

Dette kapitlet diskuterer produktivetsutviklingen de 25 årene fra 1998-2023. Figur 5.1 viser i tillegg til alle aktiviteter også utviklingen i Fastlands-Norge, dvs. alle aktiviteter utenom petroleumsutvinning, rørtransport og utenriks sjøfart. Fastlands-Norge ble introdusert i nasjonalreg-

¹ Næringslivet utenom eiendomsdrift er ikke identisk med det som i nasjonalregnskapssammenheng omtales som markedsrettet virksomhet. Markedsrettet virksomhet omfatter, i tillegg til næringslivet definert over, også primærnæringer inkl. aquakultur, «profesjonell» eiendomsdrift, private helse- og omsorgstjenester og andre kulturelle og personlige tjenester rettet mot husholdninger.

Boks 5.2 Offentlige utgifter, offentlig forvaltning og produktivitet

Stønader til husholdningene

I offentlige finanser er de dominerende utgiftspostene stønader til husholdningene og løpende utgifter til drift av forvaltningen. Stønader til husholdningene er enten i kontanter som pensjoner, barnetrygd og sosialhjelp, eller i naturalia som betyr at det offentlige betaler en del av husholdningenes forbruk av eksempelvis legetjenester, medisiner eller barnehageutgifter. I gjennomsnitt har stønadene til husholdningene utgjort 35 prosent av de offentlige utgiftene. Av dette utgjorde pensjoner (alders- og uførepensjoner mv.) halvparten av utbetalingene i starten av 2000-tallet, og har gradvis økt sin relative andel til nærmere 60 prosent de siste 10 årene. Det er utviklingen i alderspensjon som forklarer denne relative økningen. Stønader til husholdninger påvirker BNP ved at husholdningene gis inntektsmuligheter til å kjøpe varer og tjenester, men det vil ikke påvirke hvordan private virksomheter drives, om de driver lønnsomt eller forbedrer produktiviteten.

Produksjon i offentlig forvaltning og produktivitet

Offentlig forvaltning produserer ikke tjenester som selges i et marked. I nasjonalregnskapet blir derfor produksjonen bestemt fra kostnadssiden, dvs. som summen av lønnskostnader til arbeidskraften, kjøp av varer og tjenester i forbindelse med driften samt avskrivninger¹ på investeringer. Summen av disse kostandene tilsvarer posten «løpende utgifter til drift av forvaltningen». Som det framgår av tabell 2 utgjør de halvparten av de samlede offentlige utgiftene. Bidraget til BNP, dvs. bruttoproduktet i offentlig forvaltning, er dermed lik lønnskostnadene pluss avskrivninger.² For de viktigste handelspartnerne og Norge utgjør summen av bruttoproduktet beregnet for offentlig administrasjon, forsvar, utdanning, helse- og omsorg mellom 19 og 20 prosent av BNP, se tabell 1 (boks 1).

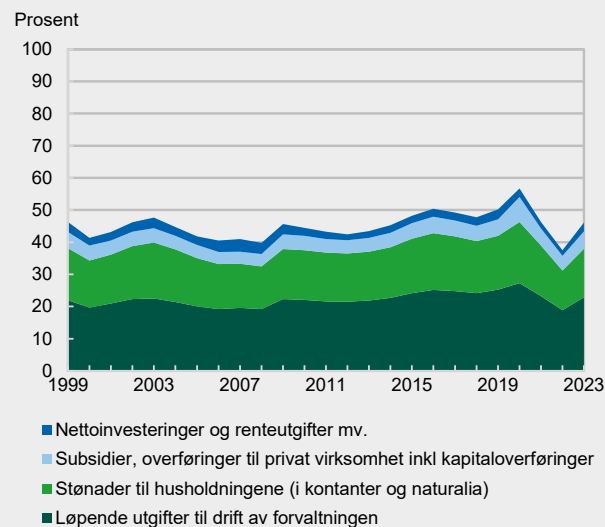
Når man skal beregne volumutviklingen i offentlig forvaltning der markedspriser ikke finnes, har ulike deflateringsmetoder blitt brukt. Tilbake i tid var det mest vanlig å benytte såkalte kostnadsprisindekser (inputpriser) på all produksjon. Fram til tusenårsskiftet benyttet det norske nasjonalregnskapet i tillegg en fast produktivitetfaktor på 0,5 prosent i fastprisberegningen av lønnskostnadene. Dette var en særnorsk løsning. De siste 20 årene har ikke Eurostat akseptert en slik automatisk «produktivitetsjustering» og har påpekt at det hemmer sammenlignbarhet mellom land.

Internasjonalt har det siden 1997 blitt jobbet med å forbedre metodene for å beregne fastpristall, ikke bare for forvaltningen, men også for annen ikke-markedsrettet produksjon. I Storbritannia ble det satt ned en egen kommisjon ledet av sir Tony Atkinson, og i 2005 kom

¹ I nasjonalregnskapet omtales dette som kapitalslit og er konvensjonelt beregnet i tråd med internasjonale anbefalinger.

² For offentlig forvaltning og ikke-markedsrettet virksomhet der produksjonen bestemmes fra kostnadssiden, gjelder følgende sammenheng: Bruttoproduct = produksjon (lønnskostnader + driftskostnader + avskrivninger) - driftskostnader (kjøp av varer og tjenester) = lønnskostnader + avskrivninger

Figur 1. Offentlige utgifter i prosent av BNP, fordelt på utgiftsposter. 1999-2023

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 2. Offentlige utgifter fordelt på ulike utgiftsposter. Gjennomsnitt for 1999-2023, 2004-2013 og 2014-2023. Prosent

	1999-2023 (25 år)	2004-2013 (10 år)	2014-2023 (10 år)
Løpende utgifter til drift av forvaltningen	49	49	50
Stønader til husholdningene (i kontanter og naturalia)	35	35	34
Subsidier, overføringer til privat virksomhet inkl. kapitaloverføringer	10	10	11
Nettoinvesteringer og renteutgifter mv.	6	7	5
Offentlige utgifter	100	100	100

«Atkinson review: final report. Measurement of government output and productivity for the national accounts». Eurostat er opptatt av harmonisering av metoder mellom land, og i 2016 ble «Handbook on price and volume measures in national accounts» (Eurostat 2016) publisert. Boka diskuterer ulike metoder, som landene er pålagt å følge disse. Om ikke den beste løsningen er praktisk mulig, må «nest beste»-metode benyttes.

For offentlig produksjon skiller det mellom to typer goder, i) kollektive goder som alle i samfunnet simultant kan nyte godt av og ii) goder som konsumeres individuelt.

Siden det er umulig å finne gode indikatorer for å måle «output» direkte for kollektive goder, er landene pålagt å bruke en kostnadsprisdeflator og med en betingelse

om å utnytte detaljert informasjon og å ta hensyn til kvalitetsendringer på innsatsfaktorer, spesielt arbeidskraft (lønnskostnader). Andre direkte produktivetskorrigeringer er ikke tillatt (Eurostat 2016 side 124).

En måte å ta hensyn til kvalitetsendringer i arbeidskraften, er å korrigere for utdanningsnivå, yrke og "senioritet"/erfaring o.l. (Røgeberg m.fl. 2004). De første testresultatene viste at kvalitetsjusteringer varierte med ulike forutsetninger, men at justeringene alt i alt var relativt små (mellom 0 og 1 prosent).

For individuelle goder tillater Eurostats også bruk av kostnadsprisdeflaterer, men det foretrukne er direkte «output-måling» som er justert for kvalitetsendringer i produktet. Direkte «output-måling» betyr at man benytter en volumindikator som reflekterer produksjonen. Også her er man underlagt visse forbehold begrunnet med behovet for sammenlignbarhet. For undervisningstjenester er det for eksempel kun tillatt å beregne fastpristall basert på volumindikatorer (eksempelvis «elevtimer») uten korrigerende for kvalitetsendringer. Det betyr at til dersom antall «elevtimer» synker og arbeidsinnsatsen er konstant, vil den målte produktiviteten falle. Dette skjer selv om flere ressurser per time kan tolkes som økt kvalitet på undervisningstjenestene.

Også for individuelle helse og omsorgstjenester skal man så langt råd er bruke volumindikatorer og unngå «tilfeldige» justeringer for kvalitetsendring (Eurostat 2016 side 38).

Basert på diskusjonene og anbefalingen som var forut for at håndboka til Eurostat ble lovregulert, har det norske nasjonalregnskapet siden 2004 benyttet direkte volumindikatorer for de fleste individuelle goder. For undervisningstjenester følger produksjonsvolumet «elevtimer» vektet sammen etter ulike utdanningsnivå (fra grunnskole til universitet). For sykehussektoren har man benyttet utviklingen i DRG-poeng som en direkte volumindikator for somatiske tjenester i tråd med anbefalingene fra Eurostat (Eurostat 2016, side 129). DRG (Diagnosis Related Groups) utarbeides av sykehusene blant annet som ledd i statens finansiering av sykehusene. For psykiatritjenester som ikke har DRG, har andre typer volumindikatorer vært bruk. Det viser seg at disse har varierende kvalitet, og det er usikkert om metodene fanger opp produksjonsvolumet på en god måte. Sykehusene driver i tillegg med forskning og utvikling, områder som Eurostat påpeker at man må deflatere med kostnadsprisindekser. Ellers er det utfordrende å finne gode volummål som reflekterer tjenestene som gis i pleie- og omsorgssektoren.

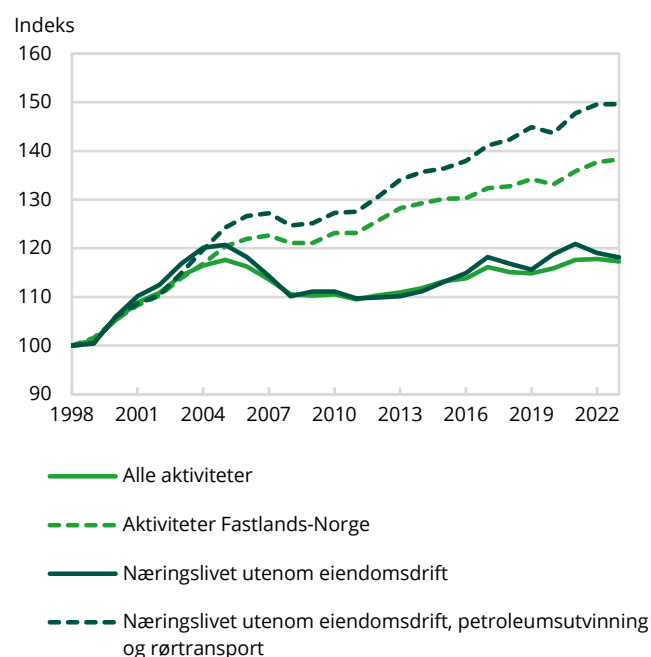
Konklusjonen er at dagens begrensninger både med hensyn til relevant informasjon og tillatt metodebruk, medfører at fastprisutviklingen i bruttoproduktet ikke gir grunnlag for å tolke produktivetsutvikling for forvaltningen på en meningsfull måte. Veksten i bruttoproduktet per utførte timeverk vil ligge nær null. I gjennomsnitt har veksten for offentlig forvaltning, inkludert undervisning, helse og omsorg, vært 0,5 prosent de siste 25 årene, og 0,2 prosent etter 2004 da de nye metodene ble tatt i bruk.

skapet på slutten av 1980-tallet. Inntil da hadde begrepet i en tiårsperiode vært benyttet i ulike økonomisk analyser. Det er vanskelig å finne en begrunnelse for innføringen av Fastlands-Norge, men produksjonsmålingene i utvinningsnæringen og med uttak av en ressursrente, var forstyrrende i konjunkturanalysene, derfor «... forsøkte en å ekskludere virksomhet som er innenlandsøkonomien fremmed i den forstand at produksjonen ikke griper særlig direkte inn i innenlandsetterspørselen etter de aktuelle varer og tjenester» (SØS 112, side 99).

Som argumentert i avsnitt 5.2 gir produktivetsberegninger mest mening for næringslivet utenom eiendomsdrift. Følgelig inkluderes denne grupperingen også i figuren både med og uten petroleumsvirksomhet og rørtransport.

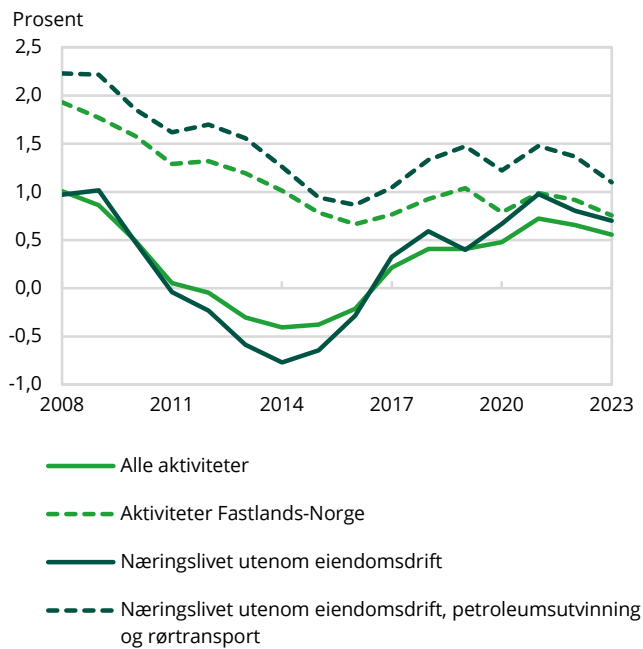
Figur 5.1 viser at produktivetsveksten i Fastlands-Norge og næringslivet utenom petroleumsvirksomheten, økte fram til finanskrisen. Etter 2010 tok produktivetsveksten seg opp igjen, spesielt for

Figur 5.1. Produktivetsvekst i Norge etter 1998. Indeks 1998=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 5.2. Gjennomsnittlig årlig produktivitsvekst. 10-års glidende gjennomsnitt. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

næringslivet utenom eiendomsdrift og petroleumsvirksomhet. Produktivitsveksten for næringslivet på fastlandet var i gjennomsnitt 2,7 prosent fra 1998 og til finanskrisen og 1,3 prosent i gjennomsnitt for årene etter 2010. Til sammenligning var produktivitsveksten for næringslivet hhv. 1,5 og 0,5 prosent når utvinningsvirksomheten inkluderes i beregningene.

Man kan ellers merke seg at produktivitsveksten i Fastlands-Norge over tid er svakere enn i næringslivet utenom petroleumsutvinning. Dette skyldes at i Fastlands-Norge vil områder der produktivitsberegninger er upålitelige eller meningsløse, utgjøre 43 prosent. Offentlig administrasjon, forsvar, undervisning og helse- og omsorgstjenester utgjør alene nærmere 30 prosent av fastlands-aktivitetene. Gitt at bruttoproduktet per utførte timeverk i forvaltningen var 0,2 prosent i gjennomsnitt (se boks 2), vil det normalt trekke produktivitsveksten i Fastlands-Norge ned.

En alternativ måte å illustrere produktivitsutviklingen på, er å beregne glidende gjennomsnitt av årlige produktivitsvekst, slik det er gjort i Perspektivmeldingen. I figur 5.2 vises de samme seriene som i figur 5.1 regnet som 10-års glidende gjennomsnitt, dvs. gjennomsnittet for 2008 omfatter de 10 årene 1999-2008, mens 2009 er gjennomsnittet for årene 2000-2009, osv.

Etter at produktiviten i næringslivet utenom eiendomsdrift og petroleumsvirksomhet viste fallende tendens i årene etter finanskrisen og som glidende 10-årgjennomsnitt hadde et bunnpunkt i 2016, økte den fram mot 2019 og pandemien, og har vært relativt stabil i årene etter. En lignende utvikling ser vi for Fastlands-Norge, men da på et lavere gjennomsnittlig nivå enn for næringslivet på fastlandet.

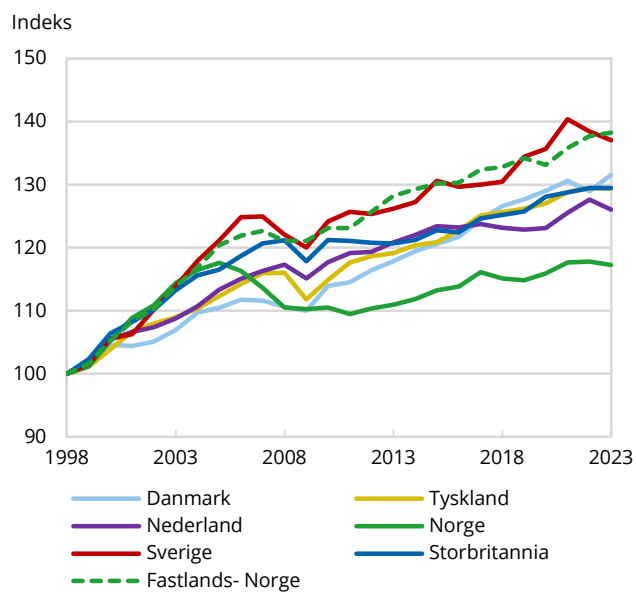
Ser vi bort fra petroleumsutvinning, som de fleste i Norge gjør, er svaret på spørsmålet som ble stilt i overskriften på avsnittet: Jo, produktivitsveksten i næringslivet falt etter finanskrisen, men den har ikke vært kontinuerlig fallende. Den tok seg gradvis opp fram til pandemien rammet i 2020. Etter dette har veksten stabilisert seg, om enn på et noe lavere nivå enn før finanskrisen. Det understrekes at tallene for 2023 er foreløpige. Erfaringsmessig vil foreløpige nasjonalregnskapsberegninger oftest undervurdere produktivitsutviklingen og bør tolkes med varsomhet, se omtale i boks 5.3. At Fastlands-Norges produktivitsvekst er svakere enn fastlandets næringsliv, skyldes at Fastlands-Norge har et stort innslag av aktiviteter der produktivitsveksten vil være nær null.

5.4. Produktivitsutviklingen i Norge og i viktige handelspartnerland – er utviklingen lik?

Figur 5.3 viser produktivitsveksten samlet for alle aktiviteter i Norge og de fem viktigste handelspartnerne etter 1998. Norge har hatt den laveste produktivitsveksten med i gjennomsnitt 0,6 prosent årlig vekst i de 25 årene. Til sammenligning hadde Sverige mer en dobbelt så høy gjennomsnittlig vekst. Fastlands-Norge er også tatt med i figuren, og det framgår at produktivitsveksten på fastlandet er på nivå med Sverige og over de andre landene. Dette skjer til tross for at Fastlands-Norge har et betydelig høyere innslag av offentlig administrasjon, forsvar mv. enn tilfellet er i de andre landene, og som demper produktivitsveksten i større grad, jf. diskusjonen i boks 2. Sånn sett er ikke produktivitsutviklingen i Fastlands-Norge direkte sammenlignbart med produktivitsutviklingen på makronivå i de andre landene.

Mer sammenlignbart er derimot produktivitsutviklingen i næringslivet utenom eiendomsdrift. Etter at norsk næringsliv hadde sterk produktivitsvekst fra begynnelsen på 1970-tallet og fram

Figur 5.3. Produktivitetsvekst for alle aktiviteter samlet etter 1998. Norge og de viktigste handelspartnere. Indeks 1998=100

Kilde: OECD og Statistisk sentralbyrå

til tusenårsskiftet,² har veksten de siste 25 årene vært lavere enn for næringslivet i de fem viktigste handelspartnerlandene. Ser man derimot bort fra petroleumsvirksomheten, har det øvrige næringslivet hatt en like sterk produktivitetsvekst som i Storbritannia. Bare Sverige har hatt sterkere vekst, se figur 5.4. For næringslivet (utenom eiendomsdrift) har den gjennomsnittlige årlige produktivitetsøkningen i Norge vært 0,7 prosent etter 1998 og 1,6 prosent om petroleumsvirksomhet holdes utenom. For de viktigste handelspartnerne har veksten variert fra 1,2 prosent i Tyskland til 2,0 prosent i Sverige.

Etter finanskrisen, dvs. etter 2010, har næringslivet i Sverige, Danmark og Fastlands-Norge hatt sterkest gjennomsnittlig produktivitetsvekst med henholdsvis 1,4 prosent per år i de to førstnevnte og 1,3 prosent i Fastlands-Norge. Dette er vist i figur 5.5.

I Norge har produktivitetsveksten i næringslivet blitt holdt oppe av utviklingen i næringslivsrettet tjenesteyting. Her har produktiviteten vokst jevnt etter 1998. Regnet som årlig gjennomsnitt er den på 2,0 prosent. Som figur 5.6 viser er dette på nivå med veksten i Sverige og høyere enn i de andre

landene. De næringslivsrettede tjenestene utgjør om lag to tredeler av næringslivsaggregatet når man holder petroleumsvirksomheten utenom. Det er om lag samme andel som i de andre landene. Unntaket er Tyskland der industrien har relativt sett større betydning, se tabell 1 (i boks 1).

Svaret på spørsmålet om produktivitetsutviklingen i Norge og viktige handelspartnerland er lik, er betinget av hvilket aggregat vi sammenligner. Det som er helt klart er at etter 2010, har produktivitetsveksten i norsk næringsliv utenom eiendomsdrift og petroleumsutvinning vært like sterk som i næringslivet i Sverige og Danmark, og sterkere enn i de andre handelspartnerlandene. Ellers skal man være forsiktig med å sammenligne produktivitetsutviklingen for alle aktiviteter i Fastlands-Norge med andre land. Dette skyldes den store vekten offentlig forvaltning med tilnærmet null produktivitetsvekst, har i fastlandsøkonomien.

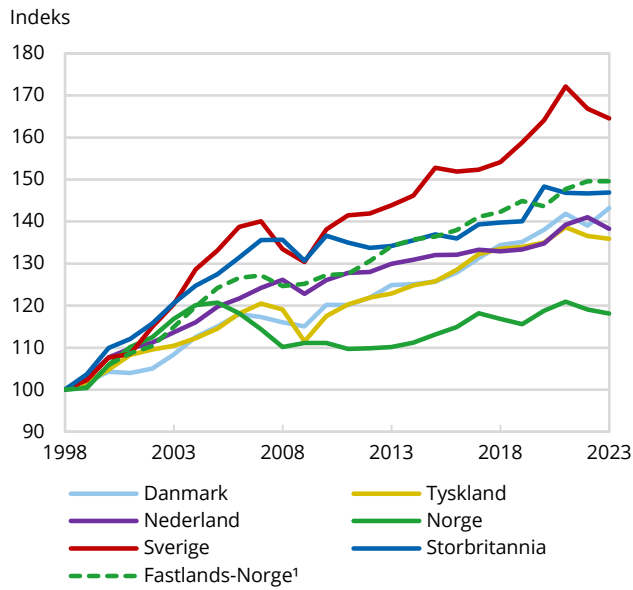
Ulik næringsstruktur og andre faktorer som påvirker sammenligning

Som nevnt forklarer petroleumsutvinning mye av forskjellen mellom produktivitetsutviklingen i Norge og i de andre landene. De fleste land har sin «olje», dvs. sine særegenheter/næringsstruktur, som påvirker den økonomiske utviklingen, dette kan illustreres ved å se på industrien.

For eksempel er sammensetningen av industribransjer ulik i landene. I Sverige er bil- og maskinindustri toneangivende med 30 prosent av verdiskapingen i industrien, mens i Norge er det næringsmiddelindustrien som er størst med vel 20 prosent. Danmark skiller seg ut med en voldsom vekst i farmasøytisk industri, spesielt det siste tiåret. Før 2010 bidro bransjen med rundt 10 prosent av verdiskapingen i industrien, mens andelen deretter har økt betydelig. Etter 2020 er det totale bidraget fra bransjen på godt over 30 prosent. Farmasøytisk industri har også hatt en uvanlig sterk produktivitetsvekst og er den største bidragsyteren til produktivitetsveksten i industrien. Fra 1998 og t.o.m. 2007 var produktivitetsveksten i dansk industri i gjennomsnitt 2,7 prosent per år, som er lavere enn i de andre landene det sammenlignes med. Etter 2010 har derimot veksten vært 4,5 prosent per år, mens i de andre landene har gjennomsnittlig produktivitetsvekst variert fra 0,8 prosent i Norge til 2,0 prosent i Nederland.

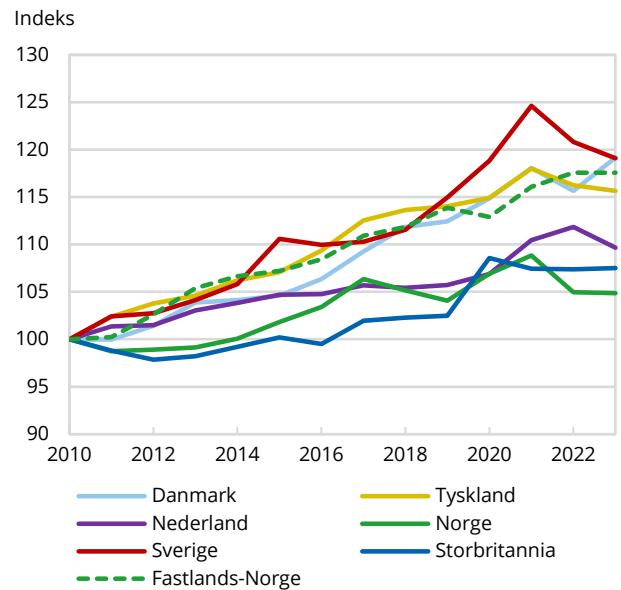
² Av de landene det sammenlignes med, er det kun Norge og Danmark som har tidsserie for arbeidsproduktivet tilbake til begynnelsen av 1970-tallet. For de andre landene finnes kun data fra begynnelsen/midten av 1990-tallet.

Figur 5.4. Produktivitetsvekst i næringslivet utenom eiendomsdrift etter 1998. Norge og de viktigste handelspartnerne. Indeks 1998=100

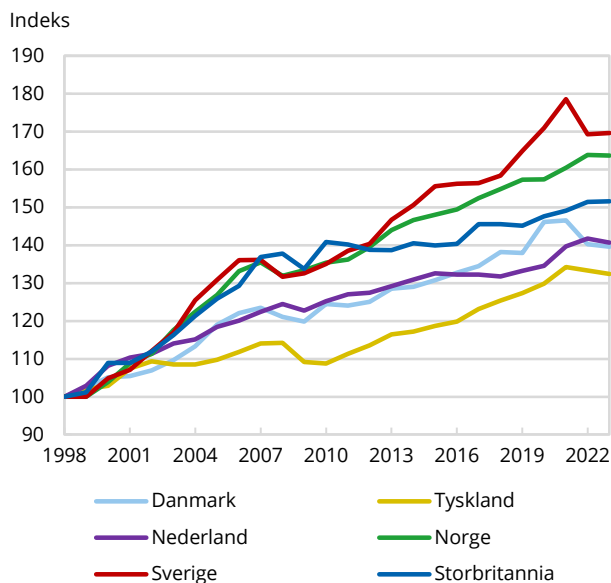
¹ Næringslivet utenom eiendomsdrift, petroleumsutvinning og rørtransport. Kilde: OECD og Statistisk sentralbyrå

Figur 5.5. Produktivitetsvekst i næringslivet utenom eiendomsdrift etter 2010. Norge og de viktigste handelspartnerne. Indeks 2010=100

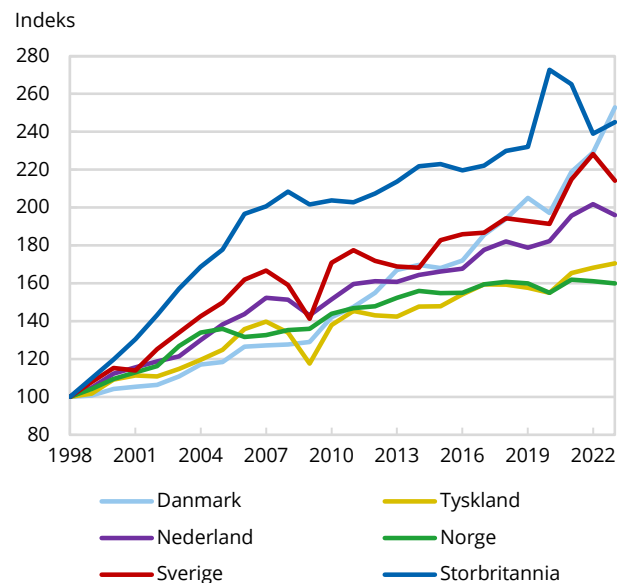
¹ Næringslivet utenom eiendomsdrift, petroleumsutvinning og rørtransport. Kilde: OECD og Statistisk sentralbyrå

Figur 5.6. Produktivitetsvekst i næringslivsrettede tjenester etter 1998. Norge og de viktigste handelspartnerne. Indeks 1998=100

Kilde: OECD og Statistisk sentralbyrå

Figur 5.7. Produktivitetsvekst i industrien etter 1998. Norge og de viktigste handelspartnerne. Indeks 1998=100

Kilde: OECD og Statistisk sentralbyrå

Globalisering – multinasjonale selskaper

En mer globalisert verden kan være med på å utfordre tolkningen av nasjonale BNP-tall. I de nye retningslinjene³ som ble implementert i nasjonalregnskapene i EU- og EØS-land i 2014, presiseres behandlingen av multinasjonale selskaper. I de gamle retningslinjene omfattet innenlandsk pro-

duksjon kun det som ble produsert av varer og tjenester «hjemme». Man antok at multinasjonale selskaper organiserte seg med selvstendige datterselskaper i utlandet, og det som tilfalt morselskapet «hjemme» ble ført som utbytteinntekter mottatt fra utlandet. Det inkluderes i bruttonasjonalinntekten (BNI), men ikke i BNP. Derfor ble ikke BNP påvirket av utenlandsvirksomheten til store selskaper. Nå er retningslinjene tydelige på at dersom det multinasjonale selskapet organiserer

³ Retningslinjene ble anbefalt i FNs System og National Accounts (SNA) i 2008 og lovregulert i European System of Accounts (ESA) fra 2010 for alle EU og EØS-land.

seg slik at det har direkte eierskap til råvarene eller produksjonsmidlene i utenlandsproduksjonen, skal salget fratrukket kostnader, regnes som verdiskaping i landet der morselskapet er registrert. De nye føringsprinsippene fikk store konsekvenser for enkelte land. Særlig stort utslag fikk det i Irland som vertsland for mange store multinasjonale selskaper. Irsk BNP-vekst for 2015 ble for eksempel oppjustert fra 8 prosent til 27 prosent. Det hører med til historien at det aller meste av den nye verdiskaping deretter ble utbetalt som utbytte fra Irland til eierne av selskapene (stort sett amerikanske). Dermed ble irsk BNI i liten grad påvirket av føringsendringen.

Danmark reviderte også BNP en god del som følge av de nye retningslinjene. Det forårsaket mye innenlandsk debatt. Etter et møte i Folketingets finansutvalg i 2017, skrev daværende administrerende direktør i det danske statistikkbyrået, Jørgen Elmeskov, en artikkel hvor han påpekte at de nye føringsprinsippene utfordrer tolkningen av lang-siktig økonomisk vekst og produktivitetutvikling.⁴

Det er relativt sett få internasjonale multinasjonale selskaper med hovedkontor i Norge. Dermed førte ikke de nye retningslinjene til særlige endringer i norsk BNP. De store norske selskapene som har utenlandsvirksomhet, antas i hovedsak å organisere dette i datterselskaper.

Måling av utførte timeverk – metode varierer mellom land

Nasjonalregnskapet er et statistikkprodukt som er harmonisert og standardisert mellom land. For EU- og EØS-land er nasjonalregnskapet også lovregulert både i forhold til metoder og omfang. Til tross for dette vil det alltid være ulikheter, blant annet er datagrunnlaget som landene bygger på, forskjellig og med ulik kvalitet. For eksempel gjelder det data for utførte timeverk. Mens Norge benytter detaljerte registerdata for lønnstakere og nærings-tilhørighet (a-ordningen) i beregningen av utførte timeverk, vil mange andre land bygge sine data på utvalgsundersøkelser (arbeidskraftundersøkelsen).

Det er heller ikke alle land som har integrert arbeidskraftregnskap i nasjonalregnskapssystemet, slik Norge og Danmark har. Verken Sverige eller Storbritannia har dette. I OECDs databaser har

derfor OECD selv beregnet timeverkene fordelt på næring for disse landene. Beregningene er basert på data fra de nasjonale arbeidskraftundersøkelsene ([OECD-Productivity-Statistics-Methodological-note.pdf](#), avsnittet om «måling av utførte timeverk»). Dette betyr at sammenhengen mellom bruttoproduktet og utførte timeverk i næringene er usikkert, dvs. en annen fordeling av timeverkene på næringsområder kunne gitt andre resultater for produktivitetsveksten.

5.5. Høyt produktivetsnivå i Norge

Som nevnt har produktivitetutviklingen i petroleumsvirksomheten vært negativ. Til tross for at verdiskapingen i petroleumsutvinning i volum har falt over tid, er nivået på produksjonsverdien og verdiskapingen likevel høy regnet per sysselsatt eller timeverk og mye høyere enn i andre næringer både hjemme og i utlandet.

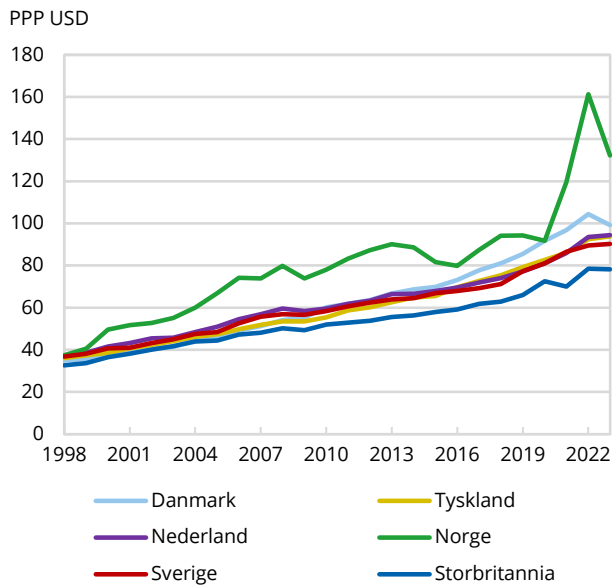
Den høye verdiskapingen per timeverk i petroleumsutvinning er dermed med på å bidra til et høyt produktivetsnivå i Norge sammenlignet med andre land. OECD beregner produktivetsnivået i medlemslandene ved å omregne nasjonale BNP-tall til et felles prisreferansesett. De benytter såkalte kjøpekraftspariteter (purchasing power parities, PPPs), og regner disse om til amerikanske dollar (USD), se beskrivelse i OECDs produktivetsdatabase ([OECD Data Explorer](#)). Det finnes flere metoder, men i figuren under har jeg valgt å vise produktivetsnivåene i løpende PPP USD. Det betyr at et nytt sett av prisdata benyttes hver periode. Det tillater at priser og prisstrukturer kan variere over tid. OECD påpeker at dette er viktig for nasjoner som Norge som er store eksportører av olje og gass, dvs. råvarer som har priser som kan variere mye fra en periode til en annen. Å ignorere skift som slike på prisendringer gir, vil normalt gi et skjevt bilde av den økonomiske utviklingen.⁵

Som figur 5.8 viser, er produktivetsnivået i Norge samlet for alle aktiviteter høyere enn i de fem viktigste handelspartnerlandene. Det framgår at i 1998 var norsk produktivetsnivå svakt over handelspartnerne, mens det for årene 2005-2014 i hovedsak var vel 40 prosent høyere enn gjennomsnittet for de andre landene. Dette er også tilfellet etter 2021.

⁴ Elmeskov, Jørgen 2017: [Virksomhedernes globalisering udfordrer tolkningen af BNP - Danmarks Statistik](#)

⁵ Beskrivelsen av metoden finnes i [OECD-Productivity-Statistics-Methodological-note.pdf](#).

Figur 5.8. Bruttonasjonalprodukt per utført timeverk. Omregnet til kjøpekraftkorrigerte (PPP) USD, løpende priser. 1998-2023

Kilde: OECD

5.6. Konflikt mellom mål om økt produktivitet og inkludering av flere «utenforgrupper» i arbeidslivet?

Det er et uttalt mål i perspektivmeldingen at flere skal i arbeid. Har man samtidig et mål om å øke produktiviteten, kan det oppstå målkonflikter. I alle fall skjer det om produktivitsveksten skal beregnes med utgangspunkt i aktivitetene i Fastlands-Norge.

Dette kan illustreres med et regneeksempel. I Norge var BNP i 2023 på bortimot 5000 milliarder kroner og utførte timeverk om lag 4200 millioner timer fordelt på 2,6 millioner årsverk. I tabell 2 vises hva som skjer med BNP og produktivitet fra ett år til et annet dersom antall årsverk øker med 30 000 (1,2 prosent) og økonomien har en «normal» vekst. Dette sammenlignes med et alternativt der man klarer å mobilisere ytterligere 50 000 årsverk fra grupper som i dag står utenfor arbeidslivet. Perspektivmeldingen påpeker at fremover ventes betydelig vekst i personellbehovet i helse- og omsorgssektoren (side 17). I eksempelet er derfor de fleste av de «nye» årsverkene plassert der, se tabell 2.

I regneeksempelet er det antatt bruttoproduktet i næringsvirksomhet øker med 2,3 prosent og gir en produktivitsvekst på 1,0 prosent. Produkti-

vitsvekst i forvaltningen som er beregnet til 0,2 prosent (tilsvarende gjennomsnittet etter 2004), trekker ned samlet produktivitsvekst for Norge. I alternativ 1 er den samlede produktivitsveksten beregnet til 0,8 prosent.

I alternativ 2 der det mobiliseres mange nye arbeidstakere til helse- og omsorgssektoren, vil offentlig forvaltning få litt større vekt i enn i alternativ 1. Med samme lave produktivitsvekst i forvaltningen på 0,2 prosent, vil dermed økt sysselsetting i helse- og omsorgssektoren dempe produktivitsveksten i Norge mer enn i alternativ 1. I eksempelet mer enn halveres produktivitsveksten. Denne utfordringen omtales også i Perspektivmeldingen (side 78) «*Potensialet for produktivitsvekst har tradisjonelt vært antatt å være lavere i omsorgssektoren enn i de fleste andre sektorer, slik at en omstilling der stadig flere jobber innenfor pleie og omsorg kan redusere det samlede potensialet for produktivitsvekst i økonomien. Dette bildet kan endres noe med ny teknologi, som kan redusere ressursbruken og øke kvaliteten på omsorgen*».

Det må understrekes at forvaltningen har lav produktivitsvekst fordi målemetodene ikke strekker til. Man kan tenke seg at for en gitt mengde omsorgsoppgaver, kan flere hender heve kvaliteten på tjenestene den enkelt mottar. Dette skulle ideelt sett vært målt som økt verdiskaping (i faste priser) og dermed relativt sett ført til høyere produktivitsvekst. For pleie og omsorgssektoren vil innføring av ny teknologi, hjelpe på produktivitsveksten om det reduserer behovet for personellbruk. Dersom teknologien innføres på områder der kostnadsprisindekser benyttes i deflateringen (se boks 2) vil innføring av teknologi ikke påvirke produktivitsveksten.

Å få flere i jobb, betyr derimot økt inntekt for de det gjelder, inkludert bedre fordeling av inntektene. Bruttonasjonalproduktet har økt, i alternativ 2 med 70 milliarder kroner mer enn i «normalalternativet». Om staten sparer penger på at folk går fra trygd til jobb, skjer på litt lengre sikt. I første omgang vil offentlige utgifter øke fordi lønningene er høyere enn stønadene. Ringvirkninger fører imidlertid til høyere skatte- og avgiftsinntekter mv. slik at omstillingen vil være positiv også for det offentlige finanser, og alt i alt øker den samfunnsøkonomiske nytten.

Tabell 2. Offentlige utgifter fordelt på ulike utgiftsposter. Gjennomsnitt for 1999-2023, 2004-2013 og 2014-2023. Prosent

	Bruttoprodukt (periode 1-priser). Mrd. kr.			Utførte timeverk. Mill		Produktivitets- vekst	
	Periode 1	Periode 2	Vekst fra periode 1	Periode 1	Periode 2	Vekst fra periode 1	Vekst i BNP/ timeverk
Alternativ 1: «Normal» økning i produksjon og årsverk, fordelt på privat og offentlig virksomhet							
Næringslivet utenom eiendomsdrift	3 500	3 580	1,023	2 520	2 553	1,013	1,010
Offentlig forvaltning inkl. helse og omsorg	1 000	1 015	1,015	1 180	1 195	1,013	1,002
Prod av andre varer og tjenester	500	505	1,010	500	502	1,004	1,006
Sum	5 000	5 100	1,020	4 200	4 250	1,012	1,008
Alternativ 2: Det mobilisere ytterligere 50 000 årsverk til jobber i helse og omsorgssek- toren og noen andre virksomheter							
Næringsvirksomhet utenom eiendomsdrift	3 500	3 580	1,023	2 520	2 553	1,012	1,010
Offentlig forvaltning inkl. helse og omsorg	1 000	1 080	1,080	1 180	1 272	1,078	1,002
Andre varer og tjenester	500	510	1,020	500	505	1,010	1,010
Sum	5 000	5 170	1,034	4 200	4 330	1,031	1,003

Et mål om å få flere i jobb og samtidig øke produktiviteten, er i beste fall ambisiøst. Det kan tenkes at dagens «utenforgruppe» omstilles til å jobbe i næringslivet i stedet for i pleie- og omsorgssektoren. Hvis produktiviteten skal øke, må likevel sysselsettingen komme i den mest produktive delen av næringslivet. Dette er normalt virksomheter som krever høy kompetanse på arbeidskraften, noe de som står utenfor arbeidslivet mest sannsynlig mangler. Dermed dukker også behovet for «riktig» utdanning og -kapasitet opp.

5.7. Oppsummering

Som debatten det siste halvåret har påpekt, har produktivitetutviklingen etter finanskrisen vært lavere både i Norge og andre land sammenlignet med perioden før finanskrisen. Jeg argumenterer for at det gir mest mening å studere produktivitetutvikling for næringsvirksomhet utenom eiendomsdrift. For Norge er det også nyttig å analysere næringslivet utenom petroleumsvirksomheten.

Innledningsvis ble det stilt tre spørsmål: 1) Er det riktig at produktivitetsveksten har avtatt i Norge de siste 15 årene? 2) Er produktivitetutviklingen i Norge sammenlignbar med utviklingen i andre land? 3) Er det konflikt mellom målet om økt produktivitetsvekst og inkludering av flere «utenforgrupper» i arbeidslivet? Svarene kan oppsummeres med:

Produktivitetsnivået i næringslivet falt etter finanskrisen, men har ikke vært kontinuerlig fallende. Den tok den seg opp fram til pandemien rammet i 2020. Etter dette har veksten stabilisert seg, om enn på et noe lavere nivå enn før finanskrisen. Produktivitetsveksten i Fastlands-Norge er lavere enn i næringslivet på fastlandet. Det skyldes at Fastlands-Norge har et relativt stort innslag av aktiviteter der produktivitetsveksten beregningsteknisk vil være nær null. Man bør derfor være forsiktig med tolkningen av produktivitetsvekst i Fastlands-Norge.

Svaret på det andre spørsmålet er at etter 2010 har produktiviteten i næringslivet utenom petroleumsvirksomhet økt like mye som i næringslivet i Sverige og Danmark, og mer enn i de andre handelspartnerlandene. Produktivitetsvekst i landene er sterkt påvirket av næringsstruktur, eksemplifisert ved bidrag fra petroleumsvirksomheten i Norge og farmasøytisk industri i Danmark. Vi vet også at hvordan multinasjonale selskaper velger å organisere sine aktiviteter i utlandet kan ha store konsekvenser for beregningen av BNP, noe som utfordrer tolkningen av langsiktig økonomisk vekst og produktivitetutvikling. Selv om metoden for å beregne produktivitet er lik i landene, er kildegrunnlaget ikke nødvendigvis likt. Blant annet har verken Sverige eller Storbritannia egne timeverksberegninger etter næring. I tallene som er brukt er timeverk beregnet av OECD. Til slutt advares det mot å sammenligne produktivitetutviklingen

Boks 5.3 Andre faktorer som påvirker produktivitetstall og sammenlignbarhet

Volumberegning – er prisindeksene relevante?

Mens man i Norge har en lang tradisjon for å beregne produsentprisindekser for vareproduksjon, er kvaliteten ikke like bra på tjenesteområdet. Arbeidet med å utvikle tjenestepreisindekser startet tidlig på 2000-tallet. Å måle prisutviklingen på tjenester har vist seg å være utfordrende, og en større omlegging av tjenesteprodusentprisindeksen er i gang. Den berører alle de individuelle indekser, både publiseringsnivå, metode og datainnsamling. Omleggingen skal forbedre både kvalitet, dekningsgrad og oppgavebyrden på sikt (se «om statistikken»: [Produsentprisindekser for tjenester – SSB](#) under formål og historie).

Fastprisberegningene av bruttoproduktet er svært sensitiv for hvilken deflator som brukes for å deflatere hhv produksjon og innsatsprodukter. Feil prisutvikling, vil gi tilsvarende feil i volumutviklingen. Det betyr også at omlegginger av metode, i en overgangsfase kan føre til misvisende tall for utviklingen i arbeidsproduktiviteten.

Foreløpige tall

I Norge er at kildegrunnet for bruttoproduktet i de foreløpige nasjonalregnskapstallene i stor grad basert på ulike produksjonsindekser. Produksjonsindeksene for deler av industrien vil igjen være bygget på utviklingene i timeverk, blant annet gjelder det for grafisk industri og verkstedsnæringene. Når timeverk benyttes, justerer man disse med en produktivitetfaktor tilsvarende den målte arbeidsproduktiviteten i nasjonalregnskapet de siste 5 årene (se [Produksjonsindeks for olje og gass, industri, bergverk og kraftforsyning – SSB](#)).

Når det gjelder tjenestenæringene i nasjonalregnskapet, baserer produksjonsutviklingen seg i stor grad på timeverksberegninger. Her gjøres ingen produktivitetjustering.

De foreløpige nasjonalregnskapsberegningene vil oftest undervurdere produktivitetutviklingen og bør tolkes med varsomhet.

i Fastlands-Norge med de andre landene, gitt den relativt sett store vekten offentlig forvaltning har i Fastlands-Norge.

Til tross for at for at produktivetsveksten i petroleumsutvinning har vært negativ over tid, er høy lønnsomhet og høy verdiskapingen per timeverk med på å bidra til et høyere produktivetsnivå i Norge enn i andre land.

Når det gjelder siste spørsmålet, må det påpekes at regjeringens mål om å få flere marginale grupper i jobb samtidig som man ønsker høyere produkti-

vetsvekst, mest sannsynlig ikke er mulig å oppnå, i alle fall ikke om man baserer konklusjonen på nasjonalregnskapets data. Produktivetsveksten vil falle dersom de som går fra trygt til lønnet arbeid har lavere utdanning og ender i virksomheter med lav produktivitet eller går til offentlig forvaltning, helse og omsorgssektoren, der produktivetsveksten med dagens metoder beregningsteknisk vil være nær null. Produktivitet betyr imidlertid ikke alt. Å få brukt sin arbeidsevne, gir den enkelte høyere inntekter og bedring i levekår, og vil alt i alt gi økt samfunnsøkonomisk nytte.

Referanser

Atkinson, Tony (2005): Atkinson review: Final report. Measurement of government output and productivity for the national accounts. Palgrave Macmillian.

Elmeskov, Jørgen (2017): [Virksomhedernes globalisering udfordrer tolkningen af BNP - Danmarks Statistik](#)

Eurostat (2016): Handbook on prices and volume measures in national accounts. Eurostat. [Handbook on prices and volume measures in national accounts](#)

Halvorsen, Tore, Simpson, Liv Hobbestad og Skoglund, Tor (2011): Nasjonalregnskapets historie i Norge. Fra fri forskning til lovregulert statistikk, [SØS 112, Statistisk sentralbyrå](#).

NOU 2024:6 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2014. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. [NOU 2024: 6](#)

OECD(2001): «Measuring Productivity- OECD manual: Measurement of Aggregate and Industry Level Productivity Growth, OECD Publishing [Measuring Productivity - OECD Manual | OECD](#)

Meld. St. 31 (2023–2024): [Perspektivmeldingen 2024. Finansdepartementet](#)

Røgeberg, Lasse, Skoglund, Tor og Todsén, Steinar (2001): Report on the Project Quality Adjusted Input Price Indices for Collective services in the Norwegian National Accounts, [Documents 2004/9, Statistisk sentralbyrå](#)

6. Norges klimapolitikk mot 2035

I Parisavtalen (2015) er nesten alle verdens land gått sammen om å koordinere satsingen mot å begrense klimaendringer. Det overordnede målet er å stabilisere global oppvarming til godt under 2°C innen 2100 og strebe etter 1,5°C.

Gjennom avtalen velger hvert deltakerland sine ambisjonsnivåer og melder inn sine nasjonalt fastsatte bidrag (Nationally Determined Contributions – NDCs), se UNFCCC (2024)¹. De konkretiserer typisk mål for de nærmeste årene. Norges NDC angir blant annet landets utslippsmål for 2030. Verdens land, inklusive Norge, er nå i ferd med å sette seg forsterkede mål videre frem i tid. Norge vil melde inn utslippsmål for 2035 i løpet av inneværende år.

Formålet med dette avsnittet er å gjøre opp status for den norske klimapolitikken per i dag og analysere hva forsterkede klimamål for 2035 vil kunne innebære for norsk klimapolitikk og norsk økonomi. Vi starter derfor med å beskrive de eksisterende 2030-målene og klimapolitikken knyttet til dem. Deretter analyserer vi konsekvensene av nye 2035-mål. Analysen baserer seg i stor grad på et arbeid SSB har gjort for Klima- og miljødepartementet i samband med beslutningsprosessene til Regjeringen om nye klimamål; se Fæhn mfl. (2024). SSB har benyttet den makroøkonomiske modellen SNOW av norsk økonomi. Analysen viser hvordan næringslivet og husholdningene kan tilpasse seg for å oppnå 2035-mål, gjennom å redusere aktiviteter som slipper ut skadelige klimagasser og investere i mindre utslippsintensive teknologier.

6.1. Bakgrunn

Bakgrunnen for Parisavtalen er verdens erkjennelse om at det foregår menneskeskapte klimaendringer. Vi slipper ut klimagasser gjennom våre aktiviteter knyttet til konsum og produksjon, som akkumuleres i atmosfæren. Når denne samlede mengden klimagasser vokser og overskrider jordens absorpsjonsevne gjennom karbonkretsløpet, fanges varmen i atmosfæren. Dette fører til global oppvarming, som resulterer i klimaendringer som

påvirker mennesker og andre arter på mange komplekse måter. Karbondioksid (CO₂) utgjør den største delen av de menneskeskapte klimagassene. Utslippene av CO₂ skyldes i hovedsak forbrenning av fossile brennstoffer (olje, kull og gass). Siden førindustriell tid (ca. år 1750) har vi sett en rask økning i CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren, og det er vitenskapelig dokumentert at jordens klima også er i endring.

Hovedmålet med klimapolitikken er å redusere klimagassutslippene og begrense klimaendringene. Et viktig prinsipp for vurdering av klimapolitikken er kostnadseffektivitet. Virkemidler er kostnadseffektive hvis de fører til at utslippsreduksjonen er fordelt utover i økonomien slik at de samfunnsøkonomiske kostnadene ved å oppnå et utslippsmål blir lavest mulig. De laveste samfunnsøkonomiske kostnadene oppnås når alle aktører i økonomien møter den samme grensekostnaden ved å slippe ut klimagasser (utslippsprisen).² Siden effektene på klimaet er de samme uansett hvor klimagasser slippes ut gjelder dette prinsippet for verdensøkonomien som helhet, og det er derfor effektivt for verdens land å samarbeide om utslippskutt. Parisavtalen er det viktigste verktøyet for å få til dette.

Norges NDC i Parisavtalen ble sist oppdatert i november 2022 (UNFCCC, 2024). Vi forpliktet oss da til å kutte klimagassutslippene med minst 55 prosent innen 2030 relativt til 1990 og å bli et lavutslipps-samfunn innen 2050. 2050-målet er konkretisert til et kutt i klimagassutslippene på 90-95 prosent sett i forhold til utslippene i 1990. Disse målene er også lovfestet i Norges klimalov (Klima- og miljødepartementet, 2023). Det er presisert både i klimaloven og i Norges NDC at landet kan gjennomføre sine klimamål i fellesskap med EU.

¹ UNFCCC er FNs klimakonvensjon.

² Grensekostnad er aktørens kostnad ved å redusere utslippet med én ekstra utslippsenhet.

6.2. Norges samarbeid med EU

Når vi skal vurdere konsekvensene av nye norske klimamål for 2035, er det viktig å forstå hvordan en eventuell forlengelse av samarbeidet med EU legger føringer på utformingen av den norske klimapolitikken. Vi begynner derfor med å beskrive klimasamarbeidet i EU slik det fungerer i dag og fram til 2030.

Siden 2008 har Norge gjennom EØS-avtalen deltatt fullt ut i EUs kvotemarked. I 2019 ble Norge og Island enige med EU om felles gjennomføring også for resten av klimapolitikken, dvs. delene som ikke omfattes av EØS-avtalen. Dette innebærer å delta i EUs store reformprogram *Fit for 55*, som oppdaterer EUs klimapolitikk for å oppfylle sin NDC for 2030 om 55 prosents kutt i utslippene i forhold til 1990; se Europakommisjonen (2016).

Samarbeidet er organisert i tre pilarer for ulike deler av utslippene:

1. Kvoteplikten
2. Innsatsfordelingen
3. Skog- og arealbrukssektoren

Norge og EU forhandler fortsatt om konkretiseringen av de norske forpliktelsene fram mot 2030, men rammen er gitt av EUs Fit-for-55-program.

De sannsynlige målene framkommer av figur 6.1. 2030-målene for utslippene som er kvotepliktige eller omfattet av innsatsfordelingen blir i sum om lag som Norges NDC. For innsatsfordelingen og skog- og arealbrukssektoren gjelder også et utslippsbudsjett for hvert år fra 2021 til 2030.

For å øke kostnadseffektiviteten til politikken har EU åpnet for utstrakt fleksibilitet. I innsatsfordelingen og skog- og arealbrukssektoren er det uproblematisk å overoppfylle og spare de overskytende kuttene til senere. Det er snevrere adgang til å forskyve andre veien. Mellom pilarene er det også fleksibilitet. For eksempel kan Norge oppfylle deler av sin forpliktelse i innsatsfordelingen ved å reservere en begrenset mengde kvoter til dette i kvotemarkedet eller ved å overoppfylle målet i skog- og arealbrukssektoren. Potensielt enda viktigere er det at det for hver pilar er ubegrenset fleksibilitet på tvers av landegrensene i Europa. Tilsvarende som for kvotepliktige utslipp, er det full adgang til å oppfylle forpliktelsene under innsatsfordelingen og skog- og arealbrukspilaren gjennom kjøp av utslippstillatelser fra de øvrige europeiske samarbeidslandene. Imidlertid er det ingen tegn på at noen har ønsket å selge, og felles markeder eller bilaterale avtaler er ikke etablert; se Farstad mfl. (2021) og Miljødirektoratet (2025).

Figur 6.1. Norges forpliktelser og ambisjoner mot 2030

FORPLIKTELSE	
Paris Avtalens NDC + Den norske klimaloven	<ul style="list-style-type: none"> • 55% reduksjon i klimagassutslippene fra 1990-nivå - Det åpnes for samarbeid med EU.
Samarbeidet med EU (fortsatt under forhandling)	<p>(1) Kvoteplikten :</p> <ul style="list-style-type: none"> - 62% kutt fra 2005-nivået <p>(2) Innsatsfordelingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - 50% kutt fra 2005-nivået <p>(3) Skog- og arealbruk:</p> <ul style="list-style-type: none"> 2021-2025: Uendret nettooptak fra referanse 1 2026-2030: Økt nettooptak, utregnet som for EU, fra referanse 2 <p>Fleksibilitet over tid, pilarer og landegrenser</p>
AMBISJONER	
Regjeringen	<ul style="list-style-type: none"> • 55% reduksjon i klimagassutslippene fra 1990-nivå - Kun innenlandske tiltak
Stortinget	<ul style="list-style-type: none"> • Klimanøytralitet fra og med 2030

Kilde: Bye mfl. (2024)

På den annen side aksepterer ikke EU at medlemmene oppfyller målene ved å kjøpe utslippsrettigheter fra land utenfor det europeiske samarbeidet. Slik markedsbasert handel i utslippsrettigheter er regulert av Parisavtalens Artikkel 6. EU har ikke funnet markedene og kvotene under Artikkel 6 av god nok kvalitet og frykter at slik handel vil kunne underminere EUs interne kvotehandel.

EU har også vedtatt en lang rekke måltall, krav og forordninger for enkelt næringer, -teknologier og -utslippskomponenter. De fleste forplikter også Norge. Generelt vil slike detaljføringer øke kostnadene ved klimapolitikken. Noen viktige eksempler er omsetnings- og bærekraftkrav for drivstoff og utslippsstandarder i transportnæringene, bygningsenergidirektivet, fornybarmål, metanforordningen for kull, olje og gass, forordning om fluorholdige gasser og avskogingsforordningen. Reguleringer som er utformet for EUs økonomiske rammebetingelser passer ikke alltid like godt for norske forhold og vil kunne falle relativt dyrt for Norge.

Kvoteplikten

Kvotemarkedet er et av de mest sentrale klimapolitiske virkemidlene i EU. I kvotemarkedet er det fastsatt et bestemt antall utslippskvoter som er definert av et utslippsmål. Kvoteplikten dekker i dag utslipp fra utvinning av fossile brensler, raffinier, kraftverk, energiintensive industrinæringer og deler av luftfarten. Fra 2024 ble utslipp fra deler av innenlands og internasjonal skipsfart også innlemmet. Større deler av luftfarts- og skipsfartsutslipp vil gradvis bli kvotepliktige de neste årene. Det vurderes også kvoteplikt innen 2028 for store avfallsforbrenningsanlegg.

Kvotepliktige bedrifter må tilegne seg en kvote for hvert tonn klimagasser (målt i CO₂-ekvivalenter) de vil slippe ut.³ Mange kvoter deles ut gratis, og bedriftene i kvotemarkedet kan kjøpe og selge seg imellom. EUs 2030-mål for utslippene med kvoteplikt er et kutt på 62 prosent fra utslippsnivået i 2005. Vi legger til grunn at Norges forpliktelse for kvotepliktige utslipp tilsvarer samme prosentvise kutt – altså 62 prosent. Utslippene med kvoteplikt utgjør om lag halvparten av utslippene i norsk økonomi utenom skog- og arealbrukssektoren. Norge kan gjennomføre sin andel ved å kutte innenlands

eller ved å kjøpe kvoter fra andre land som deltar i kvotemarkedet.

De siste årene har kvoteprisen økt betraktelig og ligger i dag på om lag 90 € per tonn CO₂-ekvivalenter. Prisstigningen er først og fremst resultat av EUs beslutninger om å følge en reduksjonsbane for kvoteutstedelsene og om å etablere en markedsstabiliseringsreserve. Reduksjonsbanen innebærer at mengden utstedte kvoter vil fortsette å gå ned mot null og vil i 2035 ligge om lag 80 prosent lavere enn utslippene i 1990. Markedsstabiliseringsreserven er en mekanisme for å inndra kvoter når mengden i sirkulasjon overstiger et visst nivå. Reglene for reserven innebærer at den vil få gradvis mindre betydning gjennom det kommende tiåret (Miljødirektoratet, 2025, vedlegg 1).

Innsatsfordelingen

Innsatsfordelingsreguleringen dekker resten av utslippene, altså de ikke-kvotepliktige utenom skog- og arealbrukssektoren. De største kommer fra transport, bygg- og anleggsbransjen, landbruket og avfallssektoren.

Det forventes at Norge får samme forpliktelse som andre europeiske høyinntektsland i innsatsfordelingen, nemlig 50 prosents kutt fra nivået i 2005. Som nevnt tidligere, er det så langt få tegn til at fleksibilitet mot andre pilarer eller land blir tilgjengelig i praksis. Utover det sentralt fastsatte målet og en del mer detaljerte felles mål og reguleringer i EU, er det opp til medlemslandene selv hva slags virkemidler som innføres. Det er verdt å nevne at EU er i ferd med å etablere et nytt, separat kvotemarkedssystem, ETS2. ETS2 skal dekke utslipp fra bygninger, veitrafikk og andre utvalgte utslippskilder. Det skal bli fullt operativt fra 2027 og hensikten er å sette en felles minstepris i EU på utslipp fra disse sektorene. Til tross for kvoteplikten i ETS2, er utslippskildene omfattet av ETS2 fortsatt del av innsatsfordelingen, og det er ikke åpnet for at 50-prosentsmålet i innsatsfordelingen kan oppfylles ved å telle med kjøp av kvoter i ETS2. Det er foreløpig ikke tatt stilling til en kopling mellom ETS2 og det eksisterende kvotemarkedet, og prisen er forventet å bli liggende relativt lav i ETS2. Norge regulerer allerede de ETS2-dekkede utslippene strengt, men i en del EU-land er ETS2 ventet å løfte prisene på fossilt drivstoff betydelig etter hvert (Carbon Herald, 2024).

³ Følgende gasser er definert som klimagasser: CO₂, CH₄ (metan), N₂O (lystgass), HFC-er, PFC-er, SF₆ and NF₃ (fluorholdige gasser).

Skog- og arealbruk

I skog- og arealbrukssektoren er det både utslipp og opptak fra biomasse. De telles ikke i den ordinære utslippsstatistikken. Utslipp oppstår særlig ved utbygging av arealer og avskoging. Opptak skjer i skog og annen vegetasjon samt i lengelevende produkter av tre. Nettoopptaket er betydelig og kompenserer for om lag 1/3 av utslippene i de to første pilarene. Nettoopptakene er ikke del av Norges referanseutslipp i 2005, selv om EU har regnet dem inn under sine referanseutslipp i Fit for 55. Hovedgrunnen til at Norge ikke følger EU på dette punktet, er at det ville svekket den norske klimapolitikken dramatisk, noe som er i strid med Parisavtalen (Farstad mfl., 2021).

Når det gjelder målene Norge og EU er forpliktet til i skog- og arealbrukssektoren, har EU delt tiåret fra 2021 til 2030 i to. Målet for årene 2021 til 2025 er uendrede nettoutslipp fra et nærmere definert referansenivå. For neste femårsperiode er EUs totale mål å øke nettoopptaket av klimagasser til 310 millioner tonn CO₂-ekvivalenter innen 2030, målt fra gjennomsnittsnivået i årene 2016-2018. Hvor stor økning i nettoopptak som vil falle på Norge, er fortsatt ikke avklart. Hvis EU som helhet oppnår sine mål, blir kravet til enkeltland noe redusert. Norge kan i liten grad påvirke denne kompensasjonsmekanismen. Flexibilitet gjelder ikke mellom de to periodene, men er mulig mot andre pilarer og mot andre lands skog- og arealbruksopptak. Det gjengår å se om utslippstillatelser blir tilgjengelige, noe som også er utenfor norsk kontroll.

Miljødirektoratet (2025) vurderer innenlandske tiltaksmuligheter i skog- og arealbrukssektoren som begrensede. De fleste tiltak krever lang tid før de får effekt. Utfordringen er særlig stor for den første femårsperioden. Det skyldes også at det spesifiserte referansenivået, som er preget av karbonopptaket i perioden 2000-2009, er spesielt høyt historisk sett. Målet om uendrede nettoutslipp fra referansenivået er dermed krevende. I den andre femårsperioden er målet mer oppnåelig, selv om nettoopptaket skal økes, da nettoopptaket i Norge i referanseperioden 2016-2018 var relativt lavt.

6.3. Norges selvpålagte ambisjoner

I tillegg til separate mål for de tre pilarene, har enkelte europeiske land også satt seg landspesifikke mål. Norge er blant dem. To selvpålagte nasjo-

nale ambisjoner er verdt å nevne: omstillingsmålet og klimanøytralitetsmålet.

Utover de bindende målene for utslippene under kvotemarkeds- og innsatsfordelingsordningene, har Regjeringen satt seg et såkalt omstillingsmål for disse pilarene i 2030 (Klima- og miljødepartementet, 2024). Dette er formulert som at forpliktelsen om å kutte utslipp med 55 prosent sammenliknet med 1990 i sin helhet skal skje innenlands uten å benytte fleksibiliteten over grensene som EU-regelverket åpner for, heller ikke i EUs kvotemarked (Regjeringen, 2021). Hensikten med dette målet er å framskynde lavutslippsomstillingen av den norske økonomien mot 2050.

Klimanøytralitetsmålet fra og med 2030 ble vedtatt av Stortinget i 2016. Det er ikke tolket som et innenlands mål. Tanken er å nøytralisere gjenværende innenlandske utslipp i 2030 med kjøp av kvoter fra utlandet, enten i EU eller i andre land regulert av Artikkel 6 i Parisavtalen. Det vil sannsynligvis ikke aksepteres av EUs medlemsland at norske myndigheter teller med kvotekjøp i EUs kvotemarked i sin oppfyllelse av klimanøytralitetsmålet på bekostning av selgerlandene (Bye mfl., 2024). Artikkel-6-samarbeid er en mulighet for reduksjoner utover det som ligger i EU-samarbeidets forpliktelser. Et detaljert regelverk for Artikkel 6 ble vedtatt av partene i Parisavtalen i 2021, og Norge har igangsatt flere internasjonale samarbeid om å redusere utslipp i land med relativt billige tiltak.

Utover Norges nasjonale forpliktelser og ambisjoner finnes en lang rekke ikke-bindende delmål, både som milepæler underveis til 2030- og 2050-forpliktelsene og som sektor-vise ambisjoner. I tillegg har kommuner og byer satt seg lokale ambisjoner om utslippstak.

6.4. Norske tiltak og virkemidler mot 2030

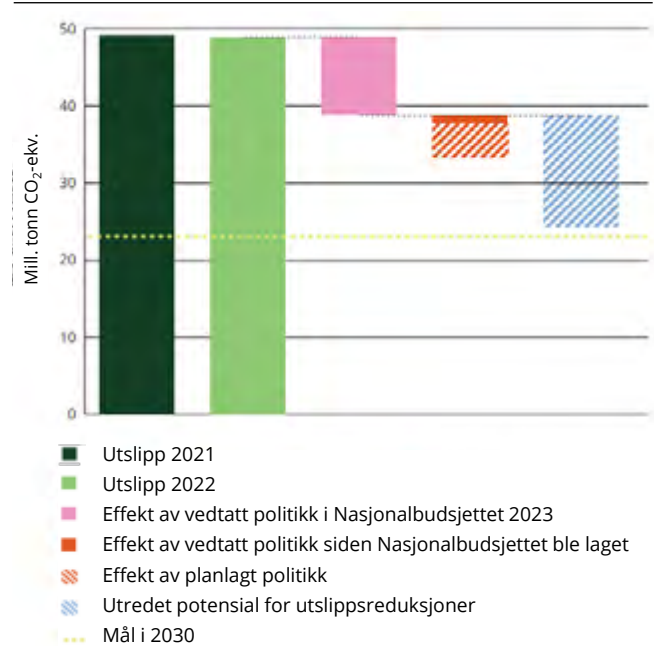
Norges klimalov er eksplisitt på regjeringens informasjonsplikt når det gjelder oppfølgingen av klimamålene. Ett av formålene er å fremme åpenhet og offentlig debatt om status, retning og framdrift. I forbindelse med nasjonalbudsjettene de seneste årene har regjeringen utviklet prosesser for slik oppfølging, blant annet utgis *Regjeringens klimastatus og -plan* (se Klima- og miljødepartementet, 2024, for den siste publiseringen). Der gis klimapolitikken konkret innhold med anslag på hvordan dagens, nasjonalbudsjettets og frem-

tidens planlagte virkemidler forventes å bidra til å nå klimamålene. Til nå har dokumentet hatt et perspektiv fram til 2030. Til dette arbeidet brukes lignende grunnlagsinformasjon som i vår analyse i avsnitt 6.5, altså kjøring på SNOW-modellen og tiltaksanalysene til Miljødepartementet. Det er i liten grad beregnet kostnader ved gjennomføringen i Regjeringens utredninger.

For utslippene som er dekket av kvoteplikt og innsatsfordeling legger Regjeringen til grunn omstillingsmålet, dvs. at alle kutt skal skje innenlands. Det innebærer at utslippene skal ned til den gule streken i figur 6.2, altså til om lag 23 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i 2030. En framskriving med vedtatt politikk gir reduksjoner fra nivået i 2022 på om lag 14 millioner tonn CO₂-ekvivalenter (de rosa og røde heldekkede feltene i figur 6.2). Det gjenstår da om lag 15 millioner tonn CO₂-ekvivalenter som må fjernes før 2030 for å klare omstillingsmålet. Av disse regner Regjeringen med å kunne fjerne litt over 3 millioner tonn CO₂-ekvivalenter med planlagt politikk (skravert rødt felt). Usikkerheten i disse anslagene blir poengtert. Miljødirektoratet har identifisert ytterligere potensial for tiltak, men det mangler mellom 1 og 2 millioner tonn CO₂-ekvivalenter for å klare hele omstillingsmålet.

Den planlagte politikken inkluderer en opptapping av avgifter på CO₂ og andre klimagasser. I 2030 er planen at CO₂-avgiften skal være på 2000 kroner per tonn CO₂-ekvivalent, målt i 2020-NOK. Imidlertid er veibruksavgiften samtidig redusert de siste årene, slik at avgiftsøkningene nøytraliseres på drivstoff. Som et motsvar planlegges opptapping av innblandingskrav for biodrivstoff samt større innslag av nullutslippsteknologier både i transport- og bygg- og anleggssektorene. Det siste skal stimuleres med avgifts- og bompengefritak, ENOVA-støtte og krav ved offentlige anskaffelser. I industrien planlegges det forbud mot fossilt brensel til fyring og oppvarming. Videre planlegger myndighetene å stimulere næringsutvikling ved å tilby finansiering av utvikling og spredning av klimavennlige teknologier gjennom tilskudd, lån, garantier og eierskap. De vil også sette krav ved offentlige innkjøp. Det skal legges til rette testfasiliteter, infrastruktur, krafttilgang og kompetanse. I jordbruket ønsker regjeringen å bli enige med jordbruksorganisasjonene om virkemiddelpakke for redusert matsvinn, regulering om metanhemmere i fôr og nytt gjødselsregelverk. Det foreslås ikke redusert kjøttfor-

Figur 6.2. Omstillingsmålet, vedtatt og planlagt politikk og utredet potensial

Kilde: Klima- og miljødepartementet (2024).

bruk, et tiltak som har gunstige samfunnsøkonomiske effekter ifølge Miljødirektoratet (2025).

I skog og arealbrukssektoren er regjeringen pessimistisk når det gjelder måloppnåelse. Der vil det være nødvendig å finne fleksibilitetsmuligheter mellom pilarer eller land. I tillegg til referanseproblematikken er utfordringen at mulige tiltak ikke vil virke på så kort sikt som fram til 2030. Regjeringen planlegger tiltak med tanke på mål lenger fremover i tid.

6.5. Analyse av klimamål for 2035

Parisavtalen pålegger deltakerlandene å melde inn forsterkede klimamål i 2025 for 2035. Regjeringen har satt i gang en politisk prosess for å fastsette nye mål. I en offentlig høring ber de om råd når det gjelder målstruktur, det vil si hvilke utslipp det skal settes mål for, og hvor ambisiøse målene bør være. Som del av kunnskapsgrunnlaget, har SSB gjennomført en makroøkonomisk analyse av alternative ambisjonsnivåer og målstrukturer for 2035 (Fæhn mfl. 2024). Målstrukturene vi analyserer er: i) all utslippsreduksjon gjennomføres innenlands i Norge og ii) Norge fortsetter felles gjennomføring med EU og utnytter fleksibiliteten i kvotemarkedet. Analysen for 2035 legger til grunn at prinsipper og regelverk består som i 2030, slik det er beskrevet i avsnitt 6.2 til 6.4. Det innebærer, blant annet, at vi ser bort fra fleksibilitet for tiltak i innsatsfordelingen, og antar at EUs forbud mot å kjøpe inter-

nasjonale kvoter utenfor det europeiske kvotemarkedet fortsetter.

Metode

Scenarioer som kombinerer et ambisjonsnivå og en målstruktur simuleres i den generelle likevektsmodellen SNOW-NO. Modellen er nærmere beskrevet i boks 6.1. SNOW tar hensyn til hvordan ulike aktører simultant endrer sin atferd når kostnadskrevende utslippsreduksjoner skal gjennomføres. Konsumenter og produsenter stilles overfor virkemidler som gjør det lønnsomt for dem å redusere utslipp.

Modellsimuleringene antar kostnadseffektivitet, dvs. minimerer kostnadene for samfunnet som helhet. Dette sørger vi for rent teknisk ved å finne den lavest mulige uniforme skyggeprisen på utslipp, for hvert mål, som sørger for at målet nås. Når aktørene i modellen stilles overfor skyggeprisen, vil de gjennomføre tiltak inntil deres grensekostnad ved gjennomføringen (MAC – Marginal Abatement Cost) er lik den uniforme skyggeprisen. Vi kaller heretter dette nivået for MAC^{*4}. Skyggeprisen på utslipp kan være en avgift på klimagasser. Den kan også representere andre insentiver aktørene stilles overfor for å stimulere til tiltak. Analysen legger ikke føringer på hvilke virkemidler som brukes som insentiver.

Modellens tiltak er av to hovedtyper. Den første er å redusere nivået på konsum- og produksjonsaktiviteter som innebærer utslipp. Da frigjøres det ressurser som vil tilflytte andre, mindre utslippsintensive aktiviteter. Den andre er å endre teknologier i retning av mindre utslippsintensive alternativer. Begge disse formene for tiltak vil innebære kostnader for aktørene.

Nivået på MAC^{*} som må til for hvert utslippstak beregnes vha. modellen. Nivåene er blant annet bestemt av hvor store substitusjonsmulighetene det er for aktørene som slipper ut i modellen. Grunnlaget for modellens substitusjonsmuligheter er i utgangspunktet hentet fra to empiriske kilder: For det første beskriver Nasjonalregnskapets kryssløpsdata for året modellen er kalibrert til (2018) gjennomsnittsteknologiene i modellens næringer og preferansene i modellens husholdningssektor. For det andre er atferdsresponsene på skygge-

prisen, i form av utslippsreduksjoner, basert på økonometriske studier av historiske data. Det at vi legger til grunn historiske teknologier og responser er en mulig feilkilde for analyser med et fremadskuende perspektiv, som vår. Feilestimeringene går typisk i retning av å overvurdere gjennomføringskostnadene ved klimapolitikken, siden nye og billigere klimateknologier overses. For å redusere slike feilanslag supplerer vi derfor modellberegningene med tilleggsinformasjon om kostnader og utslippspotensialer, der det ventes brudd med historien. En viktig kilde er rapporten *Klimatiltak i Norge. Kunnskapsgrunnlag 2024* (Miljødirektoratet, 2024). Nedenfor beskriver vi denne prosedyren. Et eksempel på slik tilleggsinformasjon er innføring av karbonfangst og -lagring, CCS.

Det er også en annen grunn til å ta inn supplerende data. Noen av sektorene i SNOW er rigid modellerte i den forstand at produksjonen og innsatsen ikke påvirkes av markedssignaler. Dette gjelder petroleumssektoren og jordbruket, som anses å i stor grad være styrt av direkte politiske føringer. For at analysen skal ta hensyn til kostnadseffektive tilpasninger i disse sektorene, trenger vi eksogen informasjon fra andre empiriske kilder. I disse sektorene har vi lagt til grunn at tiltakene kommer i form av endrede teknologier og at kostnadene ved å bruke ny teknologi ikke påvirker produksjonsnivået (som er antatt styrt av politiske føringer).

Antakelsene om kostnader for slike eksterne tiltak er utledet av det som sies om privatøkonomiske kostnader, tiltaksbarrierer og gjennomførbarhet i Miljødirektoratet (2024). Dersom de privatøkonomiske kostnadsanslagene er lavere enn den simulerte skyggeprisen, antar vi at tiltakene innføres. Da vil utslippstaket overopppfylles. Dette løser vi ved å øke utslippstaket i simuleringene tilsvarende. Det reduserer den simulerte skyggeprisen, det eksterne potensialet presses ned, osv. Denne iterative prosessen fortsetter vi inntil de totale utslippsreduksjonene og skyggeprisen er konsistente.

Vi sammenligner scenarioene med nye 2035-mål med en simulert referansebane. Referansebanen er basert på den mest oppdaterte framskrivningen fra Finansdepartementet som forelå da studien ble gjennomført. Den reflekterer antatt teknologisk, økonomisk og demografisk utvikling, internasjonale priser og uendret klimapolitikk fra 2022.

⁴ Grensekostnaden ved gjennomføringen er aktørens kostnad ved å redusere utslippet med én ekstra utslippsenhet.

Boks 6.1 SNOW-NO-modellen

SNOW-NO-modellen er en generell likevektsmodell for norsk økonomi utviklet av Statistisk Sentralbyrå (Rosnes og Yonezawa, 2024). Modellen representerer Norge som en liten åpen økonomi med 46 produksjonssektorer, én representativ husholdning og myndighetene. Modellen beregner et sett med likevektspriser som klarer markedene for innsatsfaktorer og sluttprodukter, gitt produksjonsteknologien i sektorene, import- og eksportmuligheter, økonomisk politikk og husholdningens preferanser. SNOW-NO er en rekursiv-dynamisk modell der modellen løser for generell likevekt i hvert år som lenkes sammen med husholdningens sparingbeslutninger og produksjonssektorenes kapitalinvesteringsbeslutninger. Modellen brukes av Finansdepartementet til å lage framskrivninger av norsk økonomi og utslipp.

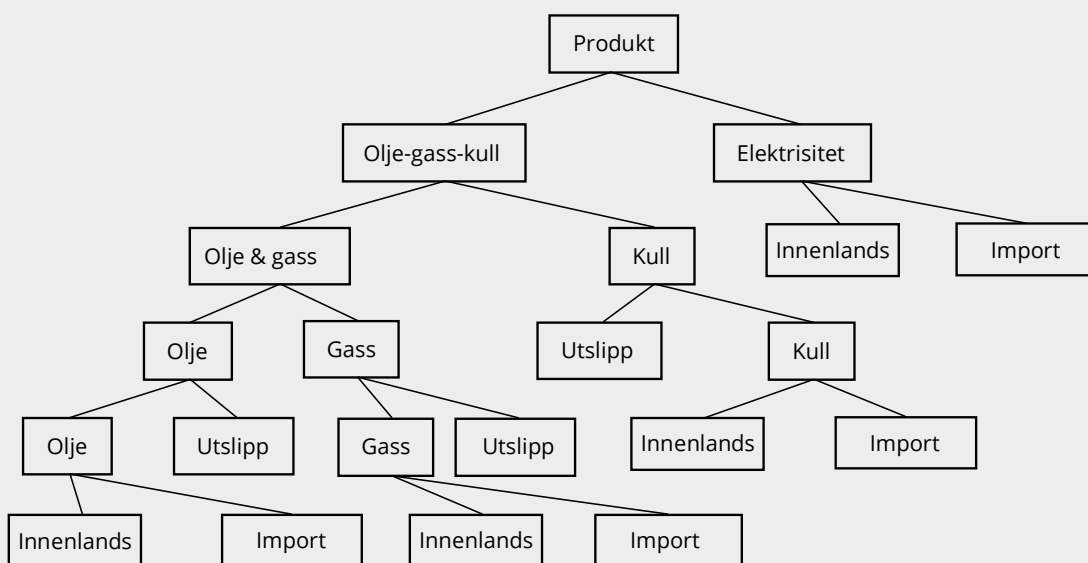
Produksjonssiden av SNOW-NO følger forsyningskjeden fra naturressurser til sluttprodukt, der hvert steg i forsyningskjeden utføres av representative produsenter i hver næring. Produsentene kombinerer innsatsfaktorene kapital, arbeidskraft, energi og andre varer og tjenester til et sektorspesifikt sluttprodukt, som så kan etterspørres som innsats i andre næringer i forsyningskjeder. Hver av næringene har en teknologi, basert på nasjonalregnskapsdata, som definerer hvordan innsatsfaktorer omgjøres til sektorspesifikke goder. Dette er representert av constant elasticity of

substitution (CES) produksjonsfunksjoner. De beskriver i hvilken grad faktorene kan substituere eller være komplementære med hverandre når relative priser endrer seg. Et eksempel på en gren av CES-treet som utgjør produksjonssiden i SNOW-NO modellen ser vi i figur 6.5. Her representerer den øverste noden et produkt, i dette tilfellet raffinerte oljeprodukter, som framstilles av en kombinasjon av innsatsfaktorer.

I figur 6.5 får vi i tillegg et inntrykk av hvordan klimagassutslipp modelleres i SNOW-NO modellen. Klimagassutslipp står i fast forhold til bruk av fossile energivarer, nemlig olje, gass og kull. Mengden utslipp per enhet forbrent bestemmes av karboninnholdet til brenselet. Et eksempel på hvordan det er mulig å redusere utslipp i modellen er å substituere faktorbruken vekk fra olje-gass-kull-komposittet til elektrisitet. I noen næringer finnes også prosessutslipp, som er knyttet proporsjonalt til produktvolumet i øverste node.

I SNOW-NO representeres husholdningens preferanser ved CES-funksjoner i liknende tre som på produksjonssiden. En vesentlig forskjell er at substitusjonselastisitetene nå reflekter hvor kostbart (i nytteekvivalenter) det er for konsumenten å bytte mellom goder når de relative prisene endrer seg. Prisen på konsumgoder dannes der tilbud møter etterspørsel, og reflekter både produsentenes kostnader ved produksjon og konsumentens preferanser over tilgjengelige varianter.

Figur 6.5. Eksempel på en CES produksjonsfunksjon i SNOW-NO

Disse scenarioene for 2035-mål er benyttet til flere formål i analysen. For det første har vi i Fæhn mfl. (2024) undersøkt hvordan skyggeprisen (MAC) vil øke med ambisjonsnivået på utslippsreduksjoner under de to målstrukturene. For det andre har vi sammenliknet skyggeprisene på utslipp for ett og samme mål under de to ulike målstrukturene. Sistnevnte tydeliggjør kostnadene for samfunnet av å si fra seg muligheten for å kjøpe kvoter i EUs kvotemarked mot 2035 og heller sette et selvpålagt krav til at kuttene skal skje innenfor Norges grenser, jfr. omstillingsmålet for 2030 beskrevet i avsnitt 6.3. For det tredje er de samfunnsøkonomiske kostnadene i ett av scenarioene studert mer inngående, og vi har blant annet undersøkt hvordan disse kan reduseres dersom myndighetene velger en uniform avgift som virkemiddel og setter avgiftsnivået lik skyggeprisen på klimagassutslipp, MAC*. Dermed oppnås et avgiftsproveny for staten, som kan brukes til for eksempel å redusere skatten på arbeidsinntekt og stimulere arbeidstilbudet. En slik skatteveksling er eksemplet vi har brukt i analysen, og vi viser at myndighetene kan oppnå betydelige kostnadsbesparelser, såkalt dobbel gevinst (Bovenberg og de Mooij, 1994).

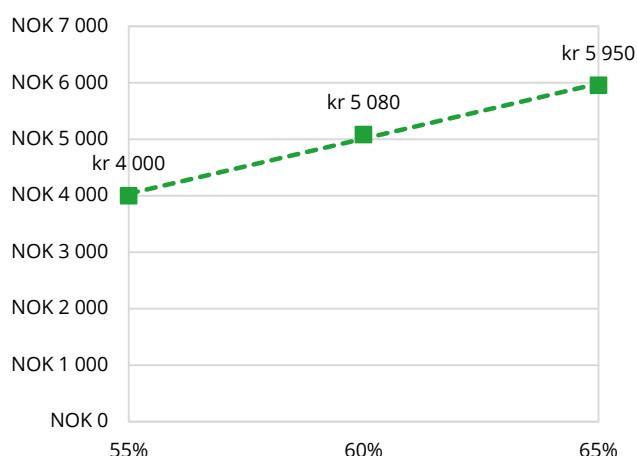
Resultater

Kurver for grensekostnadene ved gjennomføring

I målstruktur i) antar vi at utslippsreduksjonsmålet oppnås med tiltak gjennomført i Norge i tråd med omstillingsmålet. Vi antar samme MAC* for utslippene under innsatsfordelingen og kvoteplikten. Dette innebærer at det kommer en utslippspris utover kvoteprisen for de kvotepliktige bedriftene, slik at det ikke blir kostnadseffektivt for disse å bruke kvotemarkedet. Dette gjør vi ved å simulere flere utslippstak, medregnet de eksterne tiltakene, og finne tilhørende skyggepriser på utslipp. Mellom takene vi har simulert, intrapolerer vi skyggeprisene og kan konstruere såkalte MAC-kurver; se figur 6.3 og figur 6.4. Den resulterende MAC-kurven viser sammenhengen mellom utslippsreduksjonsmålet og MAC*, og er illustrert i figur 6.3. I figuren vises utslippsreduksjonsmålet langs den horisontale akse og skyggeprisen på utslipp som oppfyller målet, langs den vertikale akse. MAC-kurven er tilnærmet lineær i området vi har undersøkt.

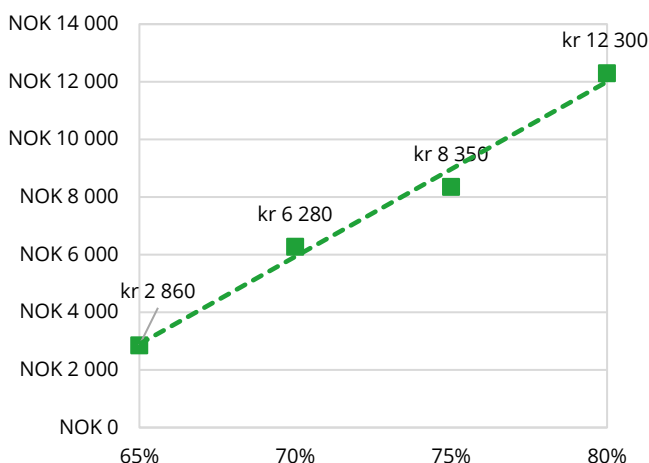
I figur 6.4 har vi konstruert en MAC-kurve for utslippene under innsatsfordelingen for målstruktur ii)

Figur 6.3. MAC-kurven for målstruktur i), kroner per tonn CO₂-ekvivalent i 2022-NOK

Kilde: Fæhn mfl. (2024).

Figur 6.4. MAC-kurven for målstruktur ii), kroner per tonn CO₂-ekvivalent i 2022-NOK

Kilde: Fæhn mfl. (2024).

for området 65 til 80 prosents reduksjonsmål. I dette tilfellet er eneste insentiv for hjemlige utslippsskutt i kvotepliktige bedrifter at grensekostnaden ved gjennomføring av tiltak er lavere enn kvoteprisen. Utover det, er bruk av kvoter lønnsomt. Utslippene under innsatsfordelingen kuttes bare innenlands. Igjen er kurven tilnærmet lineær.

Kostnadene for omstillingsmålet

Spennet i utslippsreduksjoner er ulikt for simuleringene med målstruktur i) og ii) i Fæhn mfl. (2024), men ett reduksjonsmål er felles for begge strukturene, nemlig 65 prosent. Denne totale utslippsreduksjonen fordeler seg mellom hjemlige kutt under innsatsfordelingen og under kvoteplikten samt ved bruk av kvoter slik som i tabell 6.1. Utslippssreduksjon i kvotepliktig sektor følger fra reduksjonsfaktoren i kvotesystemet, som innebærer en

Tabell 6.1. 65 prosents utslippsreduksjon under målstruktur i) og ii) fordelt mellom hjemlige reduksjoner i utslipp under innsatsfordelingen og kvoteplikten samt bruk av kvoter, målt i 1 000 tonn CO₂-ekvivalenter

	Målstruktur i)	Målstruktur ii)
Innsatsfordelingen	-8 470	-5 910
Kvotepliktige utslipp	-9 100	-140
Bruk av kvoter	..	-11 390
Total utslippsreduksjon	-17 570	-17 570

reduksjon av utslipp på 80 prosent sammenlignet med 2005-nivået i 2035; se avsnitt 6.2. Resterende utslippskutt for å oppfylle forpliktelsen i Norges NDC og klimalov kommer under innsatsfordelingen, som for 65-prosent-målet med målstruktur ii) innebærer en reduksjon på 54 prosent fra nivået i 2005.

Ved sammenligning av MAC-kurvene for målet om 65 prosents utslippsreduksjon i figur 6.3 og figur 6.4, ser vi at skyggeprisen på utslipp som oppfyller målet er 4000 kroner per tonn CO₂-ekvivalenter med målstruktur i) og 2860 kroner per tonn CO₂-ekvivalenter med målstruktur ii). Resultatet er altså at MAC* øker med 40 prosent dersom omstillingsmålet pålegges. Dette skyldes at kostnadene ved å redusere kvotepliktige utslipp er lavere i mange EU-land enn i Norge. Kvotepliktige bedrifter reduserer utslippene sine så lenge grensekostnaden ved gjennomføringen er lavere enn kvoteprisen i kvotemarkedet, og bruker kvoter for å oppfylle resten av utslippskuttene.

Samfunnsøkonomiske kostnader og dobbel gevinst

Vi har sett nærmere på de makroøkonomiske konsekvensene i ett av de simulerte scenarioene, nemlig scenarioet med målstruktur i) og 60 prosent reduksjon i klimagassutslipp sammenlignet med

1990-nivået. I tillegg antar vi at den uniforme skyggeprisen representerer en uniform avgift på alle klimagassutslipp, som gir staten et avgiftsproveny. To versjoner av scenarioet presenteres i tabell 6.2. I scenario iA) (og alle scenarioene vi har presentert til nå) overføres det ekstra provenyet i sin helhet fra staten til den representative husholdningen uten at andre skatter eller avgifter endres i økonomien. I scenario iB) brukes det økte provenyet til å redusere en effektivitetshemmende skatt, nemlig lønnsinntektskatten. Myndighetene kan slik oppnå såkalt dobbel gevinst, som innebærer at man i tillegg til en gunstig utslippsreduksjonseffekt får en effektivitetsgevinst av at skattesatsen på arbeidsinntekt reduseres.

Tabell 6.2 viser at husholdningenes konsum nesten ikke påvirkes når provenyet tilbakeføres gjennom redusert beskatning av lønnsinntekt i scenario iB), i motsetning til et fall på 2,9 prosent i scenario iA). Det skyldes av arbeidstilbudet øker og fritiden, tilsvarende, faller. De samfunnsøkonomiske kostnadene er målt som fall i konsumentenes velferd, som består av både konsum og fritid. Kostnadene for samfunnet mer enn halveres når arbeidsbeskatningen reduseres. Konsumøkningen mer enn oppveier tapet av velferd knyttet til mindre fritid når man går fra scenario iA) til scenario iB). Dette har også gunstige effekter på BNP. Årsaken til den samfunnsøkonomiske gevinsten er at skatten på lønnsinntekt gjør det mindre lønnsomt for husholdningene å tilby arbeidskraft. Skatten skaper slik et effektivitetstap. Kuttet i lønnsinntektskatten er på 22,7 prosent. Det skjer riktignok et lite fall i reallønnen før skatt, men skattereduksjonen mer enn oppveier for dette, slik at utbetalt reallønn øker betraktelig. Dette stimulerer arbeidstilbudet.

Tabell 6.2. Makroøkonomiske effekter, endringer fra referansebanen i 2035

	Enhet	Scenario iA)	Scenario iB)
Samfunnsøkonomiske kostnader ¹	Prosent	2	0,9
Husholdningenes konsum ¹	Prosent	-2,9	0,0
Fritid	Prosent	0,3	-2,7
BNP	Prosent	-0,9	0,7
Arbeidstilbud	Prosent	-0,2	1,9
Ad val. skatterate på lønnsinntekt	Prosent	0	-22,7
(Før skatt) reallønnsrate	Prosent	-2,2	-3,7
Grensekostnaden ved gjennomføringen, i 2022-NOK ²	Kroner per tonn CO ₂ -ekvivalent	5 080	5 300
Utslipp fra ikke-kvotepliktig sektor	Millioner tonn CO ₂ -ekvivalent	-7,9	-7,9
Utslipp fra kvotepliktig sektor	Millioner tonn CO ₂ -ekvivalent	-7,1	-7,1
Gjennomføringskostnader, i 2022-NOK	Milliarder kroner	45	45

¹ Reflekterer også kostnadene ved de eksterne utslippsreducerende tiltakene.

² Nivå, ikke endring.

Tabell 6.2 viser også at det gir litt høyere grensekostnad å gjennomføre utslippsreduksjonene på 60 prosent fra referansebanen i 2035. Det skyldes at utslippene skal like mye ned, mens aktiviteten i økonomien er høyere i scenario iB) enn iA). Forskjellen er imidlertid ubetydelig for de totale gjennomføringskostnadene, som blir om lag uendret fra iA) til iB).

Diskusjon og usikkerhet

Det er viktig å påpeke usikkerheten i resultatene fra analysen for 2035. SNOW-NO er en generell likevektsmodell. Det betyr at løsningene i hvert år antar full ressursutnyttelse, rasjonelle tilpasninger hos hver aktør og funksjonelle markeder. Analysen sammenlikner alternative likevekter i 2035, og kostnadene som framkommer neglisjerer kostnader som skyldes at landet under innfasingen av tiltakene opplever arbeidsledighet og andre uutnyttede ressurser. For en stor del vil slike kostnader komme i de ti årene før 2035 og falle utenfor våre beregninger.

Modeller vil alltid være forenklinger av virkeligheten. Det er mange trekk ved et samarbeid med EU mot 2035 som ikke er tatt inn i analysen. Det skyldes blant annet at Fit-for-55-reformene fortsatt er utfordrende å kvantifisere. Det verserer fremdeles usikkerhet om hva som blir de norske 2030-forpliktelsene i fellesoppfyllelsen med EU og Island, og utover 2030 er usikkerheten enda større. Analysen av 2035-mål legger til grunn tilsvarende prinsipper som analysen av 2030.

Reformer som angår kvoteplikten og som vi ikke har inkludert, er kvoteplikt for avfallsforbrenningsanlegg og for flere typer transportutslipp. Effekter av markedsstabiliseringsreserven er også sett bort fra; disse er forventet å bli svekket etter 2030. Vi legger fortsatt til grunn at i den felles gjennomføringen med EU er det utelukket å kjøpe utslippsrettigheter utenfor Europa.

I innsatsfordelingen har vi sett bort fra utslippspriseffektene av ETS2. Norge har allerede forbud mot bruk av fossile brensler i bygg, planer om relativt sterk CO₂-avgiftsøkning på fossile brensler fremover og strenge krav til biodrivstoffinnblanding. For Norge innebærer ETS2 et ytterligere, relativt svakt, prisvirkemiddel i disse sektorene. Det er også uklart om det vil føre til at de eksisterende virkemidlene blir svekket.

Samarbeidet med EU har i praksis vist seg å ikke gi tilgang til fleksibilitet over landegrensene for utslippskildene regulert av innsatsfordelingen og skog- og arealbrukssektoren. Dette legger vi derfor til grunn i vår analyse også framover. Hele pilaren skog- og arealbrukssektoren er utelatt fra analysen, da modellen ikke er rigget for å studere den; se Bye mfl. (2024). Dermed går vi også glipp av å belyse noen potensielle avveier mellom mål og tiltak for nettoutslippene i denne sektoren og utslippene regulert av kvoteplikt og innsatsfordeling. Blant annet vil utbygging av kollektivtransport, ladestasjoner, fornybarkraft og andre infrastruktur- og installasjonsinvesteringer for klimaomstillingen legge beslag på arealer på bekostning av nettooptak i skog- og arealbrukssektoren. Bruk av biomasse til erstatning for fossile brensler kan også lett komme i konflikt med målsettinger i skog- og arealbrukssektoren. Vi har også sett bort fra sektorspesifikke føringer i Fit for 55 som sannsynligvis vil forplikte Norge. En del av dem ligner tiltak som allerede er innført her til lands.

Den svært omfattende tiltaksrapporten til Miljødirektoratet (2024) viser den store usikkerheten knyttet til kostnadene og potensialene ved nye teknologier. Vi har i tillegg lent oss på en kvantifisert referansebane basert på framskrivningene til regjeringen om den økonomiske, teknologiske og demografiske utviklingen mot 2035. Forventningene om teknologiutvikling og kostnadene ved å legge om aktiviteter i mer klimavennlig retning vil ha særlig utslag på analyseresultatene.

Vi har definert en skyggepris på utslipp i våre scenarioer. Det skal ikke tolkes normativt som at uniforme utslippspriser (satt lik skyggeprisen) er i stand til å minimere kostnadene ved klimapolitikken i motsetning til andre virkemidler. For å oppnå kostnadsminimering er hovedpoenget at grensekostnaden ved gjennomføringer av tiltak blir så lik som mulig på tvers av utslippskilder. I en velfungerende markedsøkonomi uten store eksisterende politikkinngrep, vil utslippsprising typisk sørge for dette, men det kan også andre virkemidler og kombinasjoner av virkemidler gjøre. I valget mellom virkemidler i praktisk politikkutøvelse gjøres det ofte avveier mellom flere politiske mål, og det tas hensyn til gjennomførbarhet. Dette kan være bakgrunnen for at regjeringens klimastatus og -planer kjennetegnes ved bruk av mange ulike virkemidler og relativt detaljerte prioriteringer. Vi

viser til Økonomisk utsyn (2024), der samspill mellom virkemidler i klimapolitikken var temaet.

6.6. Oppsummering

Gjennom internasjonale avtaler og nasjonal lovfesting har norske myndigheter bundet seg til et gjeldende nasjonalt 2030-mål om 55 prosent reduksjon i klimagassutslippene fra nivået i 1990. I tillegg har de satt seg ambisjoner om å gjennomføre alle tiltakene innenlands (omstillingsmålet) samt om å nøytralisere de gjenværende utslippene med kvotekjøp utenlands fra og med 2030. Innen 2050 skal Norge være et lavutslippssamfunn, konkretisert som å kutte 90-95 prosent sett i forhold til utslippene i 1990 (UNFCCC, 2024).

Særlig legger avtalen med EU føringer på gjennomføringen. EU har vedtatt et omfattende program – Fit for 55 – som Norge har knyttet seg til. Forhandlinger pågår fortsatt om Norges konkrete forpliktelser. Gjennom tilknytningen til EU har Norge tilgang til kvotemarkedet og andre fleksibilitetsmekanismer internt i EU, men frasier seg samtidig å kjøpe ikke-europeiske kvoter for å oppnå 55 prosents-målet. Ambisjonen om klimanøytralitet er en annen skål, der er kjøp av ikke-europeiske kvoter mulig, men ikke kjøp av EU-kvoter.

De landspesifikke målene, bestemmelsene om kvotehandel og en del mer detaljerte reguleringer er sentralt fastsatt. Utover det er det opp til medlemslandene selv hva slags virkemidler som innføres. Klima- og miljødepartementet (2024) konkretiserer virkemidler for å kutte innenlandske utslipp med 55 prosent innen 2030, altså avstå fra å bruke kvotekjøp. Det er i liten grad beregnet gjennomføringskostnader i regjeringens utredninger.

Analysen av alternative utforminger og ambisjonsnivåer for 2035 viser at kostnadene vil bli høye, selv om vi har antatt kostnadsminimering. For eksempel viser alle scenarioene at grensekostnaden ved gjennomføringen overstiger CO₂-avgiftsnivået regjeringen stiler mot for 2030 (2000 kroner per tonn CO₂-ekvivalenter målt i 2020-NOK). Ikke uventet stiger grensekostnadene med ambisjonsnivået, og er langt høyere for omstillingsmålet enn hvis Norges samarbeid med EU utnyttes. Stigningen er likevel temmelig lineær enten Norge velger å gjennomføre alle utslippsreduksjoner innenlands eller åpner opp for å kjøpe kvoter i EUs kvotemarked.

Omstillingsambisjonen er særlig dyr. Ved å avstå fra kvotekjøp øker grensekostnaden ved gjennomføringen med 40 prosent. Dette resultatet er et argument for å fortsette samarbeidet og tilknytningen til EUs klimapolitikk. Et viktigere argument er at EU-samarbeid forplikter myndighetene til å oppfylle målene, og fremtidens klimapolitikk blir dermed mer forutsigbar og troverdig. Dette er avgjørende for å stimulere til langsiktige tilpasninger der investeringer må gjøres snarlig. I tillegg er EU Norges største handelspartner og det taler for en koordinert klimapolitikk.

EU-tilknytningen har også noen ulemper. Som ikke-medlem må norske myndigheter mer eller mindre ta beslutningene i EU som de blir; påvirkningsmulighetene er små. EU ligger an til å fortsette sin ambisiøse klimapolitikk. De har nå vedtatt et 2040-mål på 90 prosents reduksjon fra nivået i 1990. Det innebærer at utslippene må ned med mellom 70 og 80 prosent fra 1990-nivå i 2035. I analysen vår fant vi minstegrensekostnader for Norge ved såpass store reduksjoner på mellom 6 000 og 12 000 kroner per tonn CO₂-ekvivalenter i scenarioer der Norge samarbeider med EU og benytter kjøpsrettigheter i EUs kvotemarked (men ikke i andre kvoteordninger under Artikkel 6).

Referanser

Bovenberg, A. L og de Mooij, R. A. (1994). Environmental Levies and Distortionary Taxation.» *American Economic Review* 84: 1085-1089.

Bye, B., Fæhn, T., Gulbrandsen, L., Kaushal, K.R., Mohr, C. W.; Sjøgaard, G., Torvanger, A., Wettestad, J. og Øistad, K. (2024). Norway's net zero emission s target by 2030 – too ambitious? Submitted to Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change.

Carbon Herald (2024): EU Carbon Market Will Cause Diesel Prices To Soar, <https://carbonherald.com/eu-carbon-market-will-cause-diesel-prices-to-soar/>

Europakommisjonen (2016). Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL amending Regulation (EU) 2018/842 on binding annual greenhouse gas emission reductions by Member States from 2021 to 2030 contributing to climate action to meet commitments under the Paris Agreement, COM (2021), Brussels.

Farstad, F. M., Hermansen, E. A. T., Leiren, M. D., Wettestad, J., Gulbrandsen, L. H., Sjøgaard, G., Øistad, K., Fridstrøm, L., Knapskog, M., Priya Uteng, T. (2021): Klar for 55? EUs nye klimaregelverk og betydningen for Norge, Cicero Research Report 2021/07.

Fæhn, T., Karlsen, E. og Kaushal, K. R. (2024). *Norwegian abatement targets for 2035 – a CGE analysis*, Rapport 2024/41, Statistisk sentralbyrå.

Miljødirektoratet (2024): Klimatiltak i Norge. Kunnskapsgrunnlag 2024, Rapport M2760.

Miljødirektoratet (2025): Klimatiltak i Norge. Kunnskapsgrunnlag 2025, Rapport M2920.

Klima- og miljødepartementet (2023) [Lov om endringer i klimaloven \(klimamålet for 2030\) – Lovdata](#).

Klima- og miljødepartementet (2024): Regjeringas klimastatus og -plan, Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2023–2024).

Parisavtalen (2015): The Paris Agreement, https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf

Regjeringen (2021) Hurdalsplattformen - Regjeringsplattform for en regjering utgått fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/hurdalsplattformen/id2877252/>

Rosnes, O. og Yonezawa, H. (2024): *The SNOW Model for Norway - Documentation of SNOW-NO*, Notater/Documents 2024/16, Statistisk sentralbyrå.

UNFCCC (2024): 2024 NDC Synthesis Report, [FCCC/PA/CMA/2024/10](#), United Nations.

Økonomisk utsyn (2024): Økonomisk utsyn over året 2023, Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser 2016–2028. Regnskap og prognoser^{1,2}

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Prognoser			
										2025	2026	2027	2028
Realøkonomi													
Konsum i husholdninger mv	1,1	2,2	1,4	1,0	-6,2	5,1	7,8	-1,2	1,2	2,1	2,3	2,6	2,3
Konsum i offentlig forvaltning	2,3	1,9	0,6	1,1	-0,5	3,6	1,8	3,4	2,4	1,7	1,8	1,6	1,0
Bruttoinvestering i fast realkapital	3,9	2,6	2,2	9,5	-4,1	0,7	0,3	-1,5	-1,9	-1,6	0,5	1,5	1,7
Utvinning og rørtransport	-16,0	-5,4	0,7	14,3	-3,3	-0,9	-6,0	10,2	9,6	1,0	-5,0	-5,0	-4,0
Bruttoinvestering Fastlands-Norge	9,0	6,8	1,5	6,3	-3,1	1,6	1,7	-2,6	-4,9	-2,9	1,6	3,2	3,1
Næringer	12,6	9,2	3,1	10,3	-5,3	3,2	2,7	2,9	-3,3	-2,4	-1,8	-0,8	1,0
Bolig	6,6	7,3	-6,5	-1,1	-1,6	3,5	0,4	-18,3	-19,1	-14,1	6,5	15,2	10,0
Offentlig forvaltning	6,4	2,6	8,1	7,5	-1,1	-2,5	1,5	4,1	3,5	3,2	3,8	2,4	1,8
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ³	3,1	3,1	1,2	2,3	-3,9	3,9	4,7	-0,3	0,2	1,0	2,0	2,4	2,1
Eksport	0,4	1,6	-1,5	2,1	-2,3	6,1	5,2	0,4	5,7	-1,7	1,4	0,7	-1,5
Eksport av tradisjonelle varer	-11,2	0,9	2,0	5,1	-0,8	6,7	-1,8	5,3	1,9	2,8	2,6	3,3	2,8
Eksport av råolje og naturgass	5,4	5,2	-4,6	-2,9	10,5	0,2	0,3	-1,8	7,5	-4,0	0,6	-1,2	-4,9
Import	1,9	1,8	1,4	5,3	-9,9	1,8	13,3	-1,5	3,7	0,9	1,7	2,5	2,4
Import av tradisjonelle varer	-1,4	3,5	2,8	6,2	-2,7	5,4	6,2	-6,2	3,6	0,2	1,3	2,5	2,5
Bruttonasjonalprodukt	1,2	2,5	0,8	1,1	-1,3	3,9	3,2	0,1	2,1	-0,4	1,5	1,1	-0,3
BNP Fastlands-Norge	0,9	2,2	1,9	2,3	-2,8	4,5	4,3	0,7	0,6	1,2	1,9	2,0	1,8
BNP Industri og bergverk	-4,1	-0,1	1,6	2,1	-5,7	5,6	1,0	0,0	1,6	3,2	4,0	2,7	1,5
BNP i løpende priser (milliarder kr)	3 116	3 323	3 577	3 597	3 462	4 324	5 733	5 102	5 198	5 451	5 531	5 649	5 768
Arbeidsmarked													
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	0,6	0,5	1,6	1,5	-2,1	2,4	3,5	0,6	0,3	0,7	1,1	1,1	0,2
Sysselsatte personer	0,3	1,1	1,6	1,6	-1,5	1,1	3,7	1,3	0,6	0,4	0,5	0,3	0,5
Arbeidsstyrke	0,2	-0,2	1,4	1,0	0,4	2,2	1,4	1,3	0,9	0,4	0,6	0,2	0,3
Yrkesandel (nivå)	70,4	69,7	70,2	70,5	70,4	72,1	72,6	72,8	72,7	72,5	72,7	72,6	72,6
Arbeidsledighetsrate (nivå)	4,7	4,2	3,8	3,7	4,6	4,4	3,2	3,6	4,0	4,0	4,1	4,0	3,9
Priser og lønninger													
Årslønn	1,7	2,3	2,8	3,5	3,1	3,5	4,3	5,2	5,6	4,2	3,8	3,8	3,4
Konsumprisindeksen (KPI)	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	3,5	5,8	5,5	3,1	2,7	2,6	2,6	2,5
KPI-JAE ⁴	3,0	1,4	1,6	2,2	3,0	1,7	3,9	6,2	3,7	3,1	2,8	2,6	2,5
Eksportpris tradisjonelle varer	4,5	4,7	5,1	0,1	-3,5	12,6	30,4	0,0	-1,5	3,3	2,4	2,3	2,5
Importpris tradisjonelle varer	2,5	3,2	4,1	2,5	4,3	5,0	15,9	5,5	0,7	2,6	1,7	2,0	2,2
Boligpris	7,0	5,0	1,4	2,5	4,3	10,5	5,2	-0,5	2,7	7,0	5,5	3,2	2,3
Inntekter, renter og valuta													
Husholdningenes disponible realinntekt	-1,6	2,0	0,9	2,0	1,1	4,1	-3,6	-2,4	3,8	2,8	2,8	2,8	2,2
Husholdningenes sparerate (nivå)	6,9	6,6	5,9	7,1	12,9	13,8	4,7	4,0	7,3	7,7	8,0	8,0	7,7
Pengemarkedsrente (nivå)	1,1	0,9	1,1	1,6	0,7	0,5	2,1	4,2	4,7	4,4	3,8	3,5	3,5
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁵	2,6	2,6	2,7	3,0	2,6	2,1	2,9	5,0	6,0	5,8	5,4	4,9	4,8
Realrente etter skatt (nivå)	-1,6	0,1	-0,7	0,2	0,7	-1,8	-3,3	-1,5	1,5	2,4	2,1	1,8	1,7
Importveid kronkurs (44 land) ⁶	1,8	-0,8	0,1	2,9	6,7	-5,3	1,2	8,5	0,8	0,6	-0,2	0,0	0,0
NOK per euro (nivå)	9,29	9,33	9,60	9,85	10,72	10,16	10,10	11,42	11,63	11,68	11,67	11,67	11,67
Utenriksøkonomi													
Driftsbalansen (milliarder kr) ⁷	163	210	320	136	38	644	1699	887	890	778	719	641	567
Driftsbalansen i prosent av BNP	5,2	6,3	9,0	3,8	1,1	14,9	29,6	17,4	17,1	14,3	13,0	11,3	9,8
Utlandet													
Eksportmarkedsindikator	3,8	5,6	4,3	3,4	-7,5	10,1	8,2	1,7	2,3	2,4	2,1	2,7	3,0
Konsumpris euro-området	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	8,4	5,4	2,5	2,2	2,3	2,2	2,1
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5	0,3	3,4	3,6	2,5	2,0	2,0	2,0
Råoljepris (USD per fat) ⁸	45	55	72	64	43	71	99	82	80	69	66	66	66
Råoljepris i kroner (nivå) ⁸	379	452	583	564	407	609	951	867	856	752	709	705	708

¹ Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår.² Enkelte tidsserier kan ha blitt revidert etter publiseringen av Konjunkturtendensene.³ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.⁴ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer.⁵ Gjennomsnitt for året. Utlånsrente, rammelån med pant i bolig.⁶ Positivt fortegn innebærer depresiering.⁷ Driftsbalansen uten korreksjon for sparing i pensjonsfond.⁸ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. onsdag 12. mars 2025 er benyttet.